STUDII ȘI CERCETĂRI DE ANTROPOLOGIE

ACADEMIA R. S. R.
BIBLIOTECA
Centrul de Cercetări Antropologice

1

TOMUL 4
1967

EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

PI 458

COMITETUL DE REDACȚIE

Redactor responsabil: — prof. univ. dr. doc. șt. OLGA NECRASOV, membru corespondent al Academiei Republicii Socialiste România

Redactor responsabil adjunct: — dr. V. V. CARAMELEA

Membri:
— ACADEMICIAN ȘT.-M. MILCU,
— prof. dr. I. G. RUSSU,
— dr. SUZANA GRINȚESCU-POP,
— D. NICOLĂESCU-PLOPȘOR,
— MARIA CRISTESCU

Secretar de redacție: — ELENA RADU

În țară, abonamentele se primesc la oficiile poștale, agențiile poștale, factorii poștali și difuzorii de presă din întreprinderi și instituții.

Comenzile de abonamente din străinătate se primesc la CARTIMEX, București, Căsuța poștală 134—135, sau la reprezentanții săi din străinătate.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

STUDII ŞI CERCETĂRI DE ANTROPOLOGIE

ACADEMIA R. S. R.
Institut de Cercetări Antropologice

Tomul 4, nr. 1 1967

SUMAR

Paleoantropologie

Pag.

OLGA NECRASOV, D. BOTEZATU şi CEZARINA TEODORESCU, Contribuţie la studiul antropologic al populaţiei feudale timpurii din România: seria de la Izvorul (r. Giurgiu) datînd din secolul al VIII-lea e.n. . . 3

ALEXANDRA BOLOMEY, Ofrande animale în necropole din secolul al IV-lea e.n. 25

Antropologie contemporană

Cercetări antropologice asupra populaţiei din culoarul Branului: Satul Şimon . . . 37
Contribuţii de antropologie socială, demografică şi culturală. Date din ancheta sociologică-demografică-genealogică efectuată în satul Şimon (V. V. CARAMELEA şi VIORICA APOSTOLESCU); Tipul antropologic al populaţiei de la Şimon (SUZANA GRINŢESCU-POP, TH. ENĂCHESCU şi MARIA VLĂDESCU); Variabilitatea somatică a populaţiei satului Şimon (ELENA RADU şi H. SCHMIDT); Cercetări serologice asupra populaţiei din satul Şimon (SIMONA BERONIADE şi S. ALOMAN); Caracterizarea biochimică a populaţiei satului Şimon (TATIANA DRĂGHICESCU); Aspecte ale dermatoglifelor la populaţia din satul Şimon (C. VULPE). . 38

OLGA NECRASOV, SUZANA GRINŢESCU-POP, TH. ENĂCHESCU şi MARIA VLĂDESCU, Studiul antropologic al populaţiei din cîteva sate din Muntenia, situate în bazinele Argeşului şi Teleajenului 63

MARIA CRISTESCU, D. RADU şi ANA LAZĂR, Unele aspecte biochimice în corelaţie cu dezvoltarea morfofuncţională a copiilor în perioada peripuberală . . 93

MARILENA GRAMATOPOL-ROŞCA, LEONTINA SAVIN, MARIA CREŢU şi GH. MAXIM, Unele aspecte ale corelaţiei dintre maturitatea sexuală şi dezvoltarea somatică la fete 101

H. DUMITRESCU, MARTA CIOVÎRNACHE, C. RIŞCUŢIA şi C. VULPE, Structura antropologică a populaţiei turce din insula Ada-Kaleh în comparaţie cu alte populaţii turce 111

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

IOANA POPOVICI şi V. V. CARAMELEA, Cercetări de antropologie fizică, socială, economică şi culturală în Ţara Loviştei—Argeş 117

Antropologie socială, demografică şi culturală

I. MIHĂILĂ, V. V. CARAMELEA, IULIA VAIDA, MARIA PAFNOTE, OCT. LUCHIAN şi S. CHELCEA, Omul şi societatea industrială 127
SUZANA GRINŢESCU-POP, V. V. CARAMELEA şi TH. ENĂCHESCU, Contribuţii în vederea unei antropologii a muncii, fizică, socială şi culturală . . 135

Antropologie aplicată

TH. ENĂCHESCU, SUZANA GRINŢESCU-POP şi VL. GEORGESCU, Contribuţii la studiul diferenţierii morfologice a unui lot de forestieri în funcţie de profilul de muncă. Nota II: Profilul de muncă—factor selectiv şi modelator al conformaţiei morfologice 143

Cronică 151

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

CONTRIBUȚIE LA STUDIUL ANTROPOLOGIC AL POPULAȚIEI FEUDALE TIMPURII DIN ROMÂNIA: SERIA DE LA IZVORUL (R. GIURGIU) DATÎND DIN SECOLUL AL VIII-LEA E.N.

DE

OLGA NECRASOV, D. BOTEZATU și CEZARINA TEODORESCU

572 (498) «7»

Autorii studiază o serie de 125 de schelete, provenite din necropola medievală timpurie (secolul al VIII-lea e.n.) de la Izvorul (r. Giurgiu).

Importanța acestui studiu constă în faptul că seria cercetată este prima de acest fel, aparținînd culturii Dridu.

Cercetările paleoantropologice, care au luat un avînt deosebit în țara noastră în ultimii 15 ani, au permis acumularea de numeroase date asupra particularităților antropologice ale populațiilor care au trăit în țara noastră în trecut. Cunoștințele cîștigate au căpătat un caracter de precizie, în special în ceea ce privește unele populații neoeneolitice și din vîrsta bronzului. Cele din vîrsta I și a II-a a fierului (Hallstatt și La Tène) au rămas însă mult mai puțin cunoscute din cauza frecvenței crescînde, iar apoi a dominării practicii incinerației. Pentru primele secole ale erei noastre și epoca migrațiunilor, informațiile noastre poartă încă un caracter sporadic (dacă nu ne referim decît la datele publicate, și nu la seriile craniologice existente). Pentru epoca primelor începuturi ale nașterii feudalismului în țara noastră (secolele VIII—X) nu avem, pînă în prezent, decît seria de la Ciumbrud ca izvor de informație antropologică. Această serie se referă însă la un grup purtător al culturii de origine moravă, de tip Stare Mesto (după determinarea arheologului I. Ferenczi). Pentru secolele următoare, informațiile antropologice încep să devină mai ample (seriile de la Dinogeția, Biharia, Rodna, Morești, Doina, Verbicioara, Zimnicea, Străulești, Traian). Iată de ce seria de la Izvorul, studiată aici, datînd din secolul al VIII-lea, prezintă un interes deosebit[1].

[1] Ținem astfel să exprimăm aici mulțumirile noastre tov. B. Mitrea, care a binevoit să ni le pună la dispoziție.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

METODA DE LUCRU

După restaurarea scheletelor, studiul nostru s-a referit la stabilirea sexului şi a vîrstei fiecărui schelet. În ceea ce priveşte sexul, s-au luat în consideraţie gradul de masivitate al scheletului, dezvoltarea reliefului osos, în special a celui cranian, mărimea apofizelor mastoide, dezvoltarea boselor frontale şi înclinarea frunţii, precum şi, în mod special, forma bazinului. Pentru stabilirea vîrstei, s-au luat în consideraţie, pentru scheletele indivizilor ce nu au ajuns la vîrsta adultă, erupţia dinţilor de lapte şi înlocuirea lor cu cei definitivi, precum şi sudarea epifizelor oaselor lungi, care constituie criterii destul de precise. Pentru indivizii care au depăşit perioada de creştere (peste 20 de ani), am luat în consideraţie nu numai criteriul obliterării suturilor craniene (constatat de noi a fi foarte neprecis), dar şi acela al abraziunii coroanei dentare (erodarea smalţului fiind foarte intensă în această serie, probabil în raport cu regimul alimentar), al evoluţiei faciesului simfizar al bazinului, precum şi unele date de ordin patologic (privind pierderea dinţilor, resorbţia concomitentă a marginii alveolare, precum şi apariţia osteofitelor pe vertebre). Întrebuinţînd un complex de fenomene, sperăm că operaţia, destul de dificilă, a determinării vîrstei morţii indivizilor căror le-au aparţinut scheletele studiate, a dat rezultate cît se poate de apropiate de realitate.

Studiul antropometric (referindu-se atît la scheletul cranian, cît şi la cel postcranian) a fost efectuat după metodele introduse de R. Martin. El a fost completat printr-un studiu morfoscopic referitor la caractere nemăsurabile, precum şi printr-un studiu tipologic obiectivizat pe bază de tabele de combinaţii. Au fost de asemenea observate, studiate şi consemnate toate leziunile osoase şi dentare, precum şi anomaliile morfologice ale scheletelor. În fine, ne-am ocupat aici şi de studiul resturilor de ofrandă mortuară, găsite în unele morminte.

A. COMPOZIŢIA SERIEI DUPĂ SEX ŞI VÎRSTĂ

Seria de la Izvorul numără pînă în prezent 125 de schelete. Iată de ce, cu toate că săpăturile în această necropolă nu au fost terminate, ne-am hotărît să publicăm materialul existent, dat fiind interesul pe care-l prezintă, din multe puncte de vedere, perioada căreia aparţine. Din nefericire, o mică parte din acestea prezintă o stare de conservare satisfăcătoare.

Tabelul nr. 1 redă distribuţiile pe sexe şi clase de vîrstă a scheletelor din această serie.

Analiza cifrelor cuprinse în acest tabel ne arată prezenţa unui număr relativ mare de schelete de copii, în special sub 7 ani. Numărul lor reprezintă 20,60% din întreaga serie, în timp ce acela al copiilor de 7—14 ani nu reprezintă decît 4,00%. Împreună cu adolescenţii (6,40%), ei formează aproape 1/3 din totalul seriei (31,20%). De aici rezultă că numai 68,80% din populaţia reprezentată de aceste schelete a ajuns la vîrsta adultă, dintre care 21,60% nu a atins vîrsta matură, 45,60% au murit în plină maturitate şi numai 1,60% au atins bătrîneţea. Din punctul de vedere al

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

repartiției pe sexe, înregistrăm faptul că, din cei 93 de indivizi al căror sex a putut fi determinat, 58,06% sînt femei și numai 41,94% bărbați.

Tabelul nr. 1

Repartiția pe sexe și vîrste a scheletelor de la Izvorul

Categorii de vîrstă	Serie întreagă		♂		♀		Indeterminabil	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Infans I	26	20,80	—	—	—	—	26	20,80
Infans II	5	4,00	—	—	—	—	5	4,00
Juvenis	8	6,40	5	4,00	3	2,40	—	—
Adultus	27	21,60	8	6,40	18	14,40	1	0,80
Maturus	57	45,60	25	20,00	32	25,60	—	—
Senilis	2	1,60	1	0,80	1	0,80	—	—
Total și procente din total	125	100,00%	39	31,20%	54	43,20%	32	25,60%

Dacă seria craniologică de la Izvorul reprezintă bine populația medievală din acea localitate, atunci am putea conchide asupra unei oarecare predominante numerice a femeilor.

În tabelul nr. 2 dăm vîrstele medii ale morții pentru seria studiată.

Tabelul nr. 2

Vîrstele medii ale morții

Vîrsta medie a morții calculată pentru toată populația	29 de ani și 4 luni
Vîrsta medie a morții pentru populația adultă	37 de ani și 9 luni
Vîrsta medie a morții pentru bărbații adulți	39 de ani și 1 lună
Vîrsta medie a morții pentru femeile adulte	37 de ani și 6 luni

Din datele acestui tabel rezultă că vîrsta medie generală a morții era destul de joasă în această serie, din cauza mortalității mari a copiilor. Dacă luăm în considerație numai pe adulți, atunci constatăm că vîrsta medie a morții era mult mai ridicată pentru toți adulții (37 de ani și 9 luni), ea fiind mai joasă în grupul feminin (37 de ani și 6 luni) decît în grupul masculin (39 de ani și 1 lună).

B. CARACTERISTICILE ANTROPOLOGICE ALE SERIEI DE LA IZVORUL—GIURGIU

Tabelul nr. 3 cuprinde valorile statistice, calculate pe sexe, ale seriei de la Izvorul. Din acest tabel, precum și după repartiția pe categorii ale valorilor absolute și indicilor, constatăm că seria noastră de studiu poate fi caracterizată succint, după cum urmează:

I. Caracteristicile neurocraniului

INDICELE CRANIAN ȘI DIAMETRELE ORIZONTALE

După cum se vede din tabelul nr. 3, indicele cranian mediu este, atît la bărbați (78, 89), cît și la femei (79, 13), de tip mezocran, situîndu-se însă mai aproape de limita superioară a acestei clase la femei decît la

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 3

Mediile principalelor caractere. Dimensiuni și indici

Nr. Martin	Dimensiuni și indici	Sex	Nr.	Minimum Maximum	M ± m	σ	V
1	g — op	B	27	163—195	183,22±0,99	7,63	4,16
		F	30	165—196	177,35±0,90	7,36	4,12
8	eu — eu	B	27	131—164	144,93±0,94	7,26	5,00
		F	33	123—149	138,26±0,74	6,35	4,59
9	ft — ft	B	30	92—107	99,55±0,45	3,72	3,73
		F	39	89—103	96,74±0,40	3,76	3,88
10	co — co	B	30	110—133	121,64±0,62	5,14	4,22
		F	38	107—133	118,27±0,67	6,18	5,22
17	ba — b	B	4	117—137	128,00 —	—	—
		F	8	126—139	132,07±0,99	4,18	3,16
20	po — b	B	23	105—123	114,37±0,60	4,29	3,75
		F	24	108—124	113,59±0,53	3,91	3,44
45	zy — zy	B	13	122—148	134,38±1,28	6,87	5,10
		F	14	119—127	123,73±0,55	3,08	2,48
48	n — pr	B	24	55— 75	68,40±0,64	4,70	6,87
		F	24	47— 69	63,03±0,67	4,91	7,78
51	mf — ek	B	24	40— 47	43,66±0,30	1,50	3,43
		F	33	36— 46	41,54±0,27	2,34	5,63
52	Î. orbital	B	24	29— 38	33,86±0,28	2,05	6,05
		F	32	29— 37	33,17±0,23	1,95	5,87
54	al — al	B	22	23— 29	26,27±0,22	1,57	5,97
		F	23	20— 27	24,45±0,23	1,66	6,78
55	n — ns	B	22	44— 57	51,14±0,41	2,91	5,69
		F	23	44— 54	49,62±0,33	2,35	4,73
8 : 1	Ind. cranian	B	25	67,0—92,0	78,89±0,84	6,28	7,96
		F	28	67,0—94,0	79,13±0,79	6,21	7,84
9 : 8	Ind. fronto-parietal	B	25	58,0—80,0	69,29±0,62	4,60	6,63
		F	31	63,0—76,0	69,45±0,36	3,05	4,39

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 3 (continuare)

Nr. Martin	Dimensiuni şi indici	Sex	Nr.	Minimum Maximum	M ± m	σ	V
9 : 10	Ind. frontal transv.	B	28	73,0—91,0	82,05±0,51	4,06	4,94
		F	38	68,0—89,0	81,81±0,40	3,66	4,47
17 : 1	Ind. bazilobr. long.	B	4	72,0—75,0	72,75—	—	—
		F	8	71,0—81,0	74,70±0,64	2,69	3,03
17 : 8	Ind. bazilobr. transv.	B	4	87,0—104,0	91,75—	—	—
		F	7	91,0—100,0	95,02±0,92	3,61	3,79
20 : 1	Ind. poriobr. long.	B	22	56,0—69,0	62,45±0,38	2,66	4,25
		F	21	60,0—72,0	64,93±1,25	8,54	4,49
20 : 8	Ind. poriobr. transv.	B	23	68,0—91,0	79,49±0,72	5,17	6,50
		F	22	74,0—89,0	82,36±0,61	4,26	5,17
12 : 8	Ind. occipit. parietal	B	21	72,0—90,0	78,98±0,55	3,75	4,00
		F	21	73,0—82,0	78,74±0,35	2,42	3,07
45 : 8	Ind. parieto-jugal	B	13	85,0—102,0	93,60±0,65	4,55	4,86
		F	13	77,0—93,0	87,14±1,17	6,28	7,20
46 : 45	Ind. reg. mijl. a feţei	B	13	61,0—75,0	71,21±0,69	3,69	5,18
		F	14	66,0—79,0	72,59±0,61	3,44	4,73
48 : 45	Ind. facial sup.	B	11	38,0—57,0	50,35±1,00	4,96	9,85
		F	16	46,0—56,0	51,14±0,50	3,01	5,88
52 : 51	Ind. orbitar	B	23	68,0—88,0	78,24±0,75	5,38	6,87
		F	32	66,0—92,0	79,42±0,74	6,24	7,85
54 : 55	Ind. nazal	B	21	43,0—64,0	51,68±0,75	5,14	9,94
		F	24	43,0—55,0	49,54±0,45	3,32	6,70
29 : 26	Ind. de curb. a front.	B	32	80,0—90,0	86,70±0,30	2,52	2,90
		F	43	80,0—95,0	86,13±0,21	2,09	2,42
30 : 27	Ind. de curb. a pariet.	B	24	81,0—93,0	88,25±0,45	3,31	3,75
		F	35	81,0—95,0	87,51±0,38	3,39	3,87
31 : 28	Ind. de curb. a occip.	B	19	73,0—89,0	81,51±0,72	4,68	5,74
		F	17	77,0—100,0	83,22±0,47	2,90	3,48

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 3 (continuare)

Nr. Martin	Dimensiuni şi indici	Sex	Nr.	Minimum Maximum	M ± m	σ	V
31(1) : 28(1)	Ind. de curb. a plan. occipit.	B	26	81,0—98,0	90,64±0,54	4,17	4,06
		F	30	78,0—96,0	91,15±0,46	3,74	4,10
31(2) : 28(2)	Ind. de curb. a plan. nucal	B	21	80,0—100,0	91,95±0,85	5,68	6,17
		F	18	84,0—100,0	93,39±0,77	4,88	5,22
24 : 23	Ind. de curb. transv. a neurocran.	B	22	55,0—64,0	59,72±0,34	2,38	3,98
		F	20	57,0—65,0	60,65±0,32	2,15	3,54
—	Î. n./fmo-fmo	B	22	11,0—22,0	17,95±0,35	2,44	13,59
		F	27	10,0—23,0	17,38±0,36	2,81	16,16
—	Î. ns./zm_1—zm_1	B	15	17,0—30,0	24,45±0,49	3,36	13,74
		F	17	18,0—29,0	23,10±0,50	3,10	13,41
—	Ind. nazo-malar	B	22	11,0—22,0	18,22±0,37	2,60	14,27
		F	27	10,0—25,0	18,60±0,38	2,92	15,69
32	Unghi. tg. frunt/OAE	B	15	68°—87°	77,17±0,99	5,51	7,14
		F	15	75° —93°	82,65±0,78	4,50	5,44
73	Unghi n-ns/OAE	B	15	80° —90°	86,65±0,58	3,34	3,85
		F	15	79° —90°	85,32±0,53	3,07	3,59
74	Unghi ns-pr/OAE	B	14	67° —90°	79,31±1,27	7,10	8,95
		F	15	72° —85°	79,12±0,71	4,42	5,58
75(1)	Unghi n-pr/OAE	B	14	71° —90°	86,16±1,16	6,47	7,50
		F	15	74° —90°	84,85±0,80	4,63	5,45
	M a n d i b u l ă						
65	kdl — kdl	B	11	122—133	126,0±0,63	3,10	2,46
		F	17	100—130	116,69±1,37	8,39	7,18
66	go — go	B	19	87—110	100,13±0,88	5,70	5,69
		F	24	81—109	94,16±0,98	7,17	7,61
68	Adîncimea mandib.	B	20	59—82	69,75±0,95	6,34	9,08
		F	24	52—78	65,95±0,87	6,43	9,74
69	Id — gn	B	30	24—40	31,72±0,38	3,11	9,80
		F	37	20—35	27,66±0,34	3,12	11,27

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 3 (continuare)

Nr. Martin	Dimensiuni şi indici	Sex	Nr.	Minimum Maximum	M ± m	σ	V
69(1)	Î. la niv. g.n.	B	29	25—37	31,72±0,42	3,40	10,71
		F	37	21—34	27,66±0,28	2,55	9,21
69(3)	Gros. la niv. g.n.	B	29	8—15	10,96±0,17	1,43	13,04
		F	37	7—13	10,49±0,14	1,27	12,10
70	Î. ram. vertical	B	26	52—77	65,99±0,83	6,33	9,59
		F	33	52—70	61,29±0,50	4,30	7,01
70(3)	Î. inciz. mandib.	B	23	10—20	14,24±0,31	2,24	15,73
		F	28	9—19	13,84±0,24	1,89	13,65
71	Lărg. ram. vertic.	B	30	24—37	31,58±0,35	2,90	9,18
		F	36	18—35	29,42±0,38	3,38	11,48
71(1)	Lărg. inciz. mandib.	B	23	29—41	33,89±0,50	3,56	10,50
		F	27	26—37	33,22±0,34	2,67	8,03
79(4)	Unghi bazal	B	25	79°—100°	89,25±0,93	6,90	7,75
		F	27	77°—99°	91,75±0,66	5,13	5,59
79(a)	Unghi ram. vertic.	B	29	103°—139°	117,21±1,00	8,04	6,85
		F	26	100°—128°	119,33±0,88	6,64	5,56
66 : 65	Ind. de lărg. a mandib.	B	11	67,0—87,0	79,26±1,02	5,04	6,35
		F	16	63,0—89,0	81,07±1,18	7,00	8,63
71 : 70	Ind. ram. vertical	B	24	39,0—58,0	48,29±0,72	5,27	10,91
		F	31	35,0—62,0	49,45±0,68	5,62	11,36
69(3) : 69(1)	Ind. de robustic.	B	29	25,0—45,0	34,38±0,70	5,65	16,43
		F	37	24,0—44,0	36,91±0,51	4,66	12,62
68 : 66	Ind. mandibular	B	19	54,0—80,0	69,13±0,98	6,39	9,24
		F	24	57,0—82,0	70,16±1,08	7,86	11,20
70(3) : 71(1)	Ind. inciz. mandib.	B	21	33,0—58,0	43,45±1,13	7,69	17,69
		F	27	27,0—59,0	41,05±0,93	7,20	17,53
—	Statura	B	32	152—181	165,06±0,83	6,98	4,22
		F	39	143—169	154,84±0,53	4,94	3,19

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

bărbaţi. Repartiţia pe categorii a indicelui cranian este dată în tabelul nr. 4.

Ambele grupe, atît cea masculină, cît şi cea feminină, sînt caracterizate prin lipsa formelor ultradolicocrane şi printr-o frecvenţă mică a

Tabelul nr. 4

Repartiţia pe categorii a indicilor cranieni (%)

Sexul	Ultradolicocran x—64,9	Hiperdolicocran 65 — 69,9	Dolicocran 70 — 74,9	Mezocran 75 — 79,9	Brachicran 80 — 84,9	Hiperbrachicran 85 — 89,9	Ultrabrachicran 90 — x
♂	—	12,00	12,00	40,00	20,00	12,00	4,00
♀	—	3,57	25,00	25,00	25,00	17,86	3,57

celor ultrabrachicrane. În timp ce în grupa feminină formele hiperdolicocrane sînt şi ele slab reprezentate, frecvenţele maxime repartizîndu-se între clasele dolicocrane, mezocrane şi brachicrane (cu procente egale), urmate la o mică distanţă de clasa hiperbrachicrană, în grupa masculină observăm o puternică concentrare a cazurilor cînd clasa brachicrană, urmată apoi de una hiperbrachicrană (cu procent înjumătăţit faţă de precedenta). Clasa hiperdolicocrană, dolicocrană şi hiperbrachicrană fiind reprezentată prin frecvenţe mai joase şi egale între ele.

Dacă totalizăm frecvenţele pe cele trei categorii mari ale indicelui cranian: dolicocrană, mezocrană şi brachicrană, atunci constatăm că grupul masculin se caracterizează printr-o concentrare maximă a frecvenţelor în categoria mezocrană, urmată îndeaproape de cea brachicrană, în timp ce grupul feminin se caracterizează printr-o predominanţă clară a formelor brachicrane, ceea ce corespunde bine diferenţelor între mediile acestui caracter, calculate pentru cele două sexe.

INDICII VERTICO-LONGITUDINAL ŞI VERTICO-TRANSVERSAL

Dat fiind că puţine cranii oferă posibilitatea de a se măsura înălţimea bazilo-bregmatică, ne vom ocupa în special de înălţimea porio-bregmatică şi de indicii respectivi.

Studiind valorile medii ale indicilor porio-bregmatici longitudinali, constatăm că media masculină (62, 45) se încadrează la limita superioară a categoriei ortocrane, în timp ce media feminină (64,93) aparţine categoriei hipsicrane. În ceea ce priveşte mediile indicilor porio-bregmatici transversali, remarcăm existenţa unei diferenţe asemănătoare între cele două sexe: în timp ce media masculină (79,49) a acestui indice se încadrează în categoria tapeionocrană, unde se situează la limita sa superioară, media feminină (82,36) se situează în categoria metriocrană. Tabelul nr. 5 prezintă repartiţia pe categorii a acestor doi indici.

Din acest tabel constatăm că indicii porio-bregmatici longitudinali din grupul masculin se repartizează aproape egal în categoriile ortocrane şi hipsicrane, cea camecrană prezentînd un procent foarte mic. În grupul feminin, din contra, observăm o concentrare maximă în categoria hipsi-

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 5

Repartiția pe categorii a indicelui porio-bregmatic longitudinal și a indicelui porio-bregmatic transversal

Sexul	Indicele porio-bregmatic longitudinal			Indicele porio-bregmatic transversal		
	camecran $x-57,9$	ortocran $58-62,9$	hipsicran $63-x$	tapeinocran $x-79,9$	metriocran $80-85,9$	acrocran $86-x$
♂	4,55	50,00	45,45	65,22	17,39	17,39
♀	—	33,33	66,67	27,27	45,45	27,27

crană, restul cazurilor situîndu-se în categoria ortocrană, categoria camecrană nefiind de loc reprezentată.

Indicii porio-bregmatici transversali oferă în grupul masculin o concentrare maximă în categoria tapeinocrană, repartizîndu-se apoi în procente egale, dar mult mai mici în celelalte două categorii. În grupul feminin nu mai observăm o astfel de concentrare masivă în vreo categorie, cu toate că cea metriocrană întrunește aproape jumătate din totalul cazurilor, deoarece celelalte două categorii (tapeinocrană și acrocrană) sînt reprezentate prin procente apreciabile și egale între ele.

INDICII FRONTO-PARIETAL ȘI FRONTAL TRANSVERSAL

Media indicelui fronto-parietal, atît a grupului masculin (69, 29), cît și a celui feminin (69, 45), se încadrează în categoria eurimetopă, situîndu-se amîndouă la limita inferioară a acesteia. În ceea ce privește mediile indicilor frontali transversali, ele se situează pentru ambele grupe în categoria frunților de tip intermediar (82, 05) și (81,81). În tabelul nr. 6 dăm repartiția pe categorii a acestor doi indici.

Tabelul nr. 6

Repartiția pe categorii a indicilor fronto-parietali și frontali transversali

Sexul	Indicii fronto-parietali			Indicii frontali transversali		
	stenometop $x-65,9$	metrometop $66-68,9$	eurimetop $69-x$	marg. diverg. $x-75,9$	marg. interm. $80-99,9$	marg. paral. $100-x$
♂	20,00	24,00	56,00	25,00	75,00	—
♀	16,13	25,81	58,56	21,05	78,95	—

Analiza cifrelor din acest tabel ne arată că la ambele sexe indicii fronto-parietali prezintă o frecvență mare a categoriei eurimetope. Locul al doilea este deținut de categoria metriometopă, cea stenometopă situîndu-se în ultimul loc, dar cu procente încă destul de apreciabile. În ceea ce privește indicii frontali transversali (care ne redau forma frunții), ei prezintă o concentrare destul de masivă în categoria frunților de tip intermediar, cele cu margini divergente (frunți de formă sferică) fiind reprezentate prin cifre mai mici, dar încă apreciabile. În schimb, categoria frunților cu marginile paralele nu oferă nici un reprezentant.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Mediile acestui indice se situează la ambele sexe la limita superioară extremă a categoriei mijlocii (78, 98) şi (78, 74), prezentînd astfel o tendinţă clară spre categoria următoare, a occipitalului larg.

În tabelul următor (tabelul nr. 7) dăm repartiţia pe categorii a acestui indice.

Tabelul nr. 7

Repartiţia pe categorii a indicilor occipito-parietali

Sexul	Îngust	Mijlociu	Larg	F. larg
	x – 71,9	72 – 78,9	79 – 85,9	86 – x
♂	–	47,62	47,62	4,76
♀	–	47,62	52,38	–

Din acest tabel rezultă că în grupa masculină frecvenţele se repartizează egal între categoria mijlocie şi larg, categoria foarte larg fiind reprezentată printr-un procent aproape neglijabil. În grupa feminină, frecvenţa occipitalelor largi este ceva mai mare decît a celor mijlociu; în schimb, occipitalele foarte largi sînt absente. În ambele grupe, occipitalele înguste lipsesc.

OBSERVAŢII DE ORDIN MORFOSCOPIC

Forma neurocraniului în norma verticală este predominant ovoidă la ambele sexe (♂ = 75%; ♀ = 62,07%); locul al doilea este ocupat la bărbaţi de forma elipsoidă (16,66%), în timp ce la femei această formă se întîlneşte puţin mai rar (10,34%). În schimb, la femei, locul al doilea este ocupat de forma sferoidă (13,79%), care nu este de loc întîlnită în grupa masculină, ca şi forma sfenoidă (prezentă însă la femei: 6,90%). Din contra, forma brizoidă, prezentă la bărbaţi (4,17%), lipseşte la aceştia. În fine, forma pentagonoidă se întîlneşte în ambele grupe, dar şi ea cu procente relativ mici. În fond, formele care contează numeric sînt în primul loc cea ovoidă, apoi cea elipsoidă, la care se mai adaugă şi cea sferoidă, însă numai pentru femei.

Forma neurocraniului în norma occipitală oferă cele trei forme reprezentate, însă în mod inegal. În timp ce în grupa masculină forma predominantă este cea de „bombă" (55,55%), urmînd apoi cea de „casă" (37,04%), ultimul loc ocupîndu-l forma de „cort" (7,41%), în grupa feminină forma predominantă este cea de „casă" (63,64%), urmînd apoi cea de „bombă" (27,27%), ultimul loc fiind ocupat ca şi la grupa masculină, de forma de „cort" (9,04%).

Curba sagitală a neurocraniului, disociată pe regiunile ei (frunte, linia creştetului, occipitalul), se prezintă după cum urmează:

Fruntea prezintă în grupa masculină de cele mai multe ori o înclinare mijlocie, urmînd apoi categoria frunţilor înclinate, categoria dreaptă fiind aici foarte rară. În grupa feminină, chiar dacă categoria

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

mijlocie întrunește procentul cel mai ridicat, acest procent este inferior celui din grupa masculină. Locul al doilea este ocupat aici de frunțile drepte, cele înclinate venind în ultimul loc.

Linia creștetului prezintă, la ambele grupe, o frecvență maximă a creștetelor ușor ascendente, care reprezintă majoritatea cazurilor. Locul al doilea este ocupat de creștetele orizontale, care întrunesc procente încă foarte apreciabile.

Forma occipitalului cea mai frecvent întîlnită este cea bombată (48,00 și 40,00%), urmînd apoi cea intermediară (32,0 și 36,0%); occipitalele foarte bombate (12,0% la ambele sexe) sînt aproape tot atît de rare ca și cele aplatisate (8,0 și 12,0%).

Relieful glabelar la craniile masculine oferă toate gradele (1—6), prezentînd un maximum de concentrare a cazurilor în gradele 3 și 4, care împreună totalizează un procent de 57,14%. Gradele 5—6 totalizează un procent de 21,42%, urmînd apoi gradul 2 cu 17,86% de cazuri, ultimul loc fiind ocupat de gradul 1, căruia îi corespunde un procent aproape neglijabil (3,57%). Craniile feminine nu prezintă decît primele trei grade de dezvoltare a reliefului glabelar, cu un maximum de concentrare a cazurilor în gradul 2 (66,66%). Gradul 3 este reprezentat printr-un procent încă destul de ridicat (20,00%), iar gradul 1 printr-un procent mult mai jos (13,34%).

Relieful supraorbitar este de gradul 1 la totalitatea craniilor feminine, în timp ce la craniile masculine el prezintă o dezvoltare fie de gradul 1, fie de gradul 2.

Relieful occipital (protuberanță occipitală externă) prezintă gradele 1 — 5 la craniile masculine, cu o repartizare a cazurilor aproape egale în gradele 1—2—3, unde se concentrează majoritatea indivizilor. Gradele 4 și 5 nu prezintă decît procente foarte mici. Craniile feminine prezintă numai gradele 0—3, cu o concentrare maximă în gradul 1, urmînd apoi gradul 2. Gradele 0 și 3 sînt reprezentate prin cifre foarte joase.

II. Caracteristicile craniului facial

RAPORTUL CRANIO-FACIAL TRANSVERSAL ȘI INDICELE FACIAL SUPERIOR

Raportul dintre lărgimea masivului facial și lărgimea maximă a neurocraniului (indicele parieto-jugal) oferă medii ce se situează la limita inferioară a categoriei macropside la craniile masculine (93,60), în timp ce la cele feminine această medie este pronunțat micropsidă (87,14). Mediile indicelui facial superior se integrează pentru ambele sexe în categoria mezenă (50,35 și 51,14), situîndu-se în ambele cazuri în apropierea limitei către categoria eurienă, mai aproape de aceasta la bărbați decît la femei.

După cum se constată din tabelul nr. 8, concentrarea maximă a cazurilor pentru indicele parieto-jugal coincide, în grupa masculină, cu categoria macropsidă, în timp ce pentru grupa feminină ea coincide cu cea micropsidă. La bărbați, locul al doilea este ocupat de categoria

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

micropsidă, în ultimul rînd venind cea mezopsidă. La femei, locul al doilea este ocupat de această din urmă categorie, cea macropsidă venind în ultimul loc, cu un procent foarte mic.

Tabelul nr. 8

Repartiţia pe categorii a indicilor parieto-jugali şi faciali superiori

Sexul	Indicele parieto-jugal			Indicele facial superior			
	micropsid x—89,9	mezopsid 90,0—92,9	macropsid 93—x	hipereurien x—44,9	eurien 45—49,9	mezen 50—54,9	lepten 55—59,9
♂	23,08	15,38	61,54	9,09	27,27	45,45	18,18
♀	69,23	23,08	7,69	—	43,75	43,75	12,50

În ceea ce priveşte indicele facial superior, constatăm că în grupa masculină frecvenţa maximă este atinsă de categoria mezenă, în al doilea şi al treilea loc venind cea eurienă şi cea leptenă, categoria hipereurienă fiind reprezentată printr-un procent scăzut (corespunzător unui singur individ), cea hiperleptenă lipsind. În grupul feminin, categoria mezenă şi cea eurienă ocupă amîndouă acelaşi loc, fiind reprezentate prin procente maxime şi egale. Categoria leptenă este reprezentată prin foarte puţine cazuri (12,50%), celelalte categorii (inclusiv cea hipereurienă) nefiind de loc reprezentate.

PROFILUL VERTICAL AL MASIVULUI FACIAL

Mediile unghiului facial total ne indică pentru grupa masculină un ortognatism moderat (86,16°), iar pentru grupa feminină un mezognatism situat la limita cu ortognatismul (84,85°).

Tabelul nr. 9

Repartiţia pe categorii a unghiului facial total

Sexul	Hiperprognat x—69,9	Prognat 70—79,9	Mezognat 80—84,9	Ortognat 85—92,9	Hiperortognat 93,0—x
♂	—	—	35,29	64,71	—
♀	—	7,14	35,72	57,14	—

În grupa masculină constatăm predominanţa formelor ortognate, la care se mai adaugă şi cele hiperortognate. Feţele mezognate sînt încă bine reprezentate, cele prognate fiind însă mult mai rare. În grupa feminină, feţele ortognate predomină de asemenea, cele hiperortognate sînt însă absente, cele mezognate şi prognate întrunind procente egale şi încă destul de apreciabile.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

FORMA ORBITELOR ȘI PROPORȚIILE NASULUI

Mediile indicilor orbitari, atît ale craniilor masculine, cît și ale celor feminine (♂ = 78,24; ♀ = 79,42), se încadrează în categoria mezoconcă, unde se situează în jumătatea inferioară a acestei categorii.

Media masculină a indicelui nazal (51,68) se situează la limita inferioară a categoriei camerină, în timp ce media feminină (49,54) se situează la limita superioară a categoriei mezorine.

Tabelul nr. 10

Repartiția pe categorii a indicilor orbitari și nazali

Sexul	Indicii orbitari			Indicii nazali			
	cameconc x—75,9	mezoconc 76—84,9	hipsiconc 85—x	leptorin x—46,9	mezorin 47—50,9	camerin 51—57,9	hipercamerin 58—x
♂	34,78	47,83	17,39	23,81	14,29	52,38	9,52
♀	28,87	59,38	18,75	25,00	41,67	33,33	—

Observăm că pentru indicele orbitar atît grupa masculină, cît și cea feminină prezintă un maximum de concentrare în categoria mezoconcă, urmînd apoi cea cameconcă, categoria hipsiconcă situîndu-se în ultimul loc, fiind însă reprezentată prin procente încă apreciabile. Dacă frecvențele acestei din urmă categorii sînt foarte apropiate la ambele sexe, în schimb grupa masculină oferă un procent mai mic de mezoconci și mai mare de cameconci decît grupa feminină.

În ceea ce privește indicele nazal, repartiția sa pe categorii ne indică la bărbați o concentrare majoritară în categoriile camerine (camerin + hipercamerin = 61,90%), urmînd apoi cu un procent mult mai mic categoria leptorină, ultimul loc fiind ocupat de cea mezorină. La femei însă, concentrarea maximă corespunde tocmai acestei categorii, categoria camerină urmînd în al doilea rînd, ultimul loc fiind ocupat de categoria leptorină.

DEZVOLTAREA MANDIBULEI

Așa cum ne-o arată mediile cuprinse în tabelul nr. 3, lărgimea bigoniană a mandibulei este în medie mijlocie atît în grupa masculină (100,13 mm), cît și în cea feminină (94,16 mm), lungimea sa (sau adîncimea) fiind încă în ambele grupe (69,75 și 65,95 mm). Indicele mandibular de lărgime-lungime este astfel foarte mic atît la bărbați cît și la femei (69,13 și 70,16). Indicele mediu de robusticitate (34,38 și 36,91) ne arată de asemenea că mandibulele de la Izvorul sînt în general de mică robusticitate.

OBSERVAȚII DE ORDIN MORFOSCOPIC

Gradul de frontalizare a malarelor prezintă o predominanță a celor frontalizate și a celor de tip intermediar la bărbați (unde malarele de tip parasagital sînt extrem de rare). La femei, predomină malarele de tip

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

intermediar, cele de tip parasagital fiind încă destul de frecvente, cele frontalizate fiind în schimb foarte rare.

Dezvoltarea fosei canine prezintă cea mai mare frecvenţă a gradelor 1 şi 2 la bărbaţi, urmînd apoi gradul 3 (cu un procent destul de apreciabil). Aceeaşi situaţie se repetă şi la femei.

Spina nazală prezintă cea mai mare frecvenţă a gradelor 2 şi 3 în ambele grupe, la cea masculină întîlnindu-se şi gradele 4 şi 5 (absente la femei).

Apertura piriformă este în marea majoritate a cazurilor de tip antropin, craniile cu foseta prenazală fiind excepţionale, iar cele cu şanţ prenazal (sulcus) fiind absente.

Forma carenei nazale este ascuţită şi proeminentă, prezentînd adeseori o formă convexă.

III. Statura şi unele caracteristici ale oaselor lungi

STATURA

Statura fiecărui individ a fost calculată utilizîndu-se în acest scop toate oasele lungi existente şi aplicîndu-se metoda lui Manouvrier. Aşa cum aceasta se vede din tabelul nr. 3, media acestui caracter, atît la grupa masculină (165,05 cm), cît şi la cea feminină (154,84 cm), se încadrează în categoria mijlocie (aproape de limita sa inferioară).

Tabelul nr. 11

Repartiţia pe categorii a staturii

Sexul	F. mică	Mică	Submijlocie	Mijlocie	Supramijlocie	Mare	F. mare
♂	—	21,86	31,25	18,75	9,38	15,63	3,13
	x—149,9	150—159,9	160—163,9	164—166,9	167—169,9	170—179,9	180—x
♀	x—139,9	140—148,9	149—152,9	153—155,9	156—158,9	159—167,9	168—x
	—	7,69	33,33	30,77	15,38	7,69	5,13

Repartiţia pe categorii a taliilor prezintă la bărbaţi o mare frecvenţă a taliilor submijlocii, urmînd apoi taliile mici, mijlocii şi mari (cu frecvenţe destul de apropiate). Taliile supramijlocii sînt mai puţin bine reprezentate, cele foarte mari şi mai puţin frecvente, iar cele foarte mici lipsind complet. La femei, procentele cele mai mari revin taliilor submijlocii şi mijlocii, urmînd apoi, cu un procent înjumătăţit, taliile supramijlocii. Staturile feminine mici, mari şi foarte mari sînt mult mai puţin frecvente, cele foarte mici absente.

PARTICULARITĂŢILE FEMURULUI

Studiul gradului de aplatisare antero-posterioară a femurului, în regiunea superioară a diafizei, ne arată o foarte mare frecvenţă a celor platimere (82,85 %la bărbaţi şi 87,80 % la femei), celelalte două categorii (eurimeră şi stenomeră) fiind reprezentate prin procente mici.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Pilastrul este și el destul de frecvent. Astfel, în seria masculină 58,33 %, iar în seria feminină 77,78 % femure prezintă această formațiune.

Al treilea trohanter este însă mai rar întîlnit.

PARTICULARITĂȚILE TIBIEI

Spre deosebire de femur, care prezintă foarte puternic exprimate unele caractere morfofuncționale socotite drept primitive, tibia le prezintă mai puțin frecvent. Astfel, nici la bărbați și nici la femei nu mai predomină formele platicnemice, celelalte tipuri (mezocnemic și euricnemic) fiind aproape tot atît de frecvente.

Fațeta orientală este însă deseori întîlnită (în circa 50 % din cazuri).

IV. Anomalii și dispoziții rare

Printre cazurile de anomalii și dispoziții rare, vom cita numai următoarele ca fiind mai interesante:

Un caz de excrescență pe bazioccipital, formînd o eminență accesorie nesimetrică (Kalenscher); un caz de scoică bipartită a temporalului; un caz de os bregmatic unilateral; două cazuri de oase wormiene pe sutura coronară; două cazuri de oase lambdatice mici; un caz de os inca bipartit; trei cazuri de sutură metopică; patru cazuri de torus palatin; două cazuri de „Processus lemurinicus"

V. Fenomene patologice

Fenomenele patologice cel mai frecvent întîlnite pe scheletele de la Izvorul sînt osteopatiile articulare, cariile dentare și paraodontopatiile inflamatorii și, în ultimul loc, traumatismele.

Dintre aceste fenomene, locul întîi ca frecvență îl ocupă *spondilartrozele*. Astfel, din 89 de vertebre cervicale întregi, aparținînd la 20 de indivizi, 13 vertebre aparținînd la 7 indivizi (deci 35 %) prezintă leziuni. Din 220 de vertebre dorsale prezente, aparținînd la 25 de indivizi, 111 aparținînd la 21 de indivizi (deci 84 %) prezintă leziuni. Din 89 de vertebre lombare întregi prezente, aparținînd la 27 de indivizi, 62 de vertebre aparținînd la 23 de indivizi (deci 85,1 %) sînt atinse. În fine, din 15 oase sacrale întregi prezente, 7 prezintă exofite localizate pe prima sacrală (deci 46,6 %).

Din datele de mai sus, rezultă că regiunile coloanei vertebrale cele mai puternic atinse sînt regiunea lombară și cea dorsală, regiunile sacrală și cervicală fiind cel mai puțin frecvent atinse.

Dacă considerăm că numărul de indivizi maturi și senili din această serie se ridică abia la 59, atunci numărul maxim de indivizi atinși de spondilartroză, adică 23,constituie un procent deja foarte mare (aproape 39 %). Dar pentru a avea o situație reală ar mai fi trebuit să adăugăm la această cifră încă un număr din acei indivizi ale căror vertebre ne-au parvenit într-o stare extrem de fragmentară, ceea ce ne-a împiedicat să stabilim dacă au fost atinși sau nu de leziuni, dar dintre care cel puțin cîteva le prezentăm cu siguranță.

Artrozele oaselor lungi sînt mai rar întîlnite. Dintre acestea trebuie să citățm două cazuri de artroză coxo-femurală deformantă foarte grave,

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

asupra cărora vom reveni altă dată, ele prezentînd unele fenomene interesante de adaptare funcțională corelativă.

Cariile dentare sînt extrem de răspîndite. Din 75 de indivizi a căror dentiție a putut fi studiată, 55 (adică 73,33%) prezintă unul sau mai mulți dinți cariați. Din totalul de 1 480 de dinți studiați 191 sînt cariați, ceea ce reprezintă un procent de 12,90 dinți cariați.

Paraodontopatii inflamatorii au fost identificate la 16 indivizi din cei 75 studiați (adică 21,33%). Dintre aceștia, 8 prezintă o paradentoză din cele mai accentuate.

Traumatismele sînt mult mai rare. Printre ele în general bine consolidate (fractură de cubitus și radius), găsim și cazuri de fracturi foarte defectuos consolidate, ca, de exemplu, o fractură de femur, precum și o fractură de condil mandibular, care va forma obiectul unui studiu special. În fine, în cadrul traumatismelor, vom mai cita și o cicatrice din regiunea frontală, provenită de la o tăietură făcută cu un obiect tăios (judecînd după formă, o sabie sau o coasă).

VI. Concluzii asupra structurii antropologice a populației medievale timpurii de la Izvorul

Scheletele de la Izvorul reprezintă o populație de talie mijlocie, în medie mezocrană, dar cu o distribuție individuală a indicilor cranieni neconcentrată (mergînd de la categoria hiperdolicocrană la cea ultrabrachicrană), unde se remarcă în mod vădit tendința de micșorare a ponderii formelor dolicocrane în favoarea celor mezocrane și brachicrane. Am putea spune că sîntem în prezența unei populații pe cale de brachicefalizare. Înălțimea relativă a neurocraniului este întotdeauna mai mare în raport cu diametrul longitudinal și mai mică în raport cu diametrul transversal, ceea ce atestă iarăși tendința de descreștere a diametrului antero-posterior și de creștere a celui transversal. Fruntea este predominant eurimetopă, iar forma neurocraniului este cel mai frecvent ovoidă, cu occipitalul bombat sau mijlociu, fără însă ca occipitalele plate să lipsească. Masivul facial este în medie mezen, prezentînd de obicei o înălțime absolută supramijlocie la bărbați, dar mijlocie la femei și o dezvoltare în lărgime medie, contrastînd cu o mandibulă în general destul de ușoară. Orbitele sînt predominant mezoconci, iar nasul mezorin și camerin, cu apertura antropină și cu o spinare proeminentă. Toate aceste caractere ne indică o populație europoidă (în care un singur schelet prezintă cîteva trăsături mongoloide). Utilizînd tabele de combinație (de tipul tabelului imaginat de Rainer), constatăm că în componența sa intră un fond mediteranoid puternic de nuanță pontică, la care se mai adaugă unele forme nordice și protoeuropoide (reprezentînd elementele dolicocrane și ușor mezocrane), în timp ce elementele accentuat mezocrane și slab brachicrane sînt reprezentate prin puțini esteuropizi, iar cele mai accentuat brachicrane în primul loc prin alpini și prin dinarici.

VII. Resturi de ofrande depuse în morminte

Un număr de 34 de morminte conțineau resturi de ofrandă mortuară. Aceste resturi aparțin în primul loc găinilor (în 13 morminte) și bovinelor (în 12 morminte), apoi porcinelor (în 8 morminte), ovinelor (în 4 morminte)

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

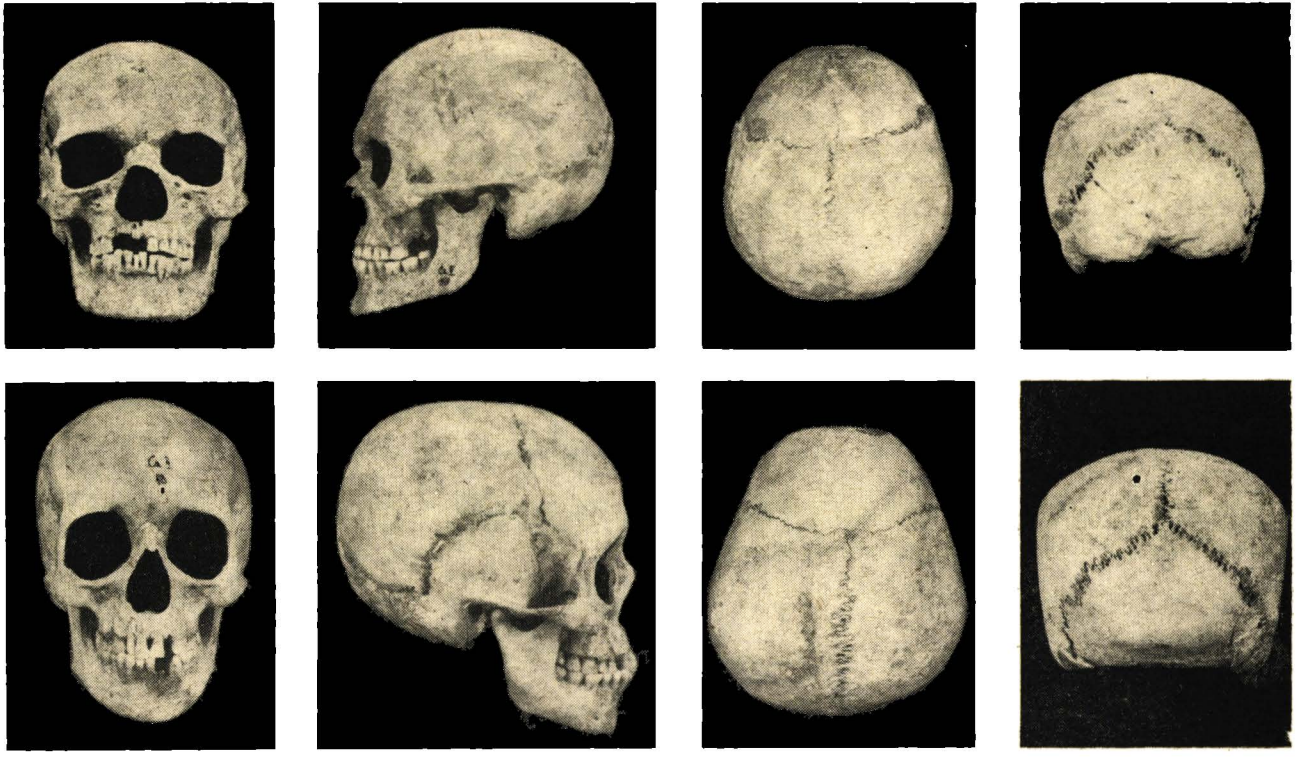

Fig. 1. Rîndul de sus : craniul nr. 39 Izvorul ; rîndul de jos : craniul nr. 13 Izvorul.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

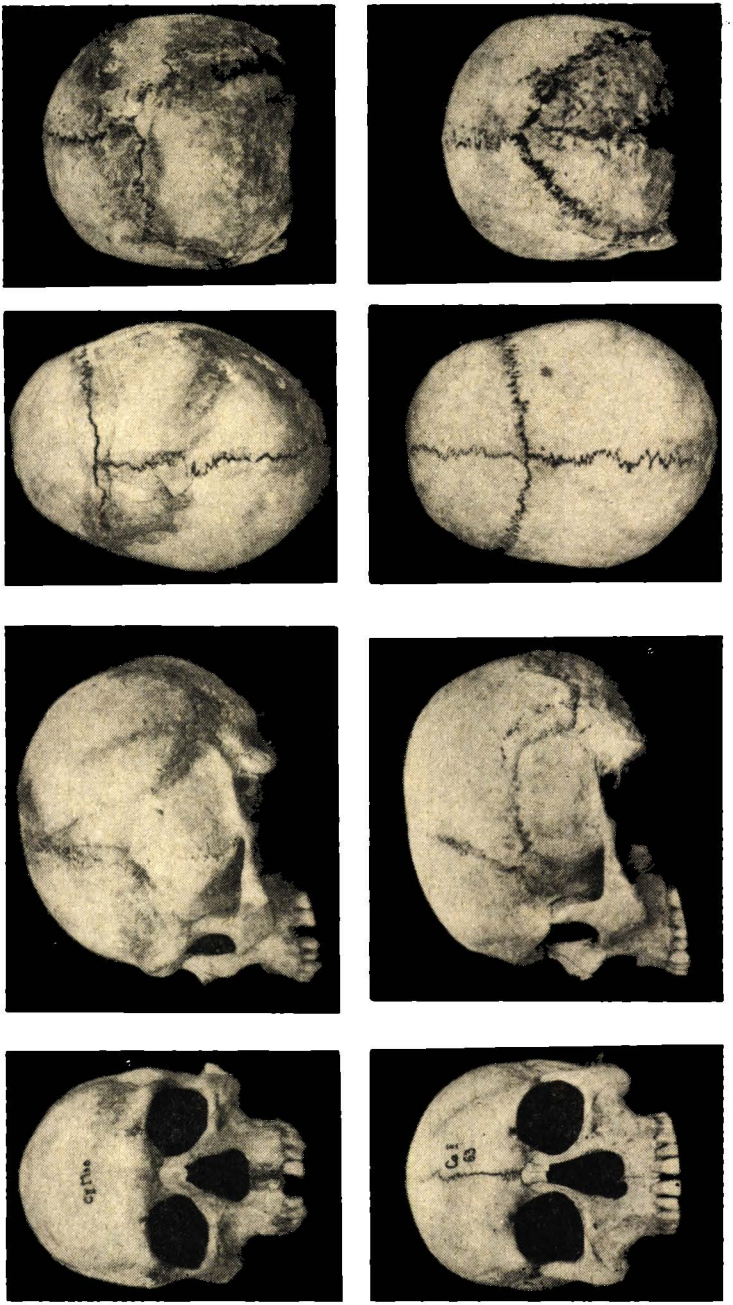

Fig. 2. — Rîndul de sus : craniul nr. 30 Izvorul ; rîndul de jos : craniul nr. 63 Izvorul.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Fig. 3. — Rîndul de sus : craniul nr. 106 Izvorul ; rîndul de jos : craniul nr. 9 Izvorul.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

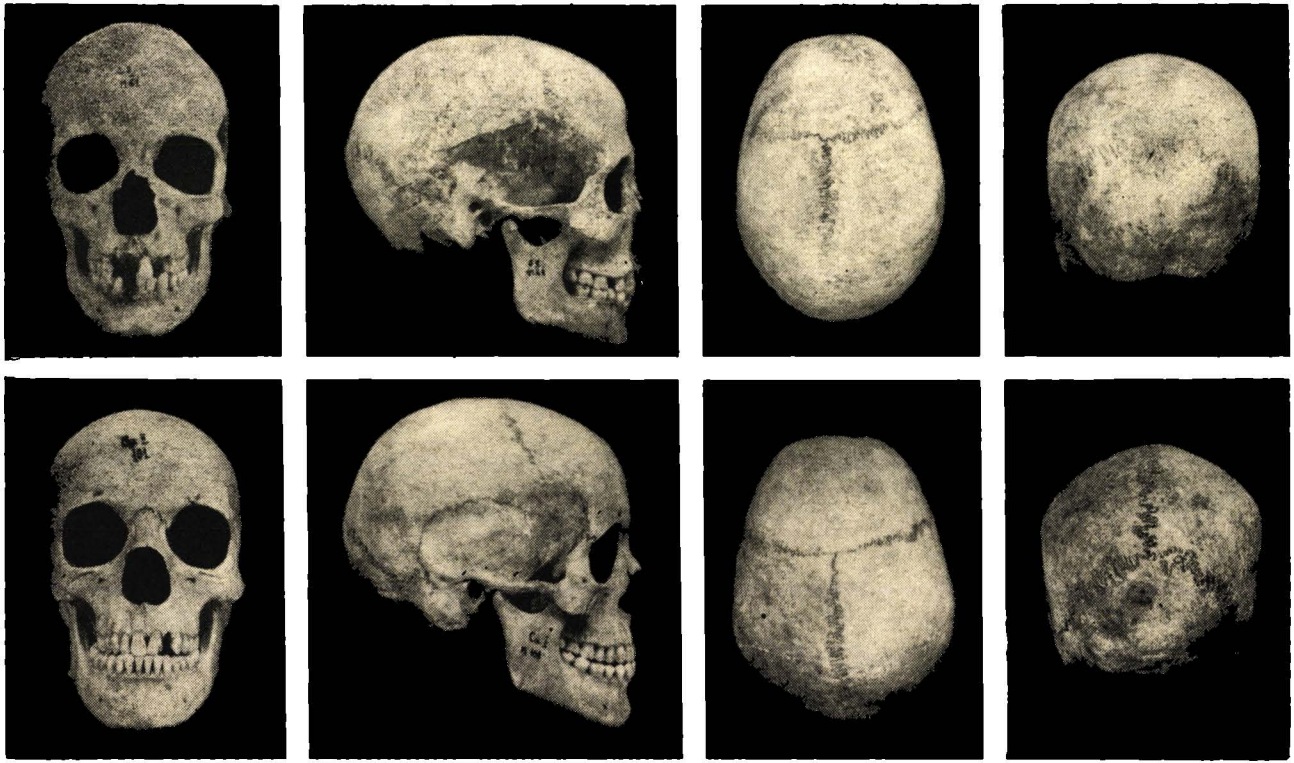

Fig. 4. — Rîndul de sus : craniul nr. 61 Izvorul ; rîndul de jos : craniul nr. 101 Izvorul.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

și, în fine, cîinelui și calului (în cîte un mormînt). Este interesant că în unele morminte nu întîlnim decît resturile unei singure specii din cele citate, în timp ce în altele ele sînt combinate pînă la trei specii (găină + porc + bovin; găină + porc; găină + porc + ovin; bovin + cal). De notat că resturile de porcine aparțin întotdeauna unor indivizi foarte tineri, în unele cazuri purcei de lapte. Am încercat să stabilim semnificația acestor distribuții, dar am constatat că nu există nici o corelație precisă între sexul sau vîrsta individului înhumat și calitatea ofrandei. Trebuie să credem deci că aceasta depinde de posibilitatea economică a familiei respective sau poate de alt actor.

Dacă analizăm apartenența anatomică a pieselor găsite, constatăm o foarte mare variabilitate. Găinile sînt adeseori reprezentate prin scheletul postcranian aproape întreg (dar totdeauna fără craniu); alteori însă nu găsim decît scheletul aripilor sau al membrelor posterioare. Ne putem întreba, în raport cu acest fapt, dacă prezența sau absența pieselor anatomice nu este în raport cu posibilitatea de conservare a lor în pămînt, știut fiind că scheletul păsărilor cu oasele pneumatizate se distruge foarte ușor.

Mamiferele, în afară de un cîine reprezentat prin întregul său schelet, sînt întotdeauna reprezentate prin piese scheletice, izolate sau fragmente osoase. Cel mai frecvent găsim humerusuri sau femure, mai rar fragmente de mandibulă, tibia, rotula, metapodale, falanga III, vertebre lombare.

Studiul biometric al oaselor de găină ne-a arătat că sîntem în prezența unei rase de talie foarte mică. Aceeași concluzie rezultă și din cîteva măsurători pe care le-am putut face pe oasele de bovine. Din acest punct de vedere, ele se aseamănă mult cu acelea pe care le-a studiat unul dintre noi (în colaborare cu S. Haimovici), provenind din așezarea feudală timpurie de la Dridu.

În concluzie, din studiul ofrandelor mortuare reiese clar că populația medievală timpurie de la Izvorul practica destul de intens creșterea găinilor și a vitelor (în special bovine și porcine). Prezența unui număr destul de mare de resturi de porcine și de păsări de curte constituie un argument în plus că sîntem în prezența unei populații așezate.

BIBLIOGRAFIE

1. Abdala K., *Studiu antropologic asupra unor schelete din sec. XIV-lea descoperite la Zimnicea*, Prob. de antropol., 1959, **IV**, 129.
2. Maximilian C., *Considerații antropologice asupra populației prefeudale de la Dinogeția (sec. X—XII)*, Prob. de antropol., 1959, **IV**, 105.
3. — *Studiul antropologic al populației de la Verbicioara (sec. XIII-XIV)*, Prob. de antropol., 1959, **IV**, 79.
4. Necrasov O. et Cristesco M., *Contribution à l'étude anthropologique de la population moldave du XVI-ème siècle*, An. șt. Univ. Al. I. Cuza, Iași, sect. II, 1957, **III**, *1—2*, 1—21.
5. Necrasov O. și Botezatu D., *Studiul antropologic al scheletelor feudale timpurii de la Dolna (sec. VIII—XIV)*, St. și cerc. antropol., 1964, **1**, *2*, 137.
6. Popovici I., *Necropola feudală de la Străulești-București sec. XV—XVI. Date antropologice*, St. și cerc. antropol., 1964, **I**, *1*, 47.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

7. Russu I. G., *Notă antropologică la cercetările arheologice din 1953 de la Alba Iulia*, St. şi cerc. de istorie, Acad. R.P.R., Fil. Cluj, 1956, **VII**, *1—4*, 37.
8. Russu I. G., Rusu M., Şerban M. şi Motioc M., *Date antropologice asupra osemintelor medievale de la Rodna*, Prob. de antropol., 1961, **VI**, 7.
9. Russu I. G., Şerban M., Motioc M., Farcaş T. şi Rusu M., *Date antropometrice asupra populaţiei vechi de la „Cetatea Bihariа"*, Art. şi lucr. şt., I.M.F., Cluj, 15.
10. Russu I. G., Şerban M., Motioc M., Farcaş T. şi Ferenczi I., *Cimitirul de la Ciumbrud (sec. X)*, Art. şi lucr. şt., I.M.F. Cluj, 1959, 3.

Centrul de cercetări biologice — Iaşi
Secţia de antropologie

Primit în redacţie la 31 ianuarie 1967

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

OFRANDE ANIMALE ÎN NECROPOLE DIN SECOLUL AL IV-LEA E.N.

DE

ALEXANDRA BOLOMEY

902.6 (498) «3»

Din analiza ofrandelor animale descoperite în cimitirele de la Tîrgşor, Spanţov şi Lunca, aparţinînd culturii Sîntana de Mureş — Cerneahov, se desprind următoarele : specia cea mai frecventă este oaia ; vîrsta preferată pentru sacrificiu este de 9—12 luni ; în mormînt se depuneau numai anumite părţi, bine definite, din corpul mieilor ; la Spanţov, asemenea sacrificii se făceau în tot timpul anului, la Tîrgşor numai în perioada toamnă-iarnă. Autorul consideră că, faţă de osemintele din aşezări, analiza ofrandelor animale permite desprinderea mai exactă a ocupaţiei de bază a unei populaţii sau comunităţi.

Articolul de faţă este o completare firească a monografiilor arheologice *Tîrgşor* ... (4) şi *Necropole din secolul al IV-lea e.n. în Muntenia* (11). Dacă autorii celor două lucrări descriu poziţia ofrandelor animale în mormînt în raport cu scheletul uman şi cu celelalte obiecte de inventar, tratîndu-le deci din punct de vedere stratigrafic-arheologic, supunerea lor unei analize osteologice aduce date nu lipsite de importanţă pentru paleozoologie, punînd totodată în discuţie observaţii ce-şi găsesc — poate — o mai largă interpretare privind aspecte ale ritualului funerar.

Materialul ce urmează a fi prezentat provine numai din morminte de inhumaţie, şi anume din cimitirele de la Tîrgşor (reg. Ploieşti) (faza III B) şi Spanţov (r. Călăraşi), cărora li se alătură cîteva cazuri din cimitirul încă necercetat sistematic de la Lunca (r. Bujoru) [1]. Cele trei necropole aparţin culturii Sîntana de Mureş — Cerneahov.

La Tîrgşor se constată că „depunerea oaselor de orfandă în morminte nu s-a făcut pe baza unei reguli rituale precise ((4), p. 52). Nici la

[1] Permisiunea de a folosi în acest articol şi materialul de la Lunca ne-a fost acordată de I. Dragomir, căruia îi exprimăm mulţumirile noastre şi pe această cale.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Spanţov nu pare să fi existat o asemenea regulă. Astfel, unele ofrande erau depuse lîngă craniul înhumatului (Tgş.[2] M. 96, 179; Sp. M. 36, 65) sau lîngă picioare (Tgş. M. 70, 195; Sp. M. 66, 67), sub schelet (Tgş. M. 13; Sp. M. 28, 37), deasupra scheletului (Tgş.M. 181), în vase (Tgş. M. 42, 150, 195; Sp. M. 24, 38, 39.,) sau între vasele de ofrandă (Tgş. M. 179, 195; Sp. M. 63).

Tîrgşor[3]

M. 13, *Ovis aries* (oaie) : craniu = marg. inf. orb. st. Mx. dr., Mdb. dr.-st., 2 vert.dors., H., st. R. + U. st., Cc. 2 + 3, 4 st., Mc. dr.-st., Mt. dr.-st., 3 Ph. I, 4 Ph III. Vîrsta = 9—12 luni.

M. 42, în vasul nr. 6 *Sus scrofa dom.* (porc)[4] : Mx. dr.-st., Mdb. dr.-st., Sc.st., H. st., R. + U. st., Asg. st., Clc. st., 2 fr. vert. Vîrsta = 4 luni.

M. 70, *Ovicaprinae* : dentiţie izolată. D^3, D^4, M^1 dr., D^3, M^1 st., D_2, D_3, M_1 dr. Vîrsta = 9—12 luni.

M. 91, cf. *Ovis aries* (cf. oaie)[5] : Mx. st., Mdb. dr.-st., H. st., F. (st.?), Mtp. (3 epif. dist. juv.), 4 Ph. I, 4 Ph. II, 2 Ph. III. Vîrsta = 9—12 luni.

M. 96, *Bos taurus* (bou) : coastă.

M. 107, *Aves.*

M. 129, cf. *Ovis aries* (cf. oaie) : Mx. st., Mdb. dr.-st., R. dr., F. st., Tb. (st.?), Clc. st. Vîrsta = 9—12 luni.

M. 135, *Aves.*

M. 142, *Ovis aries* (oaie) : craniu = fr. reg. temp. şi occip., Mx. dr.-st., Mdb. dr.-st., 1 vert. (cervic.?) + 3 vert. (lomb. ?), Mc.-st., Mt. dr., 4 Ph. I, 5 Ph. II, 3 Ph.III. Vîrsta = 9—12 luni.

M. 150, în vasul nr. 8, *Bos taurus* (bou); vert., cervic.

M. 160, cf. *Ovis aries* (cf. oaie) : fr. H. dr., Asg. dr.-st.

M. 179, *Bos taurus* (bou) : fr. Sc. (dr. ?), fr. H. dr., vert., coaste ; *Ovicaprinae*, Tb. dist. st.

M. 180, *Aves* ; cf. *Ovis aries* (cf. oaie) : fr. F. dist.

M. 181, *Ovis aries* (oaie) : fr. craniu din toate regiunile, Mx. dr.-st., Mdb. dr.-st., Sc. st., H. st., R. st., Cc. radiale st., Mc. st., centrotars dr.-st., Mt. st., 5 Ph. I, 5 Ph. II, 3 Ph. III. Vîrstă = 5—8 luni.

M. 195, cf. *Ovis aries* (cf. oaie) : în vasul nr. 1—2 = corp Mdb. (?) ; în vasul nr. 5 = Ph. I + fr. indet. ; sub vasul nr. 6—7 = Mt. dr.-st., Ph. I, Ph. II, Ph. III.

M. 275, *Ovicaprinae* : Mx. dr.-st., Mdb. dr.-st., Mtp., 2 Ph. II. Vîrsta = 9—12 luni[6].

Spanţov

M. 28, *Bos taurus* (bou) ; coastă ; *Sus scrofa dom.* (porc) : Sc. st. ; *Lepus europaeus* (iepure) : R. prox. st.

---

[2] În cele ce urmează vom folosi prescurtările : Tgş. = Tîrgşor, Sp. = Spanţov, L. = Lunca.

[3] Piesele scheletice reprezentînd ofranda animală sînt indicate prin prescurtările : Mx. = maxilar superior, Mdb. = mandibulă, Sc. = scapulă, H. = humerus, R. = radius, U. = ulnă, Cc. = carpale, Mc. = metacarp, Cx. = coxal, F. = femur, Tb. = tibie, Asg. = astragal, Clc. = calcaneu, Mt. = metatars, Ph. (I, II, III) = falangă (I, II, III), vert. = vertebră, Atl. = atlas, Ax. = axis, Mtp. = metapodiu, dr. = drept, st. = sting, fr. = fragment, prox. = proximal, dist. = distal. Mormintele sînt înşiruite în ordinea crescîndă a numerotării lor în teren de către descoperitori.

[4] Gh. Diaconu citează în mod eronat această ofrandă drept „carnasier" ((4), p. 52 şi 55).

[5] Din cauza vîrstei imature a animalului sacrificat şi datorită reprezentării lui prin piese mai puţin caracteristice, această determinare (vezi şi mai jos) comportă unele dubii. Acestor dificultăţi li s-a adăugat şi proasta conservare a materialului de la Tîrgşor, din cauza solului, probabil foarte acid.

[6] Conducătorul săpăturilor de la Tîrgşor citează ofrande animale şi în M. 79, 80, 92, 258, 264 şi 277, care, probabil din cauza solului, n-au putut fi recuperate. Aceasta ridică numărul de morminte de înhumaţie cu ofrandă animală la 22 (faţă de cele 16 descrise în lucrarea de faţă).

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

M. 32, *Aves*; *Ovicaprinae*: Mx. st.

M. 36, *Ovis aries* (oaie): Mx. dr.-st., Mdb. dr.-st., Atl., Ax., vert. III cervic., Sc. st., H. st., R. + U. st., Mc. st., Mt. dr.-st., Ph. I, 3 Ph. II (2 ant. + 1 post.), Ph. III. Vîrsta = 5—6 luni.

M. 37, *Ovis aries* (oaie): fr. craniu din toate regiunile, Mx. dr.-st., Mdb. dr., Ax., vert. cervic. III—VI, H. dr., R. dr., U. dr., Mc. dr., Mt. dr.-st. Vîrsta = 5 luni.

M. 39, *Sus scrofa dom.* (porc): craniu, Mx. dr.-st., Mdb. dr., Atl., Ax., 4 vert. cervic., 2 vert. dors., 5 vert. ?.R. + U. st., 2 Ph. I, Ph. III. Vîrsta = 5—6 luni.

M. 47, *Aves*.

M. 63, *Ovis aries* (oaie): craniu, Mx. dr.-st., Mdb. dr.-st., Sc. dr.-st., H. dr.-st., R. dr.-st., Mc. dr.-st., Cx. dr., F. st., Mt. dr.-st., 4 Ph. I (3 ant. + 1 post.), 2 Ph. III. Vîrsta = adult ♀.

M. 65, *Ovis aries* (oaie): craniu (½ st. mai bine conservată) Mx. dr.-st., Mdb. dr., Atl., 2 vert. cervic., Sc. st., Mc. dr.-st., Mt. dr.-st. Vîrsta = 7—8 luni.

M. 66, *Ovis aries* (oaie): craniu (fig. 1), Mx. dr.-st., Mdb. dr.-st., Ax., 3 vert. cervic., 9 vert. dors., 2 vert. lomb., Sc. dr., H. dr., R. dr., Cc. 2 +3 dr., Mc. dr.-st., Cx., centrotars dr., Mt. dr.-st., 5 Ph. I (3 ant.+2 post.), 2 Ph. II, 3 Ph. III. Vîrsta=9—(12) luni.

M. 67, *Ovis aries* (oaie): a) fr. craniu (?), Mx. dr., Mbd. dr., 4 vert. lomb., R. dr., Tb. dr., Asg. dr.-st., 3 Ph, I. Vîrsta = 9—(12) luni. b) (?) Mt. st. Vîrsta = adult (?)[7].

Lunca

M. 2, *Ovis aries* (oaie) (fig. 2): craniu, Mx. dr.-st., Mdb. dr.-st., Alt., Ax., 5 vert. cervic., fr. sacrum (?), Sc. st., H. st., U. st., Mc. dr.-st., F. st., Tb. st., Clc. st., Ph. I, 4 Ph. II, Ph. III. Vîrsta = matur ♂.

M. 5, *Aves*.

M. 7, *Aves*; *Sus scrofa dom.* (porc): Mdb. dr.-st., Sc. st., H. st., F. st., fr. Tb. (dr.?). Vîrsta = = circa 1 lună.

M. 12, *Sus scrofa dom.* (porc): R. + U. st., 3 Cc. st. Vîrsta = circa 1—3 ani.

M. 19, *Bos taurus* (bou): os *carpi intermedium* st., Ph. I—II—III. Vîrsta = juvenil.

M. 20, cf. *Ovis aries* (cf. oaie): M[1] dr.-st.; Mdb. dr.-st., H. dist. st., df. Mc., Mt. prox. st.

M. 23, *Ovis aries* (oaie): fr. frontal, Mx. dr.-st., Mdb. dr.-st., Atl., Ax., 4 vert. cervic., 6 vert. lomb., Sc. (?), H. dr., R. + U. dr., Mc. dr.-st., Clc. dr., centrotars dr.-st.,Mt. dr-st., 7 Ph. I, 6 Ph. II, 2 Ph. III. Vîrsta = 6—8 luni.

M. 30, *Bos taurus* (bou): Sc. st., R. + U. st., Ph. I. Vîrsta = juvenil.

Din prezentarea materialului rezultă că, dintre mamifere, speciile folosite în sacrificiul funerar erau boul, porcul şi oaia, ultima întîlnindu-se cel mai frecvent (la Sp. în 6 M., la Tgş. în 7 + (4?) M., la L. în 3 M.). Destul de des se sacrificau şi păsări.

De regulă, într-un mormînt se găsesc depuse resturile unei singure specii. Ofranda „dublă", în care se asociau două specii diferite, s-a găsit rar, şi anume în următoarele variante: pasăre + oaie (Tgş. M. 180 şi Sp. M. 32); pasăre + porc (L. M. 7); bou + ovicaprine (Tgş. M. 179). Ofranda din Sp. M. 67 este constituită din părţile scheletice ale unui miel de 9—12 luni; în acelaşi mormînt s-a găsit şi un metatars de oaie cu procesul de osificare încheiat, fapt incompatibil cu vîrsta mai sus amintită. Ar fi vorba deci de sacrificiul a două animale — juvenil şi adult — din aceeaşi specie.

---

[7] Autorii săpăturilor mai citează ofrande de păsări în M.24 (într-o strachină) ((11), p. 27) şi M. 38 ((11), p.31), iar în M.40 „în cuprinsul străchinii s-au găsit o scoică şi un os de animal" ((11), p. 31). Materialul nu ne-a parvenit. Deci, la Sp. ar fi în total 13 M. de înhumaţie cu ofrandă animală.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

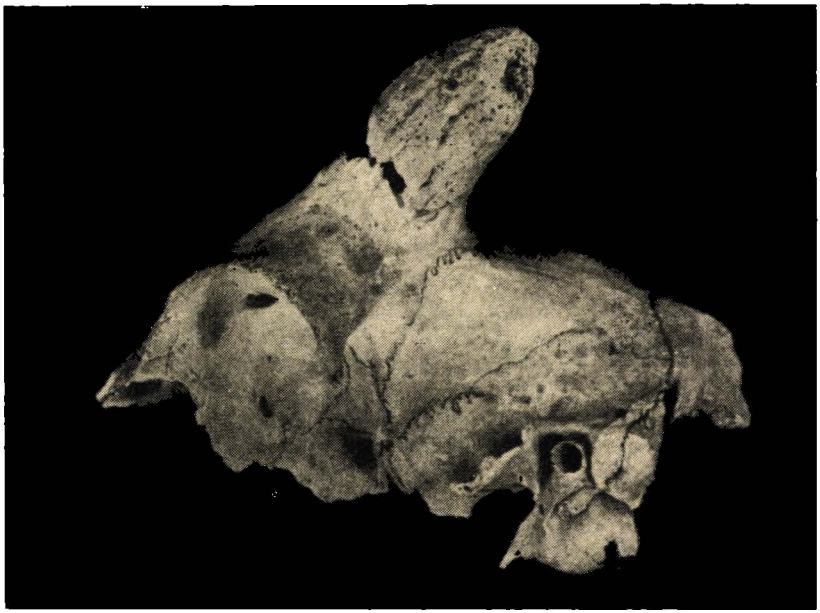

Fig. 1. — *Ovis aries* : Sp. M. 66 — fragment de craniu.

Fig. 2. — *Ovis aries* ♂ : L.M. 23 — fragment de craniu.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Un caz deocamdată izolat este Sp. M. 28 cu ofrandă „triplă" (bou — porc — iepure), în care fiecare specie este reprezentată printr-un singur os.

Menţionăm asemănarea (pe planul ofrandei animale) dintre Sp.M.39 şi Tgş. M. 42 : în ambele morminte s-a găsit scheletul unui purcel de 4—5 luni; la Sp. într-o strachină aşezată pe tibia piciorului drept al înhumatului ((11), p. 31), la Tgş. într-un castron, ofranda fiind acoperită cu o piatră mare de carieră ((4), p. 55). La Mitreni (5) în M. 4 s-a găsit scheletul unui purcel de aceeaşi vîrstă, depus lîngă un vas, în partea dreaptă a bazinului înhumatului. Tendinţa de folosire a porcului submatur (la o vîrstă şi mai fragedă sau mai înaintată) este documentată şi în celelalte descoperiri.

În ceea ce priveşte ofrandele de bou, ele sînt prea puţine la număr şi reprezentate prin piese prea izolate pentru a se putea deduce dacă se depuneau anumite părţi scheletice, dacă se preferau animalele tinere sau cele mature etc.

Materialul cel mai interesant este însă cel provenit din mormintele cu ofrandă de oaie. Vîrsta sacrificării animalelor variază între 5 luni şi 9—12 luni la Spanţov (1 individ de 5 luni, 1 de 5—6 luni, 1 de 7—8 luni, 2 de 9—12 luni); ea este aproape constantă de 9—12 luni la Tîrgşor, ca şi în 2 cazuri (din 3) la Lunca. Considerînd că mieii se nasc între lunile ianuarie-martie, ar însemna că la Tîrgşor (şi Lunca) aceste sacrificii s-au făcut numai în lunile de toamnă-iarnă; în schimb, la Spanţov se executau şi la înmormîntările din primăvară-vară.

Stabilirea vîrstei se face după erupţia molarilor şi înlocuirea premolarilor lacteali prin cei definitivi. Beneficiind de situaţia favorabilă de a deţine, pe de o parte, dentiţia de pe ambele arcade (superioară şi inferioară) ale aceluiaşi individ, iar pe de altă parte, în mod repetat, de la mai mulţi indivizi, am putut ajunge la o apreciere mai strînsă a vîrstei, prin observaţii asupra gradului de abraziune a diverselor componente dentare.

5 luni : D^2 — D^3 uzură + — ++ cu semilune larg deschise ; D^4 început de uzură pe coloana distală ; M^1 incomplet degajat din alveolă ; D_2 neuzat ; D_3 cu toate culisele linguale deschise ; D_4 uzură +.

5—6 luni : D^2 tabulă uzată, desen şters ; D^3—D^4 uzură ++ — +++ ; M^1 uzură numai pe coloana mezială ; D_3 ultima culisă închisă ; D_4 înălţimea coloanei meziale atenuată ; M_1 uzură numai pe coloana mezială ; alveola M_2 perforată.

7—8 luni : D^3 semiluna mezială pe cale de închidere ; M^1 început de uzură şi pe coloana distală ; D_3 desen complet şters, culise linguale închise ; D_4 semiluna coloanei meziale închisă ; M_1 uzură grad + şi pe coloana distală.

Grupa mieilor de 9—12 luni (vîrsta de erupţie a M_2) se diferenţiază în ordinea crescîndă a vîrstei după cum urmează : Tgş. M. 142 şi Sp. M. 67 (M_2 sub nivelul Pd, cu uşoară uzură pe versantul anterior al coloanei meziale) ; Tgş. M. 91, 13, 129 (D_4 semiluna coloanei meziale cu început de resorbţie) ; Sp. M. 66 (M_2 aproape la nivel Pd, D_4 cu semiluna coloanei meziale resorbită. În acest caz, dacă erupţia lui M_2 s-a produs la 12 luni, animalul a fost sacrificat la 13—14 luni).

Se ştie că gradul de abraziune dentară este în bună măsură influenţat de consistenţa hranei. Ţinînd seama de acest factor, s-ar părea că la Spanţov hrana era mai dură, anumite semne de uzură a tabulei masticatorii apărînd mai de timpuriu decît la Tîrgşor.

Împrejurarea de a deţine piese scheletice postcraniene de la animale de vîrstă cunoscută (avantaj de care nu beneficiază niciodată

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

materialul din aşezări[8]) ne-a permis o analiză metrică a materialului sub acest aspect (tabelul nr. 1), analiză neeficientă pentru moment, din cauza numărului mult prea restrîns de cazuri, dar care, pe măsura îmbogăţirii datelor în aşa fel încît să se stabilească limitele de variabilitate pentru fiecare vîrstă, ar putea deveni un preţios ajutor în interpretarea materialului de *Ovicaprinae* în general.

Tabelul nr. 1

Ovis aries: **dimensiuni în funcţie de vîrstă.**

Dimensiuni	Sp. M. 36 5—6 luni	Sp. M. 65 7—8 luni	L. M. 23 8—9 luni	Tgş. M. 142 9—12 luni	Tgş. M. 13 9—12 luni	Sp. M. 66 9—12 luni
Lungime D_4	19	18	20,5	(18)	19	17
Metacarp						
Lungime totală	—	—	123	—	—	133
Lungimea neepif. dist.	99	93	108	107	108	117
Lăţime proximală	21,5	21	22	24	24	25
Grosime „	14	15	16	(17)	17	17
Lăţime min. diaf.	12	10,2	12	13	15	13
Metatars						
Lungime totală	—	—	130,5	—	—	
Lungime neepif. dist.	108	102	116	—	(118)	129
Lăţime proximală	19	18	20	—	21	20
Grosime „	19	18	20,5	—	(20)	21
Lăţime min. diaf.	10	9,5	11	—	13	11,5

Predilecţia purtătorilor culturii Sîntana de Mureş de a depune drept orfande mortuare ovine tinere (sub 1 an) este incontestabilă. Ea corespunde foarte probabil respectării unor credinţe religioase, deoarece din punct de vedere practic ar fi fost mai normală sacrificarea unor indivizi bătrîni sau bolnavi, care sub raport economic nu mai prezentau interes. Or, din totalul de cazuri numai în două morminte ofranda era constituită din animale mature: Sp. M. 63 şi L. M. 2. Scheletul din mormîntul de la Spanţov provine de la o ♀ (2), (10) matură acornută, după cum reiese dintr-un fragment de frontal cuprinzînd regiunea supraorbitară dreaptă. Din schelet lipseşte complet coloana vertebrală; lipsesc şi F. dr. şi Tb. dr.-st.[9]. Oasele membrelor indică o talie mijlocie spre mare, mai mică decît a rasei merinos, de pildă, în limitele raselor ţigaie şi karakul, mai mare decît a raselor autohtonă poloneză, Heidschnucke din Germania etc. (7). Metatarsul era relativ lung faţă de metacarp[10]. Ambele metapodii se disting prin extremităţi proximale gracile, în schimb robuste la nivelul diafizei şi al extremităţii distale (comparate cu date din (7) tabelul nr. 3, 9 şi fig. 1—4).

În M. 2 de la Lunca s-au depus drept ofrandă părţi din scheletul unui matur castrat. Este foarte posibil ca vîrsta animalului să nu fi fost

[8] cf. (6), în care se dau dimensiuni de metapodii neepifizate distal, fără să se ştie vîrsta animalelor de la care provin.

[9] Culoarea roşiatică aprinsă pe H. st., Mc. st., F. st. şi Mt. dr. ridică bănuiala unei treceri de scurtă durată prin foc sau atingerii lor de dogoarea focului.

[10] Astfel, lungimea Mc. se plasează în jurul mediei sau în $\frac{1}{2}$ inf. a limitelor de variabilitate a raselor alese drept termen de comparaţie ((7), tabelul nr. 4), în timp ce lungimea Mt. tinde spre maxime.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

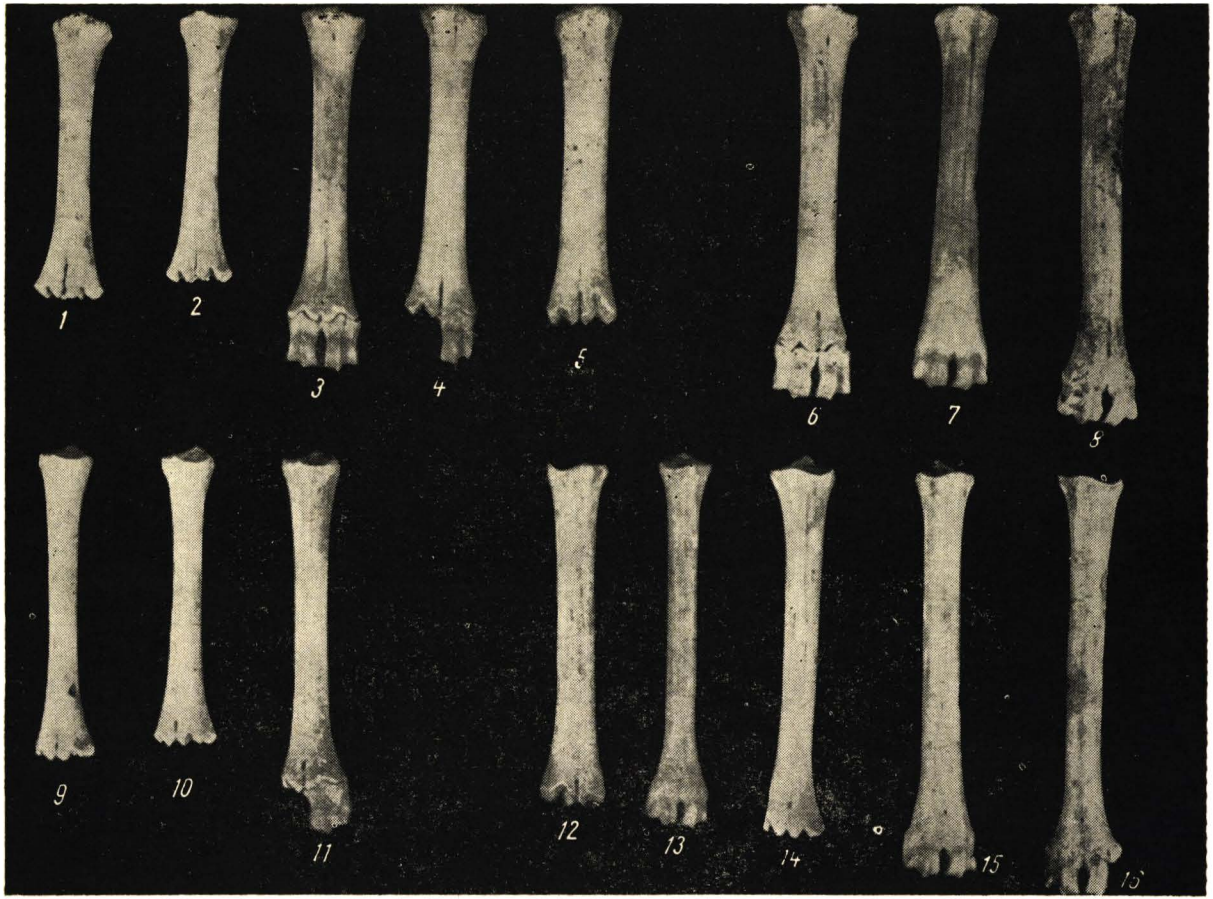

Fig. 3. — *Ovis aries* : 1—8 metacarp, 9—16 metatars. 1,9 Sp. M. 36 ; 2,10 Sp. M. 65 ; 3, 11 L.M. 23 ; 4, Tgş. M. 142 ; 5, 12, Tgş. M. 13 ; 6, 14 Sp. M. 66 ; 7, 15 Sp. M. 63♀ ; 8, 16 L. M.13, 20 ; Sp. M. 67 (b).

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

prea avansată, dar, din cauza unui proces inflamator al mandibulei drepte la nivelul M_1 dentiția jumătății stîngi a maxilarului a fost suprasolicitată, ceea ce, fără îndoială, a provocat o abraziune avansată prematură. Înaintea depunerii în mormînt, craniul a fost despicat în plan sagital, nu însă de-a lungul suturii. Pe jumătatea dreaptă, mai bine păstrată (fig. 2), cornul este subțire, disproporționat de mic față de craniu; fragmentul de frontal stîng prezintă doar o amorsă de corn. Lungimea considerabilă a oaselor membrelor (tabelul nr. 2), pereții lor foarte subțiri, întîrzierea procesului de osificare (capetele vertebrelor cervicale parțial sudate, cu limitele vizibile) sînt consecințele castrării.

Practica depunerii ofrandelor de carne în mormintele de înhumație nu reprezenta un fenomen constant, obligatoriu în cadrul ritualului funerar la purtătorii culturii Sîntana de Mureș — Cerneahov. Raportate la numărul total de morminte de înhumație săpate, mormintele conținînd ofrandă animală sînt în proporție de 25% la Spanțov, 25,9% la Independența, 22,5% la Izvorul, 26,6% la Alexandru Odobescu (calculate după date din (11)) și de numai 13,9% la Tîrgșor. Se poate conchide din asemenea cifre că această practică era mai intensă la cei ce foloseau cimitirele din Cîmpia Dunării decît la cei din regiunea subdeluroasă? Ni se pare că este prematur, cu atît mai mult cu cît nu cunoaștem volumul real al nici uneia din necropole.

Dacă, folosind vîrsta mieilor sacrificați, aprecierea perioadei din an în care s-a făcut înmormîntarea corespunde realității[11], atunci așa cum s-a menționat, există deosebiri între cimitirele de la Spanțov și Tîrgșor. Respectarea ritualului funerar complet, cu depunerea ofrandei de carne și în anotimpul primăvară-vară la Spanțov, ar fi indiciul unei populații probabil mai stabile, cu mai mult răgaz în tot cursul anului pentru îndeplinirea tuturor fazelor înmormîntării cerute de credințe și tradiții. Un asemenea răgaz nu pare a-i fi fost îngăduit populației care a folosit necropola de la Tîrgșor în secolul al IV-lea e.n. decît o dată cu instalarea anotimpului rece, cînd probabil se retrăgea în jurul sălașului statornicit. Care vor fi fost cauzele ce determinau aceste schimbări sezoniere este mai greu de precizat, dar nu este exclus ca transhumanța să fi jucat un oarecare rol (9).

Există însă o trăsătură comună între cimitirele de la Spanțov și Tîrgșor și care se regăsește și în descoperirile deocamdată puține la număr de la Lunca[12]. Ea se referă la părțile scheletice ale ovinelor depuse ca ofrandă (tabelul nr. 3) părți ce dovedesc îndeplinirea anumitor reguli, chiar dacă respectarea lor nu era totdeauna perfect riguroasă. Aceste reguli reclamau depunerea craniului (mai degrabă despicat decît întreg) cu mandibula sa, a unui membru întreg sau a două membre — anterior și posterior — ,dar *de aceeași parte* (deci, fie ambele drepte, fie ambele stîngi); de la carp, respectiv tars, în jos se depuneau de obicei segmentele tuturor celor patru membre.

[11] Un studiu ca acel făcut pentru mormintele de la Cernica (Sîngeorzan I. C., *Problemele orientării mormintelor de la Cernica*, comunicare la a III-a Sesiune științifică a muzeelor, București, decembrie 1966), ar fi foarte util în acest sens.

[12] În schimb, în ceea ce privește ofrandele animale, între aceste necropole și mormintele din secolul (III—)—IV—(V) din sectorul Basilică de la Histria (M. 3, 11, 12, 13, 14, 32), diferența este netă (3).

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 2

Ovis aries: **dimensiuni**

Mandibulă	L.M.2 ♂	Sp. M. 63 ♀	Scapulă	Sp. M. 63
Lungime : de la marg. post. for. mentale la proc. angul.	151		1. lung. proc. artic.	33
Înalt. post. M_3 (lingual)	41		2. lung. cav. artic.	26
Înalt. post. M_1 „	27		3. lat. cav. artic.	23
Înalt. min. diastemă	12		4. lung. min. col.	20
Lungime P_2-M_3	73	75	5. distanţă spină Sc-marg. dors. cav. artic.	24
Lungime P_2-P_4	22,5	(23)		
Lungime M_1-M_3	51	53	6. $I = \frac{5}{4}$	1,2
Lungime M_3	26,5	25		

Humerus			radius	L.M.2	
Lungime totală	—	149	lungime max.	(169)	160,5
Lungime de la caput	—	133	lat. prox.	33	32,5
Diametru transvers proximal	—	40	lat. artic. prox.	29	31
Lat. min. diafiză	15	15	lat. min. diaf.	17	17
Lat. distal maxim	32	29	lat. dist.	—	31
Lat. trochlee distală	31	28	lat. artic. dist.	—	24,5

Metacarp			femur		
1. Lungime	142,5	131	lungime max.	187	182
2. Lăţime proximală	24	22	diam. trans. prox	—	45
3. Diam. ant.-post. prox.	18	16	lat. min. diaf.	18	17
4. Lat. min. diafiză	13,5	14	circumf. la 1/2 diafiză		56
5. Lăţime distală	26,5	26	lat. distal	(39)	40
$I_1 = \frac{2 \times 100}{1}$	16,8	16,8			
$I_2 = \frac{4 \times 100}{1}$	9,4	10,6			

Metatars			tibie		
1. Lungime	147,5	143	lungime	224,5	
2. Lăţime proximală	22	20	lat. prox.	(42)	
3. Diam. ant-post. prox.	20,5	19	lat. min. diaf.	15	
4. Lat min. diafiză	12	12	lat. dist.	28	
5. Lăţime distală	26	25			
$I_1 = \frac{2 \times 100}{1}$	14,9	13,9	calcaneu		
$I_2 = \frac{4 \times 100}{1}$	8,1	8,3	lungime lat. max.	62 18	

Folosirea craniilor şi a extremităţilor picioarelor drept ofrande (general—) rituale sau strict funerare este un fenomen întîlnit din neolitic şi pînă în evul mediu şi răspîndit pe tot cuprinsul Europei şi al Asiei

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Mici, ceea ce îi conferă o origine indo-europeană, eventual chiar preluată din credinţele vînătorilor paleoliticului superior (1), (12), (13)[13].

Pe măsura înmulţirii descoperirilor, legarea acestui obicei, ca şi a unei anumite specii preferat sacrificate, de un anume grup etnic devine

Tabelul nr. 3

Ovis aries: **părţi scheletice caracteristice, depuse ca ofrandă**

Necropole-M., Nr.		Cr.	Mx.	Mdb.	Sc.	H.	R.	U.	Cc.	Mc.	Tb.	Asg.	Mt.
Tgş. M. 13	dr.	+	+	+						+			+
	st.		+	+		+	+	+	2	+			+
Tgş M. 181	dr.	+	+	+									
	st.		+	+	+	+	+		+	+			+
Sp. M. 36	dr.		+	+									
	st.		+	+	+	+	+	+	+				+
Sp. M. 37	dr.	+	+	+		+	+	+		+			+
	st.		+										+
Sp. M. 65	dr.	+	+	+						+			+
	st.		+		+					+			+
Sp. M. 66	dr.	+	+	+	+	+	+		+	+			+
	st.		+	+						+			+
Sp. M. 67	dr.	+	+	+			+				+	+	+
	st.			+									+
L. M. 23	dr.	+	+	+	+?	+	+	+		+	+	+	+
	st.		+	+						+			+
L. M. 2	dr.	+	+	+						+			+
	st.		+	+	+	+	+	+		+	F+	CLC+	+

din ce în ce mai problematică. Valoarea ofrandelor animale trebuie privită, credem, dintr-un alt punct de vedere. Osemintele de animale din aşezări, acele „resturi de bucătărie", indică înainte de toate, aşa cum le arată şi numele, hrana populaţiei respective. Ofrandele animale din morminte dezvăluie nu numai credinţa în viaţa viitoare, dar prin specia sacrificată reflectă obiectul muncii unei populaţii sau comunităţi. Această reflectare este fie directă, în cazul boului (şi, în general, al ofrandei diverse, asociind mai multe specii domestice) pentru agricultor, al oii şi cîinelui pentru păstor, fie indirectă, în cazul calului prin care populaţiile migratoare de călăreţi îşi asigurau cuceririle, deci hrana, existenţa însăşi. Cu alte cuvinte, nu trebuie să surprindă dacă într-o aşezare de păstori,

[13] Cf. şi bibliografia de specialitate privind mormintele hunice şi avare

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

de pildă, vom găsi în proporţii similare resturi de bou, porc şi oaie sau chiar un procent mai ridicat de oseminte de bou (vezi de exemplu, (8)); în mormintele lor însă, depuneau întotdeauna oaia, ca simbol al ocupaţiei lor fundamentale şi, prin urmare, ca animalul cel mai nimerit a-l însoţi pe cel dispărut. De aceea, analiza unui atare material nu numai că asigură o interpretare de mai mare finețe, dar, în comparaţie cu cel din aşezări, poate duce la rezultate mai constante, prin care să se obţină o caracterizare mai corectă a unei populaţii sub raport paleozoologic.

*

După predarea manuscrisului am primit de la dr. C. Ambros, de la Institutul arheologic din Nitra, următoarele determinări ale osemintelor de păsări : Tgş. M. 107 şi M. 180 : *Gallus dom.*; Sp.M. 32 şi M. 47 : *Anser* sp. „Pentru cele din urmă nu se poate preciza dacă este vorba de gîsca domestică sau de cea sălbatică".

Ne folosim şi de acest prilej pentru a-i exprima dr. Ambros mulţumirile noastre colegiale.

BIBLIOGRAFIE

1. Behm-Blancke G., *Das germanische Tierknochenopfer und sein Ursprung*, Ausgrabungen u. Funde, 1965, **5**, *10*, 233—239.
2. Boessneck J., Müller H.-H., Teichert M., *Osteologische Untersuchungsmerkmale zwischen Schaf und Ziege*, Kühn-Archiv, 1964 **1—2**, *18*.
3. Bolomey Alexandra, *Matériaux paléo-fauniques d'Histria, IV. Histria, secteur „Basilique"*, Annuaire Roumain d'Anthrop., 1965, *2*, 32—34.
4. Diaconu Gh., *Tîrgşor, necropola din sec. III—IV* e.n., Edit. Acad., 1965.
5. Dolinescu-Ferche S., *Necropola din secolul al IV-lea de la Mitreni*, SCIV, 1966, **1**, *17*, 147—156.
6. Fruth M., *Tierknochenfunde aus der Stadt auf dem Magdalensberg bei Klagenfurt in Kärnten IV. Die Wiederkäuer ohne die Bovini*, Kärntner Museumsschriften, 1966, *41*, 47—117.
7. Haak D., *Metrische Untersuchungen an Röhrenknochen bei Deutschen Merinolandschafen und Heidschnucken*, Diss., München, 1965.
8. Haimovici S., *Studiul preliminar al resturilor de faună de la Smîrdanu*, SCIV, 1966, *17*, **2**, 401—403.
9. Jacobeit W., *Schafhaltung und Schäfer in Zentraleuropa bis zu Beginn des 20. Jahrhunderts*, Akad. Verlag, Berlin, 1961.
10. Lemppenau U., *Geschlechts- und Gattungsunterschied am Becken mitteleuropäischer Wiederkäuer*, Diss., München, 1964.
11. Mitrea B. şi Preda C., *Necropole din secolul al IV-lea e.n. în Muntenia*, Edit. Acad., 1966.
12. Piggot S., *Heads and Hoofs*, Antiquity, 1962, *26*, 110—118.
13. Teichert M., *Die Rinder aus dem Opfermoor Oberdorla*, Zeitschr. f. Tierz. u. Züchtungsbiol., 1962, *77*, **1**, 74—86.

Centrul de cercetări antropologice — Bucureşti

Primit în redacţie la 31 ianuarie 1967.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

CERCETĂRI ANTROPOLOGICE ASUPRA POPULAȚIEI DIN CULOARUL BRANULUI: SATUL ȘIMON

572 (498)

Centrul de cercetări antropologice din București a întreprins două categorii de cercetări asupra antropologiei regionale a țării noastre. Una constă în cercetări de ordin extensiv privind caracterele de ordin antropometric, morfologic, tipologic și serologic ale populației noastre în scopul constituirii unui atlas antropologic al României. Alta constă în cercetări mai de profunzime, de antropologie biologică și medicală, în conexiune cu cele de antropologie socială, demografică și culturală. Aceste din urmă cercetări vor putea contribui, desigur, și la constituirea atlasului nostru antropologic, scopul lor principal fiind însă altul, și anume să surprindă în toată complexitatea lor caracteristicile multilaterale ale populației noastre și să pună în evidență, pe cît posibil, unele variații corelative ale diverselor sale aspecte.

Cercetările antropologice asupra populației din culoarul Branului fac parte din această categorie, cele privind satul Șimon deschizînd seria consacrată acestei microregiuni.

La cercetările din culoarul Branului au participat atît secția de antropologie contemporană, cît și secția de antropologie socială, demografică și culturală, precum și secția de antropologie aplicată, prin toate cadrele acestora, conducerea fiind asumată de direcția centrului.

În paginile care urmează sînt prezentate o serie de capitole tratînd diverse aspecte de ordin antropologic ale acestui sat, urmînd ca în numărul viitor să fie publicate, în continuare, alte capitole referitoare la această populație.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

I

CONTRIBUŢII DE ANTROPOLOGIE SOCIALĂ, DEMOGRAFICĂ ŞI CULTURALĂ

Date din ancheta sociologică-demografică-genealogică efectuată în satul Şimon

DE

V. V. CARAMELEA şi VIORICA APOSTOLESCU

575.19 : 312 (498)

Numeroşi specialişti atît în antropologia fizică, cît şi în antropologia socială şi culturală au evidenţiat rostul şi au făcut istoricul cercetării intervenţiei factorilor de ordin social-demografic în evoluţia omului; în consecinţă, au fost reliefate relaţiile de colaborare ale demografiei cu diverse ramuri ale antropologiei moderne. Cercetările din ultima vreme au dus de altfel la gruparea problemelor de ordin demografic în relaţie cu cele antropologice într-un capitol aparte, dacă nu chiar la o disciplină „antropologia demografică", aşa cum în condiţiile specializării moderne create de dezvoltarea actuală a antropologiei, asemănător de altfel cu a altor ştiinţe, au fost create antropologia economică, antropologia psihologică, antropologia socială, antropologia culturală, antropologia lingvistică etc.

Secţia de antropologie socială, demografică şi culturală din Centrul de cercetări antropologice a arătat în repetate rînduri, în partea introductivă a unor capitole de demografie de profil antropologic sau de paleodemografie publicate în monografii, în periodicele de antropologie, ca şi în cele ale unor discipline de contingenţă, importanţa unor astfel de cercetări de antropologie demografică, menţionînd indicatorii de interes special atît pentru antropologia fizică, îndeosebi în genetica populaţiilor, cît şi pentru antropologia socială şi culturală, elaborînd şi unele procedee, tehnici de cercetare de antropologie demografică.

Prezentăm în această notă, uneori folosindu-ne de metodele elaborate de unul dintre noi (V.V. Caramelea), cîţiva indici obţinuţi prin cercetare pe teren în satul Şimon : *a*) prin aplicarea unei anchete demogenealogice în care a fost cuprinsă întreaga populaţie existentă în sat la data cercetării; *b*) prin prelucrarea datelor evidenţei curente din registrele de stare civilă şi din unele consemnări scrise sau mărturii orale de interes demografic.

Gradul de închidere, şi, respectiv, de deschidere demografică al grupului uman care constituie satul Şimon este reflectat sugestiv, credem, pe de o parte, de două piramide (fig. 1 şi 2), realizate în urma aplicării

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

este diagnosticul antropologiei demografice; antropologia fizică va da, desigur, datele ei.

Fig. 4. — Aria admigraţiunilor matrimoniale în satul Şimon în intervalul 1851 — 1964.

Pentru antropologia socială şi culturală, fenomenele demografice, aşa cum se desfăşoară ele la Şimon, indică o păstrare şi o unitate a unor tradiţii zonale: admigranţii nefiind de origine din alte ţinuturi etnografice, nu aduc cu ei elemente de cultură materială şi spirituală deosebite, nu produc schimbări în tehnică, economie, alimentaţie etc., în modul de viaţă, care s-ar reflecta în dezvoltarea biologică, psihologică şi social-culturală a omului în această zonă. Procesul industrializării ţării noastre însă va produce efecte noi atît de ordin antropologic fizic, cît şi de ordin antropologic social şi cultural şi asupra acestei populaţii.

Centrul de cercetări antropologice — Bucureşti
Secţia de antropologie socială, demografică şi culturală

Primit în redacţie la 31 ianuarie 1967.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

II

TIPUL ANTROPOLOGIC AL POPULAȚIEI DE LA ȘIMON

DE

SUZANA GRINȚESCU-POP, TH. ENĂCHESCU și MARIA VLĂDESCU

572 (498)

În determinarea caracterelor cranio-faciale s-a urmărit în primul rînd, ținîndu-se seama de spațiul restrîns avut la dispoziție, să se scoată în evidență mai ales linia preponderentă și deci mai caracteristică a populației.

Desigur, la fel ca pentru toate populațiile umane, și populația de la Șimon este tot un amestec.

Ponderea acestor amestecuri va reieși foarte clar din valori absolute, indici, caractere descriptive și morfograme din contextul acestei lucrări.

Ceea ce ni s-a părut a fi însă mai important pentru etapa pe care o parcurge cercetarea noastră în perspectiva comparării unor colectivități cu structuri antropologice asemănătoare, dar relativ deosebite între ele prin gradul diferit de închidere demografică, a fost precizarea complexului genetic, așa cum acesta reiese din structura antropologică. De aceea, în prezentarea care urmează, ne propunem să definim în mod succint această structură antropologică a populației din Șimon sub raportul caracterelor cranio-faciale, ca parte integrantă și care nu-și capătă semnificația reală decît în cadrul întregului context al materialului privind Șimonul.

CARACTERELE CALOTEI CEFALICE

Pe baza celor patru elemente ale calotei, considerate în concomitența lor asociativă, se constată o bună dezvoltare a calotei, valorile dimensionale situîndu-se în zona superioară a categoriei mijlocii și în categoria dimensiunilor mari. Astfel, diametrul g-op este mijlociu, la limita superioară a categoriei, eu-eu incipient lat, t-v înalt, sub centrul categoriei respective, ft-ft lat, de asemenea sub centrul categoriei. Nivelele valorice se dispun etajat, remarcîndu-se însă prezența unei etajări atenuate.

Sub raport conformativ, modul de asociere dimensional de mai sus generează o tipologie asociativă în care indicele cefalic, situat la contingența brahicefaliei cu hiperbrahicefalia, se leagă de o hipsicefalie mij-

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

locie şi o metriocefalie uşor subcentrală; frunţile eurimetrope aproape central.

La acest complex metric şi conformativ se asociază occipitale mijlociu curbate (64,76%), la care se adaugă frunţi mai ales mijlociu înclinate (42,31%) şi înclinate (35,58%).

Prin acest ansamblu de caractere metrice, conformative şi ectoscopice, calota populaţiei de la Şimon se situează în grupa unor populaţii dinaro-alpinoide.

CARACTERELE MASIVULUI FACIAL

Masivul facial, apreciat pe baza a trei elemente asociate, înscrie un diametru go-go mijlociu, uşor subcentral, zy-zy mijlociu, la limita superioară a categoriei şi n-gn înalt subcentral. Primează deci dezvoltarea în înălţime a feţei asupra lăţimii, în acest cadru go-go prezentînd un nivel de dezvoltare mai slab; dispoziţia elementelor este etajată.

Din punct de vedere conformativ, prin poziţia coborîtă a diametrului go-go, indicele go-go/zy-zy tinde să înscrie valori mijlocii sub centrul categoriei, în jurul valorii 76; în schimb dominaţia energiei de dezvoltare a diametrului n-gn asupra diametrului zy-zy generează un indice facial de leptoprosopie, însă incipientă (88,8). Se reţine localizarea divergentă şi bine diferenţiată a celor doi indici go-go/zy-zy şi n-gn/zy-zy.

Între caracteristicile metrice şi derivate (indici), pe de o parte, şi caracterele ectoscopice, pe de altă parte, se constată în general o bună concordanţă. Contururile de feţe sînt înalte (35,24% dreptunghiulare, 26,60% ovale), ramurile mandibulare preponderent oblice (53,50%). La acestea se mai adaugă şi prezenţa, în aproape toate cazurile, a unghiului facial ortognat (91,43%); fantele palpebrale sînt mijlociu de largi (50,48%) şi largi (44,76%), orientate mai ales orizontal (48,57%) şi în mai mică măsură incipient oblice (28,57%); malarele se prezintă preponderent mijlociu de dezvoltate (69,52%) şi intermediar orientate (57,14%); buza dermică superioară este mai ales dreaptă (51,43%); bărbia se situează în planul feţei (48,57%) sau este retrasă (47,62%).

Tot complexul acesta de caractere faciale este specific tipului dinarid, în care se mai face resimţită însă prezenţa unor elemente nordice prin dreptunghiularizarea relativ frecventă a feţei.

CARACTERELE NASULUI

Nasul prezintă dimensiuni mijlocii; diametrul al-al este mijlociu central, n-sn mijlociu, spre limita superioară a categoriei, în relaţia lor poziţională n-sn dominînd deci slab al-al. Din aceasta rezultă un indice nazal în jurul valorii 65, la pragul dintre nasurile mijlocii şi cele relativ late. Este de subliniat divergenţa poziţională a indicelui facial faţă de indicele nazal, întrucît unor feţe incipient leptoprosope li se asociază nasuri la contingenţa cu cele late.

Caracterele ectoscopice ale nasului înscriu o rădăcină mijlociu de înaltă faţă de frunte (51,43%) şi înaltă faţă de unghiul intern al ochiului

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

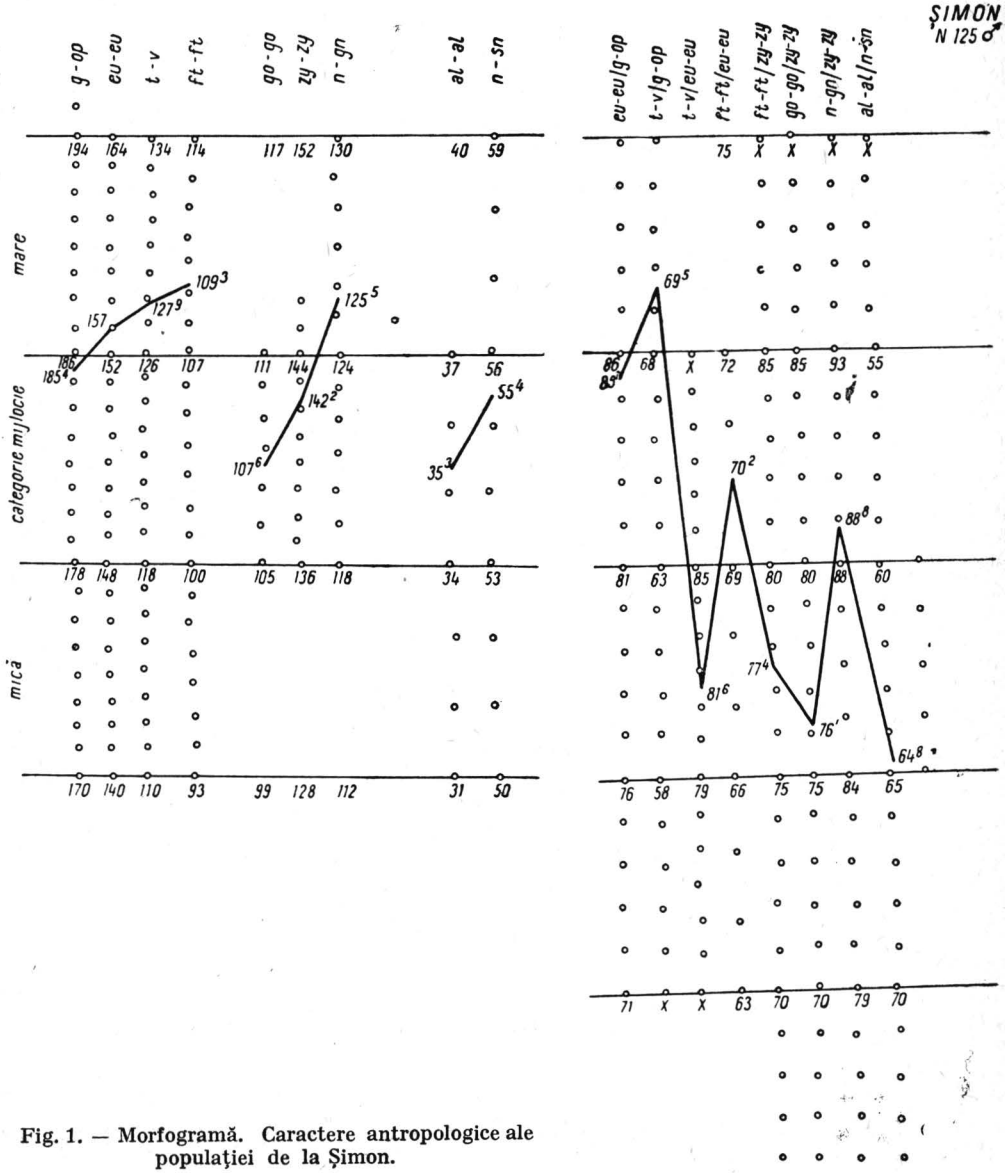

Fig. 1. — Morfogramă. Caractere antropologice ale populaţiei de la Şimon.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

(39,52%); spatele nasului este în mod majoritar convex (52,38%), iar septul nazal este predominant orizontal (78,09%).

Prin lungimea sa moderată și prin septul nazal orizontalizat, nasul dinaroid al populației de la Șimon indică prezența unor influențe destul de puternice alpine și nordice.

PIGMENTAȚIA OCHILOR ȘI A PĂRULUI

Trei pătrimi din populația Șimonului prezintă ochi de culoare intermediară, ceea ce denotă metisajul destul de intens care a avut loc între populațiile de complex pigmentar închis și deschis. Preponderența ochilor de culoare închisă (17,93%) asupra celor de culoare deschisă (6,60%) constitue o indicație certă a prevalenței unor populații brune în acest amestec.

Pigmentația părului este aproape exclusiv brun-neagră (97,14%).

În concluzie, elementele obiective utilizate pentru determinarea structurii antropologice de la Șimon converg toate pentru a indica prezența unui complex de caractere cranio-faciale dinaro-alpinoide, cu influențe destul de manifeste nordice.

Centrul de cercetări antropologice — București

Primit în redacție la 31 ianuarie 1967.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

III

VARIABILITATEA SOMATICĂ A POPULAȚIEI SATULUI ȘIMON

DE

ELENA RADU și H. SCHMIDT

572.512 (498)

Studiul variabilității somatice se referă la dimensiunile și indicii înscrișI în tabelele nr. 1 și 2, seria noastră fiind constituită dintr-un număr de peste 100 de bărbați și peste 100 de femei.

Tabelul nr. 1

Variabilitatea unor dimensiuni corporale

Caractere somatice	Sex	N	Valori extreme	$\bar{X}$	m∓	σ∓	V
Statură	♂	101	1 531 — 1 810	1665,40	4,19	42,30	2,54
	♀	114	1 420 — 1 700	1545,60	5,21	55,60	3,60
Greutate	♂	101	45 — 87	64,70	0,85	8,60	12,80
	♀	110	38 — 76	54,75	0,69	7,24	13,22
Șezîndă	♂	102	780 — 970	881,80	3,59	36,30	4,11
	♀	114	730 — 904	836,35	2,39	25,60	3,06
Biacromiale	♂	101	320 — 430	283,55	1,95	19,60	5,12
	♀	113	290 — 385	349,95	1,87	19,90	5,68
Bihumerale	♂	101	340 — 440	397,15	2,01	20,10	5,06
	♀	113	317 — 402	358,35	1,79	19,10	5,33
Bicristale	♂	101	250 — 320	282,55	1,56	15,70	5,55
	♀	113	252 — 330	277,15	1,64	17,50	6,31
Bitrochanteriene	♂	101	280 — 360	318,45	1,78	17,90	5,12
	♀	112	275 — 366	316,50	1,84	19,50	6,35
Circumf. braț	♂	101	200 — 340	278,85	2,38	23,90	13,36
	♀	113	205 — 340	264,35	2,57	27,40	10,36
Circumf. coapsă	♂	102	400 — 680	552,30	5,62	56,80	10,28
	♀	112	410 — 690	547,15	6,00	63,20	11,55
Circumf. torace	♂	100	780 — 1 070	916,87	5,19	51,90	5,66
	♀	111	735 — 980	844,95	5,22	55,00	6,51
Capacitate vitală	♂	100	1,500 — 5,500	3,420	0,09	0,93	27,19
	♀	104	1,400 — 3,100	2,390	0,04	0,44	18,41

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Statura înregistrează pentru seria de bărbaţi o medie de 1665,40, iar pentru femei de 1545,60, ceea ce dă seriei de bărbaţi, ca şi seriei de femei, nota unei populaţii în medie de talie mijlocie. Luînd în consideraţie repartiţia pe categorii a staturilor, atît la bărbaţi, cît şi la femei (întrebuinţînd scările care ţin cont de dimorfismul sexual, scara Martin în cazul nostru), constatăm absenţa staturilor mici la bărbaţi, prezenţa lor la femei, o concentrare mai mare a cazurilor în categoria submijlocie la femei şi în categoria mare la bărbaţi, seria de femei avînd o distribuţie relativ omogenă cu o uşoară tendinţă spre categoriile de staturi submijlocii şi mici, în timp ce pentru bărbaţi seria are o tendinţă de variaţie spre staturile mari (fig. 1).

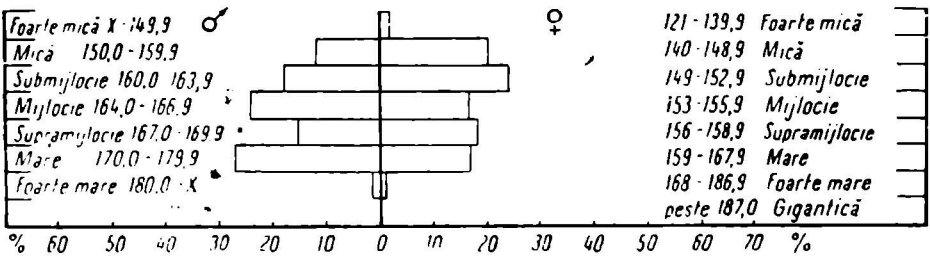

Fig. 1. — Repartiţia pe categorii a staturii în scara Martin.

Capacitatea vitală prezintă pentru seria de bărbaţi o medie de 3,420, iar seria de femei o medie de 2,390. Ţinînd cont de mediile staturii pentru bărbaţi şi femei, constatăm că aceste capacităţi vitale medii prezintă pentru seria de bărbaţi o valoare care se află sub media clasică a capacităţii vitale în funcţie de statură (scara Dette), în timp ce la femei capacitatea vitală medie prezintă o valoare mai ridicată faţă de media clasică. Repartiţia pe categorii a valorilor capacităţii vitale în funcţie de statură confirmă aceeaşi constatare : seria de bărbaţi prezintă valori ale capacităţii vitale sub media clasică pentru toate categoriile, în timp ce seria de femei prezintă valori mai ridicate ale capacităţii vitale pentru toate categoriile.

Este posibil ca media capacităţii vitale, mai scăzută pentru bărbaţi, să fie datorată faptului că eşantionul nostru este format în mod predominant din bărbaţi depăşind vîrsta de 45 de ani.

Proporţiile corporale ale populaţiei din Şimon sînt caracterizate printr-o serie de indici, ale căror valori au fost prezentate în tabelul nr. 2. Astfel, constatăm că populaţia din Şimon prezintă următoarele caracteristici : indicele Rohrer prezintă pentru seria de bărbaţi o medie de 1,40, iar pentru seria de femei de 1,48, valori care atestă o troficitate normală a populaţiei satului Şimon.

Repartiţia pe categorii a acestui indice ne prezintă o tendinţă de variaţie de la eutrofie spre subeutrofie pentru seria de bărbaţi şi de la eutrofie spre hipertrofie pentru seria de femei (fig. 2).

Indicele cormic prezintă pentru seria de bărbaţi o medie de 52,87 (categoria metriocormes), în timp ce pentru femei media este de 54,14 (categoria macrocormes). Repartiţia pe categorii a acestui indice indică

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 2

Variabilitatea unor indici somatici

Indici somatici	Sex	N	Valori extreme	$\bar{X}$	m∓	σ∓	V
Ind. Rohrer	♂	102	1,00— 2,10	1,40	0,01	0,17	12,14
	♀	114	0,90— 2,10	1,48	0,01	0,22	14,86
Ind. cormic	♂	102	48,50— 55,50	52,87	0,11	1,28	2,42
	♀	114	48,00— 58,00	54,14	0,15	1,67	3,08
Ind. stat.-şez./stat.	♂	102	46,00— 51,50	47,30	0,14	1,49	3,15
	♀	114	41,00— 51,00	46,04	0,15	1,65	3,58
Ind. biacrom./stat.	♂	101	20,00— 25,50	22,93	0,10	1,06	4,62
	♀	113	19,00— 26,00	22,61	0,11	1,26	5,57
Ind. bihum./stat.	♂	101	20,00— 26,50	23,76	0,10	1,01	4,25
	♀	110	20,00— 26,00	23,22	0,10	1,08	4,65
Ind. bicrist./stat.	♂	102	14,00— 19,50	16,89	0,08	0,83	4,91
	♀	114	15,00— 21,00	18,07	0,10	1,09	6,03
Ind. bitroch./stat.	♂	102	17,00— 22,00	18,98	0,08	0,82	4,32
	♀	113	17,00— 24,00	20,28	0,12	1,31	6,46
Ind. circ. braţ/stat.	♂	101	12,00— 19,00	16,69	0,14	1,44	8,62
	♀	111	13,00— 22,00	17,05	0,17	1,82	10,67
Ind. circ. coapsă/ stat.	♂	98	24,00— 39,00	32,56	0,29	2,90	8,90
	♀	111	25,00— 45,00	35,18	0,38	4,00	11,56
Ind. circ. torace/stat.	♂	99	47,00— 63,00	55,72	0,30	3,00	5,38
	♀	111	47,00— 63,00	54,72	0,36	3,84	7,01
Ind. biacrom./şez.	♂	101	38,00— 49,00	43,49	0,22	2,25	5,17
	♀	112	37,00— 46,00	41,87	0,19	2,03	4,85
Ind. bicrist./şez.	♂	101	27,00— 37,00	32,01	0,19	1,98	6,18
	♀	114	27,00— 39,00	33,38	0,22	2,31	6,92
Ind. circ. braţ/şez.	♂	101	24,00— 37,00	31,42	0,26	2,67	8,50
	♀	113	24,00— 37,00	32,78	0,24	2,50	7,63
Ind. circ. coapsă/ şez.	♂	98	48,00— 72,00	61,04	0,52	5,18	8,48
	♀	111	53,00— 75,00	64,72	0,59	6,22	9,61
Ind. circ. torace/ şez.	♂	101	91,00—118,00	105,43	0,69	6,96	6,60
	♀	111	75,00—111,00	98,85	0,68	7,25	6,88
Ind. stat.-şez./şez.	♂	101	79,00—103,00	89,35	0,47	4,77	5,32
	♀	114	71,00— 98,00	84,81	0,50	5,34	6,29
Ind. acromio-iliac	♂	102	64,00— 85,00	73,96	0,41	4,14	5,59
	♀	113	68,00— 90,00	78,72	0,50	5,28	6,70
Ind. bitroch./bihum	♂	102	69,00— 93,00	80,10	0,44	4,50	5,61
	♀	113	76,00—100,00	87,88	0,55	5,86	6,67

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

predominanţa categoriei macrocormes atît pentru femei, cît şi pentru bărbaţi (fig. 3).

Indicele skelic al lui Manouvrier înregistrează pentru seria de bărbaţi o medie de 89,35 (categoria mesatiskel), iar seria de femei prezintă o medie de 84,81 (categoria subbrachiskeles la limita superioară).

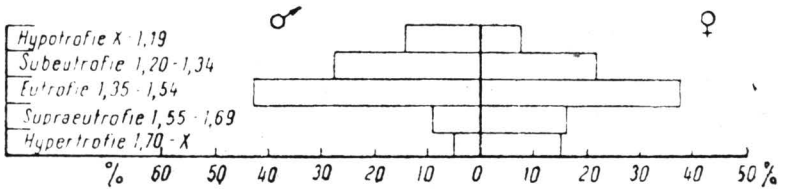

Fig. 2. — Repartiţia pe categorii a indicelui Rohrer în scara Martin.

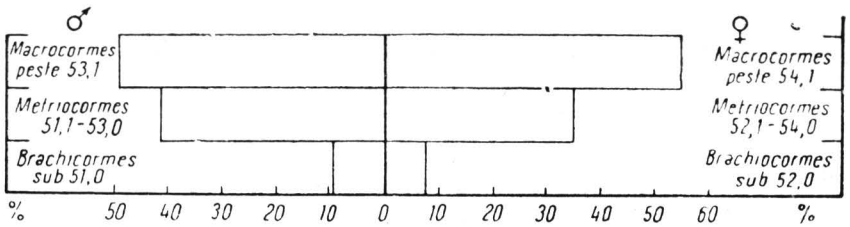

Fig. 3. — Repartiţia pe categorii a indicelui cormic în scara Giuffrida — Ruggeri.

Repartiţia pe categorii a acestui indice ne indică pentru seria de bărbaţi sensul de variaţie de la mesatiskelie spre macroskelie, în timp ce pentru seria de femei sensul de variaţie merge de la mesatiskelie spre brachiskelie (fig. 4).

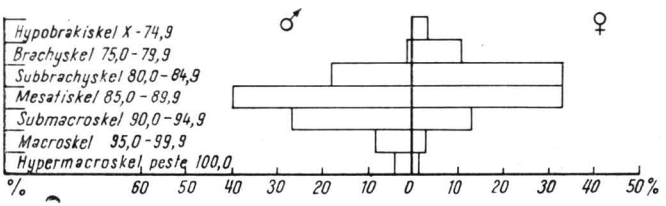

Fig. 4. — Repartiţia indicelui skelic al lui Manouvrier.

Indicele de lărgime al umerilor prezintă pentru populaţia satului Şimon o medie care o încadrează în categoria umeri mijlocii atît pentru seria de femei ($\overline{X} = 22,61$), cît şi pentru seria de bărbaţi ($\overline{X} = 22,93$), cu deosebire că la aceasta din urmă media indicelui se află la limita superioară a categoriei umeri mijlocii. Repartiţia pe categorii a acestui indice indică atît pentru seria de bărbaţi, cît şi pentru seria de femei predominanţa categoriei umeri largi, mai puţin netă pentru seria de femei, unde

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

categoria umeri mijlocii este reprezentată de un procent apropiat de cel predominant (fig. 5).

Indicele de lărgime al bazinului prezintă pentru seria de bărbaţi o medie de 16,89 (categoria de bazine mijlocii), în timp ce pentru seria de femei media acestui indice este de 18,07 (categoria bazine largi).

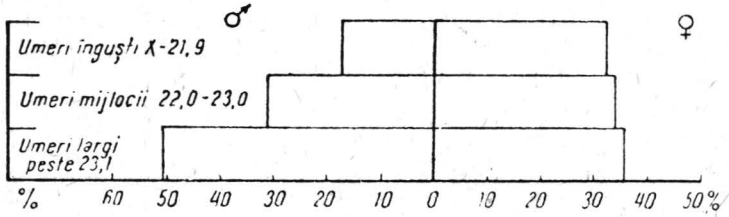

Fig. 5. — Repartiţia indicelui de lărgime a umerilor în scara Brugsh.

Repartiţia pe categorii a acestui indice ne prezintă pentru bărbaţi predominanţa bazinelor mijlocii, cu tendinţa de variaţie spre bazinele înguste, tipic masculine, iar pentru femei avem o predominanţă netă a bazinelor largi, tipic feminine (fig. 6).

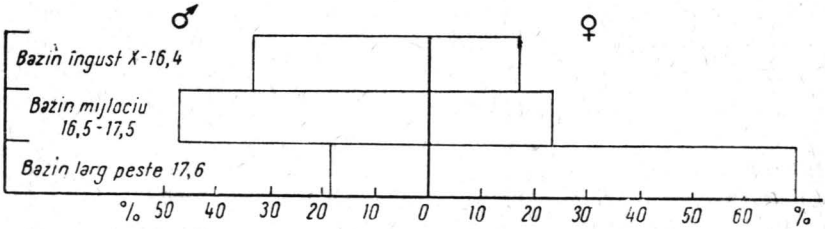

Fig. 6. — Repartiţia indicelui de lărgime al bazinului în scara Brugsh.

Indicele acromio-iliac prezintă pentru seria de bărbaţi o medie de 73,96 (categoria trunchiuri intermediare), în timp ce la femei media este de 78,72 (categoria trunchiuri rectangulare). Repartiţia pe categorii a acestui indice indică pentru bărbaţi predominanţa relativă a trunchiurilor rectangulare, cu tendinţă de variaţie spre trunchiuri intermediare, spre deosebire de femei, care prezintă predominanţa trunchiurilor rectangulare tipic feminine (fig. 7).

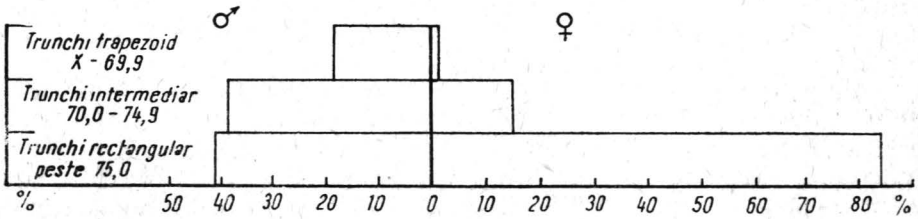

Fig. 7. — Repartiţia indicelui acromio-iliac.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Indicele bitrochanteriene/statură prezintă pentru bărbaţi o medie de 73,96 (categoria şolduri mijlocii), iar pentru femei o medie de 78,72 (categoria şolduri largi). Repartiţia pe categorii confirmă aceasta, deoarece pentru bărbaţi se întregistrează o predominanţă a categoriei şolduri mijlocii, iar pentru femei o predominanţă a categoriei şolduri largi (fig. 8).

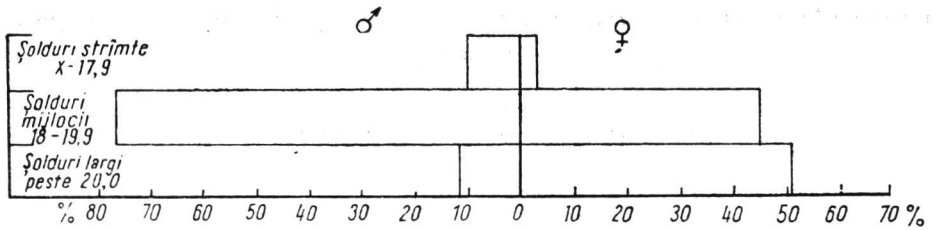

Fig. 8. — Repartiţia indicelui bitrochanteriene/statură.

Indicele perimetrului toracic prezintă pentru seria de bărbaţi o medie de 55,72 (la limita superioară a categoriei torace mijlociu) şi pentru femei o medie de 54,72 (categoria torace mijlociu). Repartiţia pe categorii ne indică pentru bărbaţi predominanţa categoriei torace larg, în timp ce la femei avem o predominanţă a categoriei torace mijlociu cu tendinţă de variaţie spre categoria torace larg (fig. 9).

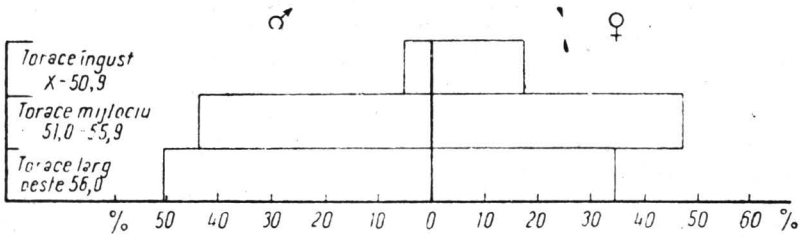

Fig. 9. — Repartiţia indicelui bitrochanteriene/bihumerale.

Din coroborarea datelor metrice, mai sus analizate, ale populaţiei satului Şimon se desprinde faptul că seria feminină se încadrează întotdeauna în scara antropologică tipic feminină, în timp ce seria masculină în categoriile intermediare, dar cu tendinţa de variaţie spre categoriile tipic masculine. Evident, materialul insuficient reprezentat ca număr nu ne susţine în a afirma că asistăm la un fenomen de atenuare a caracterelor tipic masculine, dar rămîne faptul în sine ca semnalat. Cercetările ulterioare ne vor permite să precizăm cauzalitatea acestui fenomen.

BIBLIOGRAFIE

1. Martin R. u. Saller K., *Lehrbuch der Anthropologie*, 1957.
2. Necrasov O. şi colab., *Date antropologice noi asupra Ţării Dornelor*, St. şi cerc. antropol., *2*, 1965.
3. Olivier G., *Pratique anthropologique*, Paris, 1960.

Centrul de cercetări antropologice — Bucureşti

Primit în redacţie la 31 ianuarie 1967.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

IV

CERCETĂRI SEROLOGICE ASUPRA POPULAȚIEI DIN SATUL ȘIMON

DE

SIMONA BERONIADE și S. ALOMAN

572:612.118.2(498)

Lucrarea de față face parte din complexul de cercetări începute în toamna anului 1965 în culoarul Bran din regiunea Brașov de către Centrul de cercetări antropologice din București.

Ne-am propus să studiem unele aspecte serologice din această zonă, începînd cu fiecare sat și urmînd ca într-o lucrare de sinteză să asamblăm materialul și să tragem concluziile asupra datelor culese.

Cercetările serologice efectuate se referă la grupele sanguine clasice ABO, cu subgrupele corespunzătoare, sistemul MN, Rh și factorul secretor, pe un număr de 461 de subiecți (36%) dintr-o populație de 1 300 de locuitori. Rezultatele studiilor serologice sînt rezumate în tabelul nr. 1.

Testele de semnificație χ^2, efectuate pe eșantionul nostru, confirmă omogenitatea lotului studiat pentru toate sistemele serologice astfel: $\chi^2_{ABOAB} = 0{,}30$, $P \sim 0{,}95$; $\chi^2_{p_1p_2} = 0{,}98$, $P \sim 0{,}80$; $\chi^2_{MN} = 0{,}56$, $P \sim 0{,}70$; $\chi^2_{Rh} = 0{,}00$, $P \sim 0{,}99$ și $\chi^2_{Se} = 0{,}00$, $P \sim 99$.

În ceea ce privește comparația dintre satul Șimon și mediile generale pe țară (1), se remarcă o frecvență relativă crescută a grupei A atît față de medie, cît și față de limita superioară a acesteia (46,04). Invers se prezintă situația pentru grupa B, care la Șimon se situează atît sub medie, cît și sub limita inferioară (14,49). Grupele O și AB se axează în jurul mediilor pe țară (tabelul nr. 2). Situația nu pare paradoxală dacă ne referim și la alte cercetări din zonele muntoase ale țării. Am considerat util să facem o comparație și cu statisticile publicate pentru raionul Brașov (2), (3), pe care le-am rezumat în tabelul nr. 2.

Efectuînd o analiză de conformitate între eșantionul cercetat și cazuistica publicată asupra grupelor sanguine ABO și frecvențele genice p, q, r, se remarcă următoarele: în sistemul ABO, satul Șimon, față de o statistică anterioară (1946) pentru raionul Brașov, prezintă un $\chi^2_3 = 4{,}87$, $P \sim 0{,}10$, arătînd o tendință de diferențiere semnificativă, confirmat și de compararea frecvențelor genice (tabelul nr. 2) cu un $\chi^2_2 = 4{,}00$, $P \sim 0{,}10$ (tendința către o diferențiere semnificativă se datorește în cazul nostru în special grupelor O și AB).

Continuînd comparația între Șimon și statistica din 1958, publicată pe raionul Brașov, diferența ne apare ca fiind înalt semnificativă

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 1

Repartiţia factorilor ABO, MN, Rh şi Se la populaţia din satul Şimon

Factor sanguin	Total	Frecvenţe fenotipice				Frecvenţe genotipice
		obs.	%	teor.	%	
A	461	222	48,15±2,32	223	48,49	
B		60	13,02±1,56	61	13,10	
O		143	31,02±2,15	144	31,24	p = 0,3340
AB		36	7,81±1,24	33	7,15	q = 0,1070
A_1		170	36,87±2,24	169	36,69	r = 0,5589
A_2		52	11,28±1,47	52	11,31	
A_1B		28	6,07±1,10	24	5,12	p_1 = 0,2394
A_2B		8	1,74±0,60	9	1,99	p_2 = 0,0934
M	461	142	30,80±2,14	146	31,80	m = 0,5339
N		83	18,01±1,78	88	19,02	n = 0,4360
MN		236	51,19±2,32	227	49,18	
Rh	461	381	82,65±1,76	381	82,65	R = 0,5835
rh		80	17,35±1,76	80	17,35	r = 0,4165
Se	283	238	84,10±2,17	238	84,11	S = 0,6013
se		45	15,90±2,17	45	15,89	s = 0,3987

Tabelul nr. 2

Grupele sanguine ABO în raionul Braşov şi pe teritoriul Republicii Socialiste România

Locul	Anul	Total	A	B	O	AB	
Republica Socialistă România	1963	180,053	— 42,21 %	— 16,67 %	— 33,45 %	— 7,37 %	
Raion Braşov	1946	854	394 46,11 %	107 12,59 %	306 35,80 %	47 5,50 %	p=0,3061 q=0,0966 r=0,5973
Raion Braşov	1958	3661	1 465 40,00 %	659 18,00 %	1 281 35,00 %	256 7,00 %	p=0,3766 q=0,2583 r=0,3651

cu un $\chi^2_3 = 12{,}85$, $P \sim 0{,}01$ susţinut de o diferenţă şi mai semnificativă a frecvenţelor genice ($\chi^2_2 = 435{,}93$, $P \sim 0{,}001$), a cărei justificare o găsim în heterogenitatea acestei populaţii, cercetată de Centrul de transfuzie Braşov (de data aceasta, diferenţierea reiese îndeosebi în grupele A şi B).

Discutarea comparativă a celorlalte sisteme (MN, Rh, Se etc.) ne apare pentru moment imposibilă, deoarece nu dispunem în ţara noastră de astfel de date.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Faptul că zona pe care o studiem în prezent nu a mai fost pînă acum obiectul de studiu al unor cercetări antropologice şi deoarece datele furnizate de alte instituţii (institute de medicină judiciară, centre de transfuzie) nu ne pot oferi un material calitativ utilizabil pentru studiile noastre de hematotipologie, se impune ca pe viitor să ne continuăm cercetările în profunzime, pînă la nivel de sate, pentru a putea defini structura serologică reală a populaţiei ţării noastre.

BIBLIOGRAFIE

1. DUMITRU-TIBERA MARIA, *Distribuţia grupelor sanguine ABO la români*, Prob. antropol.
2. MIHĂILESCU N., *Repartiţia grupelor sanguine clasice OI, A II, B III, AB IV şi a factorului Rh în R.P.R.*, Viaţa medicală, 1958, *10*.
3. RÎMNEANŢU P., *Problema iradierii românilor din Transilvania în Principatele Române*, Cluj, 1946.

Centrul de cercetări antropologice — Bucureşti

Primit în redacţie la 31 ianuarie 1967.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

V

CARACTERIZAREA BIOCHIMICĂ A POPULAȚIEI SATULUI ȘIMON

DE

TATIANA DRĂGHICESCU

572 : 577.1 (498)

Cercetările de biochimie în antropologie nu au pînă în prezent o valoare taxonomică și de aceea ele sînt folosite numai pentru o caracterizare mai amplă a populației. Astfel, în cercetarea noastră complexă a populației din Șimon au fost efectuate și analize biochimice, ca: glicemia (metoda Hagedon-Jensen), colesterolemia totală (metoda Bloor), proteinemia (metoda citirii refractometrice) și calciuria (metoda Sulkovitch).

Tabelul nr. 1

Variabilitatea calciuriei la populația din comuna Șimon

Calciurie femei		Calciurie bărbați	
Eliminare	86,9% gr. I 25,6% gr. II 38,5% gr. III 22,8%	eliminare	92,2% gr. I 25,0% gr. II 48,6% gr. III 18,6%
Neeliminare	13,1%	neeliminare	7,8%

Tabelul nr. 2

Distribuția valorilor unor constante biochimice pe decade de viață și sex

Grupe de vîrstă	Sex	Glicemie		Colesterol		Proteinemie	
		M∓m	σ	M∓m	σ	M∓m	σ
20—29 ani	♂	0,94∓0,3	1,4	2,07∓0,2	1,08	7,18∓0,07	0,41
	♀	0,80∓0,3	1,32	2,06∓0,22	0,99	7,20∓0,12	0,52
30—39 „	♂	0,91∓0,2	1,06	2,49∓0,2	1,14	7,21∓0,18	1,02
	♀	0,95∓0,3	1,77	2,46∓0,2	0,90	7,25∓0,21	1,01
40—49 „	♂	0,94∓0,26	1,04	2,32∓0,26	1,18	7,14∓0,23	1,07
	♀	0,94∓0,32	1,60	2,25∓0,20	1,01	7,21∓0,25	1,04
50—59 „	♂	0,90∓0,28	1,06	2,47∓0,18	1,11	7,12∓0,18	1,09
	♀	0,95∓0,29	1,32	2,40∓0,20	1,18	7,25∓0,22	1,10

Valorile obținute se încadrează în limitele considerate normale: glicemie 0,93 g $^0/_{00}$, colesterolemie 2,30 g $^0/_{00}$, proteine totale 7,20%. Pre-

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

lucrarea statistică, diferențiată pe sexe și vîrste, nu arată deosebiri semnificative legate de acești doi factori pentru nici una din substanțele analizate. În ceea ce privește calciuria, se observă o eliminare destul de mare

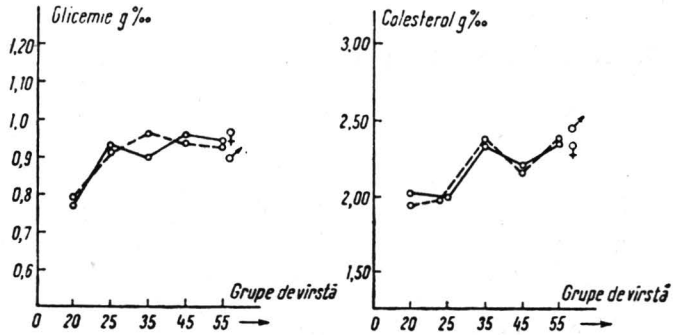

Fig. 1. — Glicemia și colesterolemia pe grupe de vîrstă.

de calciu (în special eliminare de gradul II) la femei, ca și la bărbați, neeliminarea de calciu exprimată în procente fiind însă mai mare la femei decît la bărbați.

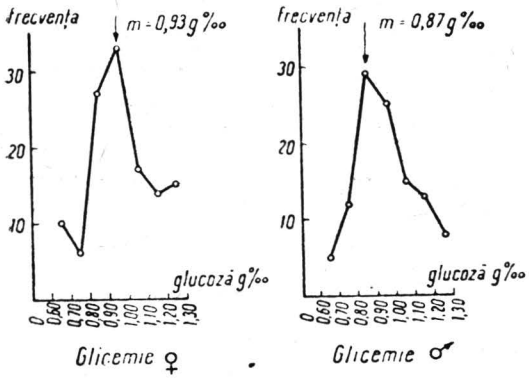

Fig. 2. — Frecvența glicemiei la Șimon.

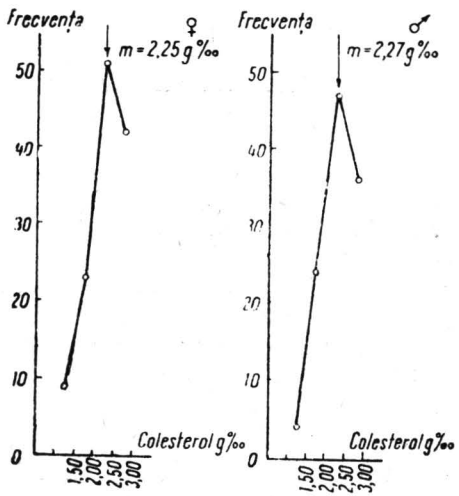

Fig. 3. — Frecvența colesterolemiei la Șimon.

Explicarea faptelor observate este destul de dificilă, întrucît caracterele biochimice sînt puternic influențate de mediu.

Pentru a evita erori în interpretarea rezultatelor, vor trebui cunoscute mai îndeaproape condițiile ecologice.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

VI

ASPECTE ALE DERMATOGLIFELOR LA POPULAŢIA DIN SATUL ŞIMON

DE

C. VULPE

572. 524.12 (498)

Observaţiile asupra desenelor papilare s-au efectuat la un număr de 285 de subiecţi (149♂ şi 136♀), urmărindu-se în lucrare prezentarea principalelor aspecte ale dermatoglifelor.

În clasificarea dermatoglifelor am utilizat metodele de notaţie: Monique de Lestrange (4), Meyer-Heydenhagen (5), Cummins şi Midlo, precum şi pe cea a lui Wichmann (6).

DESENELE PAPILARE DIGITALE

Comparînd rezultatele în funcţie de sex, constatăm prezenţa la femei a unui procent mai mare de arcuri şi laţuri, iar la bărbaţi a unui procent mai ridicat de vîrtejuri (tabelul nr. 1). Desenele radiale şi simetrice sînt mai numeroase la bărbaţi, iar cele ulnare la femei, diferenţele fiind în acest caz semnificative. Laţurile forma S (♂ şi ♀) depăşesc pe cele forma R, iar vîrtejurile şi laţurile monocentrice (R) predomină la bărbaţi.

Tabelul nr. 1

Frecvenţa desenelor digitale în funcţie de mînă şi sex la populaţia din Şimon (în %)

Sex	Mîna	A	L			V			r	s	u	LR	LS	Nr. degete
			Lr	Lu	ΣL	VR	VS	ΣV						
♂	dr.	4,9	5,5	51,4	56,9	25,6	12,6	38,2	13,9	17,7	68,4	2,6	2,7	735
	st.	4,8	5,5	58,6	64,1	22,0	9,1	31,1	13,2	13,1	73,7	1,5	4,4	735
	dr.+st.	4,8	5,5	55,0	60,5	23,8	10,9	34,7	13,5	15,4	71,1	2,0	3,5	1470
♀	dr.	5,8	2,6	58,4	61,0	23,1	10,1	33,2	9,2	13,0	77,8	2,1	2,5	675
	st.	6,8	4,9	57,9	62,8	19,6	10,8	30,4	12,0	12,2	75,8	1,3	4,6	675
	dr.+st.	6,3	3,8	58,1	61,9	21,3	10,5	31,8	10,6	12,6	76,8	1,7	3,6	1350
♂	+ ♀	5,5	4,7	56,5	61,2	22,6	10,7	33,3	12,1	14,1	73,8	1,9	3,6	2820

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Diferenţele dreapta-stînga arată că la bărbaţi ele sînt conform schemei clasice pentru laţurile ulnare şi vîrtejuri, iar la femei pentru arcuri şi vîrtejuri. Arcurile şi laţurile radiale la bărbaţi se găsesc într-un raport de egalitate, iar laţurile radiale şi ulnare la femei au o poziţie inversă faţă de schema clasică.

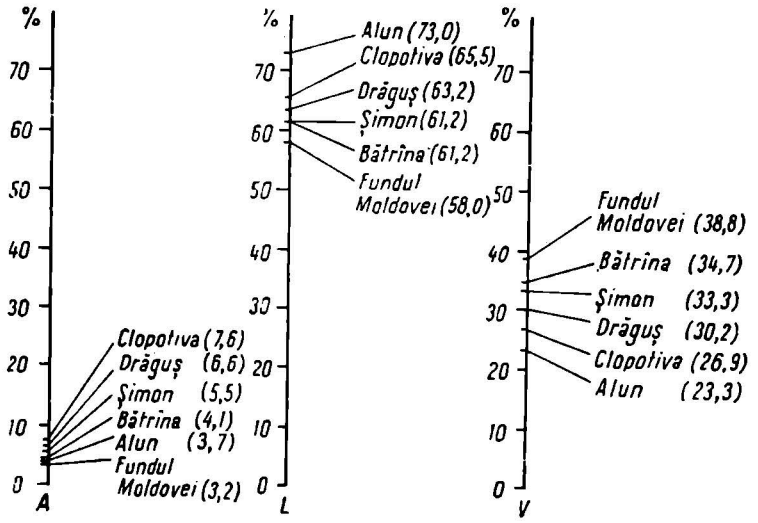

Fig. 1. — Tipul de desen digital. Compararea populaţiei din Şimon cu populaţiile la care s-au înregistrat valori maxime şi minime (Clopotiva, Fundul Moldovei şi Alun), precum şi valori apropiate (Bătrîna şi Drăguş).

Făcînd o comparaţie cu populaţiile studiate la noi de H. Dumitrescu şi Marta Dumitrescu-Ciovîrnache (1), (2), (3), se constată, după tipul de desen, o situaţie asemănătoare la Şimon cu cea de la Bătrîna şi Drăguş (fig. 1). Ceea ce remarcăm însă la populaţia din Şimon este procentul ridicat de desene radiale.

CRESTELE PAPILARE PALMARE

Din tabelul întocmit după schema lui Cummins şi Midlo, pentru observaţiile noastre am extras numai punctele de terminaţie ale principalelor linii, cu frecvenţele cele mai mari (tabelul nr. 2).

Pentru ambele sexe, principalele linii prezintă o mai accentuată tendinţă spre transversalitate la mîna dreaptă, iar la stînga tind spre o oblicitate mai pronunţată (tabelul nr. 2).

Frecvenţa desenelor palmare (tabelul nr. 3) nu arată diferenţe semnificative în funcţie de sex. Diferenţele dreapta-stînga sînt semnificative pentru toate regiunile palmei la bărbaţi, iar la femei numai pentru spaţiul III şi IV interdigital

Triradiul axial arată un procent ridicat de poziţii combinate, ceea ce denotă un număr crescut de desene în regiunea hipotenară atît la bărbaţi, cît şi la femei. Poziţia proximală ocupă locul următor (♂ şi ♀).

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 2

Principalele puncte de terminaţie ale liniilor palmare în funcţie de mînă şi sex (în %)

Puncte termin.	Sex	A			B				C				D			
		dr.	st.	dr.+ +st.		dr.	st.	dr.+ +st.		dr.	st.	dr.+ +st.		dr.	st.	dr.+ +st.
3	♂	52,3	75,8	64,1	5	50,3	73,1	61,7	5	15,4	25,5	20,5	7	16,8	26,8	21,8
	♀	57,3	75,0	66,2		56,6	76,5	66,5		16,9	27,9	22,4		16,9	28,7	22,8
4	♂	22,2	10,1	16,1	7	48,3	26,2	37,3	7	24,2	31,5	27,8	9	33,6	47,0	40,3
	♀	22,1	11,8	16,9		41,9	22,0	32,0		26,5	28,7	27,6		41,2	49,3	45,2
5	♂	22,8	10,1	16,4	9	—	—	—	9	45,6	23,5	34,6	11	47,6	25,5	36,6
	♀	19,1	7,3	13,2		—	—	—		42,6	19,1	30,9		40,4	22,0	31,3
Alte puncte	♂	2,7	4,0	3,4		1,4	0,7	1,0		14,8	19,5	17,1		2,0	0,7	1,3
	♀	1,5	5,9	3,7		1,5	1,5	1,5		14,0	24,3	19,1		1,5	—	0,7
Nr. mîini	♂	149	149	298		149	149	298		149	149	298		149	149	298
	♀	136	136	272		136	136	272		136	136	272		136	136	272

Tabelul nr. 3

Repartiţia procentuală a desenelor palmare pe regiuni şi a triradiului axial în funcţie de mînă şi sex

Sex	Mîna	Regiunile		Sp. interdigital			Nr. mîini	Triradiul axial				Nr. mîini
		H	T	II	III	IV		t	t′	t″	ttu, t′tu etc.	
♂	dr.	37,6	9,4	6,0	46,3	55,7	149	46,3	8,7	2,0	43,0	149
	st.	50,3	22,2	1,3	26,8	67,1	149	40,3	7,4	2,0	50,3	149
	dr.+st.	43,9	15,8	3,7	36,6	61,4	298	43,3	8,1	2,0	46,6	298
♀	dr.	43,7	9,6	3,7	44,4	54,1	135	39,7	8,8	2,2	49,3	136
	st.	44,4	15,6	1,5	20,0	68,9	135	39,7	11,8	2,2	46,3	136
	dr.+st.	44,1	12,6	2,6	32,2	61,5	270	39,7	10,3	2,2	47,8	272

DESENELE PAPILARE PLANTARE

Diferenţele procentuale în funcţie de picior şi de sex nu sînt semnificative la populaţia din Şimon. Apar însă semnificaţii în funcţie de sex şi regiunile plantei în cîmpul II (D) şi III (O, D), precum şi în regiunea hipotenară (O, T), aşa după cum se desprinde din tabelul nr. 4.

Studiul dermatoglifelor la populaţia din Şimon pune în evidenţă existenţa unor diferenţe semnificative în funcţie de sex (desenele digitale — r.s.u. şi plantare), precum şi în privinţa diferenţelor dreapta-stînga în special la bărbaţi. Prin numărul crescut de desene radiale, populaţia acestui sat se detaşează de populaţiile studiate anterior din acest punct de vedere.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 4

Frecvența desenelor plantare în funcție de regiunile plantei și de sex (în %)

Regiunile plantei	O		D		P		T		F	W		N
	♂	♀	♂	♀	♂	♀	♂	♀	♀	♂	♀	
Tenară	1,8	1,9	46,8	47,7	—	—	14,5	15,7	0,4	36,9	34,3	141 ♂ și 134 ♀
Câmpul I	66,3	64,9	7,1	4,1	24,5	27,3	—	—	—	2,1	3,7	
Câmpul II	43,6	44,4	43,6	37,3	6,0	8,2	—	0,4	—	6,7	9,7	
Câmpul III	78,0	88,8	18,1	7,1	1,8	1,9	2,1	2,2	—	—	—	
Hipotenară	98,6	94,4	—	—	—	—	1,4	5,2	0,4	—	—	

BIBLIOGRAFIE

1. Dumitrescu Marta și Dumitrescu H., *Amprentele digitale, palmare și plantare la populația din satul Alun (Ținutul Pădurenilor, regiunea Hunedoara)*, Probl. de antropologie, Edit. Acad. R.P.R., 1960, V, 193.
2. Dumitrescu Marta, *Impresiunile digitale, palmare și plantare*, în *Cercetări antropologice în Ținutul Pădurenilor — satul Bătrîna*, Edit. Acad. R.P.R., București, 1961, 185.
3. Dumitrescu-Ciovîrnache Marta, *Relieful cutanat digital, palmar și plantar*, în *Structura antropologică, privită comparativ, a satelor Nucșoara și Cîmpu lui Neag*, Edit. Acad. Republicii Socialiste România, București, 1966, 93.
4. Lestrange Monique de, *Recherches critiques sur les méthoaes de notation des dessins papillaires digitaux*, Anthropologie, 1953, **57**, *3—4*, 240.
5. Meyer-Heydenhagen G., *Die palmaren Hautleisten bei Zwillingen*, Z. Morph. Anthrop. Stuttgart, 1934, **33**, 1.
6. Wichmann D., *Zur Genetik des Hautleistensystems der Fussohle*, Z. Morph. Anthrop., Stuttgart, 1956, **47**, 331.

Centrul de cercetări antropologice — București

Primit în redacție la 31 ianuarie 1967.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

STUDIUL ANTROPOLOGIC AL POPULAȚIEI DIN CÎTEVA SATE DIN MUNTENIA, SITUATE ÎN BAZINELE ARGEȘULUI ȘI TELEAJENULUI

DE

OLGA NECRASOV, SUZANA GRINȚESCU-POP, TH. ENĂCHESCU și MARIA VLĂDESCU

572 (498)

Autorii studiază caracteristicile antropologice ale populației din 6 sate din Muntenia ca o contribuție la constituirea unui atlas antropologic al populației românești actuale.

Populația contemporană din Muntenia este mai puțin bine cunoscută din punct de vedere antropologic decît populația Moldovei, Olteniei sau a Transilvaniei. În adevăr, pînă în prezent nu avem publicate, referitor la această regiune, decît datele obținute de către E. Pittard și Alex. Donici, precum și datele lui V. Lebzelter, la care se mai adaugă și o serie de 50 de forestieri proveniți din Valea Bratiei, recent studiată (Suzana Pop și Th. Enăchescu). În schimb, pentru Moldova avem, pe lîngă datele primilor doi autori, publicațiile lui Fr. Rainer, referitoare la satele Nerejul și Fundul Moldovei, studii privind nordul Moldovei (Olga Necrasov), referindu-se atît la serii sintetice repartizate pe vechile județe, cît și la un număr de 9 sate, la care se mai adaugă cercetările asupra Țării Dornelor și asupra Huțulilor ale aceluiași autor. Tot pentru Moldova dispunem de date mai noi, referitoare la bazinul superior al Bistriței moldovenești, în special Hangul (Olga Necrasov, Suzana Pop și Th. Enăchescu), la Țara Dornelor (Olga Necrasov și colab.), precum și la Țara Vrancei (Olga Necrasov, Suzana Pop, Th. Enăchescu și C. Rișcuția). Pentru Oltenia, pe lîngă cercetările vechi ale lui E. Pittard și Alex. Donici, precum și ale lui V. Lebzelter, dispunem de date foarte recente, publicate de H. Dumitrescu și colab. asupra populației din satul Rogova, în afară de alte date ce se află în curs de elaborare. Pentru Transilvania, pe lîngă datele școlii din Geneva și ale celei vieneze, avem publicațiile antebelice ale antropologilor din Cluj, referitoare la moții dintre Arieșe (V. Papilian și Velluda), la cîteva alte sate (P. Rîmneamțu, L. Făcăoaru și alții), precum și datele lui Fr. Rainer privitoare la satul Drăguș. În ultimii 10 ani, cercetări noi au fost efectuate în acest sat (Th. Enăchescu, Suzana Pop și colab.), în Țara Moților (satele: Albac,

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Scărişoara, Gîrda, Bulzeşti şi Rişculiţa, studiate de Olga Necrasov, Suzana Pop, Th. Enăchescu şi colab.), în Mărginimea Sibiului (satele: Tilişca, Gura Rîului, Răşinari, Sălişte şi Sadu, studiate de colectivul Th. Enăchescu, Suzana Pop şi colab.), în Ţinutul Pădureni şi Ţara Haţegului (satele: Clopotiva, Bătrîna, Nucşoara, Cîmpu lui Neag etc., studiate de un colectiv condus de H. Dumitrescu), precum şi în culoarul Branului (colectivul Olga Necrasov, Suzana Pop, Th. Enăchescu şi colab.).

Situaţia defectuoasă a cunoştinţelor noastre asupra antropologiei Munteniei ne-a determinat să întreprindem cercetări de tip extensiv asupra populaţiei acestei regiuni importante a ţării noastre, în scopul de a contribui la constituirea atlasului antropologic al României. Aşa cum am arătat de nenumărate ori, constituirea acestui atlas se impune cu atît mai mult cu cît deplasările de populaţie, generate de industrializarea din ce în ce mai accelerată a ţării noastre, vor modifica în curînd structura antropologică a ţării, aşa cum ea a fost constituită în timpul unei lungi evoluţii istorice.

MATERIALUL ŞI METODA DE LUCRU

Seriile cercetate provin dintr-un număr de 6 comune din regiunile Ploieşti, Argeş şi Bucureşti, la care am mai adăugat, în scop comparativ, şi seria de 50 de forestieri din Valea Bratiei (bazinul superior al Argeşului).

Tabelul nr. 1

Lista comunelor studiate şi componenţa numerică a seriilor

Regiunea	Raionul	Comuna	Altitudinea (m)	Bazinul	N	Sexul
Ploieşti	Teleajen	Mîneciu-Ungureni	650—750	superior al Teleajenului	104	bărbaţi
„	„	Schiuleşti	600—650	„	57	„
„	„	Izvoarele	450—500	„	52	„
„	„	Bătrîni	600—650	superior al Buzăului	80	„
Argeş	Muscel	Valea Bratiei	800	superior al Argeşului	50	„
„	Topoloveni	Beleţi		mijlociu al Argeşului	42	„
Bucureşti	Drăgăneşti	Mihăileşti		inferior al Argeşului	90	„

Indivizii cercetaţi se încadrează în limitele de vîrstă 21—60 de ani.

Dat fiind scopul urmărit, au fost studiate numai 12 caractere metrice (şi 10 indici), la care se mai adaugă pigmentaţia părului şi a ochilor (făcută

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

după scara Martin), precum și 14 caractere morfologice de observație, socotite de noi a fi utile pentru caracterizarea populației date.

Rezultatele cercetărilor referitoare la grupele sanguine, care completează acest studiu, vor fi publicate ulterior.

I. STATURA

Analizînd datele înscrise în tabelul nr. 2, constatăm că mediile satelor cercetate variază puțin, înscriindu-se toate în categoria staturilor supramijlocii. Satul cu media cea mai joasă este Schiulești, în timp ce satele

Tabelul nr. 2

Valorile statistice ale staturii (în mm)

Comuna	Minimum	Maximum	Media	E.M.	σ	V
Mîneciu-Ungureni	1 494	1 807	1 663,54	5,98	61,00	3,667
Schiulești	1 534	1 789	1 653,54	7,55	57,00	3,447
Izvoarele	1 531	1 822	1 667,20	8,04	58,00	3,479
Bătrîni	1 548	1 784	1 670,30	5,97	53,40	3,200
Vale Bratici	1 529	1 866	1 661,10	6,41	59,80	3,600
Beleți	1 548	1 794	1 672,40	8,10	52,50	3,140
Mihăilești	1 436	1 847	1 665,84	7,02	66,60	3,998

Bătrîni și Beleți au cea mai ridicată medie. Remarcăm de asemenea că în toate seriile coeficientul de variabilitate al staturii (V) este destul de mic.

Tabelul nr. 3

Repartiția staturilor pe categorii (%) (Scara Deniker, ușor modificată)

Comuna	F. mică x—154,9	Mică 155—159,9	Submijlocie 160—164,9	Supramijlocie 165—169,9	Înaltă 170—179,9	F. înaltă 180—x
Mîneciu-Ungureni	3,90	9,60	29,80	29,80	25,00	1,90
Schiulești	3,50	10,50	35,10	31,60	19,30	—
Izvoarele	3,80	9,60	21,20	36,60	26,90	1,90
Bătrîni	1,25	5,00	26,25	35,00	32,50	—
Valea Bratici (f)	1,15	5,75	19,54	31,03	37,93	4,60
Beleți	2,38	2,38	26,20	33,33	35,71	—
Mihăilești	5,50	8,90	21,10	36,70	26,70	1,10

Repartiția staturii pe clasele delimitate de Deniker ne arată că clasele cele mai bine reprezentate sînt cea submijlocie, supramijlocie și înaltă, maximul de frecvență variind de la serie la serie, fără a prezenta însă diferențe substanțiale.

Celelalte clase prezintă procente mult inferioare, ordonîndu-se după frecvență, după cum urmează : mică, foarte mică și foarte mare.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

II. LUNGIMEA TRUNCHIULUI (ÎNĂLŢIMEA ŞEZÎND)

Toate valorile medii ale lungimii trunchiului (împreună cu capul), exprimată prin înălţimea şezînd, se înscriu în categoria mijlocie, prezentînd coeficienţi de variabilitate în general mai mici decît statura. Mediile cele

Tabelul nr. 4

Valorile statistice ale înălţimii şezînd (în mm)

Comuna	Minimum	Maximum	Media	E. M.	σ	V
Mîneciu-Ungureni	812	1 004	886,81	3,42	34,90	3,935
Schiuleşti	803	944	885,38	3,89	29,40	3,321
Izvoarele	839	955	883,15	3,45	24,90	2,819
Bătrîni	807	985	893,30	3,71	33,20	3,720
Valea Bratiei (f)	—	—	—	—	—	—
Beleţi	823	950	882,30	4,29	27,80	3,150
Mihăileşti	794	977	891,61	3,59	34,10	3,825

mai mari se înregistrează în comunele Mihăileşti şi Bătrîni, cele mai mici în comunele Beleţi şi Izvoarele.

Tabelul nr. 5

Repartiţia pe categorii a înălţimii şezînd (%) (Scara Schlaginhaufen)

Comuna	F. scurtă x—749	Scurtă 750—799	Submijlocie 800—849	Mijlocie 850—899	Supramijlocie 900—949	Lungă 950—999	F. lungă 1 000—x
Mîneciu-Ungureni	—	—	15,40	51,00	30,80	1,90	0,90
Schiuleşti	—	—	14,00	49,10	36,90	—	—
Izvoarele	—	—	9,60	71,20	17,30	1,90	—
Bătrîni	—	—	12,50	32,50	55,00	—	—
Vale Bratiei (f)	—	—	—	—	—	—	—
Beleţi	—	—	11,91	59,52	28,57	—	—
Mihăileşti	—	1,10	12,20	48,90	32,20	5,60	—

Repartiţia pe categorii a înălţimii şezînd ne indică o concentrare mare a indivizilor în cele trei clase mijlocii şi în special în clasele mijlocie şi supramijlocie. Celelalte categorii fie că nu sînt de loc reprezentate (categoria foarte scurtă), fie că sînt reprezentate excepţional (categoria scurtă şi foarte lungă) şi sporadic (categoria lungă).

III. PROPORŢIA DINTRE TRUNCHI ŞI STATURĂ (INDICELE CORMIC)

Proporţia dintre trunchi (+cap) şi statură, dată de indicele cormic, prezintă medii care se situează în marea majoritate a cazurilor în categoria macrocormă (la limita inferioară a acestei categorii). Într-un singur caz (comuna Beleţi), media indicelui cormic se integrează în categoria metrio-

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

cormă, dar la limita superioară extremă a acesteia, în timp ce pentru comuna Izvoarele media se situează la limita inferioară extremă a clasei macrocorme. Dispersiunea relativă foarte mică a acestui caracter ne este indicată prin valorile joase ale coeficientului de variabilitate.

Tabelul nr. 6

Valorile statistice ale indicelui cormic

Comuna	Minimum	Maximum	Media	E.M.	σ	V
Mineciu-Ungureni	49,3	57,0	53,37	0,15	1,56	2,923
Schiulești	50,0	56,0	53,57	0,17	1,26	2,352
Izvoarele	50,7	56,1	53,04	0,16	1,18	2,225
Bătrîni	49,0	56,5	53,77	0,15	1,34	2,510
Valea Bratiei (f)	—	—	—	—	—	—
Beleți	47,3	55,9	52,93	0,46	1,57	2,970
Mihăilești	49,2	61,0	53,56	0,20	1,87	3,491

Tabelul nr. 7

Repartiția pe categorii a indicelui cormic (%) (Scara Giuffrida-Ruggeri)

Comuna	Brahicorm x—51,0	Metriocorm 51,1—53,0	Macrocorm 53,1—x
Mîneciu-Ungureni	8,60	34,60	56,80
Schiulești	3,50	31,60	64,90
Izvoarele	3,80	55,80	40,40
Bătrîni	5,00	30,00	65,00
Valea Bratiei (f)	—	—	—
Beleți	11,90	47,62	40,48
Mihăilești	5,50	37,80	56,60

Repartiția pe categorii ne arată un maxim de concentrare în clasele metriocormă și mai ales macrocormă, clasa brahicormă fiind reprezentată prin procente foarte joase.

IV. CONFORMAȚIA CAPULUI

A. Regiunea neurocraniană

DIAMETRELE ORIZONTALE ȘI INDICELE CEFALIC

Constatăm că mediile diametrului antero-posterior se încadrează toate în categoria dimensiunilor mijlocii (178—185,9). Valorile cele mai înalte sînt înregistrate pentru comunele Izvoarele și apoi Mîneciu-Ungureni, în timp ce valorile cele mai joase sînt întîlnite la Beleți și Schiulești. Cifrele coeficientului de variabilitate sînt destul de joase.

Concentrarea maximă a indivizilor se înregistrează în categoria diametrelor mijlocii, urmînd apoi categoria diametrelor lungi pentru majoritatea seriilor, afară de Beleți și Schiulești, unde locul al doilea îl

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

ocupă categoria diametrelor scurte, mai puţin bine reprezentată în toate celelalte serii. Categoriile extreme, acelea ale diametrelor foarte scurte şi foarte lungi, sînt puţin reprezentate, afară de Izvoarele, unde numărul de

Tabelul nr. 8

Valorile statistice ale diametrului antero-posterior (în mm)

Comuna	Minimum	Maximum	Media	E.M.	σ	V
Mîneciu-Ungureni	166	197	183,81	0,62	6,28	3,417
Schiuleşti	167	199	181,89	0,90	6,78	3,728
Izvoarele	172	198	185,50	0,92	6,62	3,569
Bătrîni	166	194	182,03	0,58	5,22	2,870
Valea Bratiei (f)	—	—	182,20	—	6,75	3,710
Beleţi	172	193	179,78	0,68	4,42	2,460
Mihăileşti	170	198	182,90	0,63	6,02	3,291

Tabelul nr. 9

Repartiţia diametrelor antero-posterioare pe categorii (Scara Lebzelter-Saller)

Comuna	F. scurt x—169	Scurt 170—177	Mijlociu 178—185	Lung 186—193	F. lung 194—x
Mîneciu-Ungureni	1,90	12,60	44,20	36,50	4,80
Schiuleşti	1,80	24,60	49,10	17,50	7,00
Izvoarele	—	9,60	42,30	32,70	15,40
Bătrîni	1,25	16,25	58,75	22,50	1,25
Valea Bratiei (f)	4,00	14,00	50,00	28,00	4,00
Beleţi	—	38,10	38,10	23,80	—
Mihăileşti	—	21,10	46,70	28,90	3,30

cazuri care se încadrează în aceasta din urmă este încă destul de ridicat, categoria foarte scurtă fiind în schimb absentă în această serie, ca şi în seriile de la Beleţi şi Mihăileşti. Dacă comparăm aceste din urmă două categorii extreme, atunci constatăm că categoria diametrelor foarte scurte este mai sporadic reprezentată decît aceea a diametrelor foarte lungi.

În general, constatăm că seriile de la Mîneciu-Ungureni şi Izvoarele prezintă, faţă de restul seriilor, o tendinţă accentuată de mărire a numărului de diametre superioare clasei mijlocii, în timp ce seriile de la Beleţi şi Schiuleşti prezintă tendinţa contrară, de mărire a numărului de diametre inferioare acestei clase.

Analizînd tabelul nr. 10 constatăm că majoritatea mediilor se integrează în categoria diametrelor transversale largi, situîndu-se însă la limita inferioară a acestei clase. Numai la două serii, de la Bătrîni şi Mihăileşti, media acestui diametru se aşază în clasa mijlocie, situîndu-se însă în primul caz la limita superioară extremă a acesteia.

Valorile coeficientului de variabilitate sînt relativ mici, apropiindu-se de acelea ale diametrului antero-posterior.

Repartiţia pe categorii a diametrului transversal oferă o particularitate asemănătoare cu aceea a diametrului longitudinal : concentrarea maximă a cazurilor în categoria mijlocie şi largă. Spre deosebire însă de dimensiunea

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

precedentă, procentele întrunite de categoria largă sînt mai mari decît cele întrunite de categoria mijlocie, afară de seriile de la Mihăileşti şi de la Bătrîni, unde situaţia este inversă.

Tabelul nr. 10

Valorile statistice ale diametrului transversal (în mm)

Comuna	Minimum	Maximum	Media	E.M.	σ	V
Mîneciu-Ungureni	144	170	156,15	0,55	5,64	3,612
Schiuleşti	145	168	156,38	0,62	4,70	3,005
Izvoarele	146	168	156,23	0,74	5,34	3,418
Bătrîni	147	169	155,94	0,51	4,60	2,950
Valea Bratiei (f)	—	—	156,40	—	4,59	2,940
Beleţi	143	164	156,12	0,81	5,26	3,370
Mihăileşti	143	168	154,48	0,56	5,28	3,418

Tabelul nr. 11

Repartiţia diametrului transversal pe categorii (%) (Scara Lebzelter-Saller)

Comuna	F. îngust x—139	Îngust 140—147	Mijlociu 148— —155	Larg 156— —163	F. larg 164—x
Mîneciu-Ungureni	—	4,80	39,40	45,20	10,60
Schiuleşti	—	3,50	38,60	52,60	5,30
Izvoarele	—	5,80	42,30	44,20	7,70
Bătrîni	—	1,25	50,00	45,00	3,75
Valea Bratiei (f)	—	2,00	40,00	50,00	8,00
Beleţi	—	4,76	42,86	45,24	7,14
Mihăileşti	—	4,40	55,60	33,30	6,70

Dacă totalizăm procentele ce revin categoriilor supramijlocii, iar pe de altă parte celor submijlocii, constatăm la toate seriile studiate o foarte accentuată predominanţă a primelor asupra celor din urmă. Subliniem aici în mod special absenţa formelor extreme foarte înguste, în timp ce formele extreme opuse, foarte largi, sînt peste tot reprezentate, chiar dacă numai prin procente joase.

Indicii cefalici medii se încadrează fie în categoria brahicefală, în apropierea limitei superioare a acestei clase, fie în categoria hiperbrahicefală, la limita inferioară a sa. Indicii medii cei mai mici sînt întîlniţi la Izvoarele, Mihăileşti şi Mîneciu-Ungureni (brahicefali), în timp ce indicele cel mai ridicat (hiperbrahicefal) corespunde seriei de la Beleţi. Pentru ultima serie amintită această particularitate este determinată, în primul rînd, de caracteristicile diametrului antero-posterior (a cărui valoare medie este aici cea mai joasă) şi mai puţin de ale diametrului transvers. De asemenea, brahicefalia mai puţin accentuată de la Izvoarele şi Mîneciu este determinată tot de diametrul antero-posterior (media mai ridicată), în timp ce brahicefalia relativ moderată de la Mihăileşti este determinată în special de un diametru transvers, în medie mai mic decît în celelalte serii.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Coeficientul de variabilitate prezintă cifre mai ridicate decît ale caracterelor precedente.

Repartiţia pe clase a indicilor cefalici este foarte caracteristică. Remarcăm în primul loc absenţa unor indivizi aparţinînd claselor dolico-

Tabelul nr. 12

Valorile statistice ale indicelui cefalic

Comuna	Minimum	Maximum	Media	E.M.	σ	V
Mîneciu-Ungureni	77,0	94,4	85,10	0,36	3,70	4,348
Schiuleşti	76,1	93,6	86,33	0,49	3,72	4,309
Izvoarele	77,4	91,6	84,38	0,45	3,16	4,585
Bătrîni	77,7	93,9	85,84	0,38	3,43	3,990
Valea Bratiei (f)	—	—	86,03	—	3,66	4,250
Beleţi	78,7	94,3	86,93	0,70	3,97	4,580
Mihăileşti	76,4	95,3	84,71	0,38	3,64	4,297

Tabelul nr. 13

Repartiţia indicilor cefalici pe categorii (%) (Scara Martin-Saller)

Comuna	Hiperdolicocefal x—70,9	Dolicocefal 71,0—75,0	Mezocefal 76,0—80,9	Brahicefal 81,0—85,4	Hiperbrahicefal 85,5—90,9	Ultra brahicefal 91,0—x
Mîneciu-Ungureni	—	—	13,50	42,30	38,50	5,70
Schiuleşti	—	—	5,30	42,10	42,10	10,50
Izvoarele	—	—	13,50	44,20	40,40	1,90
Bătrîni	—	—	8,75	46,25	36,25	8,75
Valea Bratiei (f)	—	—	10,00	34,00	48,00	8,00
Beleţi	—	—	9,52	28,58	52,38	9,52
Mihăileşti	—	—	15,60	50,00	30,00	4,40

cefale şi numărul mic de mezocefali (5—15%), concentrarea maximă corespunzînd cu clasa brahicefală, urmată îndeaproape de cea hiperbrahicefală. Numai în seria din Valea Bratiei şi de la Beleţi, situaţia din urmă se inversează, numărul de hiperbrahicefali fiind aici mai mare decît cel de brahicefali. Clasa ultrabrahicefală este, în linii mari, aproape tot atît de bine reprezentată ca şi clasa mezocefală.

ÎNĂLŢIMEA NEUROCRANIULUI (DIAMETRUL AURICULO-VERTICAL) ŞI INDICII VERTICO-LONGITUDINAL ŞI VERTICO-TRANSVERSAL

Mediile diametrului vertical se încadrează în marea lor majoritate în categoria înaltă a acestei dimensiuni şi numai în două cazuri în categoria sa mijlocie (Schiuleşti şi Mihăileşti), situîndu-se aici în apropierea limitei superioare a ei. Media cea mai ridicată este întîlnită în seria din Valea Bratiei.

Coeficientul de variabilitate prezintă valori destul de joase. În comparaţie însă cu valorile sale calculate pentru diametrele orizontale, ele sînt aici puţin mai ridicate, indicînd o variabilitate puţin mai amplă.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 14

Valorile statistice ale diametrului auriculo-vertical (în mm)

Comuna	Minimum	Maximum	Media	E. M.	σ	V
Mîneciu-Ungureni	115	138,5	127,38	0,48	4,90	3,847
Schiulești	116	134	124,15	0,62	4,68	3,770
Izvoarele	117	141	127,31	0,72	5,16	4,050
Bătrîni	119	140	127,96	0,51	4,52	3,530
Valea Bratiei (f)	—	—	129,1	—	5,85	4,510
Beleți	116	137	126,88	0,76	4,94	3,890
Mihăilești	116	135,5	124,79	0,44	4,20	3,366

Tabelul nr. 15

Repartiția diametrului auriculo-vertical pe categorii (%) (Scara Routil)

Comuna	F. jos x—109	Jos 110—117	Mijlociu 118—125	Înalt 126—133	F. înalt 134—x
Mîneciu-Ungureni	—	2,90	31,70	56,70	8,70
Schiulești	—	8,80	57,90	29,80	3,50
Izvoarele	—	1,90	38,50	51,90	7,70
Bătrîni	—	—	25,97	66,23	7,80
Valea Bratiei (f)	—	4,00	12,00	60,00	24,00
Beleți	—	2,38	4,48	47,62	9,52
Mihăilești	—	5,60	56,70	35,50	2,20

Repartiția pe categorii a acestui caracter corespunde destul de bine cu semnificația mediilor. În adevăr, în afară de comunele Schiulești și Mihăilești, procentele cele mai înalte sînt întrunite de categoria diametrelor înalte, urmînd apoi categoria celor mijlocii. La Schiulești și Mihăilești, situația este inversă. Diametrele foarte înalte sînt mai rar întîlnite (afară de Valea Bratiei), cele joase fiind și mai puțin frecvente. De notat lipsa diametrelor foarte joase. Astfel fiind, trebuie să subliniem tendința de micșorare a diametrului vertical la Schiulești și Mihăilești și invers, o apreciabilă tendință de mărire în Valea Bratiei.

Tabelul nr. 16

Valorile statistice ale indicelui vertico-longitudinal

Comuna	Minimum	Maximum	Media	E.M.	σ	V
Mîneciu-Ungureni	62,8	75,3	69,44	0,27	2,73	3,931
Schiulești	62,7	76,6	68,43	0,35	2,63	3,843
Izvoarele	63,6	75,6	68,92	0,44	3,16	4,585
Bătrîni	64,0	79,2	72,01	0,29	2,54	3,580
Valea Bratiei (f)	—	—	71,17	—	3,29	4,620
Beleți	62,0	76,4	70,78	0,53	3,42	4,820
Mihăilești	61,7	78,5	68,39	0,31	2,94	4,299

Toate mediile acestui indice se situează în clasa indicilor hipsicefali, indicii medii de la Bătrîni, Valea Bratiei și Beleți prezentînd valorile cele mai înalte. De notat faptul că toți acești indici se situează departe de limita inferioară a hipsicefaliei.

Coeficientul de variabilitate al acestui caracter prezintă valori care se apropie de cele ale indicelui cefalic.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Repartiţia pe categorii a acestui indice este foarte caracteristică. În timp ce categoria camecefală nu este de loc reprezentată, iar categoria ortocefală este reprezentată prin procente foarte joase sau chiar de loc reprezentate (Izvoarele şi Bătrîni), cea hipsicefală concentrează majoritatea covîrşitoare a cazurilor. Rezultă deci că, în comparaţie cu diametrul antero-posterior al neurocraniului, diametrul vertical al acestuia prezintă o dezvoltare foarte bună.

Toate mediile seriilor studiate de noi se încadrează în categoria indicilor metriocefali, fie situîndu-se la limita inferioară a acestei categorii (Schiuleşti şi apoi Bătrîni), fie ocupînd o poziţie mai mult sau mai puţin centrală în această clasă (mai ales Beleţi şi Valea Bratiei).

Tabelul nr. 17

Repartiţia pe categorii a indicelui vertico-longitudinal (%) (Scara Martin-Saller)

Comuna	Camecefal x—57,9	Ortocefal 58,0—62,9	Hipsicefal 63,0—x
Mineciu-Ungureni	—	1,90	98,10
Schiuleşti	—	1,70	98,30
Izvoarele	—	—	100,00
Valea Bratiei (f)	—	2,00	98,00
Beleţi	—	2,38	97,62
Mihăileşti	—	3,33	96,67

Tabelul nr. 18

Valorile statistice ale indicelui vertico-transversal

Comuna	Minimum	Maximum	Media	E.M.	σ	V
Mineciu-Ungureni	74,4	89,2	81,65	0,33	3,35	4,103
Schiuleşti	73,3	87,0	79,50	0,40	3,01	3,786
Izvoarele	75,6	87,8	81,73	0,46	3,31	4,050
Bătrîni	73,3	87,1	80,94	0,30	2,89	3,571
Valea Bratiei (f)	—	—	82,75	—	3,85	4,650
Beleţi	68,7	90,1	82,87	0,40	3,52	4,250
Mihăileşti	71,6	90,1	81,81	0,62	4,00	4,890

Tabelul nr. 19

Repartiţia pe categorii a indicelui vertico-transversal (%) (Scara Martin-Saller)

Comuna	Tapeinocefal x—78,9	Metriocefal 79,0—84,9	Acrocefal 85,0—x
Mineciu-Ungureni	19,20	61,50	19,20
Schiuleşti	49,10	45,60	5,30
Izvoarele	26,90	51,90	21,20
Bătrîni	14,29	57,14	28,57
Valea Bratiei (f)	18,00	52,00	30,00
Beleţi	21,43	59,52	19,05
Mihăileşti	24,40	68,90	6,70

Coeficientul de variabilitate prezintă valori destul de asemănătoare cu cele ale indicelui vertico-longitudinal, doar uneori foarte puţin mai joase decît cele ale acestuia din urmă.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Repartiția acestui indice este caracterizată printr-o reprezentare mai mult sau mai puțin bună a tuturor celor trei categorii ale sale, clasa predominantă fiind însă (cu o singură excepție : Schiulești) cea metriocefală. Locul al doilea este deținut, de cele mai multe ori, de clasa tapeinocefală (cu excepția seriilor de la Bătrîni și Valea Bratiei).

Din aceste date rezultă, că, în comparație cu diametrul transversal, înălțimea neurocraniului prezintă de cele mai multe ori o dezvoltare mijlocie și cel mai rar o dezvoltare puternică.

LĂRGIMEA MINIMĂ A FRUNȚII ȘI INDICII FRONTO-PARIETAL ȘI FRONTO-JUGAL

Toate mediile lărgimii minime a frunții se încadrează în categoria frunților largi, situîndu-se printre valorile mijlocii ale acestei clase. Media cea mai joasă este realizată de seria din Mihăilești, urmînd apoi seriile de la

Tabelul nr. 20

Valorile statistice ale lărgimii minime a frunții (în mm)

Comuna	Minimum	Maximum	Media	E.M.	σ	V
Mîneciu-Ungureni	96	121	109,83	0,44	4,48	4,079
Schiulești	101	120	110,20	0,53	3,98	3,612
Izvoarele	102	120	110,85	0,62	4,44	4,005
Bătrîni	102	122	110,20	0,45	4,04	3,670
Valea Bratiei (f)	—	—	—	—	—	—
Beleți	99	124	109,76	0,83	5,10	4,650
Mihăilești	98	125	108,19	0,49	4,66	4,307

Beleți și Mîneciu, valorile cele mai înalte aparținînd seriilor de la Schiulești, Bătrîni și Izvoarele.

Coeficientul de variabilitate este în general puțin mai ridicat decît cel al celorlalte dimensiuni absolute ale neurocraniului.

Tabelul nr. 21

Repartiția diametrului frontal minim pe categorii (%) (Scara Martin-Saller)

Comuna	F. îngustă x—92	Îngustă 93—99	Mijlocie 100—106	Largă 107—113	F. largă 114—x
Mîneciu-Ungureni	—	0,90	22,20	59,60	17,30
Schiulești	—	—	21,10	54,40	24,50
Izvoarele	—	—	15,40	57,70	26,90
Bătrîni	—	—	21,25	58,75	20,00
Valea Bratiei (f)	—	—	—	—	—
Beleți	—	2,63	21,05	55,27	21,05
Mihăilești	—	4,40	32,20	52,20	11,10

Repartiția pe categorii a acestei dimensiuni ne indică o concentrare aproape totală în clasele mijlocie, largă și foarte largă, în timp ce clasa foarte îngustă nu este de loc reprezentată, iar cea îngustă este reprezentată numai în cazul seriilor de la Mîneciu, Beleți și Mihăilești prin procente

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

foarte joase. Din cele trei clase care întrunesc aproape totalul indivizilor, clasa diametrelor largi este aceea care cuprinde întotdeauna mai mult de 50%, celelalte două clase prezentînd procente mai mici, destul de asemănătoare între ele, cu excepţia seriilor de la Mîneciu şi Mihăileşti, unde înregistrăm cifre sensibil mai mari pentru categoria mijlocie decît pentru categoria foarte largă, precum şi seria de la Izvoarele, unde situaţia se inversează.

Tabelul nr. 22

Valorile statistice ale indicelui fronto-parietal

Comuna	Minimum	Maximum	Media	E.M.	σ	V
Mîneciu-Ungureni	63,6	77,4	70,64	0,29	2,95	4,176
Schiuleşti	64,7	76,0	70,52	0,38	2,85	4,041
Izvoarele	63,1	76,7	70,98	0,41	2,96	4,170
Bătrîni	63,1	78,2	71,45	0,32	2,91	4,100
Valea Bratiei (f)	—	—	—	—	—	—
Beleţi	64,0	78,4	70,87	0,48	2,99	4,220
Mihăileşti	60,1	76,7	70,03	0,32	3,00	4,284

Toţi indicii fronto-parietali medii se situează în categoria eurimetopă, plasîndu-se mai mult sau mai puţin aproape de limita inferioară a acestuia. Indicele mediu cel mai ridicat se înregistrează în seria de la Bătrîni.

Coeficientul de variabilitate prezintă valori apropiate de cele ale indicelui cefalic şi foarte puţin mai ridicate, în ansamblu, decît ale indicilor vertico-longitudinal şi vertico-transversal.

Tabelul nr. 23

Repartiţia pe categorii a indicelui fronto-parietal (%) (Scara Martin-Saller)

Comuna	Stenometop x—65,9	Metriometop 66,0—68,9	Eurimetop 69,0—x
Mîneciu-Ungureni	5,80	24,00	70,20
Schiuleşti	7,00	26,30	66,70
Izvoarele	7,70	15,40	76,90
Bătrîni	1,25	16,25	82,50
Valea Bratiei (f)	—	—	—
Beleţi	2,63	26,32	71,05
Mihăileşti	4,40	32,20	63,30

Marea majoritate a indicilor se integrează în categoria eurimetopă, categoria metriometopă fiind mult mai puţin bine reprezentată, cea stenometopă întîlnindu-se foarte rar.

Toate mediile indicelui fronto-jugal se situează în categoria mijlocie a acestui caracter, unde ocupă poziţii aproape centrale (cu tendinţă spre limita superioară), afară de seria de la Mihăileşti, al cărei indice fronto-jugal se situează mai aproape de limita inferioară a acestei clase.

Coeficientul de variabilitate al acestui indice prezintă valori în linii generale mai mici decît cele ale celorlalţi indici ai neurocraniului.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 24

Valorile statistice ale indicelui fronto-jugal

Comuna	Minimum	Maximum	Media	E.M.	σ	V
Mîneciu-Ungureni	71,7	84,0	78,32	0,27	2,76	3,524
Schiulești	72,1	84,6	78,61	0,35	2,64	3,358
Izvoarele	69,7	84,8	78,78	0,38	2,77	3,517
Bătrîni	71,2	87,9	78,10	0,34	3,04	3,910
Valea Bratiei (f)	—	—	—	—	—	—
Beleți	72,3	85,3	78,27	0,46	2,82	3,600
Mihăilești	70,0	84,2	76,77	0,30	2,82	3,673

Tabelul nr. 25

Repartiția pe categorii a indicelui fronto-jugal (%) (Scara Lundborg-Linders-Saller)

Comuna	F. îngust x—69,9	Îngust 70,0—74,9	Mijlociu 75,0—79,9	Larg 80,0—84,9	F. Larg 85,0—x
Mîneciu-Ungureni	—	12,50	60,60	26,90	—
Schiulești	—	12,30	56,10	31,60	—
Izvoarele	1,90	7,70	57,70	32,70	—
Bătrîni	—	13,75	63,75	18,75	3,75
Valea Bratiei (f)	—	—	—	—	—
Beleți	—	13,16	63,16	21,05	2,63
Mihăilești	—	23,30	64,40	12,20	—

Repartiția pe categorii a raportului fronto-jugal se caracterizează printr-o concentrare maximă în clasa mijlocie, urmînd apoi clasa largă, cea îngustă ocupînd ultimul loc. Clasele extreme fie că nu sînt de loc reprezentate, fie că sînt reprezentate în una pînă la două serii prin procente minime.

OBSERVAȚII SOMATOSCOPICE ASUPRA NEUROCRANIULUI

Observațiile noastre se referă la înclinarea frunții și forma occipitalului.

Tabelul nr. 26

Înclinarea frunții și forma occipitalului (%)

Comuna	Înclinarea frunții			Forma occipitalului		
	dreaptă	mijlocie	înclinată	plată	intermediară	bombată
Mîneciu-Ungureni	45,19	31,73	23,08	18,27	69,23	12,50
Schiulești	57,90	28,00	14,10	26,30	36,80	36,90
Izvoarele	59,60	11,50	28,90	25,00	48,20	26,80
Bătrîni	43,75	37,50	18,75	35,00	57,50	7,50
Valea Bratiei (f)	—	—	—	—	—	—
Beleți	26,20	40,46	33,34	4,76	61,90	33,34
Mihăilești	38,90	35,40	25,50	18,90	66,70	14,40

Constatăm prezența tuturor celor trei tipuri de înclinare a frunții, cea dreaptă fiind însă cel mai frecvent întîlnită (afară de Beleți, unde predomină tipul mijlociu).

În privința occipitalului, forma cea mai frecvent întîlnită este cea intermediară. În al doilea rînd vine forma plată (Mîneciu, Bătrîni, Mihăilești) sau, din contră, cea bombată (Schiulești, Izvoarele, Beleți).

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

B. Regiunea faciulă

PROPORŢIILE GENERALE ALE FEŢEI: DIAMETRUL BIZIGOMATIC, ÎNĂLŢIMEA MORFOLOGICĂ ŞI INDICELE MORFOLOGIC AL FEŢEI

Tabelul nr. 27

Valorile statistice ale diametrului bizigomatic (în mm)

Comuna	Minimum	Maximum	Media	E.M.	σ	V
Mîneciu-Ungureni	127	156	141,00	0,51	5,24	3,710
Schiuleşti	130	150	140,54	0,58	4,38	3,117
Izvoarele	128	154	140,81	0,77	5,58	3,960
Bătrîni	131	153	141,92	0,57	5,08	3,580
Valea Bratiei (f)	—	—	140,90	—	4,47	3,710
Beleţi	134	149	141,15	0,64	4,05	2,870
Mihăileşti	128	153	140,83	0,50	4,72	3,350

Mediile diametrului bizigomatic se integrează toate în clasa mijlocie a acestui caracter, plasîndu-se în jumătatea superioară a ei.

Coeficientul de variabilitate prezintă valori care se apropie mult de cele ale diametrelor orizontale ale neurocraniului, fiind în linii generale puţin mai mici decît cele ale diametrului vertical şi decît cele ale diametrului minim al frunţii.

Tabelul nr. 28

Repartiţia pe categorii a diametrului bizigomatic (%) (Scara Lebzelter-Saller)

Comuna	F. îngust x—127	Îngust 128—135	Mijlociu 136—143	Larg 144—151	F. larg 152—x
Mîneciu-Ungureni	0,90	14,50	55,80	26,00	2,30
Schiuleşti	—	12,30	66,70	21,00	—
Izvoarele	—	19,20	48,10	28,80	3,90
Bătrîni	—	8,75	56,25	31,25	3,75
Valea Bratiei (f)	—	12,00	62,00	24,00	2,00
Beleţi	—	7,50	57,50	35,00	—
Mihăileşti	—	14,40	56,70	27,80	1,10

Clasa care conferă un maxim de concentrare a cazurilor este aceea a diametrelor mijlocii, urmată de clasa diametrelor largi. Clasa diametrelor înguste este mai puţin bine reprezentată, în timp ce clasa foarte largă nu prezintă decît procente foarte joase. În fine, clasa foarte îngustă nu este reprezentată decît în seria de la Mîneciu-Ungureni, oferind aici un procent neglijabil.

Toate mediile înălţimii morfologice a feţei aparţin categoriei înalte. În timp ce mediile seriilor de la Mîneciu-Ungureni şi de la Beleţi se situează la limita sa inferioară, iar media seriei de la Izvoarele se apropie de aceasta, mediile seriilor de la Schiuleşti, Mihăileşti şi Valea Bratiei ocupă poziţii mai centrale, iar media seriei de la Bătrîni se apropie, din contra, de limita

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

superioară. Variabilitatea în interiorul fiecărei serii luată aparte este și ea mai amplă decît la toate caracterele metrice examinate pînă acum, date fiind valorile mai ridicate ale coeficientului de variabilitate.

Tabelul nr. 29

Valorile statistice ale înălțimii morfologice ale feței (în mm)

Comuna	Minimum	Maximum	Media	E.M.	σ	V
Mîneciu-Ungureni	104	145	124,76	0,66	6,69	5,360
Schiulești	116	139	126,92	0,82	6,20	4,885
Izvoarele	111	138	125,69	0,78	5,60	4,455
Bătrîni	111	145	128,20	0,72	6,42	5,010
Valea Bratiei (f)	—	—	127,30	—	6,90	5,420
Beleți	111	139	124,40	0,97	6,26	5,030
Mihăilești	112	145	126,83	0,54	6,06	4,778

Tabelul nr. 30

Repartiția pe categorii a înălțimii morfologice (%) (Scara Lebzelter-Saller)

Comuna	F. jos x—111	Jos 112—117	Mijlociu 118—123	Înalt 124—129	F. înalt 130—x
Mîneciu-Ungureni	1,80	11,60	26,90	35,60	24,10
Schiulești	—	7,00	26,30	28,10	38,60
Izvoarele	1,90	5,80	25,00	42,30	25,00
Bătrîni	1,25	3,75	17,50	36,25	41,25
Valea Bratiei (f)	—	8,00	24,00	28,00	40,00
Beleți	2,38	7,14	38,10	33,33	19,05
Mihăilești	—	7,80	18,90	40,00	33,10

Clasele înălțimii morfologice a feței, care sînt cele mai bine reprezentate, sînt clasa înaltă, foarte înaltă și mijlocie, întîietatea numerică variind de la serie la serie. Clasa fețelor joase este relativ foarte puțin reprezentată, în timp ce clasa fețelor foarte joase nu prezintă decît procente aproape neglijabile sau nu le prezintă de loc.

Tabelul nr. 31

Valorile statistice ale indicelui morfologic facial

Comuna	Minimum	Maximum	Media	E.M.	σ	V
Mîneciu-Ungureni	76,2	102,3	88,79	0,46	4,64	5,206
Schiulești	83,6	101,5	90,39	0,61	4,58	5,067
Izvoarele	79,3	103,0	89,46	0,66	4,76	5,327
Bătrîni	78,5	105,8	90,85	0,60	5,40	5,980
Valea Bratiei (f)	—	—	90,35	—	4,39	4,860
Beleți	81,4	103,8	88,13	0,61	3,88	4,400
Mihăilești	81,7	102,2	90,04	0,46	4,40	4,887

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Indicele morfologic al feţei prezintă medii care se situează toate în clasa leptoprosopă, plasîndu-se aici fie la limita inferioară (seriile de la Beleţi şi Mîneciu-Ungureni), fie ocupînd o poziţie mai centrală.

Coeficienţii de variabilitate sînt mai ridicaţi decît aceia ai indicilor neurocraniului.

Tabelul nr. 32

Repartiţia pe categorii a indicelui morfologic facial (%) (Scara Martin-Saller)

Comuna	Hipereuri-prosop x—78,9	Euriprosop 79—83,9	Mezoprosop 84—87,9	Leptoprosop 88—92,9	Hiperlepto-prosop 93—x
Mîneciu-Ungureni	1,90	12,50	29,80	39,40	16,40
Schiuleşti	—	1,80	33,30	29,80	35,10
Izvoarele	—	13,50	23,10	42,30	21,10
Bătrîni	1,25	5,00	23,75	37,50	32,50
Valea Bratiei (f)	—	10,00	22,00	40,00	28,00
Beleţi	—	12,20	39,02	41,46	7,32
Mihăileşti	—	5,50	25,60	48,90	20,00

Repartiţia pe categorii a indicilor morfologici ai feţei prezintă un maxim de concentrare în clasele leptoprosopă, hiperleptoprosopă şi mezoprosopă, primul loc ocupîndu-l de cele mai multe ori prima dintre acestea. Clasa euriprosopă este mult mai puţin frecvent întîlnită, cea hipereuriprosopă fiind reprezentată sporadic.

RAPORTUL CEFALO-FACIAL TRANSVERSAL: INDICELE PARIETO-JUGAL

Tabelul nr. 33

Valorile statistice ale indicelui parieto-jugal

Comuna	Minimum	Maximum	Media	E.M.	σ	V
Mîneciu-Ungureni	83,4	97,3	90,32	0,25	2,55	2,820
Schiuleşti	84,8	96,7	89,76	0,33	2,50	2,780
Izvoarele	83,9	96,7	90,19	0,42	3,02	3,350
Bătrîni	85,9	98,7	91,91	0,33	2,97	3,230
Valea Bratiei (f)	82,3	98,6	91,01	0,30	2,81	3,090
Beleţi	85,4	96,2	90,76	0,42	2,80	3,080
Mihăileşti	82,7	100°	91,24	0,33	3,09	3,390

Mediile acestui indice se situează aproape toate în categoria mijlocie, mezopsidă, mai mult sau mai puţin aproape de limita sa inferioară. Numai seria de la Schiuleşti oferă o medie care aparţine categoriei mici (micropside), situîndu-se însă la limita superioară a acesteia.

Coeficientul de variabilitate prezintă valori în general mai joase decît indicele fronto-jugal, precum şi toţi ceilalţi indici cefalici.

Clasele micropsidă şi mezopsidă sînt acelea care prezintă frecvenţele cele mai mari, afară de seria de la Bătrîni, unde frecvenţa formelor macropside întrece puţin pe aceea a formelor mezopside. În afară de acest caz,

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

clasa macropsidă nu prezintă procente mai mari decît pentru seriile de la Beleți și Mihăilești, celorlalte serii corespunzîndu-le cifre mai joase, fără a fi însă neglijabile.

Tabelul nr. 34

Repartiția pe categorii a indicelui parieto-jugal (Scara propusă de G. Olivier)

Comuna	Mic x—89,9	Mijlociu 90—92,9	Mare 93—x
Mîneciu-Ungureni	48,10	37,50	14,40
Schiulești	50,90	40,30	8,80
Izvoarele	48,10	36,50	15,40
Bătrîni	27,50	33,75	38,75
Valea Bratiei (f)	39,08	45,98	14,94
Beleți	38,10	35,71	26,19
Mihăilești	32,20	41,10	26,70

DEZVOLTAREA PĂRȚII SUPERIOARE A FEȚEI: ÎNĂLȚIMEA MASIVULUI FACIAL ȘI INDICELE FACIAL SUPERIOR

Tabelul nr. 35

Valorile statistice ale înălțimii masivului facial superior (mm)

Comuna	Minimum	Maximum	Media	E.M.	σ	V
Mîneciu-Ungureni	67	90	76,77	0,47	4,82	6,278
Schiulești	72	92	80,28	0,61	4,60	5,732
Izvoarele	67	92	79,35	0,70	5,08	6,402
Bătrîni	69	91	80,34	0,46	4,16	5,180
Valea Bratiei (f)	—	—	—	—	—	—
Beleți	67	90	77,50	0,95	5,86	7,560
Mihăilești	67	87	78,48	0,42	4,00	5,097

Mediile înălțimii masivului facial se încadrează în marea majoritate a cazurilor în categoria foarte înaltă și numai într-un singur caz (seria de la Mîneciu-Ungureni) în categoria înaltă, plasîndu-se însă la limita superioară a acesteia. Masivele faciale cele mai înalte se întîlnesc la Schiulești și la Bătrîni, urmînd apoi Izvoarele și Mihăilești, penultimul loc fiind ocupat de Beleți și ultimul de Mîneciu-Ungureni.

Coeficienții de variabilitate prezintă cifre ridicate, superioare celor ale înălțimii totale a feței.

Tabelul nr. 36

Repartiția pe categorii a înălțimii masivului facial (Scara Weninger)

Comuna	F. jos x—58,9	Jos 59—64,9	Mijlociu 65—70,9	Înalt 71—76,9	F. înalt 77—x
Mîneciu-Ungureni	—	—	11,50	34,60	53,90
Schiulești	—	—	—	24,60	75,40
Izvoarele	—	—	9,60	25,00	65,40
Bătrîni	—	—	1,25	16,25	82,50
Valea Bratiei (f)	—	—	—	—	—
Beleți	—	—	7,89	34,21	57,90
Mihăilești	—	—	4,50	23,30	72,20

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Majoritatea cazurilor se încadrează în categoria masivelor foarte înalte, urmînd apoi categoria înaltă, ultimul loc fiind ocupat de cea mijlocie, reprezentată uneori prin procente foarte mici sau chiar de loc.

Tabelul nr. 37

Valorile statistice ale indicelui facial superior

Comuna	Minimum	Maximum	Media	E.M.	σ	V
Mineciu-Ungureni	45,0	62,2	54,67	0,32	3,29	6,018
Schiulești	50,4	64,8	57,13	0,43	3,25	5,689
Izvoarele	48,6	66,7	55,77	0,54	3,86	6,921
Bătrîni	47,9	66,4	57,07	0,36	3,22	5,690
Valea Bratici (f)	—	—	—	—	—	—
Beleți	49,3	65,6	55,45	0,52	3,19	5,750
Mihăilești	49,3	64,0	55,66	0,31	2,91	5,228

Spre deosebire de indicele morfologic facial, indicele facial superior prezintă medii de serie care nu se integrează toate în aceeași categorie. Astfel, dacă la patru din seriile aici studiate indicele mediu este de tip mezen (înregistrînd valoarea cea mai joasă pentru Mîneciu), la celelalte el este de tip lepten, situîndu-se însă în aceste din urmă cazuri la limita inferioară a acestei categorii (Schiulești și Bătrîni).

Coeficientul de variabilitate înregistrează valori mai înalte decît cele ale indicelui morfologic al feței.

Tabelul nr. 38

Repartiția pe categorii a indicelui facial superior (Scara R. Martin)

Comuna	Hipereurien x — 46,9	Eurien 47 — 51,9	Mezen 52 — 56,9	Lepten 57 — 60,9	Hiperlepten 61 — x
Mîneciu-Ungureni	0,90	21,20	51,90	23,10	2,90
Schiulești	—	1,80	50,90	31,60	15,70
Izvoarele	—	17,30	50,00	23,10	9,60
Bătrîni	—	6,25	46,25	32,50	15,00
Valea Bratici (f)	—	—	—	—	—
Beleți	—	15,79	55,27	23,68	5,26
Mihăilești	—	10,00	61,10	23,30	5,60

Categoria care reunește numărul cel mai mare de cazuri este întotdeauna categoria mezenă, urmînd apoi cea leptenă. Categoriile eurienă și hiperleptenă sînt totdeauna mai puțin reprezentate, cu toate că seriile de la Mîneciu-Ungureni, Izvoarele și Beleți prezintă încă procente destul de mari aparținînd primei, iar Schiulești și Bătrîni celei de-a doua. Subliniem absența totală a formelor hipereuriene pentru toate seriile noastre, afară de Mîneciu-Ungureni, unde ele prezintă un procent aproape neglijabil.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

DEZVOLTAREA PĂRȚII INFERIOARE (MANDIBULARE) A FEȚEI: LĂRGIMEA BIGONIACĂ ȘI INDICELE JUGO-MANDIBULAR

Valorile medii ale diametrului bigoniac aparțin toate categoriei largi. Unele dintre aceste medii se situează mai aproape de limita inferioară a acestei categorii (Mîneciu-Ungureni și Schiulești), majoritatea ocupînd însă o poziție centrală, și numai media seriei de la Mihăilești ocupă o poziție aproape de limita superioară.

Tabelul nr. 39

Valorile statistice ale diametrului bigoniac (în mm)

Comuna	Minimum	Maximum	Media	E.M.	σ	V
Mîneciu-Ungureni	97	119	106,62	0,49	4,98	4,671
Schiulești	93	121	106,62	0,78	5,86	5,490
Izvoarele	95	123	107,73	0,85	6,14	5,699
Bătrîni	91	125	107,11	0,68	6,09	5,680
Valea Bratiei (f)	—	—	—	—	—	—
Beleți	93	118	107,40	0,87	5,78	5,380
Mihăilești	95	122	109,43	0,59	5,62	5,136

Coeficienții de variabilitate prezintă cifre puțin mai ridicate chiar decît cele ale celorlalte dimensiuni transversale ale capului, precum și ale celor longitudinale, cu excepția înălțimii masivului facial și a indicilor de variabilitate a dimensiunilor nazale.

Tabelul nr. 40

Repartiția pe categorii a diametrului bigoniac (%) (Scara Weininger)

Comuna	F. îngust x — 92,9	Îngust 93 — 98,9	Mijlociu 99 — 104,9	Larg 105 — 110,9	F. larg 111 — x
Mîneciu-Ungureni	—	3,80	28,90	43,30	24,00
Schiulești	—	8,80	28,00	40,40	29,80
Izvoarele	—	3,90	36,50	30,80	28,80
Bătrîni	1,25	5,00	23,75	42,50	27,50
Valea Bratiei (f)	—	—	—	—	—
Beleți	—	7,90	23,70	42,10	26,30
Mihăilești	—	4,40	14,40	36,70	44,40

Marea majoritate a cazurilor se situează în clasele largă, mijlocie și foarte largă ale acestei dimensiuni, prima dintre ele fiind reprezentată prin procente puțin mai înalte decît celelalte două, afară de seria de la Mihăilești, unde formele foarte largi prezintă cifre mai înalte, și seria de la Izvoarele, unde, din contră, formele mijlocii sînt cele care predomină. Categoria îngustă este reprezentată mult mai slab, iar categoria foarte îngustă nu este reprezentată decît în mod excepțional în seria de la Bătrîni.

Indicele jugo-mandibular oferă medii care aparțin toate clasei mijlocii, situîndu-se în jumătatea inferioară a ei.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 41

Valorile statistice ale indicelui jugo-mandibular

Comuna	Minimum	Maximum	Media	E.M.	σ	V
Mîneciu-Ungureni	68,5	85,2	75,87	0,34	3,49	4,600
Schiuleşti	66,4	83,5	76,06	0,46	3,48	4,575
Izvoarele	68,8	85,4	76,64	0,54	3,90	5,089
Bătrîni	69,2	87,1	76,05	0,40	3,50	4,650
Valea Bratiei (f)	—	—	—	—	—	—
Beleţi	67,9	82,5	76,48	0,60	3,72	4,850
Mihăileşti	69,3	86,4	77,77	0,42	4,00	5,143

Coeficientul de variabilitate prezintă valori ce se apropie de cele ale indicelui morfologic facial, fiindu-le totuşi, în majoritatea cazurilor, puţin inferioare. Aceşti coeficienţi sînt totodată sensibil inferiori faţă de aceia ai indicelui facial superior.

Tabelul nr. 42

Repartiţia pe categorii a indicelui jugo-mandibular (%) (Scara Lundborg-Linders-Saller)

Comuna	F. îngust x — 69,9	Îngust 70—74,9	Mijlociu 75 — 79,9	Larg 80 — 84,9	F. larg 85 — x
Mîneciu-Ungureni	3,90	39,40	44,20	11,50	1,00
Schiuleşti	3,50	29,80	49,10	17,60	—
Izvoarele	1,90	32,70	46,20	13,50	5,70
Bătrîni	2,50	35,00	43,75	16,25	2,50
Valea Bratiei (f)	—	—	—	—	—
Beleţi	5,26	26,32	44,74	23,68	—
Mihăileşti	4,40	18,90	50,00	22,20	4,40

Potrivit cu mediile, concentrarea maximă a procentelor coincide cu categoria mijlocie a acestui caracter, urmînd apoi categoria îngustă şi în al treilea rînd categoria largă. Doar pentru seria de la Mihăileşti această din urmă situaţie este inversată, numărul de indivizi din categoria largă fiind mai puţin ridicat decît al celor din categoria îngustă. Categoriile extreme, foarte îngustă şi foarte largă, sînt reprezentate prin frecvenţe, fie foarte joase, fie de loc reprezentate (categoria foarte largă pentru seriile de la Schiuleşti şi de la Beleţi).

DEZVOLTAREA NASULUI: LUNGIMEA ŞI LĂRGIMEA SA PRECUM ŞI INDICELE NAZAL

Mediile acestei dimensiuni se încadrează fie în categoria lungă, majoritatea cazurilor situîndu-se aproape de limita inferioară a acesteia, fie în categoria foarte lungă, plasîndu-se chiar la limita ei inferioară (Schiuleşti şi Bătrîni).

Coeficientul de variabilitate este ridicat şi uneori chiar foarte ridicat(Mîneciu-Ungureni),

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 43

Valorile statistice ale lungimii nasului (în mm)

Comuna	Minimum	Maximum	Media	E.M.	σ	V
Mîneciu-Ungureni	45	70	56,44	0,46	4,66	8,257
Schiulești	51	66	59,02	0,46	3,45	5,845
Izvoarele	49	64	56,25	0,50	3,63	6,453
Bătrîni	51	69	59,06	0,43	3,82	6,470
Valea Bratiei (f)	—	—	57,20	—	3,49	6,100
Beleți	49	64	56.60	0,60	3,89	6,870
Mihăilești	48	68	56,35	0,41	3,88	6,886

Tabelul nr. 44

Repartiția pe categorii a lungimii nasului (%) (Scara V. Eickstedt)

Comuna	F. scurtă x — 49	Scurtă 50 — 52	Mijlocie 53 — 55	Lungă 56 — 58	F. lungă 59 — x
Mîneciu-Ungureni	5,80	14,40	21,20	29,80	28,80
Schiulești	—	1,80	15,80	29,80	52,60
Izvoarele	1,90	13,50	30,80	34,60	19,20
Bătrîni	—	5,00	12,50	23,75	58,75
Valea Bratiei (f)	—	10,00	30,00	20,00	40,00
Beleți	2,38	14,28	30,96	14,28	38,10
Mihăilești	2,20	18,90	25,60	21,10	32,20

Nu se poate vorbi despre o puternică concentrare a cazurilor în vreuna din clase, totuși, frecvența cea mai mare se întîlnește în linii generale în clasa foarte lungă, urmînd apoi cea lungă, cea mijlocie situîndu-se în al treilea loc. Clasa scurtă nu prezintă decît procente mici sau foarte mici. Cea foarte scurtă fie că este reprezentată prin procente de asemenea foarte mici, fie că nu este de loc reprezentată.

Tabelul nr. 45

Valorile statistice ale lărgimii nasului (în mm)

Comuna	Minimum	Maximum	Media	E.M.	σ	V
Mîneciu-Ungureni	29	45	35,50	0,29	2,92	8,225
Schiulești	28	42	35,82	0,43	3,24	9,043
Izvoarele	31	46	35,52	0,34	2,48	6,982
Bătrîni	31	46	36,17	0,34	2,75	7,600
Valea Bratiei (f)	—	—	35,00	—	2,52	7,200
Beleți	32	41	35,73	0,44	2,85	2,980
Mihăilești	30	43	35,50	0,27	2,60	7,324

Toate mediile lărgimii nasului se încadrează în categoria mijl cie, ocupînd fie o poziție centrală, fie apropiată de limita superioară. Coeficientul de variabilitate este în linii generale foarte ridicat, fiind mai mare decît al lungimii nazale.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 46

Repartiţia pe categorii a lărgimii nazale (%) (Scara V. Eickstedt)

Comuna	F. îngustă x—30	Îngustă 31—33	Mijlocie 34—36	Largă 37—39	F. largă 40—x
Mineciu-Ungureni	2,80	21,20	42,30	21,20	12,50
Schiuleşti	5,30	19,30	31,60	29,80	14,00
Izovarele	—	19,20	42,30	30,80	7,70
Bătrîni	—	20,00	33,75	36,25	10,00
Valea Bratiei (f)	2,00	22,00	54,00	20,00	2,00
Beleţi	—	21,95	41,47	17,07	19,51
Mihăileşti	1,10	20,00	46,70	34,40	7,80

Toate categoriile lărgimii nazale sînt prezente în ansamblul seriilor studiate aici, dar categoria foarte îngustă este reprezentată fie prin procente foarte mici, fie de loc. Maximum de concentrare a cazurilor coincide cu clasa mijlocie, dar şi clasele imediat vecine, îngustă şi largă, oferă şi ele procente apreciabile. Clasa foarte largă întruneşte, în general, procente mai mult sau mai puţin joase.

Tabelul nr. 47

Valorile statistice ale indicelui nazal

Comuna	Minimum	Maximum	Media	E.M.	σ	V
Mineciu-Ungureni	50,8	91,1	63,36	0,80	8,13	12,831
Schiuleşti	47,5	75,0	61,46	0,84	6,34	10,310
Izvoarele	54,8	78,4	63,46	0,81	5,84	9,203
Bătrîni	49,2	75,4	62,35	0,65	5,84	9,440
Valea Bratici (f)	—	—	61,68	—	5,24	8,500
Beleţi	48,3	80,4	63,37	1,04	6,74	10,630
Mihăileşti	50,0	80,0	63,4	0,57	5,42	8,549

Indicele nazal prezintă medii ce aparţin toate categoriei mezorine, unde ocupă fie o poziţie mai mult sau mai puţin centrală, fie apropiată de limita cu clasa leptorină (seriile de la Schiuleşti şi Valea Bratiei).

Coeficienţii de variabilitate sînt extrem de ridicaţi, fiind cei mai ridicaţi dintre toate dimensiunile şi indicii studiaţi aici.

Tabelul nr. 48

Repartiţia pe categorii a indicelui nazal (%) (Scara V. Eickstedt)

Comuna	F. îngust x—54,9	Îngust 55—59,9	Mijlociu 60—64,9	Larg 65—69,9	F. larg 70—x
Mineciu-Ungureni	11,50	23,10	31,70	15,40	18,30
Schiuleşti	22,80	19,30	31,60	17,50	8,80
Izvoarele	1,90	32,70	30,80	19,20	15,40
Bătrîni	10,00	23,75	33,75	23,75	8,75
Valea Bratici	10,00	22,00	42,00	16,00	10,00
Beleţi	11,90	11,90	38,10	26,20	11,90
Mihăileşti	6,70	14,40	45,60	25,60	7,70

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Toate categoriile indicelui nazal sînt destul de bine reprezentate în seriile noastre, observîndu-se doar o oarecare diferenţiere din punctul de vedere al valorilor cifrice. Astfel, fără a fi absolut majoritară, categoria mezorină este aceea care prezintă frecvenţele cele mai mari, fiind urmată de cele mai multe ori de categoria leptorină şi uneori de categoria camerină moderată. Categoriile extreme, hiperleptorine şi hipercamerină, sînt aproape tot atît de frecvent întîlnite.

OBSERVATII SOMATOSCOPICE ASUPRA REGIUNII FACIALE

Aceste observaţii privesc forma conturului facial, gradul de ortognatism, relieful şi orientarea malarelor, dispoziţia marginii inferioare a mandibulei, mărimea şi orientarea fantei palpebrale, forma spinării nazale, poziţia rădăcinii nasului, dispoziţia septumului nazal, dezvoltarea şi poziţia bărbiei.

Tabelul nr. 49

Forma conturului facial (%)

Comuna	Ovală	Dreptunghiulară	Pentagonală	Pătrată	Ascuţită	Rotundă
Mîneciu-Ungureni	22,12	42,31	19,23	8,65	3,84	3,85
Schiuleşti	26,30	22,80	35,10	8,80	3,50	3,50
Izvoarele	36,50	30,80	15,40	7,70	7,70	1,90
Bătrîni	12,50	41,25	27,50	11,25	3,75	3,75
Valea Bratiei (f)	—	—	—	—	—	—
Beleţi	30,95	30,95	19,06	11,90	4,76	2,38
Mihăileşti	27,80	30,00	31,10	11,10	—	—

Frecvenţele cele mai mari se concentrează în categoriile ovală, dreptunghiulară şi pentagonală. Forma ovală predomină la Izvoarele, cea dreptunghiulară la Mîneciu şi Bătrîni, în timp ce ambele sînt tot atît de bine reprezentate la Beleţi. Forma pentagonală predomină la Schiuleşti, în timp ce toate aceste trei forme sînt aproape tot atît de bine reprezentate la Mihăileşti. În fine, formele pătrată, ascuţită şi rotundă sînt din ce în ce mai rare.

Tabelul nr. 50

Profilul facial şi dispoziţia mandibulei (%)

Comuna	Profilul facial			Dispoziţia mandibulei		
	ortognat	mezognat	prognat	orizontală	intermediară	oblică
Mîneciu-Ungureni	86,54	13,46	—	3,85	56,73	39,42
Schiuleşti	84,20	15,80	—	1,80	52,40	45,60
Izvoarele	78,80	21,20	—	1,90	69,20	28,80
Bătrîni	77,50	22,50	—	12,50	60,00	27,50
Valea Bratiei (f)	—	—	—	—	—	—
Beleţi	95,24	4,76	—	11,90	57,15	30,95
Mihăileşti	88,90	11,10	—	8,90	56,60	34,40

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Marea majoritate a regiunilor faciale prezintă un profil ortognat, profilurile mezognate fiind mult mai rare, iar cele prognate fiind absente.

Mandibula prezintă, de cele mai mult ori, o dispoziţie de tip intermediar, tipurile de dispoziţie oblică fiind încă destul de frecvente. Tipul cu dispoziţia orizontală este însă mult mai rar întîlnit (cel mai frecvent îl întîlnim la Bătrîni şi Beleţi).

Tabelul nr. 51

Relieful şi orientarea malarelor (%)

Comuna	Relieful malarelor			Orientarea malarelor		
	şters	mijlociu	pronunţat	parasagitală	mijlocie	frontalizată
Mîneciu-Ungureni	31,73	62,50	5,77	17,31	39,42	43,27
Schiuleşti	42,10	40,40	17,50	14,10	21,00	64,90
Izvoarele	57,60	19,20	23,00	17,30	26,90	55,80
Bătrîni	30,00	62,50	7,50	13,75	52,50	33,75
Valea Braticei (f)	—	—	—	—	—	—
Beleţi	26,20	64,29	9,51	16,67	40,46	42,87
Mihăileşti	35,50	50,00	14,40	10,00	44,60	45,60

Relieful malarelor prezintă cea mai mare frecvenţă a tipului mijlociu cu excepţia seriilor de la Schiuleşti şi Izvoarele, unde predomină tipuri cu relieful şters. Malarele cu relieful pronunţat sînt mult mai rare, afară de Izvoarele, Schiuleşti şi Mihăileşti, unde procentele lor sînt ceva mai ridicate, fără a atinge însă procentele celorlalte două categorii.

Orientarea malarelor este de cele mai multe ori mai mult sau mai puţin frontalizată, afară de Bătrîni, unde predomină tipul cu malarele orientate intermediar. Locul al doilea, ca frecvenţă, îl ocupă în general acest din urmă tip, malarele cu orientarea temporală (parasagitală) ocupînd ultimul loc, fără însă ca frecvenţa lor să fie neglijabilă.

Tabelul nr. 52

Poziţia rădăcinii nasului faţă de frunte şi faţă de planul orbitar (%)

Comuna	Poziţia faţă de frunte			Poziţia faţă de planul orbitar		
	înaltă	mijlocie	joasă	înaltă	mijlocie	joasă
Mîneciu-Ungureni	60,58	25,96	13,46	61,54	25,00	13,46
Schiuleşti	73,70	19,30	7,00	38,00	54,40	7,00
Izvoarele	78,80	15,40	5,80	55,80	38,40	5,80
Bătrîni	52,50	37,50	10,00	61,25	23,75	15,00
Valea Braticei (f)	—	—	—	—	—	—
Beleţi	33,34	61,90	4,76	33,34	54,76	11,90
Mihăileşti	52,20	47,80	—	66,70	32,20	1,10

Poziţia rădăcinii nasului faţă de frunte este cel mai frecvent înaltă, afară de Beleţi, unde întîlnim predominanţa tipului mijlociu. În majoritatea cazurilor, acesta din urmă ocupă locul al doilea ca frecvenţă, tipul cu poziţia joasă fiind mult mai rar.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Poziția rădăcinii nasului față de planul orbitelor este cel mai frecvent fie înaltă, fie mijlocie, tipul cu rădăcina nazală joasă fiind iarăși rar întîlnit.

Tabelul nr. 53

Forma spinării nasului și dispoziția septumului nazal (%)

Comuna	Forma spinării nasului				Dispoziția septumului nazal		
	convex	drept	concav	ondulat	descendent	orizontal	ascendent
Mîneciu-Ungureni	43,27	27,88	9,62	19,23	15,38	70,20	14,42
Schiulești	47,30	36,80	5,30	10,60	22,80	66,70	10,50
Izvoarele	36,50	48,10	5,80	5,80	7,70	80,80	11,50
Bătrîni	43,75	31,25	5,00	20,00	8,75	80,00	11,25
Valea Bratiei (f)	—	—	—	—	—	—	—
Beleți	38,11	30,95	9,51	21,43	14,28	69,05	16,67
Mihăilești	40,00	46,60	6,70	6,70	21,10	64,40	14,40

Forma spinării nasului este cel mai frecvent convexă, urmată îndeaproape de cea dreaptă. Numai la Izvoarele și Mihăilești, situația este inversată : forma ondulată este mai rară, iar cea concavă foarte rară.

Dispoziția septumului nazal este orizontală în marea majoritate a cazurilor, urmînd apoi fie tipul descendent, fie cel ușor ascendent, cu frecvențe în general foarte apropiate (afară de Schiulești și Mihăilești, unde tipul descendent predomină în mod vădit asupra celui ușor ascendent).

Tabelul nr. 54

Mărimea și orientarea fantei palpebrale (%)

Comuna	Mărimea fantei palpebrale			Orientarea fantei palpebrale		
	largă	mijlocie	îngustă	dreaptă	mijlocie	oblică
Mîneciu-Ungureni	29,81	56,73	13,46	53,85	25,00	21,15
Schiulești	22,80	59,60	17,60	54,40	24,60	21,00
Izvoarele	28,50	55,80	15,40	57,60	30,80	11,50
Bătrîni	22,50	62,50	15,00	50,00	28,75	21,25
Valea Bratiei (f)	—	—	—	—	—	—
Beleți	21,43	61,90	16,67	59,52	26,20	14,28
Mihăilești	33,30	55,50	11,10	45,60	41,10	13,30

Din citirea tabelului nr. 54 înregistrăm că frecvența cea mai mare este întrunită de tipul prezentînd o mărime mijlocie a fantei palapebrale. Fantele palpebrale largi sînt mai rare, cele înguste întîlnindu-se cel mai puțin frecvent.

Orientarea fantei palpebrale este de cele mai multe ori dreaptă, acest tip fiind urmat de cel intermediar, tipul cu orientarea oblică fiind mai rar întîlnit.

Cele trei tipuri de dezvoltare a bărbiei prezintă frecvențe foarte apropiate, remarcîndu-se totuși o predominanță numerică a tipului mijlociu. În ceea ce privește poziția bărbiei, formele mijlocii și apoi cele retrase formează marea majoritate, formele proeminente fiind mai rare, fără a prezenta însă frecvențe neglijabile.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 55

Dezvoltarea şi poziţia bărbiei (%)

Comuna	Dezvoltarea bărbiei			Dispoziţia bărbiei		
	ştearsă	mijlocie	conturată	retrasă	mijlocie	proeminentă
Mîneciu-Ungureni	32,70	33,65	33,65	44,23	42,31	13,46
Schiuleşti	26,30	40,10	31,60	35,10	35,10	29,80
Izvoarele	30,80	38,30	30,80	38,50	34,60	26,90
Bătrîni	36,25	42,50	21,25	37,50	43,75	18,75
Valea Bratiei (f)	—	—	—	—	—	—
Beleţi	26,20	47,60	26,20	30,95	64,29	4,76
Mihăileşti	22,70	28,80	48,90	32,70	51,10	16,70

V. PIGMENTAŢIA PĂRULUI ŞI A OCHILOR

Tabelul nr. 56

Pigmentaţia părului şi a ochilor (%)

Comuna	Părul				Ochii		
	blond	blond închis	brun	brun-negru	deschişi	intermediari	închişi
Mîneciu-Ungureni	—	0,98	6,86	92,16	9,71	31,07	59,22
Schiuleşti	—	—	10,53	89,47	28,07	40,35	31,58
Izvoarele	—	1,96	17,65	80,39	17,65	33,33	49,02
Bătrîni	—	—	7,50	92,50	7,14	21,43	71,43
Valea Bratiei(f)	—	—	11,60	86,10	16,00	14,00	70,00
Beleţi	—	—	2,38	97,62	7,14	21,43	71,43
Mihăileşti	—	—	14,77	85,23	14,60	23,60	61,80

Majoritatea covîrşitoare a indivizilor cercetaţi prezintă un păr brun-negru, părul brun mai deschis fiind mult mai rar întîlnit, cel blond fiind absent, dacă nu luăm în consideraţie cazurile într-adevăr excepţionale de păr blond închis de la Mîneciu şi de la Izvoarele.

Culoarea irisului cel mai frecvent întîlnită este cea închisă (cu excepţia seriei de la Schiuleşti, unde culoarea cea mai frecventă este cea intermediară). Culoarea intermediară ocupă al doilea loc ca frecvenţă, culoarea deschisă ocupînd ultimul loc.

CONCLUZII

Populaţia masculină din satele cercetate prezintă o structură impresionant de unitară din punctul de vedere al caracterelor antropometrice. Luînd ca unitate de referinţă mediile seriei sintetice, constituită din comunele din bazinul Teleajenului, constatăm că diferenţele dintre acestea şi mediile fiecăreia din cele 6 serii studiate de noi, exprimate în procente de sigma ale unităţii de referinţă, nu ajung niciodată la valorile acesteia şi depăşesc rareori $\pm \frac{\sigma}{2}$.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Pe de altă parte, cifrele coeficienților de variabilitate (V) ne arată că majoritatea caracterelor antropometrice (inclusiv indicii) nu prezintă o dispersiune relativă mare. Din acest punct de vedere, caracterele cu dispersiunea relativă cea mai mare sînt diametrele nasului și indicele nazal, precum și înălțimea masivului facial. O dispersiune relativă medie se întîlnește la indicele cefalic, diametrul frontal minim, indicele fronto-parietal, înălțimea totală a feței, indicele morfologic facial, indicele facial superior, diametrul bigoniac. În fine, o dispersiune relativă mică este caracteristică pentru statură, șezîndă, indicele cormic, diametrele neurocraniului, indicii vertico-longitudinal și vertico-transversal, indicii fronto-jugal și parieto-jugal, diametrul bizigomatic.

Caracterizînd în linii generale populația din cele 6 sate studiate, constatăm că ea este de statură medie supramijlocie cu tendință spre cea înaltă, cu indicele cormic predominant macrocorm, cu tendințe spre metriocormie.

Neurocraniul mijlociu de lung, dar totodată larg, conferă indicelui cefalic mediu un caracter de brahicefalie accentuată sau de hiperbrahicefalie (cu excluderea formelor dolicocefale și cu procente joase de mezocefali). Înălțimea medie a calotei este de cele mai multe ori înaltă, dînd indici vertico-longitudinali hipsicefali, cei vertico-transversali, fiind însă predominant metriocefali. Frunțile sînt predominant largi cu indici medii eurimetopi, prezentînd diverse grade de înclinare. Occipitalul este cel mai frecvent de tip intermediar, mai rar bombat sau aplatisat. Fața este în medie mijlociu de largă și înaltă, ceea ce îi conferă un caracter predominant leptoprosop (formele mezoprosope și euriprosope nefiind însă absente). Dezvoltarea în lărgime a etajului inferior al feței este predominant mijlocie sau îngustă. Nasul, cu indicele nazal mediu mezorin (prezentînd însă numeroase forme leptorine și camerine, dar oferind o înălțime absolută aproape totdeauna apreciabilă), are o carenă de cele mai multe ori convexă sau dreaptă, o rădăcină înaltă și un septum orizontal. Dezvoltarea bărbiei este variabilă, dar dispoziția ei este rareori proeminentă, fiind de cele mai multe ori retrasă sau mijlocie. În fine, pigmentația părului este în majoritate brun-neagră, ochii fiind de cele mai multe ori de culoare închisă și mai puțin frecvent intermediar + deschiși.

Acest tablou de ansamblu al populației satelor studiate ne permite să conchidem asupra unui fond predominant dinaric, atenuat printr-un amestec mai mult sau mai puțin important cu tipul alpin, nordic și mediteranoid. Trăsăturile est-europide se întîlnesc rar, iar cele mongoloide (tungide), armenide, orientalide sau indide cu totul excepțional.

În acest mod, populația cercetată aici participă la același fond structural fundamental, pus deja în evidență pentru regiunile studiate din Moldova, Transilvania și Oltenia. Chiar dacă influența mediteranoidă ne apare aici uneori mai puternică, iar cea nordică mai slabă decît în una sau alta din regiunile studiate pînă acum, fondul dinaric majoritar este asemănător.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

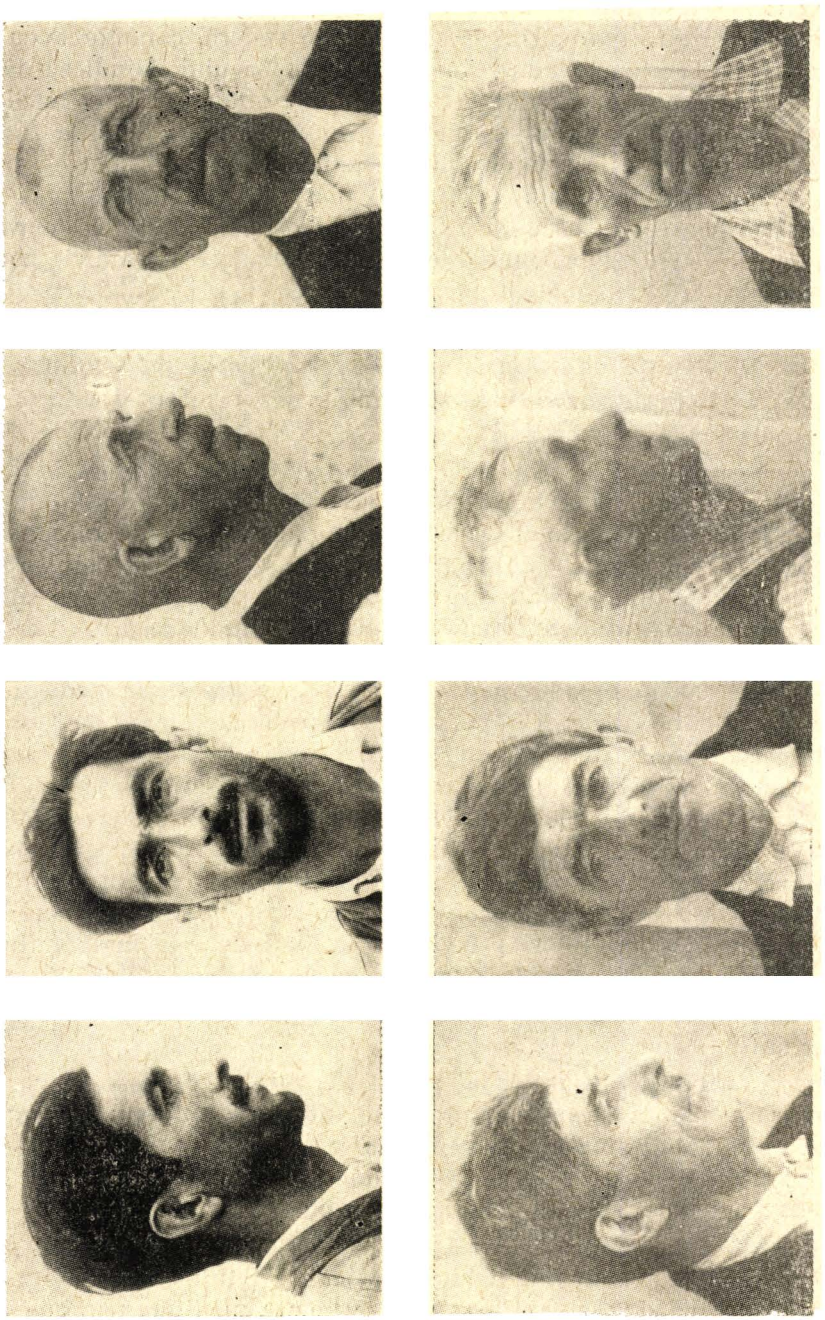

Fig. 1. — Cîteva tipuri de oameni din satele din Muntenia.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Fig. 2. — Cîteva tipuri de oameni din satele din Muntenia.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

BIBLIOGRAFIE

1. Dumitrescu H., Ciovîrnache Marta, Drăghicescu Tatiana şi Cănciulescu R., *Structura antropologică a populaţiei unei aşezări rurale din cîmpia Blahniţei : satul Rogova*, St. şi cerc. antrop., 1965, **2**, *1*.
2. Dumitrescu H. şi Ciovîrnache Marta, *Studiu antropologic asupra populaţiei satului Grojdibodu din raionul Corabia, reg. Oltenia*, St. şi cerc. antrop., 1966, **1**, *3*.
3. Dumitrescu Marta şi Dumitrescu H., *Tipul antropologic*, în *Cercetări antropologice în Ţinutul Pădurenilor, Bătrîna*, Edit. Acad. R.P.R., Bucureşti, 1961.
4. Dumitrescu-Ciovîrnache Marta şi Dumitrescu H., *Structura antropologică*, în *Structura antropologică, privită comparativ, a satelor Nucşoara şi Cîmpu lui Neag*, Edit. Academiei, Bucureşti, 1966.
5. Făcăoaru I., *Armonia fizică în populaţia din Măguri*, B.E.B., 1935, **VI**.
6. — *Compoziţia rasială în populaţia din Voşlobeni*, B.E.B., 1936, **VII**.
7. — *Compoziţia rasială a populaţiei din Borloveni şi Paras*, B.E.B., 1937, **VIII**.
8. — *Compoziţia rasială a Mărginenilor*, B.E.B., 1937, **VIII**.
9. Grintzesco-Pop Suzanne et Enăchescu Th., *Contribution à la détermination du faciès anthropologique des populations contemporaines de Roumanie*, Ann. roum. Anthr., 1966, *3*.
10. Lebzelter V., *Über die Verbreitung des Kopfindexes bei den Rumänen*, Bull. Sect. Sc. Ac. R., 1933—1934, **XVI**.
11. — *Über die Verteilung der Haar- und Augenfarben bei den Rumänen*, Bull. Sect. Sc. Ac. R., 1935, **XVII**.
12. — *Répartition des types raciaux romano-méditerranéens en Roumanie*, Anthrop., 1935, **45**, *1—2*.
13. Necrasov Olga, *Contribution à l'étude anthropologique des Houtzoules*, Ann. sc. Univ., Jassy, 1941, **XXVII**.
14. — *Contribution à l'étude de la Bucovine, Etude anthropologique du „Pays de Dorna"*, Ann. sc. Univ., Jassy, 1944—1947, **XXX**.
15. — *Recherches anthropologiques dans le Nord-Est de la Roumanie*, Thèse, 1941.
16. Necrasov Olga, Botezatu D., Gheorghiu Geanina, Iacob Maria, Cotuna D. şi Fedonovici C., *Date antropologice noi asupra „Ţării Dornelor'*, St. şi cerc. antrop., 1965, **2**, *2*.
17. Necrasov Olga, Pop Suzana şi Enăchescu Th., *Contribuţii la studiul antropologic al populaţiei din Bazinul superior al Bistriţei. Studiul antropologic al populaţiei din comuna Hangu*, Probl. de antrop., 1957, **III**.
18. Necrasov Olga, Pop Suzana, Enăchescu Th. et Rişcuţia C., *Recherches anthropologiques dans une région relativement isolée des Carpates Orientales : Le Pays de Vrancea*, Ann. roum. Anthr., 1964, *1*.
19. Papilian V., *Nouvelles recherches anthropologiques sur la tête des Roumains de Transylvanie*, R. anthrop., 1923.
20. Papilian V. şi Velluda C., *Cercetări antropologice asupra Moţilor dintre Arieşe*, Acad. Rom. Secţ. şt., 1940, **III**, *XV*, 12.
21. Pittard E., *Contribution à l'étude anthropologique des Roumains du Royaume*, Anthrop., 1903, **XIV**.
22. Pittard E. et Donici A., *La répartition dans le Royaume de Roumanie de quelques caractères anthropologiques*, Mém. du Globe, Genève, 1926, **LXV**.
23. — *Etude sur l'indice céphalique en Roumanie*, Bul. Soc. Reg. Rom. Geogr., 1927, **XLVI**.
24. Pittard E. et Donici A., *L'indice nasal des Roumains*, Bul. Soc. Reg. Rom. Geogr., 1927, **XLVI**.
25. Pop Suzana, Enăchescu Th. şi Georgescu Vl., *Tipul antropologic*, în *Cercetări antropologice în Ţara Haţegului, Clopotiva*, Edit., Acad. R.P.R., Bucureşti, 1958.
26. - *Faciesul antropologic al satului Alun, Ţinutul Pădurenilor*, Probl. de antrop., 1961, **VI**.
27. Rainer Fr., *Enquêtes anthropologiques dans trois villages roumains des Carpathes*, Bucureşti, 1937.

Centrul de cercetări antropologice — Bucureşti

Primit în redacţie la 31 ianuarie 1967.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

UNELE ASPECTE BIOCHIMICE ÎN CORELAȚIE CU DEZVOLTAREA MORFOFUNCȚIONALĂ A COPIILOR ÎN PERIOADA PERIPUBERALĂ

Nota II : Variabilitatea eliminării creatininei în raport cu vîrsta cronologică și fiziologică

DE

MARIA CRISTESCU, D. RADU și ANA LAZĂR

572 : 612.661 (498)

Se studiază creatinuria în corelație cu momentul instalării pubertății și totodată cu valorile eliminării 17-cetosteroizi.

În nota anterioară, unii dintre noi (6) am studiat variabilitatea eliminării 17-cetosteroizilor neutri urinari în raport cu nivelul de dezvoltare la o serie de copii și adolescenți de ambele sexe.

În lucrarea de față ne-am propus să urmărim variabilitatea eliminării creatininei urinare paralel cu variabilitatea eliminării 17-cetosteroizilor neutri urinari în raport cu nivelul de dezvoltare fiziologică a adolescenților din cadrul fiecărei clase de vîrstă, apreciat după gradul de dezvoltare a organelor genitale la băieți și după prezența sau absența menarche la fete.

Abordarea acestui subiect a fost determinată de faptul că datele din literatură se referă numai la variabilitatea eliminării creatininei urinare în raport cu talia copiilor (26), ca de altfel și a adulților (7), sau cu antrenamentul fizic (1).

Ipoteza noastră de lucru își găsește motivarea în raportul existent între creatinină și creatină, pe de o parte, iar pe de altă parte în dispariția creatinuriei o dată cu pubertatea (3).

Într-adevăr, chiar dacă coeficientul creatininic total (creatină + (creatinină $\times 1{,}16$) în 24 ore/greutatea în kg), stabilit de Hading și Gaebler (13), nu ar avea constanța rigidă acordată de acest autor, corelația strînsă dintre scăderea creatinuriei și creșterea creatininuriei (25), (1) cu vîrsta, pînă la dispariția primei, rămîne un fapt unanim acceptat.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Iată de ce, dacă mecanismul intim al dispariției creatinuriei o dată cu pubertatea nu a fost elucidat, studiul unuia din principalii săi derivați metabolici, a cărui prezență se accentuează după pubertate, credem că este deosebit de necesar. Aceasta cu atît mai mult cu cît un asemenea studiu nu a fost abordat, autorii limitîndu-se doar a sublinia diferențele legate de sex în creatininurie, diferențe, care, așa cum au arătat Shoch (23) și Clark și colaboratorii (3), se accentuează o dată cu pubertatea.

MATERIALUL DE STUDIU ȘI METODA DE LUCRU

Seria studiată de noi cuprinde 310 indivizi între 10 și 15 ani, dintre care 152 de băieți și 158 de fete, provenind din regiunea Iași, exclusiv din mediul rural.

Luînd în considerație caracterul contradictoriu al problemei rolului alimentației asupra creatininuriei (unii autori vorbind de o constantă a coeficientului creatininic (11) alții de o oarecare influență a regimului hidrocarbonat (21) sau protidic (26)), copiii studiați au primit un regim alimentar comun și echilibrat.

Materialul a fost recoltat cu concursul dr. T. Wexler și dr. N. Niculescu, cărora le aducem călduroase mulțumiri.

Dozarea 17-C.S. a fost făcută după metoda Drekter-Calow (8) modificată de Feighelis (9), iar a creatininei după metoda Folin (12).

Fiecare subiect a fost studiat și din punctul de vedere al dezvoltării fizice, stabilindu-se principalii parametri antropometrici (talie, greutate, diametrul bazinului, diametrul umerilor și perimetrele : toracic, braț, coapsă), precum și etapa de dezvoltare atinsă în procesul de maturizare sexuală.

Prelucrarea statistică s-a făcut pe clase de vîrstă, precum și pe grupe în cadrul fiecăreia din acestea în raport cu etapa de dezvoltare fiziologică. S-au calculat pentru fiecare individ coeficientul creatininic clasic al lui Shaeffer (mg. creatinină 24 h/greutatea în kg) și coeficientul Daniels, Hutton și Neils (mg creatinină 24 h/statură în cm). Pe lîngă acești doi coeficienți clasici, am procedat și la calcularea unor indici imaginați de noi, care să ne exprime mai bine raportul dintre creatinină și masa musculară (creatinină mg/perimetru braț în mm și creatinină mg/perimetru coapsă în mm).

REZULTATELE OBȚINUTE

În tabelul nr. 1 am înscris valorile medii ale creatininei urinare eliminate în 24 de ore, precum și ale eliminării 17-C.S. pe fiecare clasă de vîrstă pentru băieți și fete.

Din citirea cifrelor înscrise în acest tabel rezultă că la toate clasele de vîrstă băieții prezintă valori medii mai ridicate ale creatininei decît fetele de aceeași vîrstă, în timp ce valorile medii ale 17-C.S., așa cum a rezultat și din lucrarea noastră anterioară (6), sînt ceva mai mari la fete, între 11 și 13 ani, abia de la 14 ani în sus băieții depășind fetele din acest punct de vedere.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 1

Băieți

Vîrsta	Creatinină g			Cetosteroizi mg			Statură cm		
	m	M	σ	M	m	σ	M	cm	σ
10	0,6101	0,02	0,1730	2,01	0,24	1,03	134,34	0,85	7,69
11	0,6663	0,01	0,1315	2,78	0,18	1,29	137,79	0,85	6,14
12	0,7205	0,02	0,1845	3,40	0,19	1,42	140,60	1,11	7,97
13	0,8175	0,02	0,1925	4,61	0,22	1,86	145,63	1,04	8,74
14	0,9064	0,03	0,2510	6,30	0,23	1,94	150,12	0,89	7,48
15	1,0870	0,02	0,2305	8,10	0,25	2,15	159,41	0,99	8,28
				Fete					
10	0,5646	0,01	0,1220	1,71	0,08	0,71	135,13	0,68	5,73
11	0,6191	0,01	0,1135	2,81	0,28	1,90	138,28	0,84	5,26
12	0,6318	0,02	0,1740	3,46	0,20	1,55	140,84	0,76	5,47
13	0,7217	0,01	0,1840	4,79	0,21	1,99	148,48	0,73	6,71
14	0,7674	0,02	0,2240	5,08	0,20	1,54	149,95	0,81	6,27
15	0,8525	0,03	0,2335	5,98	0,26	1,79	155,85	0,96	6,46

Figura 1 (*a* și *b*) relevă într-adevăr că, dacă curbele ce ilustrează variabilitatea cu vîrsta a mediilor 17-C.S. se comportă în mod asemănător cu cele ale mediilor staturii, curbele valorilor medii ale creatininei sînt de o manieră diferită. Mai mult decît valoarea absolută a cantității de creatinină excretată în 24 de ore, raportul creatinină/statură ilustrează și mai bine dimorfismul sexual pe planul creatininuriei. Într-adevăr, dacă mediile creatininei în valoare absolută sînt mai mari la băieți decît la fete, chiar în perioada cînd acestea prezintă staturi în medie mai înalte decît primii, cu atît mai mult aceste valori, raportate la talie, vor oferi cifre mai semnificative. În sprijinul acestei constatări vin și ceilalți indici înscriși în tabelul nr. 2.

Tabelul nr. 2

Băieți

Vîrsta	Creatinină statură			Creatinină greutate			Creatinină perim. braț			Creatinină perim. coapsă		
	M	m	σ	M	m	σ	M	m	σ	M	m	σ
10	4,48	0,17	1,44	21,26	0,77	5,98	2,66	0,14	1,19	1,68	0,06	0,54
11	4,67	0,14	1,00	21,63	0,59	4,23	2,98	0,09	1,30	1,69	0,04	0,35
12	4,98	0,18	1,29	21,54	0,55	3,94	3,61	0,11	0,80	1,80	0,05	0,40
13	5,42	0,14	1,20	22,68	0,58	4,87	4,20	0,12	1,04	2,07	0,04	0,45
14	6,01	0,20	1,74	22,90	0,74	6,18	4,47	0,15	1,27	2,20	0,07	0,59
15	6,42	0,16	1,40	23,09	0,56	4,73	4,72	0,11	0,98	2,37	0,06	0,55
						Fete						
10	4,17	0,11	0,96	18,92	0,40	3,38	3,17	0,03	0,32	1,47	0,03	0,33
11	4,40	0,14	0,92	20,57	0,45	2,82	3,14	0,09	0,60	1,55	0,05	0,34
12	4,45	0,16	1,16	19,64	0,63	4,50	3,39	0,12	0,91	1,57	0,06	0,46
13	4,80	0,15	1,21	18,30	0,47	4,36	3,55	0,09	0,83	1,68	0,04	0,37
14	5,03	0,18	1,39	18,45	0,61	4,74	3,62	0,11	0,90	1,80	0,06	0,51
15	5,30	0,24	1,65	18,15	0,69	4,61	3,90	0,15	1,05	1,83	0,06	0,41

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

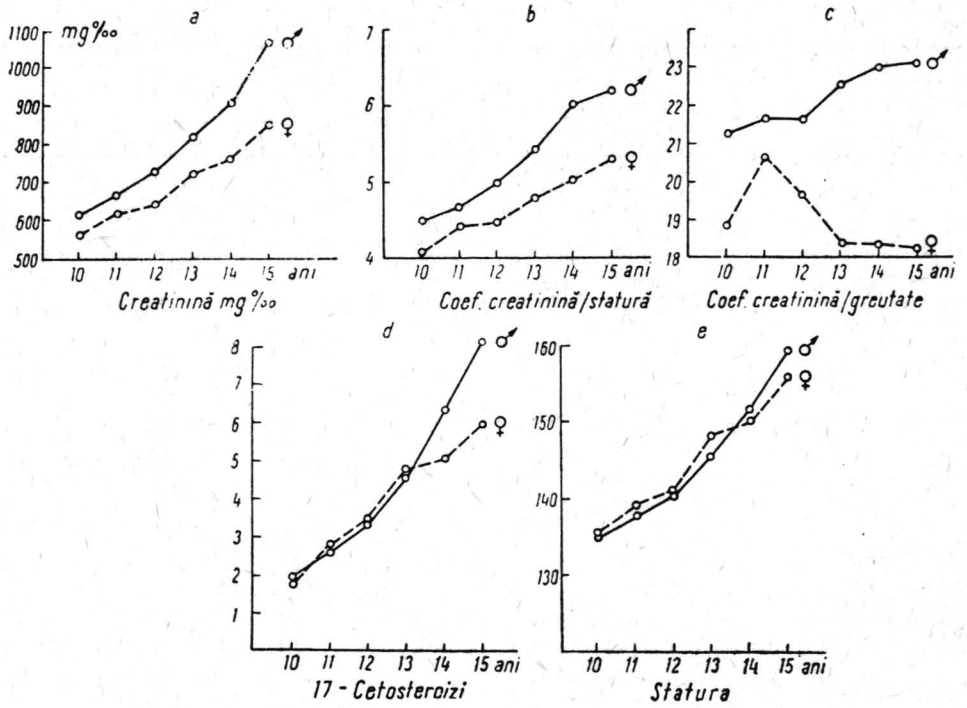

Fig. 1

În ce priveşte coeficientul lui Shaffer, trebuie subliniat faptul că, dacă acesta evidenţiază mai bine unele aspecte ale dimorfismului sexual pe planul metabolic al creatininei, valoarea lui interpretativă este însă limitată atunci cînd studiem variabilitatea sa în cadrul fiecărui sex, în funcţie de alţi factori ce influenţează acest fenomen.

Într-adevăr, dacă acest coeficient, începînd cu vîrsta de 13 ani, capătă valori mai mici în medie, o dată cu creşterea vîrstei, aceasta nu înseamnă că nu ar avea loc o creştere semnificativă a creatininuriei şi la acestea. Astfel, coeficientul creatinină/statură, precum şi ceilalţi doi indici imaginaţi de noi indică o creştere apreciabilă a creatininuriei paralel cu vîrsta. Raportată însă la greutate, creatinina, cu toată creşterea ei în valoare absolută, dă un coeficient mediu ce scade cu vîrsta datorită unei viteze de creştere a indicelui Rhorer mai accentuată la fete decît la băieţi, după momentul de realizare a maturităţii sexuale la acestea.

Tabelul nr. 3

Indicele Rhorer

Sexul	10	11	12	13	14	15
Fete	12,25	11,22	12,02	12,14	12,29	12,35
Băieţi	11,93	11,41	11,79	11,45	11,75	11,75

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Încercînd acum să urmărim variabilitatea creatininuriei în cadrul fiecărei clase de vîrstă în funcţie de etapa de maturizare sexuală realizată, constatăm următoarele : la toate clasele de vîrstă, fetele pubere prezintă în medie valori mai ridicate ale creatininuriei decît fetele impubere de aceeaşi vîrstă cronologică (fig. 2).

Dăm mai jos în tabelul în care am înscris valorile medii diferenţiate pe pubere şi impubere atît ale creatininuriei, cît şi ale indicilor calculaţi de noi.

Tabelul nr. 4

	13		14		15	
	I	P	I	P	I	P
Creatinină	6750	8885	7074	8555	6175	9093
Creatinină/statură	3,41	5,91	4,69	5,68	4,03	5,63
Creatinină/perim. braţ	3,13	4,00	3,52	3,83	3,10	4,07
Creatinină/perim. coapsă	1,63	1,87	1,78	1,82	1,54	1,88

În ce priveşte băieţii, mediile valorilor absolute şi relative ale creatininuriei sînt în raport cu gradul de dezvoltare a organelor genitale, băieţii mai avansaţi din acest punct de vedere prezentînd totdeauna în medie valori ale creatininuriei mai ridicate decît cei mai puţin dezvoltaţi de aceeaşi vîrstă (fig. 2).

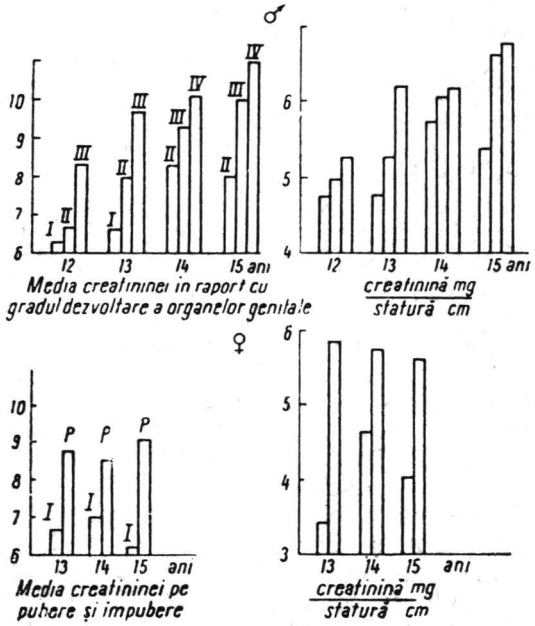

Fig. 2

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 5

Vîrsta	Org. genit.	Creatinină mg	Creatinină statură	Creatinină perim. braț	Creatinină perim. coapsă	Creatinină greutate
12	gr. I	610	2,29	3,50	1,76	21,23
	gr. II	670	2,20	3,55	1,74	20,45
	gr. III	840	2,73	4,00	2,03	24,82
13	gr. I	660	3,23	3,53	1,68	20,02
	gr. II	800	3,04	4,17	2,15	23,50
	gr. III	970	3,20	4,42	2,12	22,29
14	gr. II	830	3,99	4,46	2,12	22,94
	gr. III	930	4,13	4,52	2,22	22,72
	gr. IV	1010	4,47	4,41	2,25	23,22
15	gr. II	800	2,51	3,67	1,81	16,08
	gr. III	1010	4,90	4,67	2,34	23,80
	gr. IV	1100	5,03	4,85	2,44	22,85

DISCUȚII ȘI CONCLUZII

Din analiza datelor de mai sus a rezultat că, la toate clasele de vîrstă, băieții prezintă o mai accentuată creatininurie decît fetele. Aceste diferențe sînt mai mici în perioada prepuberală, ele accentuîndu-se după vîrsta de 14 ani, cînd băieții sînt într-un procent mai mare pe cale de desăvîrșire a maturității sexuale.

Existența unei oarecare corelații a creatininuriei cu maturitatea sexuală a fost indicată și de diferențele existente, în medie, între indivizii mai avansați în procesul de maturitate sexuală decît cei retardați.

Problema care se pune este dacă creșterea creatininuriei este o consecință a influenței directe a hormonilor sexuali asupra metabolismului creatinei sau o rezultantă indirectă pe calea unei influențe favorabile asupra procesului de sinteză proteică, ce facilitează mărimea masei musculare.

Apelînd la datele din literatură, citățm pe Aschkenasy-Lelu (2), care vorbesc de o acțiune miotrofică a unor hormoni steroizi, și Papanicolau (18), care neagă orice influență miotrofică a oestrogenilor.

De asemenea Nițescu și Gonțea (15), (16), vorbind de o acțiune anticreatinurică a gonado-stimulinelor, lasă implicit să se întrevadă posibilitatea acțiunii creatininurice a acestora, știut fiind că, o dată cu încetarea creatinuriei, are loc o accentuare a creatininuriei.

Creșterea paralelă a creatininuriei cu eliminarea de 17-C.S. ($r = +0,5$), constatată de noi, ar părea să sprijine o asemenea ipoteză. Existența totuși, în epoca prepuberală, a unor valori ușor mai ridicate în medie a creatininuriei la băieți în raport cu fetele, atunci cînd valorile medii ale 17-C.S. sînt la primii mai mici decît la cei de-al doilea, pare să indice totuși și diferențe de ordin genetic, constînd într-o variabilitate a structurii și compoziției chimice a mușchilor în funcție de sex.

Nu este exclus ca aceste diferențe să constea în speță în cantitatea de miozină care, așa cum au arătat Palladin (17) și Ferdman (10), prezintă o strînsă corelație cu cantitatea de creatină. Un studiu al relației creatină-miozină sub această optică ar fi deosebit de necesar.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Oricum ar fi însă, fie că hormonii sexuali influenţează direct metabolismul creatinei sau indirect pe calea influenţei sintezelor proteinelor musculare, studiul variabilităţii creatininuriei ne-a relevat unul din aspectele profundelor modificări metabolice care au loc în epoca pubertăţii.

Totodată merită să subliniem că, pe lîngă interesul său teoretic, studiul creatininuriei poate avea şi o semnificaţie pentru practica medicală, valorile sale putînd servi ca un indicator al dezvoltării fizice a adolescenţilor.

Într-adevăr, dacă valorile coeficientului creatinic la copiii de aceeaşi vîrstă variază în funcţie de etapa la care se găsesc în procesul de maturizare sexuală atunci, în aprecierea valorilor coeficientului creatininic ca patologice în anumite afecţiuni susceptibile să modifice metabolismul creatinic (din sfera renală, endocrină, hepatică, neuromusculară), clinicianul este obligat să ţină seama de nivelul de dezvoltare a adolescentului, care va desemna pragul de normalitate.

Totodată ţinem să subliniem că datele noastre vin în contradicţie cu datele lui Wang şi colaboratorii, care au găsit coeficientul creatininic mai mare la copii subnutriţi. Din constatările noastre rezultă că copiii cu nivel de dezvoltare mai avansat prezintă totodată şi un coeficient creatininic în medie mai ridicat. În felul acesta, constatarea noastră merge însă în acelaşi sens cu datele lui Sabherwal şi colab. (19), care găsesc un coeficient creatininic mai mare la fetele din Guatemala cu un nive economice mai ridicat faţă de cele cu nivel economic scăzut.

BIBLIOGRAFIE

1. Alexeeva A. M. i Timofeeva I. M., *Vlianie fiziceskoi trenirovki na creatinin u detei*, Vopr. Medic. Himii, 1956, *3*, 198.
2. Aschkenasy-Lelu a. Aschkenasy A., *Effects of Androgens and Oestrogens on the metabolism of Proteins and the Growth of Tissues*, *World Rev. of Nutr. and Diet*, Londra, & Colchestes, 1959.
3. Clark L. C., Thomson H. a. Beck E. L., *Excretion of creatine and creatinine by children*, Amer. J. Dis. Child., 1951, *81*, 774.
4. Cristescu M., Bulai M. et Fedorovici C., *L'influence des facteurs géographiques et sociaux sur le développement des enfants*, Ann. Roum. Anthr., 1964, *1*.
5. Cristescu M., Gramatopol-Roşca M., Radu E. şi Taller I., *Consideraţii asupra variabilităţii unor caractere în raport cu vîrsta cronologică şi fiziologică la fete*, St. şi cerc. de antropol., 1965, **2**, *1*.
6. Cristescu M. şi Radu D., *Unele aspecte biochimice în corelaţie cu dezvoltarea morfofuncţională a copiilor în perioada peripuberală. Nota I: Variabilitatea eliminării 17-cetosteroizi neutri urinari în raport cu vîrsta cronologică şi fiziologică*, St. şi cerc. de antropol., 1966, **1**, *3*.
7. Daniels A. L., Hutton J. K. a. Neil B., *Relation of the creatinine height coefficient to various indices of nutrition*, Amer. J. Dis. Child., 1938, *55*, 532.
8. Drekter M., J. clin. Endocr. Metab., 1955, **12**, *1*.
9. Faighelis C., Macovei D. şi Nacu A., *Contribuţii la dozarea 17-cetosteroizilor*, Com. Soc. Med. şi Nat., Iaşi, mai 1965.
10. Ferdman D. A., *Voprosî biohimii mîşci*, Moscova, 1954.
11. — J. biol. Chem., 1914, **17**, 469.
12. Klimova A. I., *Izucenie kretinovom obmena kak pokazatelea razvitia mîşcecinoi sistemî u detei*, Trud. şestoi naucinoi konferenţii po vozrastvoi morfolog. fiziol. i biohim. Moscova, 1965.
13. Lelong M., Jayle M. F., Scheller R., Conlorbe P., Borniche P. et Szper M., *Etude de l'élimination des stéroïdes urinaires chez l'enfant*, Sem. Hôp. Paris, 1957, **42**, *7*, 2738.
14. Lupulescu A., *Hormonii steroizi*, Edit. medicală, 1957.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

15. NITZESCO L. T. et GONTZEA I., *Hormone somatotrope et créatinurie*, C.R. Soc. Biol., 1937, *125*, 281.
16. — *Hormone gonadotrope préhypophysaire et créatinurie*, C.R. Soc. Biol., 1937, *125*, 80.
17. PALLADIN A. V., *Uspehii sovrom biol.*, 1945, **19**, 316.
18. PAPANICOLAU G. N.a. FALK E. N., Science, 1938, **87**, 238.
19. SABHERWAL K., MORALES S. a. MENDEZ J., *Body measurements and Creatinine Excretion Among Upper and Lower Socio-Economic Groups of Girls in Guatemala*, Human Biol., 1966, **38**, *2*, 131.
20. SHOCH, *Creatine excretion in adolescents*, Child. Develop., 1945, **16**, 167.
21. TANNER T. M., *Growth at adolescence*, Oxford, 1962.
22. VAGUE J. et DUNAN J., *La créatine. Etude physio-pathologique*, Masson, Paris, 1939.
23. WANG C. C., GENTER a. HODGEN, *Nutrition in young girls creatine and creatinine excretion*, Amer. J. Dis. Child., 1936, **51**, 1 268.

Centrul de cercetări biologice—Iași
Secția de antropologie

Primit în redacție la 31 ianuarie 1967.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

UNELE ASPECTE ALE CORELAȚIEI DINTRE MATURITATEA SEXUALĂ ȘI DEZVOLTAREA SOMATICĂ LA FETE

DE

MARILENA GRAMATOPOL-ROȘCA, LEONTINA SAVIN, MARIA CREȚU și GH. MAXIM

572.512 : 612. 661 (498)

Autorii studiază variabilitatea momentului instalării pubertății la patru serii de fete corelativ cu dezvoltarea somatică a acestora.

Variabilitatea instalării pubertății și, în corelație cu această variabilitate, ritmul creșterii somatice a copiilor în perioada peripuberală, avînd adînci consecințe și asupra dezvoltării psihice a acestora, prezintă un deosebit interes teoretic și practic atît pentru biologi, cît și pentru pedagogi, pediatri, ginecologi, medici judiciari și sportivi.

Astfel, dacă studiul creșterii și dezvoltării copiilor le permite biologilor să stabilească legile creșterii umane și să periodizeze dezvoltarea ontogenetică postnatală a omului, el poate furniza în același timp medicilor prețioase date pentru stabilirea etaloanelor necesare aprecierii normalității în conformitate cu mediul din care provine copilul examinat.

Totodată, dat fiind faptul că la aceeași vîrstă cronologică adolescenții puberi prezintă o rezistență fizică mai mare decît cei impuberi, studiul fenomenului maturizării sexuale aduce o contribuție importantă medicilor sportivi în dozarea eforturilor fizice în raport cu vîrsta fiziologică a adolescentului.

În lucrarea de față ne-am propus să urmărim diferențele existente între patru serii de fete în ceea ce privește fenomenul maturizării sexuale, precum și dezvoltarea lor somatică în raport cu variabilitatea acestui fenomen.

Intenția noastră nu se rezumă la a da standarde de normalitate, ci de a releva factorii concreți care acționează în regiunile respective asupra nivelului de dezvoltare a copiilor.

ST. CERC. ANTROPOL., 1967, T. 4, NR. 1, P. 101–110

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

MATERIALUL DE STUDIU ȘI METODA DE LUCRU

Lucrarea de față se întemeiază pe studiul a 2 486 de fete între 11 și 16 ani, repartizate în patru serii: două serii urbane — una formată din 816 fete din orașul Bacău, situat la o altitudine de 167 m și una formată din 501 fete din orașul Rîmnicu-Vîlcea, situat la o altitudine de 237 m; două serii rurale — una cuprinzînd 642 de fete din satele Măgura, Săuceşti, Răcăciuni, Buhoci, și Cleja din raionul Bacău și una formată din 518 fete din satele Jiblea, Păușești, Vlădești, Dăești, Bujoreni, Berislăvești și Sălătrucel din raionul Rîmnicu-Vîlcea.

Aceste serii au fost studiate din următoarele puncte de vedere: apariția primei menstruații, și biometric, măsurîndu-se talia, talia șezînd, greutatea, perimetrul toracic, perimetrul coapsei, diametrele biacromial, bicristal și bitrochanterian.

MOMENTUL REALIZĂRII MATURITĂȚII SEXUALE

Pentru o bună precizare a momentului realizării maturității sexuale am folosit trei procedee: analiza procentului de pubere existent în momentul cercetării în cadrul fiecărei clase de vîrstă studiată de noi, analiza repartiției procentuale a fetelor pubere grupate pe clase de vîrstă în funcție de data apariției primei menstruații, indiferent de vîrsta în momentul examinării, stabilirea vîrstei puberale medii.

Tabelul nr. 1

Repartiția procentuală a fetelor pubere pe clase de vîrstă

Vîrsta	Seriile urbane				Seriile rurale			
	Bacău		Rîmnicu-Vîlcea		raion Bacău		raion Rîmnicu-Vîlcea	
	nr. tot.	pubere %	nr. tot.	pubere %	nr. tot.	pubere %	nr. tot.	pubere %
11	169	1,18	101	3,96	125	—	121	1,65
12	160	17,50	104	13,46	110	1,81	120	5,00
13	128	40,60	103	32,03	100	13,00	116	23,27
14	153	78,43	98	71,42	127	40,15	96	56,25
15	100	92,00	104	90,37	112	73,21	64	82,81
16	100	99,00	—	—	78	94,87	—	—

Cifrele tabelului nr. 1 reprezentînd procentele de pubere existente la fiecare clasă de vîrstă, arată în primul rînd o considerabilă întîrziere a fenomenului de maturizare sexuală la fetele din mediul rural față de cele din mediul urban, atît în grupa fetelor din regiunea Bacău, cît și în cea din Rîmnicu-Vîlcea. Astfel, în timp ce în seria de fete din orașul Bacău la vîrsta de 12 ani întîlnim un procent de pubere de 17,50 și la cea din orașul Rîmnicu-Vîlcea de 13,46, în cadrul seriilor rurale la aceeași clasă de vîrstă procentele fetelor pubere sînt net inferioare (1,81 la seria de fete din raionul Bacău și 5,00 la seria din raionul Rîmnicu-Vîlcea). Diferențele se mențin la toate clasele de vîrstă următoare, cu excepția clasei de vîrstă de 16 ani, la care fetele au atins aproape în totalitate maturitatea sexuală în toate seriile.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Din citirea aceluiaşi tabel rezultă de asemenea diferenţe semnificative în ceea ce priveşte momentul instalării pubertăţii între fetele celor două serii urbane pe de o parte, şi între cele ale seriilor rurale, pe de altă parte. Într-adevăr, la toate clasele de vîrstă (exceptînd vîrsta de 11 ani, unde, datorită numărului mic de pubere, rezultatele pot fi întîmplătoare), fetele din oraşul Bacău prezintă o maturizare sexuală mai precoce faţă de cele din oraşul Rîmnicu-Vîlcea. Condiţiile geografice, în special de altitudine, fiind asemănătoare pentru ambele oraşe, aceste diferenţe în realizarea maturizării sexuale se pot explica numai prin influenţa factorilor economico-sociali, oraşul Bacău prezentînd un grad de urbanizare mai mare decît oraşul Rîmnicu-Vîlcea.

În ceea ce priveşte seriile rurale, constatăm şi aici diferenţe în modul de realizare a maturităţii sexuale, de data aceasta însă seria mai precoce fiind cea din raionul Rîmnicu-Vîlcea şi mai tardivă cea din raionul Bacău, fapt explicabil de asemenea prin influenţa unor factori de ordin social-economic. Într-adevăr, fetele care formează seria rurală din raionul Rîmnicu-Vîlcea provin din satele învecinate staţiunilor Govora, Călimăneşti, Olăneşti, fiind puternic influenţate de viaţa de tipul urban a acestora din urmă. Ţinem de asemenea să subliniem că aceste diferenţe sînt mult mai accentuate între cele două serii rurale decît între cele două serii urbane. Astfel, dacă pentru vîrsta de 14 ani diferenţa dintre procentele de pubere ale celor două serii urbane este de 7,01, între seriile rurale această diferenţă atinge o valoare de 16,10. S-ar putea interpreta această constatare ca o mai energică capacitate a organismului de a răspunde la factorii stimulatori la începutul acţionării acestora? Precizări în această problemă sînt în măsură să aducă numai studiile de tip longitudinal.

Tabelul nr. 2

Repartiţia procentuală a fetelor pubere după data apariţiei primei menarche

Vîrsta	Seriile urbane		Seriile rurale	
	Bacău	Rîmnicu-Vîlcea	raion Bacău	raion Rîmnicu-Vîlcea
10	1,54	—	—	—
11	8,52	5,58	0,90	4,92
12	23,25	16,74	6,36	8,45
13	36,17	40,93	23,63	37,32
14	23,51	30,69	45,00	43,66
15	5,32	6,04	21,75	5,63
16	1,54	—	2,27	—

Analizînd acum repartiţia puberelor după vîrsta la care a apărut prima menstruaţie, declarată de fiecare subiect (înscrisă în tabelul de mai sus), se constată iarăşi o pubertate mai precoce la fetele din mediul urban faţă de cele din mediul rural. Astfel, în timp ce maximul de frecvenţă al instalării maturităţii sexuale la ambele serii urbane corespunde cu vîrsta de 13 ani, la cele două serii rurale corespunde cu vîrsta de 14 ani.

Diferenţele dintre cele două serii urbane sînt de mai mică anvergură, ele limitîndu-se doar la o frecvenţă mai mare a cazurilor de pubertate

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

la 11 și 12 ani și totodată mai mică a celor de 13 și în special de 14 ani în seria de fete din orașul Bacău față de cea din orașul Rîmnicu-Vîlcea.

Între cele două serii rurale, diferența constă în special în prezența la seria din raionul Rîmnicu-Vîlcea a unor procente mai mari a fetelor care au avut prima menstruație la 13 ani și mai mici a celor care au avut-o la 15 ani, comparativ cu situația întîlnită la aceleași clase de vîrstă în seria din raionul Bacău.

Distribuția aceasta a cazurilor în funcție de vîrsta apariției primei menarche se reflectă și în vîrsta medie puberală, pe baza căreia este de altfel și calculată. Astfel, seria de fete din orașul Bacău prezintă cea mai timpurie vîrstă medie puberală, ea fiind de 13, 15 ani ($\pm$ 0,02), după care urmează seria din orașul Rîmnicu-Vîlcea, la care aceasta este de 13,65 ani ($\pm$ 0,03). Cele două serii rurale prezintă vîrste medii puberale mai tardive decît cele urbane, cea a seriei din raionul Rîmnicu-Vîlcea fiind însă mai timpurie (13,81 $\pm$ 0,03) decît cea a seriei din raionul Bacău (14,12 $\pm$ 0,03). Concordanța rezultatelor obținute prin cele trei metode utilizate de noi (ale căror rezultate sînt înscrise în tabelele nr. 1 și 2, precum și ale calculării vîrstei medii puberale) pentru aprecierea fenomenului de realizare a maturității sexuale arată că datele obținute corespund realității.

DATELE DE ORDIN BIOMETRIC

Analiza valorilor medii ale caracterelor biometrice indică o strînsă corelație între dezvoltarea somatică și fenomenul maturizării sexuale. Astfel, din citirea tabelului nr. 5, ce cuprinde mediile principalelor caractere biometrice pe clase de vîrstă, se constată următoarele :

1. Fetele aparținînd celor două serii urbane, cu o pubertate mai precoce decît cele ale seriilor rurale, prezintă valori medii superioare ale caracterelor biometrice studiate de noi, excepție făcînd diametrul bicristal (cu valori mai mari la fetele din raionul Bacău față de cele din orașul Bacău). Diferențele sînt mai accentuate în primele trei clase de vîrstă, pentru ca ulterior ele să se atenueze progresiv. Astfel, dacă diferența dintre media staturii fetelor din orașul Bacău față de cele din raionul Bacău este la vîrsta de 13 ani de 5,58 cm, la vîrsta de 16 ani aceasta scade numai la 1,82 cm. La fel se observă și pentru greutate : la 13 ani diferența dintre seriile de mai sus este de 4,82 kg, iar la 16 ani de 1,57 kg. Această atenuare a diferenței mediilor staturii dintre grupele urbane și cele rurale ridică problema, mult discutată în literatură, dacă ritmul mai rapid de creștere va influența talia definitivă sau dacă fenomenul accelerației constă numai într-o scurtare a duratei procesului de creștere, fără repercusiuni asupra taliei definitive.

2. Dacă trecem acum la o analiză comparativă a mediilor caracterelor biometrice la fetele din cele două serii urbane, constatăm o superioritate a acestora în seria din orașul Bacău, care prezintă totodată și o pubertate mai precoce decît cele din orașul Rîmnicu-Vîlcea. Excepție fac doar diametrul bicristal și perimetrul coapsei, caractere care au o mai strînsă corelație cu tipul constituțional. Trecînd însă la analiza mediilor caracterelor metrice ale celor două serii rurale, constatăm o oarecare neconcor-

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

danţă între vîrsta medie puberală şi dezvoltarea somatică a seriei respective. Într-adevăr, deşi seria rurală din Rîmnicu-Vîlcea prezintă o vîrstă medie puberală puţin mai timpurie decît cea din raionul Bacău, ea oferă la toate clasele de vîrstă valori medii ale caracterelor metrice (exceptînd perimetrul coapsei) uşor inferioare seriei din raionul Bacău.

Aceste valori medii ale principalelor caractere antropometrice uşor mai scăzute la seria rurală din raionul Rîmnicu-Vîlcea decît la cea din raionul Bacău, cu toate că vîrsta medie puberală a primei este cu 3 luni mai timpurie decît a celei de-a doua, ar putea fi cauzate, după părerea noastră, de structura antropologică a populaţiei respective în care probabil componenta mediteranoidă de talie mică şi gracilă este mai puternică. Corelaţia dintre fenomenul maturizării sexuale şi dezvoltarea somatică a fetelor apare totuşi de netăgăduit dacă comparăm mediile ca-

Tabelul nr. 3

Seriile urbane

Caracterul	Raionul	12		13		14	
		P	I	P	I	P	I
Talia	Bacău	154,41	146,16	155,95	150,85	157,01	152,85
	Rîmnicu-Vîlcea	149,86	145,55	154,28	148,09	155,48	150,25
Şezîndă	Bacău	82,45	76,94	83,44	79,69	84,11	80,48
	Rîmnicu-Vîlcea	78,59	76,45	81,30	77,51	82,65	79,28
Greutatea	Bacău	49,36	38,47	49,77	40,27	51,12	42,39
	Rîmnicu-Vîlcea	41,37	37,58	48,68	39,38	49,34	42,45
ac—ac	Bacău	33,67	31,93	33,26	32,55	34,64	33,54
	Rîmnicu-Vîlcea	32,09	30,72	32,89	31,22	33,47	32,58
ic—ic	Bacău	24,85	23,17	25,04	24,00	25,70	24,79
	Rîmnicu-Vîlcea	24,43	23,65	25,55	24,16	26,30	25,04
Ind. skelic	Rîmnicu-Vîlcea	91,52	90,99	89,07	90,77	89,00	90,59
	Bacău	87,42	88,45	86,33	87,97	86,60	89,51
Ind. Rohrer	Rîmnicu-Vîlcea	12,03	11,98	13,06	11,97	13,00	12,35
	Bacău	12,73	11,88	12,99	11,61	13,17	11,76

racterelor biometrice ale fetelor pubere cu ale celor impubere la aceeaşi clasă de vîrstă. Într-adevăr, în tabelele de mai jos (nr. 3 şi 4) se poate constata că principalii parametri antropologici prezintă totdeauna valori superioare la pubere faţă de impubere.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 4

Seriile rurale

Caracterul	Raionul	13		14		15	
		P	I	P	I	P	I
Talia	Bacău	150,75	146,81	154,92	151,17	156,72	152,25
	Rîmnicu-Vîlcea	152,31	144,85	152,81	149,74	155,40	154,75
Șezîndă	Bacău	80,60	78,19	83,07	80,78	84,01	82,48
	Rîmnicu-Vîlcea	75,70	80,34	79,14	80,78	83,03	81,81
Greutatea	Bacău	44,07	38,70	49,35	42,42	51,40	44,81
	Rîmnicu-Vîlcea	44,86	36,22	46,61	41,90	49,80	47,99
ac—ac	Bacău	33,14	32,21	34,67	33,14	34,88	33,78
	Rîmnicu-Vîlcea	33,00	31,82	33,50	32,56	33,40	33,63
ic—ic	Bacău	25,68	24,60	26,42	25,35	27,10	26,42
	Rîmnicu-Vîlcea	26,56	23,99	26,52	25,24	26,45	23,36
Ind. skelic	Bacău	86,08	87,90	86,59	87,45	86,05	86,46
	Rîmnicu-Vîlcea	88,70	91,25	88,05	88,71	88,02	89,72
Ind. Rohrer	Bacău	12,67	11,78	13,02	12,15	13,15	12,82
	Rîmnicu-Vîlcea	12,57	12,00	13,23	12,09	13,36	12,35

VALORI RELATIVE

Pentru a urmări eventuala influență a procesului de maturizare sexuală asupra proporțiilor corporale, am calculat indicele skelic și indicele Rohrer, ale căror valori medii sînt cuprinse în tabelul nr. 5.

Din citirea cifrelor înscrise în acest tabel, ca și din figura 1 (*e*), se constată că valorile maxime ale mediilor indicelui skelic se situează la ambele serii urbane la clasele de vîrstă mai mici (11 sau 12 ani) decît la cele două serii rurale (13 ani). Începînd cu clasa de vîrstă corespunzătoare fiecărei serii, cu vîrsta puberală medie (13 pentru seriile urbane și 14 pentru seriile rurale) are loc o coborîre continuă a valorilor medii ale indicelui skelic. Acest fapt indică că în perioada prepuberă are loc o creștere progresivă și dominantă a membrelor inferioare în raport cu trunchiul. După pubertate, creșterea staturală are loc mai puțin prin membrele inferioare și mai mult prin trunchi. Același fenomen îl demonstrează și valorile medii ale indicelui Skelic, calculate separat pentru pubere și impubere la fiecare clasă de vîrstă, la primele acestea fiind mai coborîte decît la celelalte (tabelul nr. 4).

În felul acesta, datele noastre sprijină constatările făcute de M. Cristescu și colab. cu privire la corelația dintre evoluția indicelui skelic și fenomenul maturității sexuale, subliniindu-le generalitatea.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

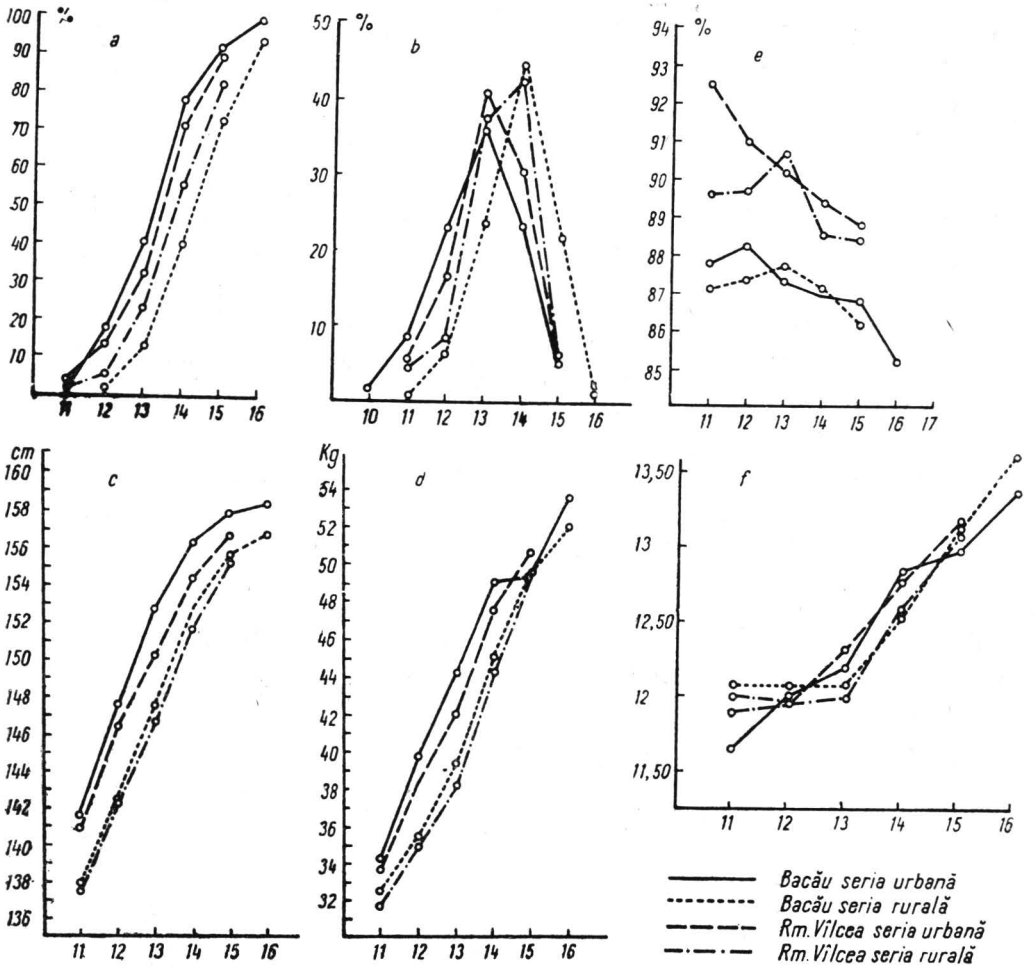

Fig. 1. — *a*, Repartiția procentuală a fetelor pubere pe clase de vîrstă ; *b*, repartiția procentuală a fetelor pubere după data primei menstruații ; *c*, valori medii ale taliei pe clase de vîrstă ; *d*, valorile medii ale greutății pe clase de vîrstă ; *e*, valorile medii ale indicelui skelic pe clase de vîrstă ; *f*, valorile medii ale indicelui Rohrer pe clase de vîrstă.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Merită totodată să remarcăm că la toate clasele de vîrstă mediile indicelui skelic, atît ale seriei urbane, cît și ale celei rurale din raionul Rîmnicu-Vîlcea, sînt pronunțat superioare față de cele ale ambelor serii din raionul Bacău. Aceasta cu toate că prin forma lor generală, care ilustrează variabilitatea mediei indicelui skelic de la o clasă de vîrstă la alta, curbele celor două serii urbane se aseamănă între ele, după cum se aseamănă între ele ca formă și curbele celor două serii rurale, deși nu ca poziție.

Tabelul

Mediile valorilor absolute ale caracterelor

Vîrsta	Seria	Talia		Talia șezînd		Greutatea		ac — ac	
		M	σ	M	σ	M	σ	M	σ
11	Bacău urban	141,66	6,79	75,55	3,50	34,16	5,84	30,42	1,70
	Bacău rural	137,99	5,90	73,69	3,12	32,37	4,33	30,25	1,64
	Rîmnicu-Vîlcea urban	140,92	5,66	74,71	4,52	33,72	4,18	29,93	2,19
	Rîmnicu-Vîlcea rural	137,83	6,55	72,31	3,57	31,77	5,05	29,33	2,13
12	Bacău urban	147,56	7,05	78,42	4,08	39,75	—	32,15	1,92
	Bacău rural	142,65	8,05	76,16	3,93	35,43	5,66	31,20	1,79
	Rîmnicu-Vîlcea urban	146,37	7,78	76,78	4,69	38,14	7,40	30,91	2,08
	Rîmnicu-Vîlcea rural	142,60	6,35	75,11	4,14	35,03	5,10	30,60	1,73
13	Bacău urban	152,77	6,31	81,21	3,67	44,21	8,44	33,07	1,83
	Bacău rural	147,19	7,58	78,51	3,83	39,39	6,74	32,33	1,82
	Rîmnicu-Vîlcea urban	150,10	7,39	78,82	4,01	42,02	7,98	31,76	1,80
	Rîmnicu-Vîlcea rural	146,60	7,37	76,77	3,83	38,24	6,07	31,61	1,83
14	Bacău urban	156,12	6,20	83,32	3,50	49,10	8,42	34,39	1,81
	Bacău rural	152,71	5,94	81,68	3,42	45,09	6,82	33,76	1,98
	Rîmnicu-Vîlcea urban	154,35	5,96	81,73	3,58	47,61	6,46	33,23	1,69
	Rîmnicu-Vîlcea rural	151,68	6,15	80,07	3,24	44,21	5,85	33,10	1,66
15	Bacău urban	157,79	5,47	84,71	2,92	49,31	6,67	34,82	1,56
	Bacău rural	155,53	5,67	83,32	3,12	49,64	6,75	34,59	1,74
	Rîmnicu-Vîlcea urban	156,73	5,95	82,89	3,13	50,65	6,19	33,71	1,72
	Rîmnicu-Vîlcea rural	155,30	4,77	82,89	2,25	49,50	5,14	33,42	1,18
16	Bacău urban	158,37	6,02	85,27	2,77	53,57	7,04	35,06	1,56
	Bacău rural	156,55	5,14	84,52	2,21	52,00	5,90	34,74	1,46
	Rîmnicu-Vîlcea urban	—	—	—	—	—	—	—	—
	Rîmnicu-Vîlcea rural	—	—	—	—	—	—	—	—

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Caracterul acesta mai macroskelic al fetelor din raionul Rîmnicu-Vîlcea, atît al celor din mediul urban, cît şi al celor din mediul rural, faţă de cele din raionul Bacău corespunde probabil iarăşi unor diferenţe de ordin tipologic şi constituţional între populaţiile celor două regiuni studiate de noi.

Dacă ne referim acum la indicele Rohrer, în cadrul ambelor serii urbane are loc o creştere a mediei acestuia o dată cu vîrsta, indicînd o împlinire continuă, însă foarte uşoară, în momentul puseului prepuberal

nr. 5

antropometrice şi ale indicilor

ic — ic		Trh-Trh		Perim. coapsei		Perim. toracic		Ind. skelic		Ind. Rohrer	
M	σ	M	σ	M	σ	M	σ	M	σ	M	σ
22,44	1,73	25,67	1,77	41,90	3,56	69,86	4,86	87,84	5,25	11,66	1,35
22,62	1,70	—	—	38,13	3,67	69,14	5,27	87,11	4,58	12,08	1,09
23,02	1,61	25,27	1,60	42,28	3,19	68,79	4,96	92,50	5,85	11,87	1,38
22,56	1,39	24,79	1,68	39,82	3,70	66,91	4,57	89,61	5,35	12,00	1,22
23,48	1,74	27,30	2,18	44,08	4,50	73,61	5,34	88,28	4,82	12,03	1,41
23,61	1,59	—	—	39,60	3,33	71,50	4,72	87,31	4,78	12,08	1,16
23,75	1,98	26,36	2,09	43,17	4,27	71,01	5,10	91,06	5,46	11,98	1,22
23,42	1,50	26,13	1,83	41,58	3,54	69,77	4,31	89,65	5,58	11,97	1,00
24,31	1,66	28,20	2,48	45,73	4,87	76,24	5,95	87,29	4,53	12,19	1,86
24,74	1,78	—	—	41,42	4,46	74,80	5,03	87,73	4,77	12,08	1,25
24,62	2,02	27,50	1,97	46,11	5,35	73,63	6,09	90,21	5,40	12,33	1,72
24,42	1,74	27,24	2,17	43,05	3,96	72,17	4,95	90,70	4,67	11,99	0,99
25,52	1,61	30,65	2,23	48,23	4,38	80,24	5,28	86,97	4,98	12,87	1,75
25,73	1,80	—	—	43,95	4,08	78,74	4,78	87,11	4,39	12,54	1,41
25,93	1,66	29,26	1,70	48,85	4,40	76,47	4,73	89,47	5,34	12,81	1,42
26,02	1,75	29,13	1,88	46,05	4,02	76,66	4,42	88,56	5,26	12,62	1,40
26,88	1,65	31,33	1,54	49,18	4,38	81,38	4,91	86,84	5,12	13,03	1,89
26,91	1,42	—	—	46,88	4,10	81,05	4,70	86,17	4,40	13,16	1,41
26,49	1,60	30,15	1,52	50,72	3,56	77,72	4,20	88,82	4,41	13,20	1,25
26,44	1,33	30,08	1,43	51,39	3,91	79,40	3,38	88,36	4,02	13,10	1,15
27,59	1,43	32,26	1,67	50,93	3,99	82,09	4,67	85,21	5,45	13,40	1,67
27,97	1,28	—	—	48,88	3,96	81,82	5,37	85,13	4,82	13,61	1,70
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—		—	—	—	—	—	—	—

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

(de la 12 la 13 ani). La seriile rurale, mediile indicelui Rohrer sînt practic staţionare în faza prepuberală, crescînd semnificativ o dată cu realizarea în medie a maturităţii sexuale (de la 14 ani în sus)

Calcularea mediilor indicelui Rohrer separat pentru pubere de impubere la fiecare clasă de vîrstă indică de asemenea o viteză de creştere a masei corporale mai mare decît cea a staturii, puberele prezentînd în medie un indice Rohrer mai ridicat decît impuberele (tabelul nr. 4).

BIBLIOGRAFIE

1. Biassuti R., *Razze o popoli della terra*, Torino, 1956, **I.**
2. Bunak V. V., Teoreticeskie voprocî ucenia o fizicescom razvitii i ego tipah u celoveka, Uc. zap M.G.U., **XXXIV**, 1940.
3. Bunak V. V., Antropometria, Moscova, 1941.
4. Cristescu Maria, Bulai Maria şi Feodorovici C., *Influenţa factorilor geografici şi sociali asupra dezvoltării copiilor*, St. şi cerc. antropol., **I**, 1964.
5. Cristescu Maria, Bulai-Ştirbu Maria şi Feodorovici C., *Influenţa factorilor geografici şi sociali asupra dezvoltării copiilor (Nota II)*, St. şi cerc. antropol., 1964, **II.**
6. Cristescu Maria, Gramatopol Marilena, Radu Elena şi Taller L., *Consideraţii asupra variabilităţii unor caractere în raport cu vîrsta cronologică şi fiziologică la fete*, St. şi cerc. antropol., 1965, **III.**
7. Enăchescu Th., Pop Suzana et Georgescu Vl., *Le dimorphisme sexuel chez le nouveau-né. Dimension et proportions*, VI. Congr. Int. Scienc. Anthrop. et Ethnol., Paris, 1962, **I.**
8. Godin P., *La croissance des diverses parties du corp*, Paris, 1935.
9. Necrasov Olga, Antoniu Serafima, Botezatu D., Ghiorghiu Gianina et Iacob Maria, *Etudes sur la croissance et le développement des enfants en R.P.R. L'âge de la puberté chez les jeunes filles de Jassy*, An. St. Univ. Iaşi, 1963, **IX**, 2.
10. Skerlj B., *Menarche und Umwelt*, Zeitschr. f. menschliche Vererbungs- und Konstitutionslehre, 1939, **XXXIII.**
11. Tanner J. M., *Growth at Adolescence*, Oxford, 1962.
12. Wandervael F., *Notions de Biométrie Humaine*, Ed. Desoer, Liège, 1943.

Institutul de igienă

Primit în redacţie la 31 ianuarie 1967.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

STRUCTURA ANTROPOLOGICĂ A POPULAȚIEI TURCE DIN INSULA ADA-KALEH ÎN COMPARAȚIE CU ALTE POPULAȚII TURCE

DE

H. DUMITRESCU, MARTA CIOVÎRNACHE, C. RIȘCUȚIA și C. VULPE

572 (=943.5)(498)

Se prezintă structura antropologică a populației turce din insula Ada-Kaleh. Se fac cîteva comparații cu alte populații din Turcia. Rezultă unele asemănări de caractere cu cele ale populației turce din Bursa.

La distanță de 3,5 km aval de Orșova (Ruşava turcească) și la depărtare de 22 km de Turnu-Severin, înconjurată de cele două brațe ale Dunării, se află mica și pitoreasca insulă Ada-Kaleh.

Locuită de mai bine de două secole și jumătate de o populație turcă, insula este sortită a fi înecată de apele lacului de acumulare din complexul hidroenergetic al Porților de Fier.

Am găsit necesară cercetarea antropologică a acestei populații cu un profil tipologic atît de bine conturat și păstrat de-a lungul veacurilor față de acela al zonei de origine, rezultat al unei vieți cultural-sociale desfășurate în condițiile unui izolat religios.

Structural, Ada-Kalehul este un ostrov al Dunării, alcătuit din bancuri de nisip și prundiș, acestea găsindu-și locul prielnic de depunere între cotul din dreapta Ogradinei și Turnu-Severin. Fauna și flora luxuriantă de pe insulă arată un climat mediteranean.

Actualmente, populația insulei se ridică la 511 persoane, din care 444 de turci și 61 de români.

După locul de proveniență al populației turce vedem un număr imigrat din Dobrogea, iar un număr impresionant din orașele foste cetăți-garnizoane turcești, Silistra, Turtucaia, Russe, Nicopole, Vidin, Lom-Palanca, Cladova, apoi din Albania, Turcia.

Viața activă a populației se desfășoară în cele două industrii de confecții cu 99 de muncitori și fabrica de țigări cu 63 de muncitori.

ST. CERC. ANTROPOL., 1967, T. 4, NR. 1, P. 111 – 115

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul

Variabilitatea metrică a populației masculine din Ada-Kaleh

Regiunea		Statura				Greutatea				Ind. Rohrer			
		n	$\bar{x}$	σ	m	n	$\bar{x}$	σ	m	n	$\bar{x}$	σ	m
Ada-Kaleh	♂	78	167,39	7,46	0,84	77	62,45	8,07	0,92	78	1,353	0,186	0,021
	♀	114	155,28	6,13	0,57	114	60,20	5,03	0,47	114	1,63	0,26	0,024
I*		100	188,55	5,77	0,58	100	66,46	7,12	0,71	100	1,394	0,147	0,015
II		92	169,32	5,77	0,60	92	66,14	9,92	1,03	92	1,352	0,148	0,015
III		99	166,95	4,59	0,46	99	64,63	6,87	0,69	99	1,382	0,126	0,013
IV		100	169,19	5,47	0,55	100	68,83	9,23	0,92	100	1,411	0,178	0,019
I—IV		391	168,50	6,52	0,33	391	66,53	8,38	0,42	391	1,385	0,150	0,075
Bulgari	♂		170,90										
	♀		160,38										

* I = Edirne; II = Bursa; III = Ankara; IV = Zonguldak.

Tabelul

Regiunea		Înălțimea feței				Lățimea feței				Indicele morf. facial			
		n	$\bar{x}$	σ	m	n	$\bar{x}$	σ	m	n	$\bar{x}$	σ	m
Ada-Kaleh	♂	77	123,45	6,92	0,87	79	138,69	6,32	0,71	76	88,99	5,61	0,64
	♀	116	115,26	6,34	0,58	115	133,79	4,96	0,46	115	85,22	5,38	0,50
I		100	121,28	6,84	0,68	100	140,68	7,67	0,77	100	85,80	5,44	0,54
II		92	123,14	6,83	0,71	92	139,91	7,37	0,77	92	87,98	4,69	0,49
III		99	122,35	6,87	0,69	99	141,01	5,86	0,59	99	86,57	5,58	0,56
IV		100	122,48	6,54	0,65	100	143,41	6,82	0,68	100	84,81	5,93	0,59
I—IV		391	122,29	6,77	0,34	391	141,28	6,96	0,35	391	86,25	5,33	0,27
Bulgari	♂		126,84				139,63				90,81		
	♀		118,52				132,43				89,53		

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

nr. 1

și alte regiuni ale Turciei studiate de A. Enginalev

Lungimea capului				Lățimea capului				Indicele cefalic			
n	$\bar{x}$	σ	m	n	$\bar{x}$	σ	m	n	$\bar{x}$	σ	n
79	183,06	6,92	0,77	79	152,67	7,38	0,83	79	83,394	3,80	0,43
114	178,71	7,22	0,67	115	152,26	5,46	0,50	115	85,12	3,76	0,35
100	182,38	7,22	0,72	100	155,49	6,40	0,64	100	85,33	3,97	0,40
92	184,73	6,68	0,70	92	153,74	7,39	0,77	92	82,90	4,73	0,49
99	179,43	5,69	0,57	99	157,10	5,64	0,95	99	87,35	3,68	0,37
100	180,48	6,26	0,63	100	159,19	5,67	0,57	100	87,68	4,37	0,44
391	181,70	6,49	0,33	391	156,43	6,30	0,32	391	85,87	4,20	0,21
	189,02				153,78				81,30		
	180,29				149,90				83,23		

nr. 2

Lungimea nasului				Lățimea nasului				Indicele nazal				Indicele deltic			
n	$\bar{x}$	σ	m	n	$\bar{x}$	σ	m	n	$\bar{x}$	σ	m	n	$\bar{x}$	σ	m
79	54,24	4,14	0,46	79	35,25	1,54	0,17	79	65,47	7,90	0,89	75	14,48	3,21	0,37
116	50,60	4,53	0,42	116	29,67	2,61	0,24	115	60,43	2,24	0,21	—	—	—	—
100	53,22	3,56	0,35	100	35,92	3,51	0,35	100	68,15	7,63	0,76	100	11,11	3,15	0,31
92	52,93	3,62	0,38	92	34,82	3,33	0,35	92	66,87	7,99	0,83	92	11,29	1,84	0,19
99	53,59	3,36	0,34	99	35,70	2,86	0,29	99	66,84	6,50	0,65	98	12,06	1,12	0,13
100	53,28	8,07	0,81	100	35,24	2,76	0,28	100	67,23	6,99	0,70	100	11,37	1,44	0,14
391	53,36	5,09	0,26	391	35,43	3,13	0,16	391	67,28	7,29	0,37	390	11,46	2,04	0,10
	58,25				33,72				58,23						
	56,53				31,34				55,73						

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

TIPUL FIZIC AL POPULAŢIEI

Variabilitatea somatică (tabelele nr. 1 şi 2) a populaţiei din Ada-Kaleh a fost studiată pe un eşantion statistic de 79 de bărbaţi şi 116 femei, reţinuţi din cele 400 de persoane examinate. Datele noastre au fost comparate cu cele ale lui Enginalev (3) pentru stabilirea caracteristicilor distinctive ale populaţiei din Ada-Kaleh.

REZULTATE

Statura populaţiei din Ada-Kaleh prin valorile medii (tabelul nr. 1 comparativ) este mijlociu de înaltă. Ea nu diferă semnificativ de mediile populaţiilor turce din alte regiuni.

Greutatea, raportată la statură, prin valorile medii ale indicelui Rohrer, arată o troficitate normală care de asemenea nu diferă semnificativ din punct de vedere regional (tabelul nr. 1).

La populaţia din Ada-Kaleh, lungimea capului este mijlocie; de asemenea şi lăţimea sa. Comparativ cu populaţia turcă din alte regiuni, calota este mai lungă decît seria din Ankara şi Zonguldak şi mai îngustă decît seriile din toate regiunile din Turcia (tabelul nr. 1).

Indicele cefalic, prin valoarea mediei, arată brahicefalie la populaţia din Ada-Kaleh (tabelul nr. 3), constatîndu-se o bună reprezentare şi a cazurilor de mezocefalie (tabelul nr. 3). Brahicefalia populaţiei din Ada-Kaleh este însă mai puţin accentuată decît în alte regiuni din Turcia, cu excepţia celei din Bursa (tabelul nr. 1).

Tabelul nr. 3

Indicele cefalic la populaţia din Ada-Kaleh; repartiţia cazurilor pe categorii de indice (Scara Martin-Saller)

Indici cefalici	Bărbaţi		Femei	
	N	%	N	%
Mezocefalie	21	26,6	24	20,7
Brahicefalie	39	49,4	42	36,2
Hiperbrahicefalie	17	21,5	46	39,7
Ultrabrahicefalie	2	2,5	4	3,4

Lăţimea feţei la ambele sexe din Ada-Kaleh este mijlocie. Ea diferă semnificativ prin valoarea mediei de populaţia turcă din Ankara şi Zonguldak (tabelul nr. 2), seria masculină din Ada-Kaleh avînd o faţă mai îngustă.

Înălţimea feţei la populaţia din Ada-Kaleh este mijlocie către înaltă; comparativ cu populaţiile turce din alte regiuni, ea nu diferă semnificativ prin valorile medii (tabelul nr. 2).

Indicele morfologic facial arată o faţă leptoprosopă la populaţia de ambele sexe din Ada-Kaleh (tabelul nr. 4). Comparativ (tabelul nr. 2) cu seriile masculine din alte regiuni, leptoprosopia populaţiei din Ada-Kaleh este mai accentuată. Face excepţie populaţia din Bursa, care nu diferă semnificativ.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Nasul ca dimensiuni absolute și relative este mijlociu de lat fără a diferi semnificativ prin valoarea mediei de populațiile turce din alte regiuni (tabelul nr. 2). La repartiția cazurilor pe categorii de indice nazal (scara Eickstedt) se constată la bărbați o concentrare a cazurilor (50%) în categoria de nasuri late și foarte late. Nasurile mijlociu de late înregistrează 16,6% din cazuri și minus variantele categoriei centrale cumulează 33,4% din totalul cazurilor.

Tabelul nr. 4

Indicele morfologic facial la populația din Ada-Kaleh; repartiția cazurilor pe categorii de indice (scara Martin-Saller)

Ind. morf. facial	Bărbați		Femei	
	N	%	N	%
Hipereuriprosopie	2	2,6	8	7,0
Euriprosopie	15	19,7	16	14,0
Mezoprosopie	18	23,7	23	20,0
Leptoprosopie	20	26,5	45	39,5
Hiperleptoprosopie	21	27,5	22	19,4

Pentru dermatoglife se constată un indice deltic mai ridicat ca valoare medie la Ada-Kaleh comparativ cu celelalte populații turce (tabelul nr. 2)

Complexul pigmentar este predominant închis la populația de ambele sexe din Ada-Kaleh.

Studiul comparativ cu populația românească — flotantă — în insulă arată deosebiri marcate, tot astfel și de populația bulgară (4), fapt datorat endogamiei pe care o practică populația turcă.

În concluzie, din punct de vedere regional, populația turcă din Ada-Kaleh, prin parametrii studiați, se apropie cel mai mult ca dimensiuni absolute și proporții de populația turcă din Bursa (litoralul sudic al Mării de Marmara).

Am găsit necesară această prezentare comparativă pentru a pune în lumină caracterele asemănătoare pe care le păstrează populația turcă din Ada-Kaleh cu acelea ale populației turce din sînul căreia această populație s-a desprins acum cîteva secole.

BIBLIOGRAFIE

1. Berindei D. și Mutascu Traian, *Aspecte militare ale răscoalei populare 1821*, Edit. militară, București, 1962.
2. Davidescu M., *Monumente istorice din Oltenia*, Edit. Meridiane, București, 1964.
3. Enginalev Aykut, *Anthropologische Untersuchungen in vier türkischen Dörfen*, Homo, **XIV**, *1/2*, 29--47.
4. Popov M., *Atlasul antropologic al poporului bulgar*, Acad. Naukite, Sofia, 1959.

Centrul de cercetări antropologice — București
Institutul de endocrinologie C. I. Parhon

Primit în redacție la 31 ianuarie 1967.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

CERCETĂRI DE ANTROPOLOGIE FIZICĂ, SOCIALĂ, ECONOMICĂ ŞI CULTURALĂ ÎN ŢARA LOVIŞTEI—ARGEŞ

DE

IOANA POPOVICI şi V. V. CARAMELEA

572 (498)

Sînt prezentate date de interes pentru antropologia socială, economică şi culturală în vederea unei sinteze finale cu cele de antropologie fizică, obţinute în urma unor investigaţii comune ale antropologilor fizici şi antropologilor sociali, efectuate concomitent pe aceleaşi grupuri umane. Cercetările s-au făcut în Ţara Loviştei, o microregiune din nordul Argeşului, cu o viaţă social-economică tradiţională, populată de vechi grupuri umane, încă închise demografic, în orice caz cu un grad ridicat de endogamie de caracter sătesc şi cu un mic grad de exogamie, şi acela de caracter zonal. Un lot de 121 de femei şi altul de 79 de bărbaţi vor servi şi pentru comparaţie cu grupurile cuprinse în procesul industrializării.

Caracterul de „ţară", de ţinut etnografic bine conturat într-o depresiune intracarpatică a fost demonstrat pentru Ţara Loviştei de către geograful Ion Conea în teza sa de doctorat. El a delimitat şi a situat geografic Ţara Loviştei ca întinzîndu-se în stînga Oltului, folosind pentru aceasta dovezi istorice şi tradiţia orală a celor care se socotesc ca făcînd parte din această zonă etnografică.

Pentru o caracterizare antropologică atît fizică, cît şi socială, un colectiv format din cercetători de la Centrul de cercetări antropologice şi de la Institutul de endocrinologie cu colaborări locale a afectat investigaţii în satele care formează comuna Perişani. Cercetările au avut loc în toamna anilor 1962 şi 1963.

Cîteva probleme rezultate în urma acestei campanii au făcut obiectul unei comunicări (*Aspects anthropologiques et génétiques dans un isolat des Carpates*), prezentată de C. Maximilian, V. V. Caramelea, Ioana Popovici şi R. Popescu la cel de-al VII-lea Congres internaţional de ştiinţe antropologice şi etnologice (Moscova, 1964) [1].

[1] În afara autorilor comunicării prezentate, la acest congres au mai participat la cercetări regretata noastră colegă Ileana Ilescu-Oteteleşanu, precum şi Viorica Apostolescu.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Publicăm ceva mai pe larg unele rezultate menite să contribuie la caracterizarea antropologică complexă a populației acestei microregiuni în urma sondajelor pentru date de amănunt efectuate la Perișani.

I. ANTROPOLOGIE SOCIALĂ, ECONOMICĂ ȘI CULTURALĂ

Perișanii reprezintă dezvoltarea pe loc, în principal închisă, a unor grupuri de populație băștinașă, de moșneni, din care unele sînt menționate în documente timpurii (secolul al XVI-lea). Este formată din 8 sate: Spinu, Mlăceni, Perișani, Poiana, Băiașu, Surdoiu, Podeni și Pripoara. Dintre acestea, satul Poiana nu este socotit sat de moșneni.

Satele sînt așezate pe teritoriul din dreapta și din stînga șoselei Cîineni — Curtea de Argeș, pe o lățime de 4—5 km.

Populația totală a celor 8 sate număra în 1962 3 311 locuitori, din care 1 627 de bărbați și 1 684 de femei.

Mediul social, istoric și actual, economic și cultural, care intervine în dezvoltarea multilaterală biologică, psihologică și social-culturală a grupurilor umane din Țara Loviștei, este cel caracteristic populațiilor băștinașe din zona de bordură a Carpaților Meridionali, așezate pe zona colinară sau în depresiunile intracarpatice.

Social, populația Țării Loviștei a trăit veacuri de-a rîndul sub forma *obștilor sătești*, delimitările dintre sate prin ocolnițe făcîndu-se pînă foarte tîrziu, prin confirmarea unor stăpîniri tradiționale cu semne de hotar naturale, în interiorul cărora oamenii defrișau, *curau*, *runcuiau* și, eventual, făceau *închideri* pentru agricultură și fînețe pe baza dreptului de băștinași, de obicei marcat prin stăpînirea ce o aveau în vatra satului și recunoscut de obște.

În felul acesta a fost ocupat prin *cuceriri culturale* reciproc recunoscute. Este vorba de tipul clasic arhaic bine păstrat al obștii sătești, cu rămășițe ale structurii sociale inițiale. O ocolniță a satului Spinu Podeni din anul 1645 (7153), obținută de la bătrînul Toader I. Pașavel din Podeni, în vîrstă de 81 de ani, este concludentă în ceea ce privește împărțirea tîrzie între sate a teritoriului Țării Loviștei: „...Să se știe că am umblat eu Ciaușu Cîrstea de am căutat ocolnița hotarului cea bătrînă... de către Perișani pe pîrîul lui Ciumag în sus este hotarul și de către Mlăceni la Păru lui Opriș Ciocîltău, în sus muchea dialului în vîrfu Pleșu, de către Mlăceni în pădure în șesu Frumosu la bolovanul cel mare și în vîrful Plaiului pă unde păzesc spinenii la posadă, de către Tițești pă muchia Sîlii unde dă în valea Barbului, iar dinspre Tițești spre rîpa Brădulețului, hotarul pă marginea pădurii de către hotarul Cucoi la Finta rece din dosu și de către Clocoticeni la fîntîna Stogului și de către Băiașu pă pîrîu în jos, pă marginea pădurii, la lacul Goi pă pîrîu în jos unde se împreună valea Spinului cu a Perișanilor, acolea este hotarul... și pentru credință ne-am pus degetele ca să se crează, 7153 eu Vlad Paharnicul, eu Vlad sin Vlad".

Stăpînirea în obște se reflectă în ceea ce privește vechimea, ca și continuarea pînă tîrziu, în cărțile de hotărnicie, în hotărîrile în urma proceselor dintre moșnenii spineni, ca cea din 1780: „...Prin carte de blestem s-a dovedit în defața moșnenilor mlăceni și spineni, precum și a altor

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

împrejureni de acolo că stăpînirea spinenilor este : din gura văii Pietrosu pe apa Topologului în sus pă unde se sfîrșesc fagii și se încep brazii și se hotărăsc cu muntele Cioarecu, și de acolo merge iarăși spre soare-apune drept în curmeziș și trece Topologelu și merge sus în curmătura Călugărului în Plaiu și de acolo iar la Pietrosu la obîrșie și apucă muchia iar în sus prin Pojorît dinspre Mlăceni și tot pe muchie în sus prin poiana Manii și tot pe muchie în sus prin Poiana Lungă spre Spini și tot în sus pe muchie pe Poiana Runcului despre Titești și tot muchia în sus despre Boișoara în Clăbucet și tot în sus spre muchie pînă iar în curmătura Călugărului și acolo se încheie hotarul plaiului".

Antropologii sociali acordă o atenție deosebită cercetării formelor de obște, întrucît constituie mediul social de viață al societăților tradiționale, în care tehnica bazată pe unelte mărunte economic e închisă pentru consum gospodăresc și în foarte mică măsură pentru schimb, pentru piață, iar natura tradițională evoluînd lent. Dacă foarte tîrziu se produce separarea intersătească în Țara Loviștei, și mai tîrziu se produce reglementarea între indivizi între rămășițele, în supraviețuirile fragmentare de obște în această Țară a Loviștei.

Un act de împărțeală voluntară a moșnenilor spineni, și podeni, care merită să fie reprodus, mărturisește structura socială a vechilor obști, transmisă la începutul secolului al XX-lea prin ultimele rămășițe. „Moșnenii spineni-podeni... ne-am împărțit între noi proprietatea noastră moștenească numită «plaiul Topologul»... Această proprietate a fost compusă din 1 400 dramuri care s-a transformat în hectare prin măsurătoare, luîndu-ne fiecare dreptul ce-am cunoscut că avem în proporție cu dreptul de stăpînire al dramurilor, din livezi, crînguri, pădure și loc sterp, din bun și din rău, după cum am constatat cu toții că avem drept... Adică cei ce *au avut livezi* și *curățituri* am luat nestrămutați la care s-a găsit complect, iar cei care nu au avut îndeajuns am luat restul din pădure, crîng și loc sterp după care ne-am înțeles între noi...".

Sub aspect economic, satul în trecut se caracteriza prin creșterea vitelor, prin agricultură redusă și pomicultură. Informatorul Ilie Fețeanu ne spune că înainte vreme se făceau culturi care apoi, cînd pămîntul se secătuia, erau lăsate în „pîrloagă", pentru fînețe sau pășune. „La Poiana Sf. Ilie se văd urme de arături. Acum sînt stîni, se pășunează. Înainte aveam capre multe în sat. Se îngrijeau mai ușor cu dărîmături, cu muguri".

Pentru agricultură se realizau defrișări în pădure, se făceau cuprinderi în izlaz. Se ara cu plugul de lemn, cu brăzdar de fier, dealurile erau săpate. Se semăna porumb, cartofi, secară, fasole și dovleci intercalat.

În 1962, structura economică a satului este reflectată în următoarea situație a destinației teritoriului : 297 ha arabil, 958 ha fînețe, 2 112 ha pășune și 57 ha livezi. Satul avea circa 400 de vite mari, 6 000 de oi, și 200 de porci.

Baza alimentației o constituie : brînza, ouăle, laptele dulce și bătut, urda, carnea. Se consumă multă fasole, cartofi, varză, murături, fructe crude și poame (prunele se usucă pe ponoare). Se gătesc supe de zarzavat, ciorbă de cartofi, fiertură de carne, varză călită, prune fierte, lobodă și foi de varză cu lapte etc.

Portul național constituie îmbrăcămintea de bază.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul

Dimensiuni, indici și repartițiile procentuală pe categorii

Caractere	Sex	Nr.	M		m	C.V.	Variab.	Categorie %
g—op	♂	79	181,8	6,18	0,71	3,39	166—200	f. scurt x—169=2,5
	♀	121	172,1	4,56	0,41	2,65	162—189	,, x—161=0
eu—eu	♂	79	156,8	5,76	0,66	3,67	144—169	f. ing. x—139=0
	♀	121	150,2	5,02	0,46	3,34	140—154	,, x—134=0
Ind. cefalic	♂	79	86,49	3,98	0,36	4,60	75,1—97,6	dolico 71,0—75,9=2,5
	♀	121	86,27	4,18	0,48	4,84	75,6—96,6	,, 72—76,9=0,8
n—gn	♂	79	123,96	6,34	0,71	5,11	110—135	f. joasă x—111=2,5
	♀	121	112,03	4,8	0,44	4,28	99—121	,, x—102=3,4
zy—zy	♂	79	141,77	5,9	0,67	5,5	132—158	f. ing x—127=0
	♀	121	132,3	4,74	0,43	3,58	120—144	,, x—120=1,6
Ind. facial	♂	79	87,9	5,28	0,59	6,0	78,1—101,5	h.euri. 78,9=3,8
	♀	121	85,0	4,22	0,38	5,36	74,6—99,1	,, 76,9=3,3
go—go	♂	78	109,1	6,10	0,7	5,59	95—122	f. ing. x—92=0
	♀	121	100,7	4,5	0,4	4,46	86—111	
Ind. jugo-mandib.	♂	78	76,9	3,68	0,42	4,78	67,1—84,8	,, x—69,9=1,3
	♀	121	76,2	3,0	0,27	3,9	68—83,5	,, x—67,9=0
n—sn	♂	79	55,0	3,56	0,46	6,44	47—63	f.scurt —49=6,4
	♀	119	50,95	3,06	0,14	3,03	44—60	,, —45=5,0
al—al	♂	79	34,0	2,82	0,31	8,20	29—41	f. ing. —30=51,2
	♀	119	30,5	1,98	0,18	6,49	25—37	,, —28=21,0
Ind. nazal	♂	79	62,09	5,98	0,67	9,62	51,6—74,5	,, —54,9=16,4
	♀	119	59,6	4,9	0,45	8,22	47,4—70,6	,, ,, =17,7
Statura	♂	79	165,5	6,84	0,78	4,13	149—180	f. mică —159,9=17,7
	♀	121	153,1	6,0	0,54	3,92	140—167	,, —148=14,9
Înălț. șezîndă	♂	51	88,13	2,97	0,42	3,37	82—94	—
	♀	121	82,04	3,3	0,3	4,17	74—90	—
Indice skelic	♂	51	53,05	1,44	0,2	2,7	49,9—57,1	—
	♀	121	53,57	1,57	0,14	2,93	47,9—57,7	—
n dicele Rohrer	♂	55	1,301	0,15	0,02	11,5	1,1—1,8	
	♀	114	1,435	0,17	0,02	11,5	1,0—2,0	

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

nr. 1

[a] celor două loturi de bărbaţi şi femei din Ţara Loviştei-Argeş

Categorie %	Categorie %	Categorie %	Categorie %
scurt 170—177=22,8 „ 162—169=27,3	mijl. 178—185=53,2 „ 170—176=51,2	lung 186—193=17,7 „ 177—184=19,8	f. lung 194—x=3,8 „ 185—x=1,6
ing. 140—147=5,0 „ 134—141=3,3	„ 148—155=40,5 „ 142—149=48,7	lat 156—163=44,3 „ 150—157=41,3	f. lat 164—x=10,2 „ 158—x= 6,7
mezo. 76—80,9= 5,1 „ 77—81,9= 6,6	br 81—85,4=35,3 „ 82—86,4=34,8	h.br. 85,5—90,9=46[8] „ 86,5—919=44[6]	u.br. 91—x=10,2 „ 92,x =13,2
joasă 112—117=17,7 „ 103—107=17,3	mijl. 118—123=21,5 „ 180—113=44,6	înaltă 124—129=39,3 „ 114—119=28,9	f. înaltă 130—x=19,0 „ 120—x=5,8
îng. 128—135=15,2 „ 121—127=15,8	„ 136—143=59,4 „ 128—135=62,8	lată 144—151=17,8 „ 136—142=14,9	f. lată 152—x=7,6 „ 143—x=4,9
euri. 79—83,9=22,8 „ 77—80,9=16,5	mezo 84—87,9=25,3 „ 81—84,9=37,3	lepto 8—92,9=34,2 „ 85—89,9=29,7	h. lepto 93,x=13,9 „ 90—x=13,2
îng. 93—98=5,2	mijl. 99—101=20,4	lat 105—110=42,3	f. lat 111—x=32,0
„ 70—74,9=12,8 „ 68—72,9=12,4	„ 75—79,9=46,2 „ 73—77,9=58,7	„ 80—84,9=37,2 „ 78—82,9=28,1	„ 85—x=2,5 „ 83—x=0,8
scurt 50—52=17,7 „ 46—48=27,7	„ 53—55=36,7 „ 49,51=31,9	lung 56—58=21,5 „ 52,54=27,7	f. lung 59—x=17,7 „ 55—x=7,7
îng. 31—33=39,3 „ 29—31=54,6	„ 34—36=30,4 „ 32—34=21,9	lat 37—39=8,8 „ 35—37=2,5	f. lat 40—x= 6,3 „ 38—x= —
„ 55—59,9=32,6 „ „ =29,5	„ 60—64,9=19,1 „ „ =33,6	„ 65—69,9=20,5 „ „ =18,4	„ 70—x=11,4 „ „ = 0,8
mică 160—163,9=26[6] „ 148—152,9=28[1]	„ 164—169,9=38,0 „ 153—158,9=37,2	înalt 170—179,9=16[4] „ 159—167,9=19[8]	f. înalt 180—x=1,3 „ 168—x=0
scurt —84,9=13,7 „ —79,9=27,3	„ 85—89,9=58,8 „ 80—85,9=62,8	lung. 90—x= 27,5 „ 86—x= 9,9	— —
„ x—51,0= 7,9 „ x—52=23,2	„ 51,1—53=45,1 „ 52,1—54=41,3	„ 53,1—x=47,0 „ 54,1—x=35,5	— —
hipotrofic x—1,19=12,7 „ = 12,3	eutrofic 1,20—1,60=83,6 „ =71,2	hipertrofic 1,61—x=3,7 „ 17,5	

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Casele de locuit sînt construite cele mai vechi din lemn, cele mai noi, mai puţine, din cărămidă. Au cîte una, două sau trei camere, cu pivniţă sau cu beci. Cei ce păzesc vitele se odihnesc în odăi sau în „ţurle" (adăposturi făcute din blăni aşezate în picioare în formă de con).

Sub aspect cultural, satul are un bogat folclor. La data cercetării erau 12 formaţii artistice de amatori, 4 echipe de dansatori populari, 4 de teatru. De asemenea, satul avea peste 1 000 de volume de cărţi cu 400 de cititori.

Cultura şi vechiul mod de trai material şi spiritual sînt însă în curs de schimbare.

II. ANTROPOLOGIE FIZICĂ

Prezentăm acum principalele date pentru caracterizarea antropologică fizică a celor două eşantioane selectate din populaţia comunei Perişani (numai din satele Perişani, Băiaşu, Spinu şi Mlăceni).

Studiul de antropologie fizică a fost efectuat asupra unor loturi, unul de 79 de bărbaţi, altul de 121 de femei, majoritatea între 20 şi 45 de ani.

Principalele date somatologice, prelevate după metoda Martin-Sallur, sînt prezentate în tabelul nr. 1.

Analizînd rezultatele obţinute, constatăm că eşantionul cercetat se caracterizează prin calote de lungime mijlocie, moderat late. Media indicilor cefalici indică o uşoară hiperbrahicefalie, categorie în care sînt cuprinşi şi majoritatea indicilor individuali (46,8% bărbaţi şi 44,6% femei). În lotul cercetat, occipitalele aplatisate sînt predominante la femei, în timp ce la bărbaţi formele rotunjite şi aplatisate sînt aproape egale.

Tabelul nr. 2

Repartiţia formei occipitalului

Occipital	Bărbaţi (%)	Femei (%)
aplatisat	49,3	67
rotunjit	44,9	28
proeminent	5,8	5

Înălţimea absolută a feţei este în medie mijlocie către înaltă la femei şi la limită cu categoria înaltă la bărbaţi. Diametrul bizigomatic este în general mijlociu. Media indicilor faciali reprezintă limita superioară a categoriei mezoprosope la bărbaţi şi cea inferioară a categoriei leptoprosope la femei. Feţele lepto-şi hiperleptoprosope formează aproape jumătate din totalul cazurilor la ambele sexe. În seria masculină însă, proporţia de feţe relativ scunde este ceva mai mare decît la femei datorită diametrelor bizigomatice mai largi. Maxilarul inferior lat şi foarte lat este frecvent întîlnit la bărbaţi (M = 109,1 ♂ şi 100,7 ♀). Raportat la lăţimea feţei (indice jugo-mandibular), maxilarul este prin medie mijlociu în ambele serii. Lungimea nasului, ca şi a feţei, se situează prin medie spre nivelul

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

superior al categoriei mijlocii, prin participarea unui procent ridicat de nasuri lungi și foarte lungi. În majoritatea cazurilor, nasurile sînt înguste. Deși o jumătate din indicii nazali se înscriu pentru fiecare serie în clasa îngustă, media grupei masculine este mijlocie datorită proporției crescute de forme late. Forma obișnuită a profilului nazal este dreaptă sau convexă.

Conturul facial este adeseori oval sau ascuțit, dar se întîlnesc și forme pentagonale, mai ales în seria masculină. Deschiderea palpebrală este în general evasiorizontală, moderat largă.

Marea majoritate a lotului cercetat are un complex pigmentar brun cu păr brun-negru și ochi căprui sau negri. Pigmentația clară a fost întîlnită foarte rar (părul blond și ochii albaștri la 2 femei și 2 bărbați și păr blond și ochi căprui la 3 femei și 2 bărbați).

Pilozitatea corporală este la bărbați în 44,1% din cazuri redusă, 41,2% mijlocie și în 14,7% abundentă.

Eșantionul cercetat are o înălțime medie mijlocie, la limita inferioară a categoriei la femei și incipient mijlocie la bărbați. În distribuirea pe categorii, staturile mici reprezintă un procent de 44,3% la bărbați și 43,0% la femei. Înălțimea șezîndă este atît prin medie, cît și prin frecvența dimensiunilor individuale mijlocie. Indicele skelic are medii asemănătoare pentru cele două sexe, medii care fac parte din grupa mezatiskel. În grupa feminină se remarcă o distribuire procentuală mai omogenă în cele trei clase ale acestui indice decît la bărbați.

Greutatea este în medie 60,68 kg la bărbați și 53,2 kg la femei și reprezintă o pondere satisfăcătoare, raportată la statură și vîrstă. Indicele Rohrer arată că populația are o dezvoltare somatică bună — eutrofică la ambele sexe. Indicele de robusticitate este normal la cea mai mare parte a subiecților (M = 47,05 la bărbați și 44,4 la femei).

Analizînd rezultatele obținute, se constată că din punct de vedere antropologic fizic lotul cercetat în Țara Loviștei este, în principal, de statură mijlocie către mică și se caracterizează prin : hiperbrahicefalie moderată, occipital mijlociu aplatisat, față adeseori înaltă, alungită și nas leptomezorin. Se întîlnesc însă și numeroși indivizi de talie mică, cu fețe mai scunde și unele note de gracilitate.

Fiind o populație relativ izolată cu un grad ridicat de endogamie (în satul Spinu, băștinașii se ridicau la 80%), unele aspecte particulare ar putea fi explicate tocmai datorită evoluției în grupuri relativ închise.

Un caracter antropologic normal, torusul palatin, cercetat în 20 de familii cu 156 de membri, apare într-o frecvență surprinzătoare — 67,8% față de 21,5% — la populația exogamă din comuna Dorobanțu — Călărași. Torusul este de cele mai multe ori puternic dezvoltat (gradul 3). Studiul grupelor sanguine a fost efectuat de dr. Maria Tibera-Dumitru pe un număr mai mare de indivizi (402). Frecvența grupelor A, B și O se repartizează în felul următor :

Tabelul nr. 3

Subiecți	A	B	O	AB	p	q	r
N	163	54	171	14			
%	40,8	13,5	42,8	3,5	0,257	0,096	0,667

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

După cum se poate remarca, frecvenţa maximă este atinsă de grupa O.

Sub raport fiziologic s-au mai urmărit şi alte aspecte. Data apariţiei menarchei, obţinută prin chestionarea lotului feminin cercetat, a dovedit că pubertatea apare mai tîrziu în Ţara Loviştei decît în alte regiuni montane ale ţării. Subliniem că la femeile foarte tinere nu se constată o acceleraţie a instalării pubertăţii în raport cu data la care a apărut menarcha la cele mai vîrstnice. Din tabelul de mai jos reiese că frecvenţa maximă se întîlneşte în jurul vîrstei de 15 ani (n = 105).

Tabelul nr. 4

Vîrsta:	12	13	14	15	16	17	18	19	20
N	9	5	18	30	15	11	9	6	2
%	8,6	4,8	17,2	28,5	14,3	10,5	8,5	5,7	1,9

În această regiune au fost înregistrate şi numeroase naşteri gemelare, cu proporţii variabile în timp. Valorile cele mai ridicate au fost atinse între anii 1881 şi 1895 (3,8 %), între 1916 şi 1920 (6,64 %) şi între 1921 şi 1925 (3,6 %). În ultimul deceniu, frecvenţa lor a fost de 1,5 % între 1951 şi 1955 şi 2 % între 1956 şi 1960.

Eşantionul din Ţara Loviştei se aseamănă în linii mari sub aspectele lui antropologice cu unele populaţii montane din Transilvania şi cu lotul de muncitori forestieri din Valea Bratiei — Argeş. Aceste comparaţii vor fi efectuate în cadrul lucrării monografice, coordonate antropologic-social pentru întreaga regiune Argeş.

Intenţia colectivului care efectuează cercetări interdisciplinare de antropologie fizică şi culturală, de psihologie, ergonomie, sociologie a muncii, antropologie fizică, socială şi culturală, în regiunea Argeş, pentru a urmări schimbările omului, integrarea lui psiho-socială, adaptarea morfofuncţională, în condiţiile trecerii la viaţa societăţii industriale, este de a compara indicii obţinuţi prin studierea unor populaţii tradiţionale agricole cu indicii obţinuţi prin investigaţii asupra unor grupuri care au trecut la munca şi viaţa societăţii industriale.

Datele publicate sînt obţinute în urma cercetării a două loturi martor cu viaţă socială tradiţională, pentru o comparaţie cu loturi de populaţie din regiunea Argeş, cuprinse în procesul industrializării şi urbanizării.

BIBLIOGRAFIE

1. Caramelea V. V., *Man, modifications of labour and of wary (I). Team-work investigation in the Argeş, Region, coordinated by physical, social and cultural anthropology*, Ann. roum. anthrop., 1965, **2**.
2. Conea I., *Ţara Loviştei*, Bucureşti, 1938.
3. Cristescu Maria şi colab., *Influenţa factorilor geografici şi sociali asupra dezvoltării copiilor (I)*, St. şi cerc. antropol., **1**, *1*, 1964.
4. Dumitrescu Maria şi Dumitrescu Horia, *Structura antropologică a satelor Nucşoara şi Cîmpu lui Neag*, Edit. Academiei Republicii Socialiste România, 1966.
5. Dumitru-Tibera Maria şi colab., *Cercetări homotipologice în două microregiuni din regiunea Argeş*, St. şi cerc. antropol., 1966, **3**, 1.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

6. MAXIMILIAN C., CARAMELEA V. V., POPOVICI IOANA și POPESCU R., *Aspects anthropologiques et génétiques dans un isolat des Carpates*, Comunicare la cel de-al VII-lea Congres internațional de științe antropologice și etnologice (Moscova, 1964).
7. MILCU ȘT.-M. și CARAMELEA V. V., *Cercetarea interdisciplinară în biologia omului și științele sociale*, St. și cerc. antropol., 1966, **3**, *1*.
8. NECRASOV OLGA et colab., *Recherches anthropologiques dans une région relativement isolée des Carpates orientales : le pays de Vrancea*, Ann. roum. anthrop., 1964, **1**.
9. NECRASOV OLGA et colab., *Nouvelles données anthropologiques pour le pays de Dorna*, Ann. roum. anthrop., 1965, **2**.
10. POP SUZANA și colab., *Tipul antropologic*, în *Cercetări antropologice în Țara Hațegului — Satul Clopotiva*, Edit., Acad. R.P.R., București, 1958.
11. POP-GRINȚESCU SUZANA și ENĂCHESCU TH., *Contribuții la studiul diferențierii morfologice a unui lot de forestieri în funcție de profilul de muncă*, St. și cerc. antrop., 1966, **3**, *1*.

Centrul de cercetări antropologice — București

Primit în redacție la 31 ianuarie 1967.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

OMUL ŞI SOCIETATEA INDUSTRIALĂ

Cercetări de ergonomie, psihologie şi sociologie a muncii coordonate de antropologia socială în regiunea Argeş (I)

DE

I. MIHĂILĂ, V. V. CARAMELEA, IULIA VAIDA, MARIA PAFNOTE, OCT. LUCHIAN şi S. CHELCEA

527 : 331 (498)

Sînt prezentate rezutatele investigaţiilor multidisciplinare sintetizate în final la nivelul antropologiei sociale, efectuate asupra unor loturi de muncitori dintr-o exploatare forestieră şi dintr-o mină de cărbuni din „staţia-pilot" Berivoieşti-Argeş, cu faze din procesul de producţie mecanizate. Omul secolului nostru, în faţa unor solicitări şi condiţii de viaţă social-economice noi, este privit pluridimensional în cercetările specializate şi, integral, în convergenţa acestora. Din cercetările efectuate în anii 1964—1966, cercetări care se continuă, autorii prezintă omul, respectiv grupurile umane care trec de la o muncă şi viaţă tradiţională agricolă la acelea ale societăţii industriale. Problema este prezentată numai sub aspectul *fiziologiei muncii*, mai exact al *ergonomiei*.

Specialiştii din diverse ramuri ale ştiinţei, care s-au asociat în cercetările din regiunea Argeş pentru a urmări, pe date concrete, problemele omului real în trecerea lui la munca şi viaţa societăţii contemporane industriale şi cu agricultură mecanizată, în formele sociale ale gospodăriilor agricole de stat şi cooperativelor agricole de producţie, sînt convinşi, pe baza unei experienţe de trei ani şi a rezultatelor obţinute, de eficienţa investigaţiilor interdisciplinare pentru cunoaşterea cît mai completă şi în complexitatea noilor procese umane generate de industrializare, ururbanizare.

Cercetările comune, efectuate de fiziologia muncii, psihologia socială, agricolă şi industrială, psihologia muncii, sociologia muncii, antropologia fizică, antropologia economică şi culturală, lingvistică pe aceleaşi grupuri umane, pe eşantioane selectate din ele, punînd în convergenţă datele ob-

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

ţinute prin tehnici şi metode specializate, pot lămuri mai bine fenomene complexe ca cele ale omului, muncii şi societăţii în interrelaţia lor, într-o coordonare antropologic-socială.

Urmărind omul total sau global, în condiţiile schimbărilor pe care le trăim, intervenite atît în muncă, cît şi în formele de viaţă socială, vom prezenta din multiplicitatea lui dimensiunile morfofiziologice, psihologice şi sociologice, cele din prima grupă biologică şi în relaţiile ei cu modificările intervenite în tehnică, ceea ce constituie obiect de cercetare, ca specialitate, al disciplinei denumite fiziologia muncii sau, mai conturat, al ergonomiei. Este privită însă nu numai în conţinutul ei tehnicist, ci şi sociologic şi care deci, din punctul de vedere al antropologiei, interesează atît antropologia fizică, cît şi antropologia culturală, cu un cuvînt antropologia integrală în sensul ei veridic. Aceasta va rezulta mult mai clar după comunicarea viitoare, cînd vor fi prezentate şi aspectele de ordin psihologic şi sociologic ale problemei.

Cercetarea ergonomică, din ale cărei date facem o primă comunicare, cuprinde ea însăşi aspecte complexe privind solicitările metabolice, energetice, cardiovasculare, neuromusculare, ca şi aspectele psihosociale privind condiţiile de muncă şi de viaţă a două grupuri de muncitori din două sectoare din ramura economică industrială, mineri şi lucrători la pădure. Aceste două sectoare au pondere însemnată în viaţa social-economică a regiunii Argeş. În lucrare ne-am limitat la prezentarea doar a cîtorva consideraţii privind aspectul energetic, cuprinzînd intensitatea efortului de operaţii şi consumul de energie global pe zi de muncă şi pe 24 de ore în diferite profesiuni şi locuri de muncă.

Au fost studiaţi 70 de muncitori în punctul de exploatare forestieră masivul Nagomirul de pe Valea Bratiei — Argeş; de asemenea, un lot de 150 de mineri, eşantion selectat din muncitorii de la Întreprinderea carboniferă Berivoeşti, sectorul Valea Podului, tot din regiunea Argeş. La mineri, pentru problemele ergonomice s-au făcut examene complexe pe 60 de muncitori din subteran şi 16 de la suprafaţă (în munca de confecţionare a bolţarilor folosiţi la armarea galeriilor principale de transport în mină).

Intensitatea efortului în activităţile profesionale s-a determinat prin tehnica Douglas—Haldane, probele de aer respirator recoltîndu-se cu circuit deschis, făcîndu-se apoi analiza chimică. Concomitent s-a întocmit cronograma profesională, consemnînd durata operaţiilor de muncă şi a intervalelor dintre ele. Pentru obţinerea unor date de referinţă s-au determinat în laborator reacţii fiziologice în repaus şi în efort standard.

Procesul de muncă în ambele ramuri studiate comportă o mare varietate de operaţii, în care efortul dinamic şi cel static se îmbină în diverse proporţii în funcţie de mişcările şi poziţiile corpului impuse de uneltele folosite şi condiţiile locului de muncă.

În figura 1 redăm sinoptic datele privind intensitatea efortului în diferite faze de lucru, pe operaţii, exprimată în consum caloric pe minut. Rezultă comparativ că intensitatea maximă de efort în muncile forestiere a fost de 8 kcal/min, iar în muncile miniere a depăşit 10 kcal/min. În ce priveşte intensitatea cea mai redusă, întîlnim la forestieri operaţii cu o cheltuială sub 5 kcal/min la cîteva posturi mecanizate, pe cînd în mină

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

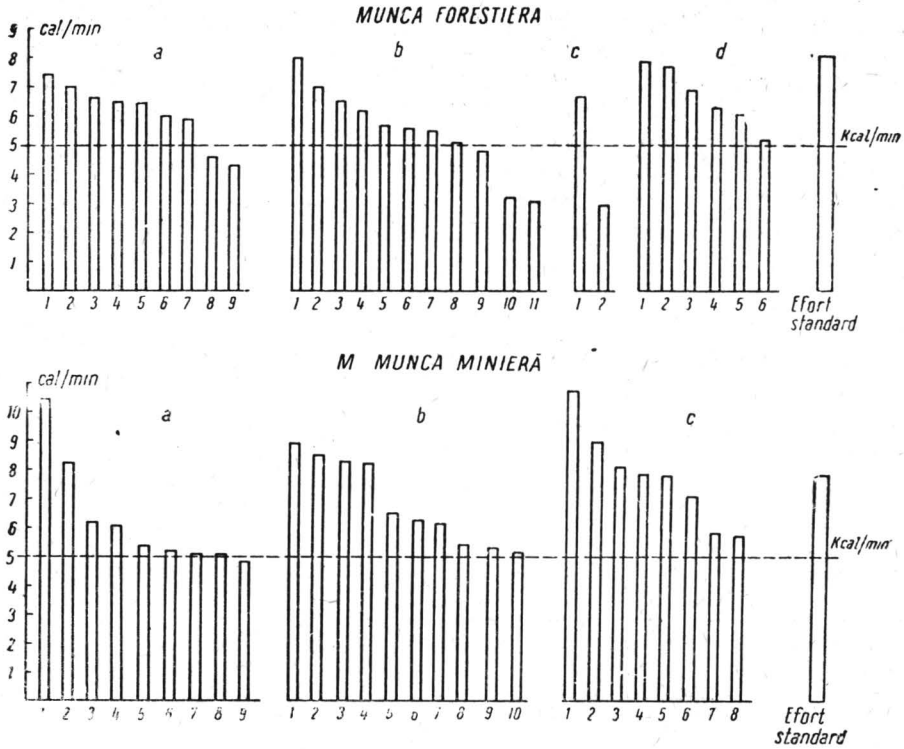

Fig. 1. — *F, MUNCA FORESTIERĂ* (intensitatea efortului pe operaţii). *a, Recoltarea lemnului.* 1, Despică lemn de foc; 2, urcă pantă; 3, secţionează crăci; 4, stivuieşte lemn de foc; 5, curăţă crăci cu toporul; 6, doboară; 7, secţionează lemn de lucru; 8, execută ţapa; 9, coboară panta; 10, se deplasează în teren plan. *b, Corhănit.* 1, Apropie manual; 2, cară coşcaie pe umăr; 3, confecţionează şi bate ţăruşi; 4, trage cu cîrligul; 5, aruncă lemn pe coşcaie. *c, Apropiat cu funicularul.* 1, Leagă sarcina în tason; 2, desface ciochinarul; 3, porneşte motorul; 4, ridică sarcina; 5, coboară sarcina în vale; 6, scoate ciochinarul. *d, Transport auto.* 1, Leagă sarcina, trage cablul; 2, conduce tractorul. *e, Munca pe rampă.* 1, Sparge lemn cu toporul şi maiul; 2, voltează cu pisica; 3, voltează cu ţapina; 4, încarcă lemn în vagon; 5, cioplește lemn pentru celuloză; 6, paisează.

M, MUNCA MINIERĂ (intensitatea efortului pe operaţii). *a, În abataj frontal.* 1, Bate cu toporul; 2, ajustează cu piconul; 3, încarcă cu lopata pe craţer; 4, taie cu toporul; 5, montează craţere; 6, bate găuri; 7, armează; 8, răpeşte stîlpi; 9, stivuieşte buşteni; 10, ridică stîlpii; 11, leagă cablul şi trage cu ţugul. *b, În abataj cameră.* 1, Împinge vagonete pline; 2, lopătează steril; 3, bate ştram; 4, urcă pantă cu echipament; 5, împinge vagonete goale; 6, lopătează cărbune; 7, bate cu toporul; 8, montează cindre; 9, bate găuri; 10, armează. *c, La confecţionarea bolţarilor.* 1, Aruncă bolţari în releu; 2, zideşte bolţari; 3, transportă bolţari cu căruciorul; 4, încarcă şi descarcă bolţari; 5, tasează bolţari; 6, stivuieşte bolţari; 7, cară forme; 8, lopătează nisip şi mortar.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

asemenea cazuri de operaţii moderate sau uşoare nu apar. La exploatarea în abataj frontal, majoritatea operaţiilor se situează în preajma valorilor de 5 kcal/min ca urmare a mecanizării introduse la evacuarea cărbunelui din abataj, ceea ce a micşorat efortul pentru toţi membrii echipei, rămînînd doar cîteva operaţii foarte grele (munca cu piconul şi cu toporul), în timp ce la lucrările pregătitoare de înaintare în subteran, precum şi la confecţionarea bolţarilor majoritatea operaţiilor constituie eforturi de intensitate considerabilă (6—8,5 kcal/min). La forestieri, cele mai multe operaţii reclamă o cheltuială de 6—7 kcal/min.

Bazaţi pe durata operaţiilor de muncă înscrise în cronogramele profesionale şi pe intensitatea efortului determinată fiziologic, s-a calculat consumul de energie pe profesii, pe oră, pe zi de muncă şi pe 24 de ore (tabelul nr. 1).

Tabelul nr. 1

Consumul de energie pe profesiuni, pe oră, pe zi-muncă şi pe 24 de ore la forestieri şi mineri

Industria	Profesiuni	Media greutăţii corporale (kg)	Kcal/oră	Kcal/kg corp/oră	Kcal/8 ore	Kcal/ 10 ore	Kcal/24 ore
Forestieră (recoltarea lemnului)	motorist	71,00	269	3,80	2 152	2 690	3 880
	ajutor	66,75	301	4,50	2 408	3 010	4 080
	fasonator lemn foc	66,00	367	5,60	2 936	3 670	4 664
Minieră (abataj cameră)	miner	69,30	315	4,83	2 523	—	4 210
	ajutor	66,70	367	5,50	2 941	—	4 630
	vagonetar	70,20	430	6,10	3 441	—	5 030
Minieră (abataj frontal)	miner	66,04	277	4,19	2 220	—	3 900
	ajutor	66,81	294	4,40	2 354	—	4 030
	vagonetar						

Rezultă că în ambele industrii consumul de energie depăşeşte 2 000 kcal/8 ore, iar pe 24 de ore a variat între 3 800 şi 5 000 kcal, valori ce situează aceste profesiuni între muncile grele. Atît motoristul din industria forestieră, cît şi minerul din abatajele frontale, ca rezultat al mecanizării muncii lor şi numeroaselor operaţii cu componente statice, au un consum energetic mai redus decît muncitorii din celelalte profesiuni studiate.

În figura nr. 2 redăm procentual consumul de energie pentru fiecare operaţie de muncă faţă de consumul total pe oră la opt profesiuni de bază din cele două sectoare de producţie.

Se poate constata din reprezentarea grafică o mai mare varietate de operaţii în munca minieră din subteran decît în munca din pădure şi diferenţe marcate între profesiuni.

Pentru a aprecia adaptabilitatea muncitorilor în raport cu nivelul solicitărilor din eforturile profesionale, am considerat drept un indicator obiectiv comportarea reacţiilor energetice şi cardiovasculare în proba de efort standard de 550 kgm/min efectuată în timp de 2 minute. Faţă de

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

aceeași solicitare, valorile consumului energetic pe kg/corp pe unitate de timp fiind asemănătoare (tabelul nr.2).

Reacțiile cardiovasculare au indicat o adaptare mai puțin eficientă la mineri decît la forestieri, evidențiată prin creșterea mai importantă a frecvenței pulsului în efort (cu 30 de pulsații la mineri și numai 15 pulsații pe minut la forestieri peste valorile de repaus din ortostatism) și prin

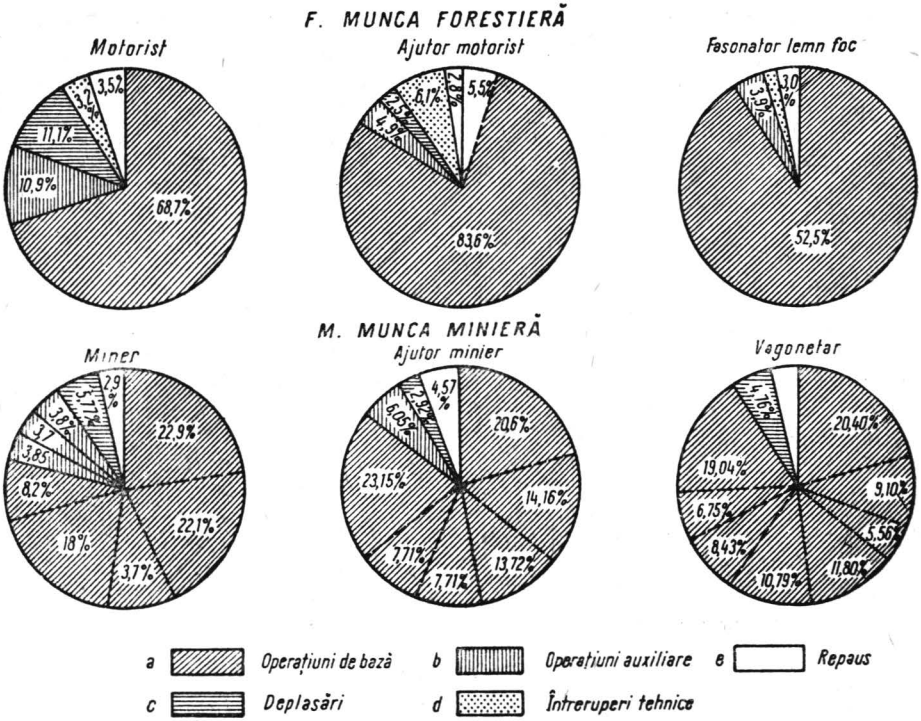

Fig. 2. — *F, MUNCA FORESTIERĂ* (activitățile caracteristice pe profesiuni). *Motorist. a*, Doborîre ; *b*, secționare ; *c*, deplasări ; *d*, întreruperi tehnice și organizatorice ; *e*, odihnă. *Ajutor motorist. a*, Scoate calupuri la țapă ; *b*, curăță crăci ; *c*, deplasări ; *d*, întreruperi tehnice ; *e*, odihnă. *Fasonatori lemn de foc. a*, Despică lemn ; *b*, stivuiește lemn de foc ; *c*, deplasări ; *d*, întreruperi tehnice ; *e*, odihnă.
M, MUNCA MINIERĂ (activitățile caracteristice pe profesiuni). *Miner. a*, Bate știam, lopătează, armează, perforează, încarcă G.M.L. ; *b*, pregătește pușcarea, împinge vagonet, cară perforator ; *c*, deplasări ; *d*, repaus. *Ajutor miner. a*, Bate știam, lopătează, armează, perforează, încarcă G.M.L. ; *b*, împinge vagonet, pregătește pușcarea ; *c*, deplasări ; *d*, repaus. *Vagonetar. a*, Bate știam, lopătează, cioplește cu toporul, cară bandaje, așază bandaje, cară cindre ; *b*, împinge vagonet ; *c*, deplasare ; *e*, repaus.

revenirea mai tardivă la valorile inițiale (2 minute la forestieri, pe cînd la mineri nu a revenit după 3) minute (fig. 3, tabelul nr. 3).

Între muncile ce se efectuează în cele două întreprinderi și, respectiv, sectoare industriale, luate în studiu, apar deosebiri importante atît în privința condițiilor de muncă, cît și în privința organizării muncii. Cîtă vreme munca forestieră se desfășoară în aer liber pe zi lumină, munca

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

minieră se efectuează în subteran, în condiţii de mediu precare şi în trei schimburi de muncă.

Tabelul nr. 2

Schimburi respiratorii comparative la muncitori forestieri şi la mineri în proba de efort standard de 550 kgm/min

Profesiuni	Nr. cazuri	Vol. resp/min	O_2/min	O_2 %	Cal/min	Cal/kg corp/oră
Forestieri	61	28,80 ± 4,79	1,69 ±0,25	5,95 ±0,81	8,14 ±1,33	7,88 ±1,18
Mineri	61	26,78 ± 4,64	1,69 ±0,25	6,30 ±0,60	7,86 ±1,32	7,28 ±1,13
Diferenţe	F-M	+ 2,02	0	−0,35	+0,28	+0,60
„t"		2,32	0	2,30	1,15	2,80

Tabelul nr. 3

Frecvenţa pulsului, în repaus (clino-orto) şi în timpul de revenire, după proba de efort standard

Profesiuni	Nr. cazuri	Clino	Orto	Revenire		
				M1	M2	M3
Forestieri	60	67,25 ±11,01	82,38 ±12,93	103,39 ±16,4	80,50 ±14,35	80,67 ±13,55
Mineri	60	67,31 ± 6,9	82,74 ±11,60	112,95 ±17.80	85,82 ±14,79	84,26 ±13,60

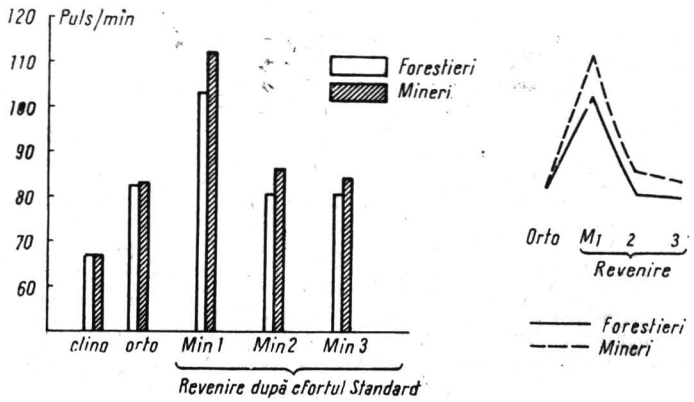

Fig. 3. — Reacţiile pulsului în proba de efort standard ca indicator pentru gradul de adaptare funcţională a minerilor şi muncitorilor forestieri la eforturi profesionale variate.

Aspectul energetic al profesiunilor din industria forestieră şi minieră, corelat cu cel psihosocial, ne va permite să scoatem în evidenţă şi mai bine

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

dificultățile de adaptare a acestor muncitori în activitatea industrială și să prevedem măsurile necesare pentru îmbunătățirea condițiilor de muncă și de viață, ceea ce vom prezenta în numărul viitor al revistei.

Institutul de igienă, Secția de fiziologie a muncii
Laboratorul de ergonomie
Centrul de cercetări antropologice,
Secția de antropologie socială, demografică
și culturală

Primit în redacție la 20 ianuarie 1967.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

CONTRIBUȚII ÎN VEDEREA UNEI ANTROPOLOGII A MUNCII, FIZICĂ, SOCIALĂ ȘI CULTURALĂ

Cîteva date privind grupurile tradiționale agricole din satele Berivoești-Pămînteni și Berivoești-Ungureni — Argeș, care se încadrează în munca minieră

DE

SUZANA GRINȚESCU-POP, V. V. CARAMELEA și TH. ENĂCHESCU

572 : 331(498)

Se publică cîteva date din materialele obținute prin cercetări concrete de antropologie fizică și de antropologie socială și culturală, menite să contribuie : a) la definirea antropologică complexă biologică-socială a populației actuale din regiunea Argeș ; b) totodată, la rezolvarea problemei asupra modului cum răspunde, cum se adaptează organismul uman, cum se integrează omul în condițiile de muncă și de viață ale societății contemporane românești, care se industrializează în ritm rapid, deci la munca cu mașina, în echipe, în schimburi diurne și nocturne, uneori în subteran și în foarte numeroase cazuri cu deplasări zilnice între locul de muncă și mediul rezidențial.

Îmbinarea rezultatelor unor cercetări efectuate de secțiile de antropologie socială, demografică și culturală și de antropologie aplicată ale Centrului de cercetări antropologice al Academiei face ca ele să capete un interes practic în construcția socială, în urmărirea științifică a dezvoltării multilaterale a omului în condițiile de muncă și de trai ale societății contemporane.

Concret, efectuîndu-se cercetări la întreprinderea carboniferă din Berivoești, care cuprinde mai bine de jumătate din populația activă masculină a grupurilor umane ce formează cele două sate, printr-o operație de selectare a minerilor băștinași, s-a urmărit să se cunoască caracteristicile antropologice ale populației actuale, cît și rezolvarea problemelor umane generate de dezvoltarea industrială, în final încercîndu-se o concluzie asupra felului cum se comportă diverse tipuri antropologice la schimbările în muncă și mediu.

ST. CERC. ANTROPOL., 1967, T. 4, NR. 1, P. 135–141

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Satele cercetate sînt situate în depresiunea Cîmpulungului-Muscel, sau, mai larg încadrate, în depresiunea getică a Munteniei.

Berivoești-Pămînteni și Berivoești-Ungureni se situează în zona colinară sau a „muscelelor" la bordura Carpaților Meridionali, între dealuri și văi existînd o diferență de nivel de 150—200 m. Rîul principal este Valea Bratiei, în care se varsă Năvrapul, Rîușorul, precum și văile Satului, Podului și Drăganei. Precipitațiile cad, în general, în cantitate mijlocie, 550—800 mm. Temperatura aerului e moderată, atingînd maximul în luna iulie. Între mineralele utile care au dus la dezvoltarea industrială a zonei sînt ligniții din pontian, în perimetrul exploatărilor de la Berivoești formînd intercalații de 1—2,5 m (partea geologică-geografică a cercetării noastre este realizată de către prof. Al. Bera de la Institutul pedagogic din Pitești, care, în calitatea de colaborator al acad. G. Murgeanu, a efectuat numeroase investigații în această zonă, și de prof. I. Popescu-Argeșel, doctorand în geografie la Universitatea din Cluj, și va fi prezentată într-un capitol aparte al sintezei microregionale).

Sub aspect istoric, social și economic, ne găsim într-o zonă cu bogate mărturii arheologice propriu-zise, de arheologice socială, documentare toponomice, lingvistice și tradiții orale, care converg în atestarea unei zone vechi populate. Arheologul Flaminiu Mîrțu, directorul Muzeului raional din Cîmpulung-Muscel, a descris și discutat în *Studii și cercetări de istorie veche*, periodic al Institutului de arheologie al Academiei, un topor de cupru găsit la Berivoești, iar unul dintre noi (dr. V. V. Caramelea) a adunat de pe teritoriul satului o colecție de toporașe de piatră din epocile neolitică și bronz, o ceramică din perioadele dacică și romană, precum și din perioada migrațiunilor și a feudalismului timpuriu și o colecție de documente istorice (secolele XV—XIX) ale moșnenilor berivoești-pămînteni, ale rumânilor din Năpîrteni și ale rumânilor transilvăneni, ultimele două grupuri formînd actualul sat Berivoești-Ungureni.

Populația a trăit și s-a dezvoltat multă vreme în condițiile de viață socială tradițională ale obștilor.

Istoricul Petre Panaitescu și sociologul H. H. Stahl discută în lucrările lor devălmășia berivoeșteană și rămășițele ei, care prezintă o deosebită importanță pentru studiile de antropologie socială. De altfel, rămășițele obștii din Berivoești — două tipuri din două faze ale evoluției ei, una aparținînd structurii sociale inițiale a satului, iar alta unei forme sociale mai dezvoltate — au constituit materialul unei lucrări, demonstrație pe un caz concret că „obștile de moșneni" întîlnite pînă de curînd nu sînt asociații de proprietari privați pentru stăpînirea în indiviziune, mai practică, a unui fond teritorial cu destinație economică, să zicem forestier-pastorală, ci o rămășiță a formei sociale inițiale a satului românesc. Lucrarea a fost realizată în cadrul cercetărilor școlii sociologice de la București, iar sintezele sau rezumatul a două capitole au fost comunicate la două congrese internaționale de științe antropologice și etnologice.

În sat se păstrează de către bătrîni tradiția eroului eponim, iar sediul fondatorului satului ar fi fost pe Valea Berii.

Cele două sate, Berivoești-Pămînteni și Berivoești-Ungureni, au cunoscut o economie rurală, mixtă, așa-zisă pastoral-forestier-agricolă, favorizată desigur de condițiile naturale ale unei zone de contact între munte și coline, acoperită cu păduri, cu ochiuri pentru pășune sau cu luminișurile

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

unor poieni în interiorul pădurilor, unor culmi despădurite, locuri de păşune şi deseori bune pentru agricultură pe coastă şi pe mici lunci, constituite în cadrul văilor care adeseori se deschid ceva mai larg. Păstoritul este de formă pendulatorie între sat (iarna) şi munte înalt (în trecut, către munţii Berivoescu Mare şi Mic), cu un „tomnatic" şi „primăvăratic" de 2—4 săptămîni. Urcarea şi coborîrea de la munte se fac pe teritoriul înţărcătorilor Oboarele Mari şi Mici, Năvrapuri şi Năvrăpelul, Cărpănoasa, Şeţu şi Chiperul. În aceste înţărcători, vara rămîne numai tineretul bovin, care noaptea este adăpostit şi păzit în oboare; vacile cu lapte păşunează ziua tot aici, dar coboară în fiecare seară în sat. În aceste înţărcători s-a făcut multă vreme, ca şi pe teritoriul satului propriu-zis, pe „locuri" obţinute prin „runcuiri" şi „curături", o agricultură cu „plugul" pe luncă şi cu „sapa" pe coastele dealurilor, folosindu-se tehnica agricolă tradiţională a „moinei" şi „pîrloagei". De altfel, toponimia satului conţine denumiri ca „în pîrloage", „la curătură", „în runc" (de la latinescul *curare* şi *runculare*), care mărturisesc tehnica de realizare prin defrişare, prin ardere a tufelor, obţinîndu-se locuri de arătură şi fîneţe pe care s-a aplicat tehnica agricolă „a moinei" şi „a pîrloagei".

Unul din noi a cercetat direct şi a descris caracterele acestor rămăşiţe de obşte, rămăşiţe de structură socială, de tehnici agricole străvechi; observaţia directă (etnografic) le-a putut tipologiza sau sistematiza prin comparaţii (etnologic), iar cu ajutorul mărturiilor de arheologie socială (pentru diferite faze ale structurii obştii) a putut realiza o sinteză (antropologie socială), redînd trăsăturile mediului social în condiţiile căruia au evoluat, biologic şi social, grupurile sociale berivoeştene pînă cînd în viaţa social-economică a acestora intervin schimbări.

Sub aspect social-demografic şi istoric cu privire la grupul de băştinaşi, despre care avem o ştire mai largă referitoare la un „Drăguş cu ceata lui", peste care în mai multe perioade au pătruns în obşte români ungureni (transilvăneni), primul fiind semnalat ca prezent la 1603, precum şi cu privire la venirile de ungureni din Berivoeşti-Ungureni există o documentaţie excepţional de bogată. Prezenţa ungurenilor în toate cele 7 sate Berivoeşti, atît prin veniri directe în aceste sate, după cum se vede din catagrafii, cît şi prin căsătoriile intersăteşti berivoeştene, este atestată patronimic: familii cu numele de Ungureanu sînt în Oţelu, Gămîceşti, Bratia, Valea Satului, Vatra Satului, Berivoeşti-Ungureni.

Referitor la viaţa economică şi socială în trecut în Berivoeşti, nu se putea face o categorisire profesională specială a oamenilor, deoarece toţi erau ţărani, ocupîndu-se cu agricultura (cultivarea cîmpului, pomicultura), creşterea vitelor, precum şi cu lucrul la pădure pentru nevoi gospodăreşti.

În cadrul acestei omogenităţi ocupaţionale, începe să se distingă cu timpul unele meserii care, iniţial, se făceau de cîţiva dintre ţărani alternativ cu agricultura, îngrijitul vitelor şi munca la pădure. Apar dulgherul, tîmplarul, dogarul, cojocarul, ciobanul etc. Aceştia erau agricultori o bună parte a anului, în sezoanele agricole, şi numai în intervalul de iarnă, cînd ţăranii au aşa-zişi timpi morţi (nu timp liber), ei făceau şi pe meseriaşii, în domeniile în care căpătaseră faţă de consătenii lor mai multă îndeletnicire, uneori chiar prin învăţătură, sub forma uceniciei pe lîngă tată, rudă, vecin sau vreun bătrîn binevoitor.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Apariţia unor întreprinderi industriale pentru extracţia cărbunelui lignit, pentru exploatarea pădurilor a creat o primă mare diviziune a ţăranilor din Berivoeşti în muncitori minieri, muncitori forestieri şi agricultori, în cadrul lor deosebindu-se numeroase profesiuni pe locuri de muncă. O cercetare de antropologie a muncii impune cunoaşterea evoluţiei profesionale, în cazul nostru trecerea de la agricultură la muncă industrială în echipe cu maşina, în schimburi, în loc de unelte mărunte, muncă familială şi numai diurnă.

ANTROPOLOGIE FIZICĂ

Populaţia este de statură mijlocie supracentral, cu şezînde mijlocii şi un raport între ele de mezatiskelie centrală (tabelul nr. 1).

Calota cefalică, dimensional şi conformativ, se prezintă astfel : g-op sînt mijlocii central asociate cu eu-eu late şi t-v înalte sub centrul categoriilor respective.

Se remarcă nivelul poziţional t-v care nu întrece sau întrece foarte puţin pe cel al lăţimii cefalice.

Din complexul dimensional de mai sus rezultă complexul conformativ, caracterizat prin hiperbrahicefalie moderată, asociată cu hipsicefalie centrală şi metriocefalie cu tendinţe spre tapeinocefalie.

Masivul facial realizează o dezvoltare mijlocie spre limita superioară a lăţimii (zy-zy) asociată cu n-gn lungi sub centrul acestei categorii. Conformativ, nivelul de dezvoltare al lungimii feţei dominînd pe cel al dezvoltării în lăţime, rezultă feţe leptoprosope, dar incipiente.

Nasurile de lăţime mijlocie sînt lungi central. Conformativ, nasurile leptorine încadrate în scara Eickstedt pentru Europa se situează în categoria nasurilor relativ mijlocii de late cu tendinţe spre înguste.

Pigmentaţia ochilor înscrie un procentaj masiv de culoare intermediară deschisă (70,80 %), dar cu o oarecare concentrare pentru nuanţele de prag între categoria de ochi de culoare intermediară deschisă şi intermediară închisă.

Pigmentaţia părului excelează în păr brun-negru (96 % şi 97 %), cu o mare concentrare pentru nuanţele W şi X.

Forma occipitalelor prezintă o majoritate de occipitale mijlocii de bombate (56,8 şi 53,6 %), cu o oarecare tendinţă spre occipitale plate.

Profilul nasului este aproape în procente paritare drept sau convex şi însumează aproape toate cazurile ; nasuri concave şi ondulate, sînt cu totul rare (tabelul nr. 2).

Pe baza complexului caracterelor expuse se poate conchide la o pregnantă prezenţă de caractere alpinoide asociate cu caractere dinaro-nordice.

Populaţia se integrează în formulări analoge cu Drăguş, sat din Făgăraş (fig. 1), unde a fost reţinută caracteristică hiperbrahicefalia la nivel poziţional apropiat cu hipsicefalia în prezenţa unei metriocefalii net orientată spre tapeinocefalie.

Feţe incipient leptoprosope şi nasuri relativ mijlocii cu tendinţe spre înguste se arată de asemenea a fi comune cu Drăguş.

La nivelul elementelor ca statura şi şezînda, omologarea de asemenea este susţinută.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 1

Dimensiuni absolute și indiciale celor două loturi de mineri din Berivoești-Pământeni (P) Berivoești-Ungureni (U)

Caracterul	Lotul	N	M	σ	m	v	T.S.
g—op	P	87	181,92	4,68	0,502	2,57	0,996
	U	35	183,18	6,84	1,156	3,73	
eu—eu	P	87	157,63	4,68	0,502	2,97	0,147
	U	35	157,78	5,28	0,892	3,35	
zy—zy	P	87	142,62	4,33	0,464	3,04	0,017
	U	35	142,48	4,19	0,708	2,94	
n—gn	P	87	126,41	5,96	0,639	4,71	0,222
	U	35	126,11	7,32	1,237	5,80	
n—sto	P	42	79,26	3,68	0,568	4,64	1,058
	U	19	80,56	4,74	1,087	5,88	
n—sn	P	86	57,54	3,72	0,401	6,47	0,031
	U	35	57,76	3,55	0,600	6,15	
al—al	P	87	35,62	3,10	0,333	8,70	0,157
	U	35	34,76	2,58	0,436	7,42	
t—v	P	87	128,08	5,20	0,557	4,06	1,184
	U	35	126,72	5,96	1,007	4,70	
Statura	P	87	1691,70	64,56	6,920	3,82	1,026
	U	34	1677,10	72,60	12,452	4,33	
Î. șezîndă	P	42	872,90	29,19	4,505	3,34	1,209
	U	19	870,80	38,96	8,938	4,47	
eu—eu/g—op	P	87	86,64	3,35	0,359	3,87	0,013
	U	35	86,53	4,35	0,735	5,03	
t—v/g—op	P	87	70,54	3,03	0,325	4,30	0,161
	U	35	69,45	3,46	0,585	4.98	
t—v/eu—eu	P	87	81,47	3,11	0,333	3,82	1,302
	U	35	80,65	3,21	0,543	3,98	
n—gn/zy—zy	P	87	88,61	4,24	0,454	4,79	0,028
	U	35	88,35	4,77	0,806	5,40	
n—sto/zy—zy	P	42	55,89	2,88	0,444	5,11	0,894
	U	19	56,31	2,31	0,530	4,10	
al—al/n—sn	P	86	62,29	6,48	0,699	10,40	1,457
	U	35	60,43	6,32	1,068	10,46	
Î. șezîndă/statură	P	42	52,02	1,38	0,213	2,65	0,044
	U	18	52,00	1,64	0,386	3,15	

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

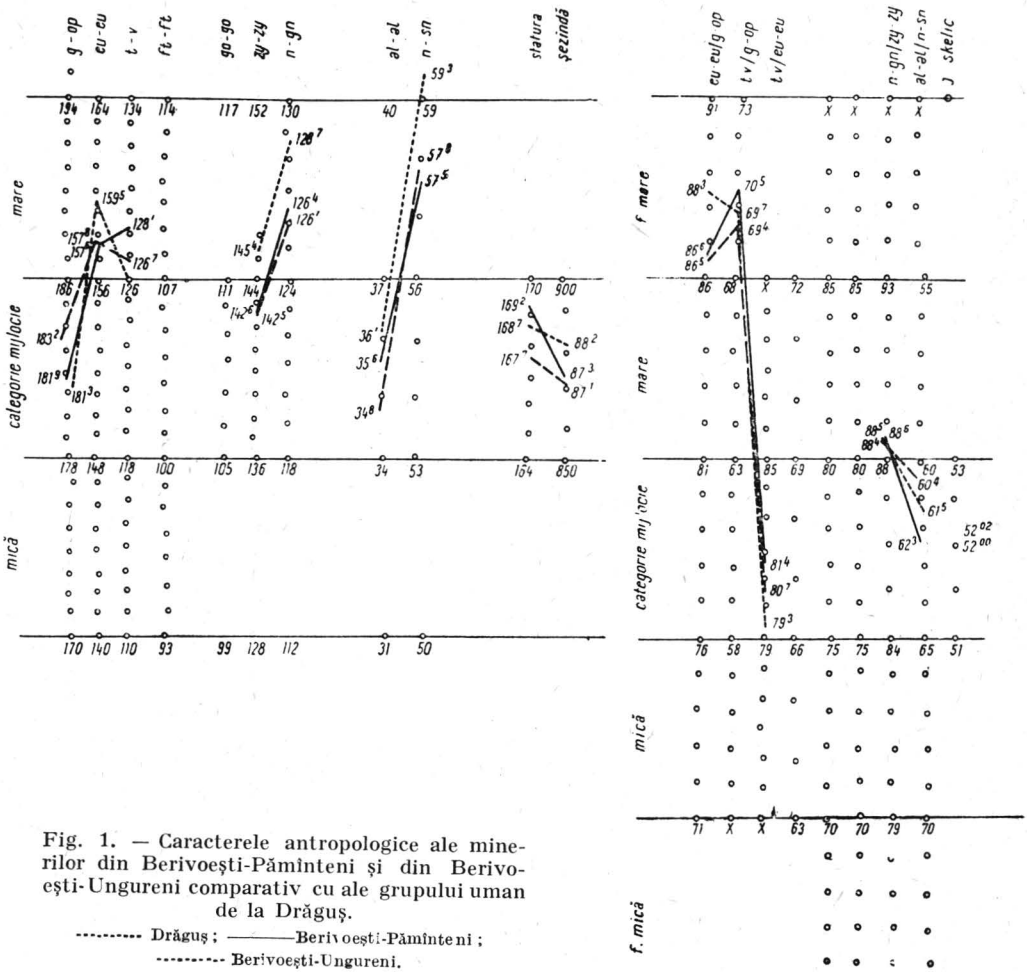

Fig. 1. — Caracterele antropologice ale minerilor din Berivoeşti-Pămînteni şi din Berivoeşti-Ungureni comparativ cu ale grupului uman de la Drăguş.

--------- Drăguş; ———— Berivoeşti-Pămînteni;
--------- Berivoeşti-Ungureni.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Părul de nuanțe W și X vine să întărească apropierea complexelor de Berivoești și Drăguș.

Tabelul nr. 2

Repartiția (%) pe categorii a pigmentației și a unor caractere de observație în eșantioanele selectate din populația minieră din Berivoești-Pământeni (P) și Berivoești-Ungureni (U)

Caracterul	Repartiția pe categorii (%)					
Pigmentația ochilor	deschis	intermediar			închis	
		deschis	închis	total		
P.	—	71	20	91	9	
U.	—	80	17	97	3	
Pigmentația părului	blond		brun		brun-negru	roșu
P.	—		2,4		96,4	1,2
U.	—		3,0		97,0	—
Forma occipitalului	bombat		mijlociu		aplatisat	
P.	10,5		65,8		23,7	
U.	21,4		53,6		25,0	
Profilul nasului	drept		convex		concav	ondulat
P.	50,8		40,0		3,1	6,1
U.	50,0		45,5		4,5	—

În această primă notă am comunicat cîteva date de antropologie fizică (tipul antropologic), de antropologie socială, economică și culturală care caracterizează două grupe rurale în momentul cînd o parte din membrii lor se încadrează în munca minieră. Vom continua cu alte caracterizări de ordin social și biologic, pentru a urmării modul lor de adaptare morfofuncțională și de integrare psiho-socială cum și alte contribuții la o antropologie socială a muncii.

Centrul de cercetări antropologice

Primit la redacție la 31 ianuarie 1967.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

CONTRIBUȚII LA STUDIUL DIFERENȚIERII MORFOLOGICE A UNUI LOT DE FORESTIERI ÎN FUNCȚIE DE PROFILUL DE MUNCĂ.
NOTA II: PROFILUL DE MUNCĂ — FACTOR SELECTIV ȘI MODELATOR AL CONFORMAȚIEI MORFOLOGICE

DE

TH. ENĂCHESCU, SUZANA GRINȚESCU-POP și VL. GEORGESCU

572 : 331 (498)

Cercetîndu-se diferențierea morfologică a unui lot de forestieri în funcție de acțiunea selectivă a factorilor de muncă, se pune în evidență existența unei diferențieri conformative și a unei modelări corelative în funcție de specificul de muncă.

În nota I a acestui studiu (5) ne-am ocupat de determinarea specificului genotipic pe plan somatologic al lotului de forestieri. În acest scop, au fost utilizate caractere craniofaciale, care, după cum se știe, sînt supuse numai într-o măsură mai redusă influențelor de mediu, în comparație cu caracterele corporale propriu-zise. Cu acest prilej, s-a văzut că lotul de forestieri prezintă caracterele preponderent dinaroide, făcînd deci parte dintr-o grupare de populație care reprezintă sub raport ecologico-rasial o formă adaptativă la condițiile de viață ale arealului montan al climei temperate din emisfera noastră. Acest fapt ne este confirmat de studiul repartiției geografice a acestei rase și a formelor sale înrudite (armenidă și alpină), efectuat de regretatul prof. von Eickstedt (3). Așa cum se poate vedea din harta sa antropologică, aceste forme ocupă în mod preponderent și fără întrerupere un întreg șir de munți, începînd cu Munții Caucaz și continuînd cu podișul Asiei Mici, Munții Balcani, Dinarici, Carpați, Alpi, Apenini, Podișul Central al Franței și încheind cu Munții Pirinei.

Faptul că lotul nostru de forestieri face parte dintr-un grup de populație dinaridă, filogenetic adaptată la mediul geografic montan în care trăiește și astăzi, constituie o indicație că, în acest caz, cercetarea acțiunii selective a factorilor de muncă este foarte potrivită, întrucît eventualele modificări care ar fi puse în evidență pot să fie datorate, cu cea mai mare probabilitate, factorilor de muncă.

ST. CERC. ANTROPOL., 1967, T. 4, NR. 1, P. 143–150

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

În plus, trebuie să mai menţionăm faptul că, după cum s-a demonstrat în cuprinsul notei I, factorul de muncă manifestă pe plan demografic o acţiune selectivă extrem de puternică, deoarece vîrstele de peste 40 de ani sînt în mod practic eliminate din procesul de muncă forestieră. Acest fapt constituie o nouă indicaţie că munca forestieră este un factor extrem de solicitant pentru organism şi că, în acest caz, sînt de aşteptat să se producă şi efecte biologice directe asupra organismului, nu numai indirecte, ca acelea demografice.

De altfel, această ipoteză de lucru în ceea ce priveşte intensitatea influenţei factorului muncă este susţinută şi de determinările de consum energetic efectuate pe acelaşi lot de forestieri de către sectorul de fiziologie a muncii al Institutului de igienă. Aceste determinări au arătat existenţa unui consum caloric care poate urca pînă la 4 000—5 000 de calorii zilnic (6). De aceea este de aşteptat ca munca fizică forestieră, extrem de solicitantă pentru organism, să reprezinte un factor selectiv şi modelator de prim ordin.

Iată de ce, în cea de-a II-a notă a studiului de faţă, ne propunem să ne ocupăm de natura, modalitatea şi sfera de acţiune a factorilor selectivi ai muncii fizice asupra conformaţiei morfologice, în calitatea acesteia de echivalent al normei de reactivitate a organismului.

Spre deosebire însă de nota I, în cuprinsul căreia ne-am ocupat de caracterele cranio-faciale, care, după cum se ştie, prezintă, în condiţiile tehnico-civilizatorice de astăzi, un caracter de mai mare stabilitate, în nota a II-a ne vom ocupa de caracterele corporale care, prin opoziţie, sînt supuse într-o mult mai mare măsură influenţei factorilor selectivi şi dovedesc o mai mare plasticitate — este drept doar fenogenetică—faţă de factorii de mediu, aşa cum au demonstrat studiile astăzi clasice pe gemeni (8).

MATERIAL ŞI METODE

Lotul de forestieri studiat se compune din 50 de subiecţi provenind în egală măsură din sectoarele cu munci manuale şi munci semimecanizate, de exploatare în teren.

Parametrii studiaţi sînt reprezentaţi de următorii indicatori corporali dimensionali şi de conformaţie : ponderea, statura (v-sol), înălţimea şezîndă, sst-sy, sy-sol, a-a, ic-ic, tro-tro, circ. bihumerală, circ. fesieră, circ. maximă a coapsei şi indicii Rohrer, sst-sy/sy-sol, a-a/circ. toracică (Kretschmer), circ. maximă a coapsei/pondere (indicele Georgescu), circ. fesieră/circ. bihumerală, ic-ic/a-a.

Pentru urmărirea efectelor selective ale muncii, au fost puse în antiteză muncile manuale de solicitare energetică maximă (corhănitul) faţă de muncile manuale de mai mică solicitare (încărcat) şi cu cele mecanizate (fasonatul cu ferăstrăul portabil cu motor).

Pentru ficare sublot de muncitori făcînd parte din aceste profile de muncă s-au calculat în mod separat constantele parametrilor de mai sus.

Prezenţa sau absenţa procesului de diferenţiere somatică intragrupală, în funcţie de profilul de muncă, a fost stabilită cu ajutorul testului (t) (4).

$$t = \frac{\overline{X} - \overline{X}'}{S} \sqrt{\frac{(n_1 + 1)\,(n_2 + 1)}{n_1 + n_2 + 2}}$$

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Pentru o mai bună reprezentare a eventualelor deviații înregistrate, s-au folosit, ca sistem de referință, constantele întregului lot de 50 de forestieri, din care provin grupele de muncă respective. Rezultatele obținute sînt apoi reprezentate în mod intuitiv cu ajutorul unui grafic sigmatic de tipul aceluia utilizat pentru prima dată, încă din anul 1910, de Mollison (7).

REZULTATE ȘI DISCUȚII

Rezultatele obținute pot fi urmărite cu ajutorul tabelului nr. 1, în care sînt prezentate constantele pentru valorile absolute și indicii conformativi, precum și situația de asigurare statistică a diferențierii dintre subgrupele de muncitori forestieri, cu ajutorul testului (t).

Notația cu — sau cu + înseamnă că diferențierea lotului comparat s-a realizat, respectiv, prin scăderi sau creșteri ale caracteristicilor. Notația 0 indică lipsa de asigurare statistică pentru o diferențiere observată inițial.

Rezultatele cifrice sînt înfățișate apoi grafic în figurile 1 și 2, pentru fiecare valoare în parte notîndu-se pe curbă cu semne speciale asigurarea statistică în ipoteza (t) $<0{,}05$.

În urmărirea rezultatelor obținute ne vom referi în mod special la figurile 1 și 2.

Din figura 1 reiese că între subgrupele de forestieri se produce o situare de tipul opozabilității. Pe de o parte, valorile absolute ale corhănitorilor se plasează față de medie în mod exclusiv în categoria minus variantelor; pe de altă parte, încărcătorii și fasonatorii motoriști se plasează de asemenea, în mod exclusiv, în categoria plus variantelor. Deosebirea dintre aceste două grupe, polar opuse, constă în ceea că, pe cînd minusurile valorice ale corhănitorilor sînt foarte puternic exprimate, situîndu-se în jurul valorii -1δ, acelea ale încărcătorilor și modeliștilor se plasează în general înregistrînd valoric $+1/2\delta$.

Asistăm, așadar, la producerea unui efect antagonist al factorilor selectivi de muncă, corhănitorii fiind în general microsomatici, iar încărcătorii și motoriștii tinzînd spre macrosomatism.

În timp ce în cazul corhănitorilor este foarte vizibil însă că nu toate caracterele metrice au scăzut la fel de mult și că deci se constituie o inegalitate evidentă între ele, la celelalte două subgrupe (încărcători și motoriști) denivelarea intrasigmatică dintre diversele valori este mult mai puțin accentuată.

În cazul corhănitorilor, caracteristicile somatice generale, ponderea (p) și statura (v-sol) s-au situat la un nivel valoric foarte scăzut în comparație cu media. Aceste scăderi se datoresc, în primul rînd, acelor caractere particulare care s-au situat la nivelul valoric cel mai coborît : tren posterior subdezvoltat, manifestat printr-un bazin mic (ic-ic, tro-tro, circ. maximă a coapsei și circ. fesieră), precum și prin membre inferioare scurte (sy-sol). În același timp se remarcă scăderi comparativ mult mai mici față de primele caractere considerate, pentru trenul anterior al corpului (a-a, înălțime șezîndă și circ. toracică). Din jocul inegal al acestor scăderi rezultă o proporționare specifică a corhănitorilor, care, după cum reiese din grafic (fig. 2), înscriu un raport foarte mare pentru circumferința maximă a coapsei/pondere;

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 1

Nivelul de dezvoltare corporală al muncitorilor forestieri din zona superioară a văii Bratiei, Muscel-Argeș – în general și pe unele specifice de muncă manuală și mecanizată

Caractere		Lot general	Pe specific de muncă			Test *t* intergrupal (P 0,05)		
			corhănitori	încărcători	fasonatori motoriști	corh./inc.	corh./mot.	inc./mot.
Pondere	N	43	9	8	5	—	—	0
	M	63,000	56,889	66,250	65,780			
		6,14	6,08	6,23	8,49			
Statura	N	49	8	9	5	—	—	0
	M	1661,1	1603,3	1684,3	1703,2			
		59,80	58,42	56,49	40,15			
Șezînda	N	49	8	9	5	—	—	0
	M	873,1	852,8	885,3	892,6			
		37,00	44,98	40,14	10,48			
sst-sy	N	49	8	9	5	0	—	0
	M	484,8	465,8	491,1	492,4			
		23,54	32,03	30,59	20,71			
sy-sol	N	50	9	9	5	—	—	0
	M	872,9	831,0	882,6	897,6			
		39,00	34,51	30,98	24,41			
a-a	N	50	9	9	5	0	0	0
	M	383,4	381,3	381,4	387,4			
		15,05	12,61	16,19	15,84			
ic-ic	N	50	9	9	5	—	—	0
	M	285,3	268,1	294,3	293,8			
		15,10	9,95	12,69	7,53			
tro-tro	N	50	9	9	5	—	—	0
	M	316,4	306,3	327,9	320,2			
		12,50	10,34	11,84	14,76			
Circ. To în repaus	N	50	9	9	5	—	—	0
	M	891,5	862,9	904,2	912,0			
		40,90	43,62	47,28	12,21			
Circ. coapsă	N	50	9	9	5	0	0	0
	M	485,9	467,4	487,9	489,2			
		31,30	32,49	25,28	46,58			
Circ. bihumerală	N	49	9	8	5	—	—	0
	M	1039,2	1006,7	1046,9	1058,8			
		40,00	37,84	44,83	45,63			
Circ. fesieră	N	49	9	8	5	—	—	0
	M	889,9	853,3	909,1	911,2			
		41,40	31,70	40,99	40,96			

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

(*Tabelul nr. 1 continuare*)

Caractere		Lot general	Pe specific de muncă			Test *t* intergrupal (P 0,05		
			Corhănitori	Încărcători	fasonatori motoriști	corh./inc.	corh./mot.	inc./mot.
Ind. Rohrer	N	41	8	8	5	0	0	0
	M	1,38	1,37	1,42	1,33			
		0,12	0,15	0,08	0,16			
sst—sy / sy—sol	N	48	8	9	5	0	0	0
	M	55,58	56,31	55,68	54,86			
		3,21	4,26	3,42	1,65			
A—A / circ.To	N	50	9	9	5	+	+	0
	M	43,02	44,26	42,25	42,50			
		2,09	1,70	1,79	1,76			
circ.fesieră / circ.bihum	N	48	9	8	5	0	0	0
	M	85,55	84,80	86,91	86,08			
		2,53	2,49	3,75	2,78			
ic—ic / A—A	N	50	9	9	5	—	—	0
	M	74,31	70,37	77,20	75,97			
		4,52	3,06	2,93	4,52			
circ-coapsă / P	N	43	9	8	5	+	+	0
	M	77,13	82,49	74,16	74,61			
		4,92	4,68	4,79	2,98			

aceasta din cauză că numitorul funcției, circumferința coapsei a scăzut puțin în raport cu ponderea. Acest lucru este explicabil dacă ne referim la consumul caloric al acestor corhănitori, care este cel mai ridicat dintre toate profilele de muncă forestieră, așa cum reiese din datele ergonometrice(6).

De asemenea, raportul dintre umeri și torace se situează la un nivel ridicat pe ansamblul subgrupărilor, ceea ce coincide cu solicitarea puternică a trenului anterior în muncile manuale cu toporul, la doborît și, mai ales, la fasonatul metrilor steri. Raportul trunchi/membre inferioare (sst-sy/sy-sol) indică faptul că acești corhănitori se recrutează în mod selectiv din categoria de brahischeli în sensul indicelui Giufrida Ruggeri. Opoziția existentă între dezvoltarea mai puternică a trenului anterior și dezvoltarea mai slabă a trenului posterior își găsește cel mai bine expresia în raportul lățime bazin/lățime umeri (ic-ic/a-a), care este foarte scăzut. Dintre celelalte raporturi mai trebuie menționată comportarea neașteptată a indicelui Rohrer, care este mult prea coborît — chiar puțin sub valoarea medie — pentru o categorie de înălțime de tip de minus variantă. Or, se știe că pe curbele normale de variabilitate indivizii cu staturile cele mai mici înscriu indicii de plenitudine corporală Rohrer cei mai mari (1). Această situație specială se datorește faptului că în cazul corhănitorilor ponderea a înregistrat una dintre valorile cele mai scăzute pe ansamblu. Și de data aceasta explicația trebuie căutată în diminuarea rezervelor adipoase ale organismului printr-un mare consum energetic.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Încărcătorii la rampa de vagoane înscriu, la rîndul lor, o serie de elemente specifice. În cazul acestora se remarcă cea mai mare plus variantă pentru lăţimea şoldurilor (tro-tro), asociată cu valori dintre cele mai mari în cazul forestierilor pentru circumferinţa coapsei şi lăţimea

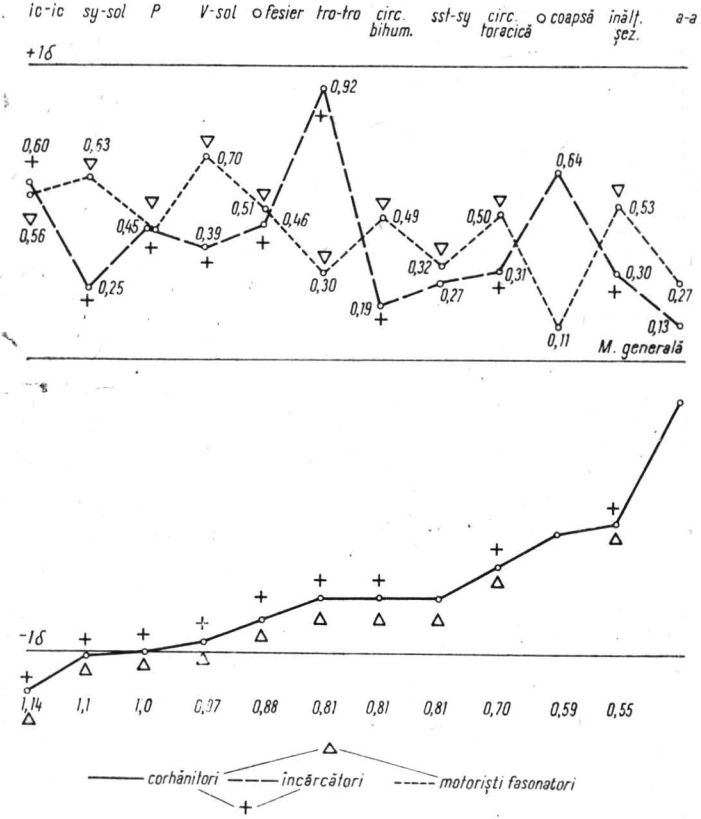

Fig. 1. — Situarea constantelor dimensionale ale subloturilor de corhănitori, încărcători şi fasonatori motorişti în funcţie de dispersia sigmatică a lotului general de forestieri.

superioară a bazinului (ic-ic). Dezvoltarea bună a bazinului este astfel evidentă. Ea se traduce, în contrast cu corhănitorii, printr-un raport de tip plus variant la nivel relativ ridicat pentru relaţia lăţimea superioară bazin/lăţimea umeri (ic-ic/a-a). Aceasta concordă cu cerinţele muncii lor, în care cel mai mare efort este acela de împingere a buştenilor cu ţapina şi de ridicare a acestora în vagon, munci care solicită la maximum trenul inferior. Menţionăm, de altfel, că tocmai la această categorie de muncitori s-a observat foarte frecvent picorul plat funcţional prin suprasolicitarea bolţii piciorului. În schimb, trenul anterior este mai puţin bine dezvoltat, fapt care reiese din valoarea de tip minus variant a indicelui Kretschmer (a-a/circ. toracică).

Situarea raportului lungime trunchi/lungime membr. inferior (sst-sy/sy-sol) pe linia mediei arată că, deşi încărcătorii sînt sensibil mai înalţi

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

decît corhănitorii, aceasta nu conduce la o diferențiere de proporții scheletice și că, probabil, conformația cea mai corespunzătoare pentru încărcătorii la rampă este aceea de mesatischelie.

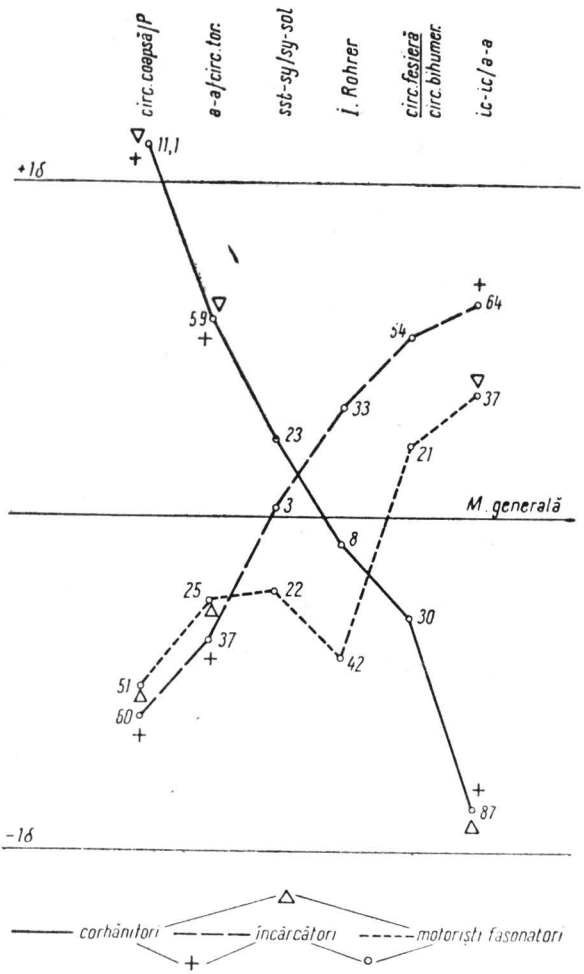

Fig. 2. — Situarea constantelor conformative ale subloturilor de corhănitori, încărcători și fasonatori motoriști în funcție de dispersia sigmatică a lotului general de forestieri.

Pentru fasonatorii motoriști, curba de variație a valorilor absolute este încă și mai lipsită de accidente semnificative decît pentru încărcători. Diferențierea cea mai puternică rămîne în cazul motoriștilor aceea a staturii (v-sol), urmată de o componentă a acesteia, lungimea membrelor inferioare (sy-sol). Deși nu la un nivel valoric prea ridicat față de ansamblul și față de dispersiunea sigmatică a seriei, ele sînt, oricum, cele mai mari valori pe care le întîlnim printre cele trei subgrupuri studiate. Această situație se reflectă în raportul conformativ lungime trunchi/lungime membre inferioare (sst-sy/sy-sol).

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Prin aceasta, și într-o măsură mai mică și prin indicele Rohrer, deși acesta din urmă este neasigurat statistic, se exprimă conformația de tendință longilin macroschelă, cu tendință binecunoscută de mai mică capacitate de diferențiere regională atît a trenului anterior, cît și a trenului posterior (2). În schimb, acest tip longilin, după cum a arătat școala Viola-Pende, cu membrele sale mai lungi, reprezintă proporții tipice ale vieții de relație, cu un sistem nervos mai diferențiat și cu reacții mai rapide și deci mai bine adaptat la cerințele tehnicii moderne. Nu este deci surprinzător că tocmai dintre aceste tipuri sînt recrutați motoriștii. Dar, chiar pentru aceștia, normele de solicitare nervoasă sînt mai mari decît cele permise (6). Menționăm însă că rezistența lor fizică este relativ scăzută, țesuturile de origine mezodermică fiind în general subdezvoltate. De aceea, mai ales bolta piciorului, mult solicitată de o supraîncărcare de tip static prin portul ferăstrăului mecanic (10—15 kg), cedează frecvent conducînd la constituirea piciorului plat funcțional cu varice voluminoase. De asemenea, este de menționat și frecventa prezență a spondilozei vertebrale la aceste tipuri longiline.

CONCLUZII

Celor trei tipuri de muncă forestieră analizate — corhănit, încărcat și muncă mecanizată — le corespund conformații specifice, care reprezintă, probabil, efectul primar al selecției pe baza aptitudinilor la muncă, iar secundar prin diferențieri fenotipice.

Astfel, corhănitului, care este o muncă de suprasolicitare energetică în general și mai ales a trunchiului anterior, i-au corespuns indivizi de statură mică, cu o dezvoltare puternică a trenului anterior. Încărcatul, care solicită puternic organismul, dar nu excesiv, a selecționat indivizi cu o puternică dezvoltare a bazinului și a musculaturii respective.

Fasonatul motorizat, care reclamă o bună reactivitate, a condus la selecționarea unor indivizi longilini, cu o slabă diferențiere conformativă secundară.

BIBLIOGRAFIE

1. Bach F., *Ergebnisse von Massenuntersuchungen über die Sportliche Leistungfähigheit und das Wachstum Jugendlicher in Bayern*, Limpert, Frankfurt pe Main, 1955.
2. Conrad K., *Die Konstitutionstypus als Genetisches Problem*, Springer, Berlin, 1941.
3. Eickstedt-Freiherr E. von, *Die Rassen Europas*, Gotha Justus Perlius.
4. Fisher A. R., *Statistical Methods for Research Workers*, Oliver and Boyd, Londra, 1954.
5. Grințescu-Pop Suzana, Th. Enăchescu, *Contribuții la studiul diferențierii morfologice a unui lot ae forestieri în funcție de profilul de muncă (I)*, St. și cerc. antropol. **3**, *1*, 1966.
6. Mihăilă I., Caramelea V. V., Vaida Iulia, Pafnote Maria, Luchian O. și Chelcea S., *Omul și societatea industrială — cercetări de ergonomie, psihologie și sociologia muncii*, St. și cerc. antropol., **4**, *1*, 1967.
7. Mollison Th., *Die Körperproportionen der Primaten*, Gegenbaurs Morph., 1911, **XLII**.
8. Verschuhe-Freiher O. von, *Wirksame Faktoren im Leben des Menschen. Betrachtungen an Ein- und Zweieigenzwillingen durch 25 Jahre*, Franz Steiner, Wiesbaden, 1954.

Centrul de cercetări antropologice

Primit în redacție la 31 ianuarie 1967.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

JAN CZEKANOWSKI

Prof. Jan Czekanowski s-a născut în anul 1882. După studii universitare făcute la Libava, Czekanowski pleacă la Zürich, unde se introduce în domeniul antropologiei, sub direcţia lui R. Martin (unul din fondatorii antropologiei moderne), trecînd aici în 1906 un strălucit doctorat în antropologie. După un an de muncă, în calitate de asistent al lui von Luschan la Berlin, Czekanovski pleacă în Africa (1907—1908) ca membru al unei expediţii de cercetare complexă a regiunilor dintre Nil şi Congo. Munca realizată de tînărul antropolog în cursul acestei expediţii este într-adevăr imensă : peste 16 000 de indivizi cercetaţi şi măsuraţi şi o mare colecţie craniologică adunată, care a îmbogăţit muzeul din Berlin. Datele obţinute vor fi valorificate de el într-un volum special consacrat populaţiilor africane, a cărei valoare documentară rămîne şi azi neatinsă de ani.

În anii 1910—1913, îl găsim asistent al Muzeului de antropologie şi etnografie din Petersburg (Leningrad), de unde va pleca în Polonia, la Lwow, fiind numit profesor şi director al Institutului de antropologie.

La Lwow, prof. Jan Czekanowski modernizează cursurile şi cercetările de antropologie, lărgind, printre altele întrebuinţarea metodelor matematice în studiile antropologice şi introducînd metode noi, de analiză, imaginate de el în scopul unei mai mari obiectivizări a rezultatelor obţinute. Unele din aceste metode vor fi larg întrebuinţate nu numai de antropologi polonezi, dar şi de numeroşi antropologi străini (francezi, elveţieni, germani etc.). Tot la Lwow, Czekanowski grupează în jurul său, într-o societate de cercetări antropologice, numeroşi tineri pasionaţi pentru problemele antropologiei, dintre care mulţi vor deveni, la rîndul lor, maeştrii acestei discipline, constituind şcoala poloneză a lui Jan Czekanowski.

Numeroasele lucrări ale lui Czekanowski şi ale şcolii sale realizate în această perioadă privesc, în primul rînd, antropologia Poloniei, dar totodată şi antropologia Europei şi a unor ţări extraeuropene, tinzînd spre realizarea unor sinteze pe baze metodologice unitare. Pe lîngă cercetările sale de antropologie, opera sa înscrie numeroase şi importante cercetări de etnografie şi etnogeneză, consacrate în special popoarelor slave.

Anii războiului întrerup această activitate. Într-adevăr, profund patriot al ţării sale, Jan Czekanowski nu a acceptat să devină funcţionar al vremelnicei stăpîniri hitleriste în Polonia, retrăgîndu-se de la Universitate şi trăind ascuns aproape în toată perioada războiului, cînd a pierdut pe cîţiva din elevii săi de frunte (St. Klimek, Zejmo-Zejmis, Solomon Czortkower). Dar chiar aceste pierderi, precum şi moartea prematură în anii postbelici a altor elevi (prof. Jan

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Mydlarski, prof. Henzel), nu au epuizat complet şcoala creată de el la Lwow, elevii rămaşi în viaţă continuîndu-i şi azi opera la conducerea unor catedre sau institute de antropologie poloneze (prof. Wanke, prof. Wokroj, prof. Górny şi alţii).

După război, în 1946, Jan Czekanowski se mută la Poznan, unde organizează noua sa catedră de antropologie şi reia cercetările întrerupte. Este ales membru titular al Academiei de ştiinţe din Polonia, precum şi al unor numeroase societăţi străine : membru asociat al Societăţii de antropologie din Paris, membru onorific al Institutului regal de antropologie al Marii Britanii şi Irlandei etc.

Moare la 15 august 1965, după o grea suferinţă.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

EGON VON EICKSTEDT

Prof. E. von Eickstedt s-a născut în 1892 la Jersitz, lîngă Poznan. După studiile unversitare făcute la Berlin, cu un profil extrem de larg, în care locul principal l-au ocupat antropologia fizică, anatomia, fiziologia, psihologia, iar apoi geografia, preistoria, etnografia și lingvistica, von Eickstedt trece în 1920 doctoratul în științele naturale, cu un subiect din domeniul antropologiei fizice, consacrat studiului unui mic grup etnic din nordul Indiei, grupul Sikh.

După ani de muncă de asistent în diferite orașe : Berlin, Frankfurt, Freiburg, Viena și München, el organizează o mare expediție de cercetări antropologice în India (1926—1929).

Reîntors din Asia, este numit profesor suplinitor și director delegat al Institutului de antropologie, creat la Breslau (actual Wroclaw), post pe care îl va ocupa pînă în 1945. Aici, el dezvoltă concepția sa asupra antropologiei, privită ca o știință a „omului întreg", acea antropologie integrală („Ganzheitsanthropologie") care caracterizează școala sa. La Breslau întemeiază o revistă antropologică de mare prestigiu internațional, tipărește prima ediție a tratatului său de antropologie și începe publicarea ediției a doua care, terminată abia acum cîțiva ani, numără trei volume. Numeroase lucrări publicate asupra antropologiei Sileziei și Germaniei în general, asupra Asiei de est (pe baza unor numeroase date noi, adunate personal în cursul unor expediții în China, Filipine, Arhipelagul Malaez) îl situează printre antropologii de frunte ai lumii întregi. Cu toate acestea și spre onoarea sa, faptul că E. von Eickstedt nu a aderat niciodată la concepțiile rasiste ale regimului hitlerist, a făcut ca el să nu fie titularizat în funcția de profesor și de director al Institutului de antropologie din Breslau, institut pe care l-a reorganizat și l-a făcut cunoscut în lumea întreagă ca un centru important al antropologiei mondiale.

După terminarea războiului, E. von Eickstedt este chemat ca profesor titular și director al Institutului de antropologie nou creat la Universitatea din Mainz. Urmează aici ani de organizare a noului institut, cu ajutorul vechii sale colaboratoare din Breslau, prof. Ilse Schwidetzky (care l-a urmat la direcție). Aici el termină ediția a doua a tratatului său de antropologie, începută la Breslau, în care este reafirmată și adîncită concepția sa asupra antropologiei integrale. Fundează o nouă revistă, „Homo", și dirijează mulți ani Societatea germană de antropologie. Tot de aici organizează și realizează două expediții antropologice în Asia Mică, studiind antropologia kurzilor, a turcilor și a iranienilor.

Moare în plină activitate, la 20 decembrie 1965.

Cu el se stinge una din marile personalități ale antropologiei din secolul nostru, un neobosit cercetător de teren și totodată un gînditor în opera căruia imaginația creatoare și îndrăzneață era întotdeauna pusă sub controlul obiectiv al datelor științifice, un mare organizator și creator de școală și totodată un om de o rară cultură generală, de atitudine curajoasă, care nu s-a lăsat niciodată antrenat de considerații oportuniste.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Human factors in technology (editat de Edward Bennet, Jannes Degan a. Joseph Spiegel), Prepared for the Human Factors Society, McGraw-Hill Book Company, Inc., New York — San Francisco — Toronto — Londra, 1963, 685 p.

Față de actualitatea cunoașterii relației dintre ființa umană și mediul său tehnic, apelul editorilor de mai sus, adresat oamenilor de știință, a avut drept rezultat contribuția a 54 de specialiști ai studiului factorilor umani în tehnologie, reunită într-o lucrare amplă, multilaterală, armonios cumpănită, de un real folos pentru cercetarea interdisciplinară a problemelor legate de factorii umani în societatea tehnologică.

Conținutul cărții cuprinde următoarele părți : o prefață în care sînt prezentate personalitățile autorilor, urmată de un comentariu introductiv asupra factorilor umani în societatea tehnologică, date cu privire la factori umani în mediu atipic (vibrație, radiație, accelerație, temperatură), factori umani în proiectarea spațiului de lucru și îmbrăcăminte (dimensiunile corporale ale tineretului actual, mobilitatea operatorului), factori umani în securitatea arterelor de circulație (documente selecționate asupra accidentelor de auto, operatorul și proiectarea vehiculului), factori umani în suplineri senzoriale (în particular aplicații tehnice pentru suplinirea văzului), factori umani în procese de manipulare (în proiectări de proteze ale membrului superior, în aparate de prehensiune pentru manipularea materialelor radioactive, în explorarea spațiului intern al celulei vii în microchirurgie), factori umani în mecanizarea funcțiilor umane (în sisteme de învățare automată, realizări mecanice de recunoaștere a vocii, recunoașteri vizuale, tactile), metode și proceduri (evaluări, tehnici analitice de control) ; în problema documentării în specialitate se insistă asupra potențialului de utilizare a informării.

Cartea se încheie cu un comentariu concluziv și adaugă în apendice o listă selecționată de bibliografie privitoare la problema factorilor umani în tehnologie, precum și o clasificare tipică proprie pentru această literatură de specialitate.

Scrisă într-un stil clar și simplu, lucrarea este ușor accesibilă pentru orice persoană doritoare să se mențină la un nivel de informare generală actuală. De asemenea are o mare valoare aplicativă, datorită trăsăturii sale esențiale, de a fi expus, în cele 39 de capitole, stricta interdependență între caracteristicile umane și cele ale mediului său tehnic.

Suzana Grințescu-Pop

Ute Lemppenau, *Geschlechts- und Gattungsunterschiede am Becken mitteleuropäischer Wiederkäuer (Caractere diferențiale de gen și sex pe bazinul rumegătoarelor din Europa centrală)*, Aus dem Tieranatomischen Institut der Universität München, Inaugural Dissertation, München, 1964, 37 p., 22 pl., 6 fig. în text, 57 note bibliografice

Lucrarea face parte din seria de teze de disertație executate de absolvenții Facultății de medicină veterinară a Universității Ludwig-Maximilian din München, sub îndrumarea și conducerea prof. J. Boessneck. Se analizează caracterele morfologice diferențiale dintre genuri și tră-

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

săturile proprii fiecărui sex pentru : căprioară, capra neagră, Capra ibex, oaie și capra domestică, cerbul lopător, cerbul nobil, elan, bizon și bou domestic. Analiza este făcută pe serii suficiente și bine echilibrate privind cele două sexe adulte, mai puțin bine susținută de numărul de cazuri de indivizi juvenili examinați (cu excepția căprioarei). Valoarea lucrării rezidă în aplicabilitatea ei în paleontologia mamiferelor pleistocene și în studiul asociațiilor holocene, precum și în faptul că autoarea a căutat trăsături diferențiale în toate regiunile pelvisului, ceea ce permite folosirea observațiilor sale și pe fragmente, așa cum se găsesc de obicei osemintele în săpături. Ilustrația bogată constă din desene foarte clare și minuțios executate.

Alexandra Bolomey

GUILLERMO BONFIL BATALLA, *Diagnóstico sobre el hambre den Sudzal-Yukatan* (Diagnostic asupra foamei în Sudzal-Yukatan), 1962, 154 p., fotografii alb-negru, bibliografie

Cartea cercetătorului mexican este un eseu de antropologie aplicată. În terminologia antropologiei americane, prin acest termen se înțelege acea ramură a antropologiei social-culturale care urmărește controlul relațiilor dintre ființele umane în scopul rezolvării problemelor care împiedică dezvoltarea și aspirația spre mai bine a oamenilor, civilizarea lor.

Autorul abordează cu pasiune, dar și cu metodă, cercetarea zonei Sudzal, reușind să stabilească cauzele stării de slabă alimentație, înțelegînd prin aceasta nivelul general de viață, și să propună soluții derivînd direct din cauzele analizate.

Înainte de a intra în materialul concret al cercetării sale, trasează un destul de amplu cadru teoretic, în care expune critic o serie de concepții ale unor autori reputați, ca Foster, Manners, Adams, Malinowski, Margaret Mead etc., pe care le consideră valabile numai în măsura în care socotesc că „evoluția ascendentă a umanității este datorată în primul rînd dezvoltării dialectice a condițiilor materiale de viață și schimbării modului de producție" (p. 16). Altfel înseamnă a nega existența legilor dezvoltării sociale. G. B. Batalla socotește ca o consecință a înțelegerii problemelor omenirii faptul că Națiunile Unite folosesc în programul de ajutor al regiunilor slab dezvoltate un foarte mare număr de antropologi sociali, care pot pătrunde și determina realitățile locale și pot face recomandări ce derivă din însești aceste realități. Antropologia social-culturală este chemată peste tot să grăbească procesele sociale, economice, culturale, văzute într-o deplină interdependență.

Necesitățile biologice de alimentație determină formarea de mecanisme social-culturale. Legăturile interne influențează asupra stării alimentare a fiecărei comunități. Specia umană este capabilă să asimileze o amplă gamă de produse, dar practic rezultă că majoritatea societăților au un regim tot atît de lipsit de variație ca și regimul multor animale superioare, cu deosebirea că la om limitarea nu este de ordin biologic, ci este determinată de factori social-culturali. Pe de altă parte, starea de nutriție a unui popor are repercusiuni importante asupra culturii : o alimentație incompletă duce la scăderea capacității psihologice. Nu trebuie omisă legătura care există între hrana insuficientă și o serie de aspecte de patologie socială, ca alcoolismul și un anumit gen de delicvență. O perioadă de subnutriție de cîteva generații are consecințe alarmante, după cum s-a întîmplat cu multe grupuri de indigeni în Mexic. Brozek și Comas semnalează modificări în talia populației.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Lucrarea este structurată pe capitole, în care se analizează aspectele geografice şi de mediu ambiant, caracterele demografice şi aspecte ale organizării sociale ; de asemenea, se trasează un succint cadru lingvistic pentru a înţelege mai bine relaţiile sociale etc. Ultimul capitol este de concluzii şi recomandări.

Fără a intra în amănuntele lucrării, vom menţiona că autorul observă cum mulţi oameni din zona descrisă au lucrat un timp apreciabil în S. U. A., unde au venit în contact cu un alt mod de viaţă, în cazul nostru cu o alimentaţie superioară ; revenind acasă, şi-au reluat obiceiurile tradiţionale fără să încerce, împrumutînd practici pozitive, să îmbunătăţească cu ceva situaţia din Sudzal. Este păcat că G. B. Batalla nu încearcă să explice cauzele acestui refuz de îmbunătăţiri ce s-ar fi putut opera în exclusivitate cu mijloace locale, aşa cum reiese şi din recomandaţiile făcute la finele cărţii.

El porneşte de la semnalarea unor fapte pozitive, ca şcoala, care deschide perspective noi tinerelor generaţii, căile de comunicaţie moderne, şoselele, care fac să dispară treptat barierele existente pînă acum, ca şi modalităţile de difuzare şi propagandă culturală, ca radioul şi televiziunea. Autorul arată şi modificările ce apar în organizarea socială. De exemplu, se schimbă structura familiei ; tinde să dispară familia pe mai multe generaţii în favoarea celei pe două generaţii ; se schimbă statutul membrilor ei (mama capătă o mai mare autoritate asupra copiilor) etc.

Recomandările le face afirmînd că „antropologia poate da soluţii revoluţionare" (p. 121). Ele sînt legate de realitate, de posibilităţile existente, se bazează pe surse ce se află la îndemîna lor.

Autorul ajunge cu analiza şi recomandările pînă la elemente cu adevărat revoluţionare. Vorbind de dezvoltarea cultivării agavei, arată că este supusă unei politici comerciale de monopol, care limitează suprafeţele destinate acestei plante textile. Se vor înregistra îmbunătăţiri *esenţiale* în organizarea producţiei şi, implicit, în alimentare, prin care, după cum am văzut, autorul vede un întreg mod şi nivel de viaţă numai cînd se va elimina dependenţa de monopol, „cînd vor exista condiţii interne naţionale care să favorizeze aceasta", „modificarea politicii naţionale de comerţ exterior, care să permită deschiderea de noi pieţe de desfacere" (p. 120).

Întreaga lucrare este o analiză lucidă, obiectivă, echilibrată, făcută cu simţ de răspundere şi cu dragoste de propăşire a zonei Sudzal, aducînd în obiectivul cercetării factori şi fapte de natură complexă, care conduc firesc la concluzii şi recomandări judicioase.

Cartea, împreună cu altele din aceeaşi colecţie şi cu o serie de materiale de specialitate, ne-a fost oferită prin amabilitatea prof. Jorje Gurría Lacroix, directorul I. N. A. H. din Mexic.

I. Oprescu

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

ERATĂ

Pag.	rîndul :	în loc de :	se va citi :
95	5 de sus (tab. 1, col. 2, 3 și 9)	m M cm	M m m
110	2 de jos	Institutul de Igienă	Secția de antropologie — Iași

Studii și cercetări de antropologie 1/1967.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

LUCRĂRI APĂRUTE ÎN EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA

C. MAXIMILIAN în colaborare cu V. V. CARAMELEA, P. FIRU şi ADINA NEGREA-GHERGA, **Sărata Monteoru, Studiu antropologic,** 1962, 219 p. + 3 pl., 23,10 lei.

Sub îngrijirea acad. ŞT.- M. MILCU şi HORIA DUMITRESCU, **Cercetări antropologice în Ţara Haţegului-Clopotiva,** 1958, 241 p. + 86 pl., 30 lei.

Sub îngrijirea acad. ŞT.- M. MILCU şi HORIA DUMITRESCU, **Cercetări antropologice în Ţinutul Pădurenilor, satul Bătrîna,** 1961, 408 p. + 17 pl., 52,50 lei.

Probleme de antropologie :

vol. I, 1954, 234 p., 9,45 lei.
vol. II, 1956, 356 p. + 10 pl., 14,45 lei.
vol. III, 1957, 332 p. + 3 pl., 14,50 lei.
vol. IV, 1959, 261 p. + 15 pl., 12,40 lei.
vol. V, 1960, 272 p. + 10 pl., 13,10 lei.
vol. VI, 1961, 184 p. + 7 pl., 10,30 lei.
vol. VII, 1963, 272 p. + 6 pl., 16 lei.

St. cerc. antropol., tomul 4, nr. 1, Bucureşti, 1967

43.881 **Lei 20**

I.P.I. – c. 5279

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro